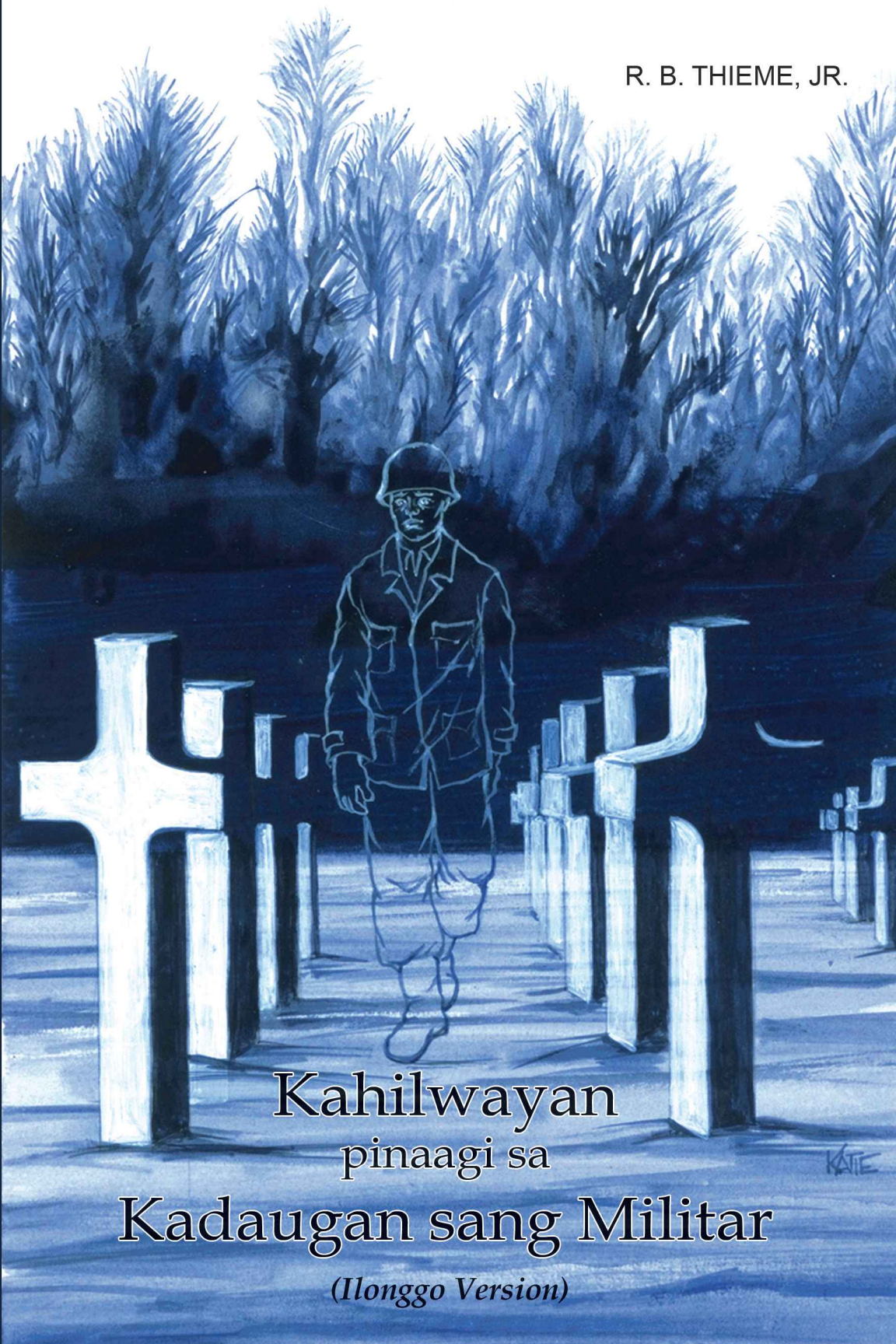

R. B. THIEME, JR.

Kahilwayan
pinaagi sa
Kadaugan sang Militar
(Ilonggo Version)

KATE

With permission of R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries,
this publication is distributed in the Philippines
by Grace Logos Support Philippines, Inc.,
without charge or obligation.

For more information text or call:

*(Ginhatag pinaagi sa GLSP nga wala sing bayad ukon
obligasyon. Para sa dugang pa nga kasayuran mag-text ukon
magtawag sa:)*

Globe: 0906-347-9830 (Visayan)

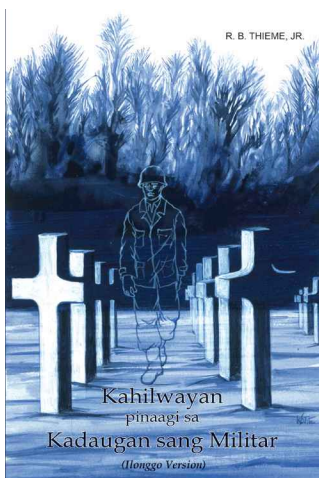
Smart: 0946-142-7563 (Visayan)

Smart: 0908-236-1434 (Ilonggo)

The electronic version of this book can be read or downloaded
through the Internet address <https://www.gracelsp.ph>.

*(Ang sa electronic nga porma sang sini nga libro mahimong mabasa ukon
ma-download pinaagi sa internet address nga <https://www.gracelsp.ph>.)*

Sa mahipos, matugnaw nga kalasangan
sang Luxembourg nakaplastar ang sementeryo
sang Amerikano nga gindedikar sa mga maisog
nga mga sundalo nga napatay sa Ikaduhang
Gira sa Bug-os Kalibutan. Ang nagkawala nga
laragway sang namatay nga baganihan nagalakat
sa tunga sang iya kaupod-nga-mga sundalo nga
ginhamyang agud magpahuway sa idalum sang
marmol nga mga krus. Ang *Kahilwayan pinaagi
sa Kadaugan sang Militar* amo ang pasidungog sa
tanang nga mga naghalad sang ila mga kinabuhi
sa pagpangapin sa kahilwayan.

Ginlagas ko ang akon mga kaaway kag
naabutan ko sila, kag wala ako nagbalik
tubtub nga napapas sila.

Salmo 18:37

Isa ka panahon para sa gira, kag isa ka
panahon para sa paghidait.

Ang Manugwali 3:8b

KAHILWAYAN
PINAAGI SA
KADAUGAN SANG MILITAR

R.B. THIEME, JR.

R.B. THIEME, JR., BIBLE MINISTRIES
HOUSTON, TEXAS

PALAKAT SA PANANALAPI

Wala sang bayad para sa bisan ano man nga kasangkapan halin sa R.B. Thieme, Jr., Bible Ministries. Bisan sin-ong nagatinguha sang panudlo sang Bibliya makabaton sang amon [English] nga mga DVDs, MP3 CDs, kag mga mantalaan nga wala sang katungdanan. Ang Dios nagasangkap sang panudlo sang Bibliya. Nagatinguha ta nga makita ang lya grasya.

Ang R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries isa ka magrasyahong pangalagad kag ang bilog nga palakat sini pinaagi sa kabubut-ong amot. Wala sang listahan sang presyo sa bisan ano man sang amon mga kasangkapan. Wala sang kuwarta nga ginapangayo. Kon ang pagkamapasalamaton para sa Pulong sang Dios nagahatag kabangdanan sa tumuluo agud maghatag, may ara siya higayon sa pag-amot para sa pagsangyaw sang panudlo sa Bibliya.

Unang ginbantala subong *FREEDOM THROUGH MILITARY VICTORY*
©2003, 1996, 1973, 1971, ni R. B. Thieme, Jr. Ang tanan nga katungud ginreserba

Unang edisyon ginbantala sang 1971, Ikaapat nga edisyon ginbantala sang 2003.

Ini nga libro gin-andam pag-imprenta halin sa mga panudlo kag wala nabantala nga mga sinulat nga mensahe ni R. B. Thieme, Jr.

Sa pagpangayo sini nga libro sa English, magpahibalo sa:
R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries
P. O. Box 460829, Houston, Texas 77056-8829
www.rbthieme.org

Wala sang bahin sining bantalaan nga basi ginpahimo liwat ukon ginpadala sa bisan ano man nga porma ukon sa bisan ano man nga pamaagi, elektronika ukon minakina, lakip ang potograpiya, rekording, ukon bisan ano man nga mga pahibalo nahanungud sa pagtipig kag pamaagi sang pagkuha kag pagpadala, sang wala pagtugot paagi sa sulat halin sa tagbantala.

Gin-imprenta sa Tagbilaran City, Bohol, Philippines, 2020

Ginbadbad kag gin-andam pag-imprenta ni
Gloria Estanda Naconas
Ginrepaso nila Alma Avila Cachopero
kag Dante Mallorca Canja
Gin-imprenta nga may pagtugot sang
R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries.

Dedikasyon

SADTONG 1956 SI MAJOR ROBERT ROGERS NAGPATUKOD sa tunga sang mga kontinente sang siyam ka mga kompanya sang mga Ranger nga nagserbi nga may dalagko kaayo nga kalainan sa French kag Indian nga Gira. Ang mga Ranger ni Roger nag-umpisa sang isa sa pinakadugay na kaayo kag pinakamaayo nga mga tradisyon sa United States Army—ang panublion sang mataas nga kalidad sang militar, isa ka reputasyon para sa pinakaisog kaayo. Ini nga tradisyon nagpabilin sa bilog nga kasaysayan sang militar sang aton pungsod.

Ang mga Ranger nakaserbi nga may kalainan sa Inaway sa Bloody Ridge sadtong 1763 kag sang Inaway sa Cowpens sadtong 1781 nga nakalambot sang desi-otso ka adlaw sa Chiunizi Pass, Anzio, Cisterna; ang mga landingan sang Omaha Beach, Normandy; Task Force Sugar, Leyte, Luzon; Myitkyina Air Field, Burma; sa Yalu River, North Korea; Vietnam; Grenada; Desert Storm; Somalia.

Sadtong Octubre 1951, si Chief of Staff, Gen. J. Lawton Collins, nagtugot sa Komandante sang Infantry School sa Fort Benning, Georgia, agud magpasad sang isa ka Departamento sang Ranger para sa katuyoan sang

pagpadayon sining tumalagsahong paghanas sang militar sa United States Army.

Sadtong 1971 ang Departamento sang Ranger nagdugang sang bag-ong tradisyon: ang isa ka klase sang mga kadete sang Reserve Officer Training Corps. Ini nga libro gindedikar sa unang klase sang ROTC Ranger sa kasaysayan sang United States Army, Klase 502-71. Naengganyo gid kaayo kag natilawan sa limitasyon sang panglawas, panghunahuna, kag sikolohikal, ini nga klase nagbaton sang pinakamabudlay nga paghanas halin sa pinakamaayo gid kaayo nga opisyal kag sang indi-komisyoning opisyal nga tinawo sang Army.

Sadtong ika-12 sang Agosto 1971 didto sa Fort Benning, Georgia, ang akon anak nga lalaki, si Ranger Robert B. Thieme III, isa ka manug-graduate nga sakup sang sinang unang klase sang ROTC—ang isa ka pamatuud sang grasya sang Dios kag sang pag-aplikar sang panudlo sang Bibliya.

R. B. Thieme, Jr.

Malip-ot nga Sulat sang Editor

ANG KAHILWAYAN PINAAGI SA KADAUGAN SANG MILITAR amo ang ginsulat para sa duha ka mga katuyoan. Ang una agud isaysay ang bibliyanhong palatukuran nga ang kahilwayan nagadepende lamang sa isa ka malig-on nga organisasyon sang militar nga nagatindog nga andam agud pangapinan kag agud protektahan ang mga pumuluyo kag mga dulonan sini sa pagpanalakay sang sa gowa nga mga kaaway. Wala sang pungsod nga makalampuwas sa pagkawasak sang militar sini. Ang ikaduha amo ang nangin bunga sang nahauna. Sanglit nga ang militar ginpanugotan agud protektahan ang kahilwayan, ang Kristohanon may ara responsibilidad agud serbihan ang iya pungsod subong isa ka sundalo kag agud suportahan ang militar subong isa ka sibilyan.

Ini nga libro amo ang isa ka pagbag-o sang 1971 nga edisyon sang *Kahilwayan pinaagi sa Kadaugan sang Militar* nga gintingob kaupod sang 1990 nga naimprentang kopya sang *In Harm's Way*. Ang nagakaangay nga mga palatukuran ginkuha man halin sa may kaangtan sa wala-na-ginaimprentang mga libro ni R. B. Thieme, Jr., lakip ang *The Christian Warrior* (1975), *Divine Establishment* (1988), *National Crisis* (1971), kag *War: Moral or Immoral?* (1974).

Ang pagtahod para sa militar subong isa ka pundasyon sang divine nga katukuran ginadumdum sa buluhaton sang pagpangalagad ni R. B. Thieme, Jr. Ang iya serbisyo sadtong panahon sang Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan kag ang handumanan sang kaupod-nga mga sundalo nga napatay sa pagpangapin sang kahilwayan nagpuno sang kaugalingong pagpakamahal sang tagtungud sa mga pinanid sang sini nga libro. Ang iya buluhaton sang pagpangalagad nag-impluwensya sang indi maisip nga mga tumuluo sa sining duha gid agud magserbi sa ila pungsod subong isa ka sundalo kag kay Ginoong Jesu-Kristo subong isa ka Kristohanong mangangaway.

R. B. Thieme III

Para sa Mga Nagaserbi

Samtang naga-estar sa estasyon sang army, subong sang ginhimo nakon sa panahon sang Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan, may ara tatlo ka mga panghitabo nga pirmi nagapang-engganyo sa akon. Ini amo ang mga tradisyon sa militar nga nag-impluwensya sang akon pang-engganyo kag naghatag sang isa ka handum agud magserbi sa akon pungsod.

Una amo ang “pamukaw” nga panawag. Ang budyong pirmi nagkahulugan sang responsibilidad kag pribilehiyo. Sa kada aga kon ang budyong ginpatingog ginapahinumduman ako sang akon dedikasyon agud magserbi sa akon pungsod sang lain pa gid nga adlaw.

Ikaduha, makabati ako sang lupok sang pusil sa pagtunod sang adlaw nga ginsundan sang pagpatokar sang budyong sang “To the Colors.” Samtang ang bandera ginapanaog, sa tanang duug ang tanang butang nag-untat. Ang mga tawo naggolowa sa ila mga salakyan kag nagpangtalupangud. Nagaatubang sa direksyon sang poste sang bandera, sa diin indi naton makit-an, kita nagtindog sa pagtalupangud tubtub nga ang ulihing tingog sang budyong amat-amat nagakawala. Ang aton saludo amo ang nangin

pahinumdom nga ang bandera nagrepresentar sang isa ka butang nga mas labaw ka importante kay sa aton.

Ikatatlo, ang “pagpatay sang suga” sa mga kwartel nga ginsundan sang pagtingog sang budyong nga nagahatag sang mga makatalandog nga mga nota sang “Taps.” Ang adlaw sang katungdanan natapos na kag nangin kabahin kita sang organisasyon sang militar nga may misyon. Kita mga indi importante, apang ang aton mga misyon importante. Kita may pribilehiyo nga mangin kabahin sang koponan. Aton ginsimpon ang aton mga personalidad sa isa ka butang nga mas importante kay sa aton. Sa madali lamang ako naghinumdom sang mga hilikuton sina nga adlaw kag dason nakatulog.

Ang kada isa sining tatlo ka adlaw-adlaw nga mga panghitabo sa estasyon sang militar amo ang nangin pahinumdom sa akon nga ang dedikasyon sang serbisyo sang militar amo ang basihanang para sa kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar. Karon kaangay sadto anay akon mahinumduman ang Mga Taga-Filipos 1:21.

Para sa akon ang pagkinabuhi, Kristo; pagkapatay, ginansya.

Kag gani amo ina sa buluhaton sang pagpangalagad. Karon nadedikar ako sa pagserbisyo sa Ginoo, sa pagpanudlo sang Pulong sang Dios sa inyo. Karon nagmata ako sa isa ka lain nga budyong—sa panudlo sang Bibliya sa sulud sang akon kalag. Sa kadulum sang kagab-ihon kasami nga masapwan nakon ang akon kaugalingon nga mata nga nagahunahuna sang panudlo sang Bibliya—nagahunahuna nahanungud sang mga butang nga akon ginaandam agud igahatag sa inyo subong bahin sang akon serbisyo sa Ginoo. Karon ang tingog sang akon budyong amo ang akon

makinilya kag ang akon adlaw sa estasyon nakasentro sa palibot sang isa ka misyon—agud bulubantaon sa pagbadbad kag itudlo ang bibliyanhong kamatuuran.

Ang akon talaksan pirmi gid amo gihapon—ang panudlo sang Bibliya mas importante gid kaayo kay sa akon.

Imo ginpadako ang Imo pulong labaw pa sa Imo ngalan. (Salmo 138:2*b*)

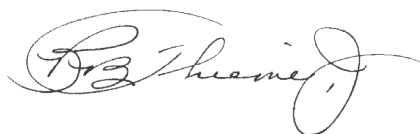
Ining matinagnaon nga mga pulong nga ginsulat ni David nahanungud sa aton Ginoong Jesu-Kristo nagapahibalo sang talaksan nga ginhimo para sa mga magserbi. Adlaw-adlaw ako nagasaludo sa sining talaksan nga ginhimo para sa tanang Kristohanong mga sundalo pinaagi sa pagkatawo ni Jesu-Kristo dira sa pagdumala sang hypostatic union. Siya naghatag sa tagsa ka tumuluo sa Panahon sang Simbahan sang pirilian sang pagsunud sa mga kolor pakadto sa mataas nga duug sang espirituhanong pagkahamtong kag sa paghimaya sa Dios sa sina nga panahon sa tunga sang kaluwasan pinaagi sa pagtoo kay Kristo kag sa katapusan sang aton panahon diri sa kalibutan nga sa diin akon gintawag “Taps.”

Ang “Taps” sa gab-i nagatingog para sa akon pagkatapos lamang nga akon matapos ang akon misyon pinaagi sa pagtudlo nga may kahustuhan sa Pulong sang Dios samtang ginapanglaghap ko nga himoon kada gab-i. Kag kon ang kinaulihing “Taps” magtingog na kag ang Ginoong magdesisyon nga papulion na ako, ang Dios magdesisyon sang tion, sang pamaagi, kag sang duug sang akon kamatayon. Para sa akon ang kamatayon nagwala sang sudlot sini; ang lulubngan nagwala sang gahum sini kag akon masiling nga kon ang akon ulo magduko para sa sinang kinatapusang tion, “Salamat sa Dios nga nagahatag sa aton sang kadaugan

pinaagi sa aton Ginoong Jesu-Kristo.”

Ako nagasaludo sa inyo para sa inyo dedikasyon sa militar kag sa aton Ginoo. Kamo nagsangkap sang kahilwayan para sa akon agud makapadayon magtoon kag magtudlo.

Vincit omnia veritas,

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "Dr. Z. Thame". The signature is fluid and stylized, with a large initial "D" and a prominent "Z".

L/Col., USF-Ret.

26 December 1996

Mga Hilisgutan

Dedikasyon.....	iii
Malip-ot nga Sulat sang Editor	v
Para sa Mga Nagaserbi.....	vii
Pasiuna.....	xv

Unang Bahin: Para sa Pungsod

Ano bala ang Presyo sang Kahilwayan.....	1
Mga Kasugoan sang Divine nga Katukuran	7
Ang Divine nga Institusyon	9
Ang Kada Isa	10
Pag-asawahay	15
Pamilya.....	16
Ang Pungsudnong Linalang	20
Ang Rebolusyon Bala Makatarunganon?	26
Pungsudnong Kagarukan	28
Ang Tinugyanan nga Pungsod	29
Simbahan kag Estado	35
Ang Pagpangapin sang Isa ka Pungsod	38
Ang sa Isagogic nga Konteksto	39
Makasaysayan nga Konteksto.....	41
Hilikuton sang Kaaway	44
Ang Pungsudnon nga Sabat.....	46
Sa Sulud nga Pagbatok.....	49

Preparasyon sang Militar.....	52
Preparasyon sang Sibilyan.....	55
Ang Preparasyon sang Militar Nagapugong sang mga Gira.....	61
Mahinangpanong Pagpauli sang Tropa.....	63
Ang Divine nga Palanan-awon sang Militar.....	66
Ang Proteksyon sang Pungsod.....	67
Sa Sulud nga Proteksyon.....	68
Sa Gowa nga Proteksyon.....	69
Ang Paghidait pinaagi sa Preparadong Militar.....	71
Ang Pagkadimalikawan sang Gira.....	74
Ang Militar nga Pagkaanggid ni Jesu-Kristo.....	76
Ang mga Pungsod nga Napiyerde sa mga Gira Napiyerde sa Kahilwayan.....	78
Ang Kapaslawan sang Militar Nagapakita sang Pungsudnong Kagarukan.....	82
Pangtanan nga Paghanas sang Militar.....	83
Ang Disiplina kag Paghanas nangin Pwersahan para sa Epektibong mga Operasyon Militar.....	89
Ang Liderato kag Kinaugalingong Pagkamatinud- anon Amo ang Kinahanglanon.....	91
Ang Espirituhanong Pag-us-us Nagalarawan sang Palaabutong Katalagman sang Militar.....	95
Ang Divine nga mga Kasulbaran.....	100
Ang Espirituhanong Kinabuhi kag mga Kasugoan sang Katukuran.....	101

Ikaduhang Bahin: Para sa Sundalo

Ang Kristohanong Sundalo.....	109
Ang Dungganong Militar.....	116

Proteksyon para sa Kristohanong Sundalo	117
Ang Putling Kaayo sang Kristohanong Sundalo.....	122
Ang Pagkapropesyonal	129
Kadaugan nga nagalabaw sa Kahadlok—Ang Napulo ka mga Galamiton sa Pagsulbar-sang Palaligban.....	130
#1: Panumbalik.....	132
#2: Ang Pagpuno sang Balaan Espiritu	133
#3: Ang Paghanas sang Pagtoo nga may Kapahuwayan	134
#4: Pagpahanas sa Grasya	136
#5: Pagpahanas sa Pagtolon-an	138
#6: Ang Kinaugalingong Pamatyagan sang Madangatan	140
#7: Kinaugalingong Gugma para sa Dios nga Amay.....	141
#8: Indi Kinaugalingong Gugma para sa Tanang Katawhan.....	143
#9: Pagpakig-ambit sang Kalipay sang Dios	145
#10: Pagkanalikupan sang Persona ni Jesu-Kristo.....	146
Espirituhanong Pagdumala sang Pagkabutang para sa Kristohanong Sundalo	160
Kadaugan sang Kristohanon nga Sundalo	163
Kadaugan sa Kinabuhi	164
Pagkinabuhi sa Bug-os Inaway	166
Kadaugan Labaw sa Kamatayon.....	174
Kadaugan Labaw sa Kasubo.....	177
“F” para kay Freddie	181
Pasidungog sa mga Dungganong Mangangaway.....	184

Sa Alpabetong Pakahuluganan

..... 189

Mga Tultulanan

Tultulanan sa Balaan nga Kasulatan..... 195
Tultulanan sang Hilisgutan 203

Pasiuna

Sa wala ka pa mag-umpisa sang imo pagtoon sa Bibliya, kon tumuluo ka ni Ginoong Jesu-Kristo, siguroha nga ginhinganlan mo ang imo mga sala sa pribado didto sa Dios nga Amay.

Kon ituad ta ang aton [nahibaloan] mga sala, matutum kag matarong Siya, kag magapatawad sang aton [nahibaloan] mga sala kag magatinlo sa aton sa tanan nga pagkadimatarong [wala nahibaloan ukon nakalimtan nga mga sala]. (1 Juan 1:9)

Niyan sa gilayon ara ka sa pakig-upod sa Dios, napun-an sang Balaan Espiritu, kag andam magtoon sang Panudlo sa Bibliya halin sa Pulong sang Dios.

“Ang Dios Espiritu, kag ang mga nagasimba sa Iya kinahanglan magsimba sa [sa pagpuno sang] espiritu kag [bibliyanhong] kamatuuran.” (Juan 4:24)

Kon wala ka pa gid sa kinaugalingon nagtoo kay Jesu-Kristo subong imo Manluluwas, ang hilisgutan indi ang paghinganlan sang imo mga sala. Ang hilisgutan amo ang pagtoo lamang sa kay Kristo lamang.

“Ang nagtoo sa Anak may kabuhi nga walay katapusan; apang ang wala nagatuman [sa sugo agud magtoo] sa Anak indi makakita sang kinabuhi, kondi ang kasingkal sang Dios naga-pabilin sa iya.” (Juan 3:36)

KAY ANG PULONG SANG DIOS buhi kag gamhanan, matalum pa sa bisan ano nga espada nga duha sing sulab, nga nagalapus tubtub sa nautlan sang kalag kag espiritu, sang mga lutalutahan kag utok, kag nagahantup sang mga hunahuna kag mga tinutuyo sang tagiposoon. (Mga Hebreo 4:12)

Ang bug-os nga kasulatan ginbugna sang Dios kag mapuslanon sa pagpanudlo, sa pagsabdong, sa pag-saway, kag sa paghanas sa pagkamatarong, agud nga ang tawo sang Dios mahimpit, nga masangkapan nga sa tagsa ka maayong buhat. (2 Timoteo 3:16–17)

Magtinguha sing maayo gid sa pagpakita sang imo kaugalingon sa Dios subong nga pinakamaayo, manug-pangabudlay nga indi kinahanglan magkahuya, nga nagagamit sing matadlong sang pulong sang kamatuuran. (2 Timoteo 2:15)

PARA SA PUNGSOD

ANO BALANG PRESYO SANG KAHILWAYAN

ANG PALAAWAY NGA MGA PUNGSOD NAGAGAMIT SANG PUWERSA SANG MILITAR indi agud pangapinan ang ila labaw nga kagamhanan kondi agud lupigon kag ulipunon ang iban nga mga pungsod. Ang pagpamatok bala sa subong nga pagpanalakay makatumbas sa presyo sang batanon nga mga kalalakihan nga nagamartsa pakadto sa gira? Ang kada henerasyon kinahanglan magdesisyon. Kon ang isa ka pungsod nagahandum agud ipadayon ang subong sang wala nalapas nga bililhon kaayong mga pribilehiyo kag mga pakamaayo sang independensya, ang pag-ilinaway indi malikawan. Ang tagsa ka henerasyon kinahanglan mag-atubang sa mabudlay nga pagtilaw sang gira. Ang kahilwayan mabakal kag mabayaran pinaagi sa dugo sang mga tawo nga nagahan-ay sang mas mataas nga bili sang ila pagkahilway kay sa mismong kinabuhi sini. Kon ang isa ka henerasyon indi pa andam sa panghunahuna kag sa pagkaespirituhanon agud pangapinan ang subong nga pagkabililhon sang mga palatukuran, kon ang nagakaigo

nga mga tawo sa pungsudnong linalang nagasikway sang palatukuran sang kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar, ang pagkahilway nagakaluya.

Bisan pa sa mahimulaton nga mga paninguha agud maagum ang kahilwayan pinaagi sa mahidaiton nga pamaagi, ang mga gira magapadayon tuhtub sa katapusan sang kasaysayan sang katawhan kon si Jesu-Kristo, ang “Prinsipe sang Paghidait,” magadumala diri sa kalibutan sa sulud sang isa ka libo ka tuig (Isaias 9:6; cf., Ang Manugwali 3:8; Miqueas 4:1–3; Marcos 13:7; Bugna 20:4). Para sa tawo nga magdahum nga siya puwede makatuman sa kon ano lamang ang puwede matuman ni Jesu-Kristo sa Millennium amo ang bug-os nga pagbale-wala sang Balaan nga mga Kasulatan kag sang kataason sang pagkamataastaason. Si Jesus mismo sa Iya kaugalingon nagdeklara sang kasi-gurohan sang gira.

“Kag makabati kamo nahanungud sang mga gira [pagsinumpunganay sang mga armado] kag sang mga kinutsokutso nahanungud sang mga gira [mga pungsudnong pagsinumpunganay luwas sa militar]; siguraduha ninyo nga indi kamo magkalalisang, kay *ina nga mga butang* kinahanglan mahanabo [isa ka bahin sang kasaysayan], apang *ina* indi pa ang katapusan [sang Tribulation]. Kay ang pungsod magatindog batok sa pungsod, kag ang ginharian batok sa ginharian.” (Mateo 24:6–7a)¹

1. R. B. Thieme, Jr., *The Divine Outline of History: Dispensation and the Church* (Houston: R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries, 1989), 72–75; kag Thieme, *Anti-Semitism* (2003), 102, 106. Pagkatapos sini, ang mga dugang-kasayuran sang akon mga libro magapangalan sang manunulat, titulo, petsa sang pagbantala lamang (sa unang kasayuran), kag sa pinanid (mga pinanid).

Ang tanang Balaan nga Kasulatan sa sini nga libro mga ginbadbad halin sa New

Sa tion lamang nga kon sugdan na ni Kristo ang lya ginharian sa Ikaduha nga Pagkari ang inaway kuhaon na.

Niyan tubtub may pagsinumpunganay, ang isa ka pagpakita sang makasasala nga kinaiya nga nagapuyo sa tag-sa ka tawo kag sang pagdumala ni Satanas sa sini nga kalibutan (Juan 12:31), mangin salut ini sa katawhan. Ang kapalaran sang mga pungsod magapadayon nga desidido sa mga duug awayan sang kalibutan. Ang isa ka pungsod kinahanglan mag-andam para sa gira agud siguraduhon nga mapunduhan ang kahilwayan kag ang temporaryong paghidait.

Isa ka panahon agud magpatay, kag isa ka panahon agud magbulong;

Isa ka panahon agud mangguba, kag isa ka panahon agud magtukod

Isa ka panahon para sa gira, kag isa ka panahon para sa paghidait. (Ang Manugwali 3:3, 8b)

Sadtong A. D. 425 si Augustine, ang Obispo sang Hippo kag kinaunahan nga hanas sa teyolohiya sadto anay nga panahon, nagpahayag sang bibliyanhong palatukuran sang kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar sa iya mga sulat kay Boniface, ang hepe sang mga pinuno sang militar sa katundan sang Romanhong Emperyo. Si Augustine naglaygay kay Boniface nga pangapinan ang Mauretania, isa ka Romanhong teritoryo sa aminhan sang Africa, batok sa nagapanalakay nga mga Vandal. Ginsiguro ni Augustine sa iya Kristohanong abyan nga may kasarang siya magserbi

American Standard Bible (NASB). Ang kinorsetihang saysay nagapahanumdum sang pagpasangkad sang NASB nga pagbadbad nga gintudlo sa mga diskurso sa klase sang Bibliya nga (nakaandam na sa [English] MP3 CD halin sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries, Houston, Texas).

sa militar, magpamatay sang kaaway, kag sa gihapon magahimaya sa Dios.

Niyan, ang iban, sa pagpangamuyo para sa imo [Boniface], nagapakig-away batok sa imo indi makit-an nga mga kaaway; ikaw, sa pagpakig-away para sa ila, magpakig-away batok sa mga Barbarian, ang ila makit-an nga mga kaaway. . . . Niyan, hunahunaa, una sa tanan nahanungud sini, kon nagaarmas ka para sa inaway, bisan inang imo lawasnon nga kusog isa ka dulot sang Dios. . . . Ang gira ginapadayon agud nga ang paghidait basi pa lang maagum.²

Ang paghidait amo ang pinakamaayong palibot para sa kahilwayan. Ang kahilwayan amo ang pagpalingkawas halin sa indi makatarunganon, panggowa nga pagkontrol, ang pagpanghikot sang hilway nga kabubut-on nga wala ginpilit pinaagi sa pagpamahog ukon sa pagpamintas. Kay ang isa ka tinugyanan nga pungsod sang Dios kaangay sang United States sang America, ang panudlo sang Bibliya sa sulud sang kalag amo ang pundasyon para sa kahilwayan (Juan 8:32).³

Kag magginawi ako sa pagkahilway [sa kahilwayan],
Kay akon laghapon ang Imo mga pagsulundan
[panudlo sang Bibliya]. (Salmo 119:45)

2. Ginbadbad halin sa Philip Scaff, ed., *Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, 14 vols., unang mga serye (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1983), 1:553-54.

3. Thieme, *The Divine Outline of Human History*, 35–37, 67–69; tan-awa man ang “The Client Nation,” page 16.

Ang pagpangita sang bibliyanhong kamatuuran pirmi gid nagapauswag sang kinaugalingon kag pungsudnon nga kahilwayan. Apang sa pagpadayon sina nga kahilwayan nagakinahanglan sang isa ka makusog nga pungsudnong pagpangapin—ang isa ka militar sang katukuran nga nahanas, naengganyo, kag ginbuligan agud pangapinan ang pungsudnong kahilwayan kag mga kaayohan.

Ang Konstitusyon kag Listahan sang mga Katungud sang United States sang America nagapaathag sang aton pagkahilway. Apang ining ginpakamahal nga mga sulundan sang gobyerno sang America nangin walay bili tani nga pergaminong dokumento kon wala ang anum-kag-tunga ka tuig nga gira sa diin ang army sang Kontinente nagpiyerde sang pagpanglupig nga ginpatuman sang British nga army. Sa karon nga mga adlaw, ang militar sang U.S. nagapangapin gihapon kag nagapreserba sang aton bililhon kaayo nga kahilwayan halin sa pagpanglaglag sang tagaluwas nga mga kaaway. Ang mga army lamang ang makahimo magprotekta sang kahilwayan halin sa mga kaaway nga nagapanglaghap agud gub-on ang kahilwayan. Ang United States, ukon ang bisan anong pungsod nga nagahandum sang kaugalingong pagdumala, kinahanglan padayon nga magtipig sang puwersa sang militar nga nahanas kag nasangkapan para sa gira.

Ang United States nagaatubang sang mabudlay kaayo nga kahimtangan! Sa panahon sang ika-biyente nga siglo ang aton tagaluwas nga palisiya nangin isa sa indi tayuyon nga pagkapinain nga nagresulta sa makahas nga pagbuhin sang militar, ilabi na sa tunga sang mga gira sa bug-os kalibutan kag pagkatapos sang kapaslawan sang Vietnam kag sang kadaugan sang Desert Storm. Ang subong nga palisiya nagadahum nga ang pagpapain sini nga pungsod halin sa mga pagsinumpunganay sang tagaluwas magapabakod

sang kahilwayan kag kalinong. Apang kon ang agresibo nga mga pungsod nagapanglagas gid sang pag-ilinaway, ang palisiya sang pagkapinain kag ang pagpaisol sang puwersa sang militar kag sang armas mahamulag na sa pagkatinuud sini.

Sang ang United States naggowa halin sa panahon sang pagkapinain bag-o mag-abot ang 1939, ang patunda nagpakita sang gira. Ang United States nagpanglaghap sang paghidait apang ang Germany kag Japan indi mapugngan sa ila nagapadayong pag-ilinaway. Ang aton kakulang sa pagkaandam kag sang palisiya sang pagpakalma indi malikawan nga magdala sa aton pakadto sa Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan. Ang isa ka henerasyon sang mga sundalo nagbayad sang makangilidlis nga presyo tungud sang aton kaluyahon. Apang bisan pa sina atong mga nagpakig-away kag nagdaog sa sina nga gira nakahangup kag nagpabilin pinaagi sa mga palatukuran sang divine nga katukuran. Ila ginpiyerde ang kaaway kag ginsigurado ang kahilwayan para sa ila henerasyon.

Ang kahilwayan nga ginaangkon sang United States nabakal ini pinaagi sa paghalad kag pag-antos sang mai-sog nga mga kalalakihan. Kita subong mga katawhan may ara katungud sang kaugalingong-determinasyon tungud sang kadaugan sang militar. Kita subong mga Kristohanon may ara pribilehiyo agud magtipon sa mga serbisyo sang pagsimba sa publiko kag magpaambit sang Maayong Balita sang kaluwasan sa mga ditumuluo sang wala sing maayong buut nga paghingabot sang militar. Sugod pa sang 1776, nakautang kita sang indi matakus nga kautangan sa tanan sang aton isganan nga mangangaway nga mga puwersa, ilabi na sadtong mga naghatag sang ila mga kinabuhi agud nga puwede kita magpabilin nga isa ka hilway nga mga katawhan. Agud nga sakdagon ang aton pagkahilway ang mga katawhan sang United States sang America kinahang-

lan magsunud sa mga kasugoan sang divine nga katukuran.

MGA KASUGOAN SANG DIVINE NGA KATUKURAN

Sa Iya pagkahibalo sang tanan ang Dios nakahibalo sad-tong nag-agi nga walay ginsuguran nga ang tawo magapili nga magpakasala. Siya nakahibalo nga sa makaisa nga ang tawo makaangkon sang makasasala nga kinaiya siya makapanag-iyang sang walay limitasyon nga posibilidad agud gub-on ang iya kaugalingon. Agud mapreserba kag mapadayon ang pagkinabuhi sang katawhan sa kabilogang panahon sang pagsinumpunganay sang mga anghel,⁴ ang Dios nagpundar sang mga kasugoan sang divine nga katukuran para sa tumuluo kag sa ditumuluo—mga palatukuran nga gindisenyo para sa proteksyon, kalig-onan, mahipid nga panghikot, pagbatas sa pagkinabuhi, kag sa pagpakamaayo sang katawhan. Ini nga mga kasugoan nagapahayag sang kahilwayan nga mangin labing bililhon nga pagkabutang sang tawo. Kon ang tawo magasunud sini nga mga kasugoan, iya ginapunggan ang makasasala nga kinaiya kag ginapakita ang pinakamataas nga pagpahayag sang kahilwayan sang kada isa.

Ang katawhan indi makabatas sang dugay kon wala sang isa ka sistema sang pamugong. Ang legal nga awtoridad, ang payong sang divine nga katukuran, nagaprotekta sang

4. Ang pagsinumpunganay sang mga anghel amo ang indi makit-an nga pag-ilinaway sa tunga sang Dios kag ni Satanas, nga nagdabadaba pinaagi sa pagrebelde ni Satanas kag ang isa sa tatlo ka bahin sang mga anghel, nga nagapadayon subong ang espiritohanong pag-ilinaway sa kasaysayan sang katawhan. Thieme, *Ang Pagkamatindanon sang Kristohanon* (2019), 14.

kahilwayan sang katawhan. Ang awtoridad amo ang gahum nga ginsalig sang Dios pinaagi sa mga kasugoan sang divine nga katukuran sa diin ang siguradong mga sakup sang katawhan may responsibilidad para sa kag pamugong sa iban nga mga sakup sang katawhan. Ang awtoridad nagaprotekta sang kaugalingong-pagbuut, pagkapribado, pagkabutang, tawhanong kinabuhi—ang pangunang mga sangkap sang kahilwayan. Samtang ang awtoridad ara sa parehong espirituhanon kag temporaryong mga ginsakupan, ang divine nga katukuran nagapalabot lamang sang umalagi nga awtoridad.

Ang halimbawa sang divine nga katukuran amo ang Napulo ka Mga Sugo nga ginmando lamang ini agud magdumala sang teyokratikong tinugyanan nga pungsod sang Israel. Ini nga “Magna Carta” nga kahilwayan sang katawhan nagpaathag sang pagkahilway, moralidad, kag sang divine nga awtoridad para sa mga tumuluo kag mga ditumuluo sa sulud sang Israel. Ang unang lima ka mga sugo nasakupan sang kinataasang pagdumala ni Yahweh sa pungsudnong linalang kag nagserbi subong ang saksi sang Ebanghelyo sa ditumuluo. Para sa mga tumuluo sa Israel ini nga mga sugo nagpaathag sang espirituhanon nga kahilwayan sang kada isa kag nagsangkap sang palibot para sa pagpauswag sang espirituhanong pagkinabuhi (Exodo 20:1–12; cf., Juan 8:32), apang wala makapasad sang espirituhanong pagkinabuhi. Ang ulihing lima nagporma sang bibliyanhong sulundan para sa moralidad kag naglaktod sa kabilogan sang mga regulasyon sang independensya sibil nga nagaprotekta sang pagkapribado kag pagkabutang sang mga parehong tumuluo kag mga ditumuluo (Exodo 20:13–17) Bisan pa kon ini nga mga sulundon gindisenyo sang Dios nga espesyal para sa Israel, ining pareho nga mga kamatuuran nagagarantiya sang kinaugalingong kahilwayan kag pungsudnong

pagkahilway sa bisan anong pungsod nga nagapalakat sa idalum sang mga sulundanon sang divine nga katukuran.⁵

ANG DIVINE NGA INSTITUSYON

Ang Dios nagsugo sang apat ka divine nga mga institusyon nga sa diin ang mga kasugoan sang divine nga katukuran nagapanghikot: ang kada isa, pag-asawahay, pamilya, kag ang punsudnong linalang. Ining apat ka mga pagpundar nga mga palatukuran para sa katawhan mga klarong ginsaysay kag mapinadayunong ginpamatud-an sang Balaan nga Kasulatan. Ginsalig sang Dios ang isa ka panguna nga awtoridad sa sulud sang kada institusyon: ang kabubut-on para sa kada isa, ang bana para sa pag-asawahay, mga ginikanan para sa pamilya, kag gobyerno para sa punsudnong linalang. Samtang ang divine nga institusyon ara sa plano sang Dios halin pa sang nag-agi nga walay ginsuguran, naggolowa sila sa nagkalainlain nga mga punto sang panahon. Ang kada isa ginmandoan sang pagtuga kay Adan sa Genesis 1:26; ang pag-asawahay sang pagtuga sa babayi

<i>Divine nga Institusyon</i>	<i>Awtoridad halin sa Divine nga Katukuran</i>
1. Ang Kada Isa	1. Kabubut-on
2. Pag-asawahay	2. Bana
3. Pamilya	3. Mga Ginikanan
4. Ang Punsudnong Linalang	4. Gobyerno

5. Thieme, *The Divine Outline of History*, 32–35, 56–64.

sa Genesis 2:22; ang pamilya sang pagbun-ag sang unang anak sa Genesis 4:1; ang pungsudnong linalang sang pagporma sang mga pungsod sa Genesis 10:5. Ining apat ka mga institusyon maaplikar sa tagsa ka tawo walay sapayan sang iya rasa, kaliwatan, sari, pangkatilingban ukon espirituhanong kahimtangan, ukon ang bisan anong iban nga mga kabangdanan.

Ang Kada Isa

Si Adan sa kinaunahang gintuga sang Dios nga perpekto subong ang trichotomous nga tawo—nga nasakupan sang lawas, kalag, kag espiritu.⁶ Sang siya naglalis sa Dios kag nagpakasala, si Adan nahimong dichotomous—lawas kag kalag. Sa tion sang Pagpakasala iya gindula ang tawhanong espiritu kag nag-angkon sang makasasala nga kinaiya, ang ginhalinan sang espirituhanong kamatayon. Subong iya kaliwatan, ang tagsa ka tawo matawo nga dichotomous kag patay sa espiritu, indi makahimo magpakig-upod sa Dios (Mga Taga-Roma 5:12). Ang pagkatawo liwat pinaagi sa pagtoo lamang sa kay Kristo lamang nagahimo liwat sang tawhanong espiritu, nagapahimo sang tumuluo dira kay Kristo nga trichotomous kag buhi sa espiritu.

Ang pangunang awtoridad para sa unang divine nga institusyon amo ang kabubut-on. Ang Dios nagtuga sang tawo agud magpalakat sang makatarunganon sa idalum sang kabubut-on sa iya kalag imbis nga suno sa iya mga kinabubut-on. Samtang may ara sang kalainan sa tawhanong kinaalam kag sa kapasidad agud magtoon, ang tanang mga tawo nagapanag-iya sining abilidad sa paghimo-sang-desisyon.

6. Thieme, *Ang Balabag* (2014), 11–13, 21; *Ang Pagkaditumuluo* (2016), 14.

Ang Dios puwede unta nag-computer sang katawhan agud nga ang mga tawo mahimong maprograma agud makatuman sang Iya plano. Sa baylo, Iya ginahandum nga ang taga ka tawo magsabat sa Iya grasya kag magserbi sa Iya sang kinabubut-on nga wala sing pagpamilit.

Ang mga mando halin sa Dios mga ginapatumod sa kabubut-on. Gani, ang kabubut-on amo ang isa ka pinakaimportanteng hilisgutan sa pagsinumpunganay sang mga anghel; ang kada tawo kinahanglan mangin isa ka hilway nga ahente agud magbaton ukon magsikway sang walay katapusan nga kaluwasan kag niyan magserbi sa Iya (Josue 24:15).

“Siya nga nagtoo sa Anak [Jesu-Kristo] may kinabuhi nga walay katapusan; apang siya nga wala nagtuman [sa mando agud magtoo sa] Anak indi makakita sang kinabuhi, kondi ang kasingkal sang Dios nagapabilin sa iya.” (Juan 3:36)

Nga amo [Dios] ang nagahandum nga ang tanan nga mga tawo maluwas kag makadangat sa [bug-os] nga kaalam sang kamatuuran. (1 Timoteo 2:4)

Ang hustong regulasyon sang kabubut-on sa sulud sang kalag sang parehong mga tumuluo kag mga ditumuluo nagakinahanglan sang disiplina sa kaugalingon. Ang disiplina sa kaugalingon amo ang mapinadayunong desisyon agud himoon kon ano ang dapat tapuson nga may determinasyon agud likawan ang bisan anong mga pagpanamok nga nagabalabag sa pagtuman sang tinutuyo. Ining bug-os nga kinahanglanong pamtasan sang karakter amo ang isa ka

pundasyon para sa pagkamatitud-anon, dungog, kag ka-dungganon, subong man sang tanang iban nga matarong nga mga hiyas nga nagapasarang sang kada tawo agud tumanon ang iya dangatan. Kon wala sang disiplina-sa kaugalingon ang tawo nagaabuso sang kahilwayan pinaagi sa paghimo sang malain nga mga desisyon. Matuuron nga ang dungganon sa kinabuhi nga mga tawo mga disiplinado-sa kaugalingon.

Ang isa sang mga tenyente heneral ni Robert E. Lee, si John Brown Gordon, nagsaysay sang importansya sang disiplina-sa kaugalingon sa kinaugalingong karakter kag sa pungsudnong kahilwayan. Siya nagasugilon sang estorya sang Kaapin nga mga tropa sadtong Hunyo sang 1862 nga nagaatubang sang halos indi mawasak nga Paghiliusa nga kahimtangan didto sa putok-putukan sang Malvern Hill sa sulud sang Pito ka Adlaw nga mga Pag-ilinaway sa palibot sang Richmond, Virginia. Ang aminhang artilyeriya walay kalooy nga nagapamomba sang Pabagatnon nga mga linya, walay pasensya sa dalagko nga mga ulot sang mga pila. Samtang ang mga bomba nagpang-igo, ang mga biktima literal nga nagkarabungkag. Ang kagahod, yab-ok, kag kamatayon naglikop sa nagsinako sa ilinaway nga mga tropa. Sa tunga sang sini nga pinatyanay isa ka nahadlok-kaayo nga koneho ang gulpi nagtal-as halin sa duug nga gintagoan sini kag nagsirit dalagan padulong sa likuran, palayo sa linupok sang pusil. Isa ka tagabukid nga ara sa Kaapin nga mga pila, nakatalupangud sang kadasigon sang koneho kag ang pakadtoan sang pagburhot, nagpabaskog gid siya sang tingog sa ilinaway kag nagsinggit, “Padayon lang, Molly Cottontail! Magaupod kuntani ako sa imo kon indi lang tungud sang akon karakter!”

Si Heneral Gordon nagpadayon:

Sa sini nga kaangtanan, ako napahinumduman sang ordinaryo apang importante nga kamatuuran nga ang kabilogan nga karakter sang mga tawo sang bisan anong pungsod nagadepende sa kinaugalingong karakter sang kada mga pumuluyo sini; kag sa sina ang kalig-on sang bantog nga gobyerno mas labaw nga nagadepende sa karakter, sa kada isa, sa kinaugalingong karakter sang katawhan sini, kay sa mahimo sang bisan anong Konstitusyon nga puwede sagupon ukon mga regulasyon nga puwede ipasad. Ano bala ang mangin bili sang mga proteksyon kon ang karakter sang katawhan wala nagsakdag kag nagpatuman sa ila? Ang Konstitusyon maguba, ang mga kasugoan mahangkat; ang kagamo kag anarkiya parehong mangguba, kag tungud sa ila ang gobyerno mismong kaugalingon sini. Wala ko nagadahum ukon nagapanugyan nga ini nga pungsod ara sa bisan ano karong katalagman sang subong nga kaagi; apang sa tanang mga pungsod diri sa kalibutan ining isa, kaupod ang pangbug-os kalibutang katungud sa pagboto, ang indi pagkapareho kag indi magsinaranto nga mga tinguha, ang pagkasangkad nga kalaparon sang teritoryo, kag ang dako kaayo nga kadamoon sang pumuluyo, nga nasakupan sang tagsa ka grupo kag rehiyon kag magakadamo gihapon sa maabot nga mga tinuig, amo ang mas labaw nga magdepende kay sa bisan anong iban dira sa karakter sang katawhan sini.⁷

Sa karon nga mga adlaw, ang mga pamulong ni Heneral

7. Ginbadbad halin sa John B. Gordon, *Reminiscence of the Civil War* (New York: Charles Scribner's Sons. 1904), 76–77.

Gordon nagabagting sang mapanagnaon. Ang desisyon nga imo ginahimo nagapakita sang imo karakter, pagkamatinud-anon, kag kinaalam kag nagapat-ud sang lakat sang imo kinabuhi kag ang kalig-on sang imo pungsod. Kon ang kadamoan sang mga pumuluyo sa isa ka pungsod mag-desisyon nga likawan ang mga palatukuran sang katukuran, ang balanse sa tunga sang awtoridad kag kahilwayan indi na mabatyagan. Hinumdumi: Ang kahilwayan nga wala sang awtoridad amo ang anarkiya kag ang awtoridad nga wala sang kahilwayan amo ang pagpanglupig. Ang pag-agum sang husto nga balanse sa tunga sang kahilwayan kag awtoridad nagakinahanglan sang isa ka kinaugalingong pagbatyag sang responsibilidad. Kaupod ang kahilwayan sa paghimo sang mga desisyon nagaabot ang responsibilidad tungud sang mga nangin bunga sadto nga mga desisyon.

Ang takus sang divine nga katukuran amo ang kasugoan sang kinabubut-on nga responsibilidad nga sa diin nagapapat-ud nga ikaw manabat tungud sang imo kaugalingong mga desisyon kag mga hulag. Gani indi gid ikaw makabasol sa iban tungud sang mga disgrasya kag mga pag-antos nga nangin resulta tungud sang imo malain nga mga desisyon. Kinahanghan imo batonon ang bug-os nga responsibilidad tungud sang imo mga pagpakig-updanay, mga kahulagan, mga motibo, kag deskarte.

Ang mga tawo may ara sang abilidad agud gamiton ang kahilwayan sa pagpili agud pat-uron ang lakat sang ila mga kinabuhi, luwas kon ginlimitahan sing husto sang ibang porma sang pagpanglupig ukon pagpangulipon. Apang indi bisan ang pinakamapintas nga pagpanglupig ang makahimo magkuha sang kon ano ang imo pilion nga hunahunaon. Kon ikaw hilway kag magdesisyon agud maghulag sa idalum sang mga regulasyon sang divine nga katukuran, imo ginasakdag kag ginapreserba ang imo kinaugalingong kahilwayan. Kon

magdesisyon ikaw sa pagsikway sining divine nga mga regulasyon, ginapadayon mo nga ginalimitahan ang imo palaabutong mga pirilian. Ang mga pagpili nga imo himoon nagadikta sang kinabuhi nga imo ginadumalahan.

Pag-asawahay

Pagkatapos sang kaluwasan isa sa labing importante nga mga desisyon sa kinabuhi amo inang isa ka makaupod sa bilog nga kinabuhi. Ang pag-asawahay kag kabubut-on nag-umpisa sa Hardin sang Eden sang wala pa ang Pag-pakasala (Genesis 2:22–24). Sanglit nga ang lalaki kag ang babayi kinahanglan maghimo sang desisyon agud magsulud sa sining alalangay nga relasyon, ang pag-asawahay amo ang pag-aplikar sang awtoridad sang unang divine nga institusyon. Ang pag-asawahay nagasangkap sang estraktura para sa kalig-onan sa katilingban, ang pundasyon sang sibilisasyon. Ang plano sang Dios para sa bana kag asawa nagadumili sang pagpanghilawas sang indi minyo, pagpangabit, pagpuyopuyo sa kay bisan sin-o, pagpanghilawas sa kaparehong sari, kumon nga pagkinabuhi, pagpangasawa ukon pagpamana sang madamo, kag sang walay kabangdanan pagbinulagay. Kon ang divine nga desinyo sa pag-asawahay ginsikway sang nagakaigo nga mga tawo, ang kagarukan nagalapnag sa katilingban kag ang pungsod nagakaus-us.

Ang Dios nagdisenyo sang siguradong lalaki para sa isa ka siguradong babayi. Iya gindestino ang awtoridad sa bana (Mga Taga-Efeso 5:22–23; Mga Taga-Colosas 3:18; 1 Pedro 3:1) nga amo ang ginmandoan nga higugmaon ang iya asawa (Mga Taga-Efeso 5:25) kag abagahon ang responsibilidad nga bantayan kag tipigan ang iya kahilwayan. Agud tumanon ang iya obligasyon, ang bana kinahanglan

magpanag-iyá kag magpahayag sang pagkamaayo, dungog, kag pagkamatinud-anon halin sa iya kalag. Ang babayi kinahanglan man magpanag-iyá sang pagkamaayo sa iya kalag. Siya ginmandoan nga “magtahod” sa awtoridad sang iya bana (Mga Taga-Efeso 5:33*b*) nga kay sin-o siya sa kinabubut-on nagatugyan sang iya kahilwayan. Ini nga pagtahod amo ang pinakamataas nga porma sang gugma sang isa ka babayi sa pag-asawahay.

Ang pag-asawahay sang tama nga lalaki kag tama nga babayi:

1. Nagaporma sang labing importanteng bahin sa katinglang;
2. Nagasangkap sang estraktura para sa pag-inasawahay nga gugma kag ang solong awtorisadong kahimtangan para sa pagpakighilawas;
3. Mahimong ang pundasyon para sa ikatatlong divine nga institusyon—ang pamilya.

Pamilya

Ining importante kaayong organisasyon sang katinglang nagahiusa kaupod ang pag-asawahay agud makaporma sang ikaduhang bibliyanhong manugbantay para sa pagpre-serba sang katawhan. Duha ka mga ginikanan, iloy kag amay, ang maghimo sang palibot para sa pagpadako sang mga kabataan. Ang lapsag nagasulud sa kalibutan nga walay mahimo, nagakinahanglan sang proteksyon kag paghanas tubtub makasarang magsakdag sang iya kaugalingon. Ang pamilya nagatanyag sang materyal nga kasangkapan, kasi-gurohan, disiplina, kag pagtuytuy nga naputos pinaagi sa ginikananhong gugma.

Sa dugang pa sining mga panguna kag importanteng

bahin sang pag-amuma, ang mga ginikanan ginmadoan nga isilsil sa ila mga kabataan ang mga sulundan kag mga talaksan. Ang awtoridad sa pamilya ginhatag nga katungud sa mga ginikanan. Ang mga ginikanan kinahanglan magtudlo sa ila mga kabataan sang pagkamatinumanon, sang kalainan sa tunga sang tama kag sayup, kag silsilan sila sang mga palatukuran sang pagdisiplina-sa kaugalingon, mga maayong pamatasan, kag sang pagtahod para sa iban. Ang paghanas kag pagpatama sa sulud sang pamilya nagadala sang kalig-on sa isa ka tawo, subong man sa pungsudnong linalang.

Kag, mga amay, indi pagpasingkala ang inyo mga kabataan sa kaakig; kondi sagura sila pinaagi sa disiplina kag panudlo sang Ginoo. (Mga Taga-Efeso 6:4)

Samtang ang mga ginikanan may madamo nga mga responsibilidad, ang mga kabataan may isa lamang ka responsibilidad sa sulud sang pamilya—ang tahuron kag tumanon ang ila mga ginikanan (Mga Taga-Efeso 6:1-3).

“Tahora ang imo amay kag ang imo iloy, agud nga ang imo mga adlaw maglawig sa duta (pungsod) nga ginhatag sa imo sang GINOO nga imo Dios.” (Exodo 20:12)

Ang nagapakahimalaut sang iya amay ukon sang iya iloy,
Ang iya suga mapalong [kamatayon] sa panahon sang kadudulman. (Mga Hulubaton 20:20)

Ang mata nga nagayamuhat sa isa ka amay,

Kag nagapanghikay sa isa ka iloy
Ang mga uwak sang kapatagan magatuhak
sini,
Kag ang mga piso nga agila magakaon sini.
(Mga Hulubaton 30:17)

Sa makaisa nga ang bata makatoon magtuman sa iya mga ginikanan kag makahangup sang palatukuran sang awtoridad, siya andam na magtahod sa tanang iban nga mga awtoridad sa kinabuhi, lakip atong gintawag sa katungdanan labaw sa iya sa organisasyon sang militar.

Kon ang panguna nga mga palatukuran sang awtoridad kag disiplinang-kaugalingon wala matudlo sang temprano sa kinabuhi sang bata, kasami nga sila magsikway sang tanang porma sang awtoridad subong mga pamatan-on kag mga bulubatan-on pa nga mga tigulang. Kon wala sing paghanas sa awtoridad nga natudlo sa panimalay nga nagalakip sang kinaugalingong pagpaubus kag pagtahod sa pagsayasat sang tigulang, ang mga bata mahimong mapasipalaon kag mabatoon. Nagakakulang sang mga utlanan kag hambog, ila ginasikway ang mga sulundan kag mga talaksan sang divine nga katukuran. Ang pagpanghaylo sang kaparehas nagapangambyo sang pangtigulang nga awtoridad. Ang pagpaayaw-ayaw-sa kaugalingong handum nagapangambyo sang awtoridad sang kasugoan. Ini nga mga pamatan-on nga mga katawhan nagadangup sa pagpataka sang makahulubog nga ilimnon, sa ginadumili nga mga droga, ginadumili nga pagpanghilawas, ukon paghulag sang pundok sang gang. Ang pagpamintas magalapnag, ang krimen ordinaryo na lang. Kon ang tumalagsahong kadamoon sang pamatan-on nga katawhan nagapamatok sa awtoridad, ang bilog nga henerasyon dag-on sang ginago nga pagrebelde.

Kon ang mga ginikanan wala nagatuman sang ila responsibilidad kag ang mga kabataan wala “nagatahod” sa ila mga ginikanan, ang pungsod nagaantos sang pagkawalay-kasigurohan, pagkawalay kalig-on, kag hingapusan nga pagkawala sang pagkahilway.

1. Ang walay pagsalig nga mga bana nagaresulta sa walay pagsalig nga mga asawa.
2. Ang walay pagsalig nga mga ginikanan nagaresulta sa walay pagsalig nga mga kabataan.
3. Ang walay pagsalig nga mga kabataan nagaprodukto sang walay pagsalig nga henerasyon.
4. Ang walay pagsalig nga henerasyon nagakinahanglan sang kasigurohan.
5. Sa pagkinahanglan sang kasigurohan halin sa go-byerno ang walay pagsalig nga henerasyon mahimong ang may espesyal nga katungud nga henerasyon.
6. Ang espesyal nga mga katungud mga gintanyag sa walay pagsalig nga henerasyon sang walay pagsalig nga mga politiko.
7. Ang walay pagsalig nga mga politiko nagatanyag sang pipila ka porma sang sosyalismo nga pirmi nahamulang sa mga palatukuran sang katukuran nga makit-an sa indi gid magkasayup nga Pulong sang Dios.
8. Ang walay pagsalig nga goyerno nagaagum sang gahum kag espesyal nga mga katungud para sa mismong kaugalingon sini kag nagasangkap sang pundo sa huwad nga kasigurohan sang sosyalismo pinaagi sa pagkompiska sang manggad pinaagi sa indi matarong nga pagbuhis kag panagtag liwat sang manggad sa ngalan sang mas dalagko nga kaayohan para sa mas kadamoan.

9. Ang utopian nga sosyalismo nagahiusa sa Marxism agud magpasad sang pangpanginabuhian kag pang-politika nga mga panudlo nga suno sa dimatuud nga mga teyoriya sang diyalektikanhong pagkamateryalismo kag sang promosyon sang pag-ilinaway sang nagkalainlaing klase sa kumonidad. Ang resulta amo ang maluib nga gobyerno nga nagatanyag sang huwad nga kasigurohan didto sa walay pagsalig nga henerasyon pinaagi sa pangpubliko nga mga kabutigan kag dimatuud nga mga saad, nga nagaguba sa kada isa kag sang pungsudnon nga kahilwayan.
10. Imbis nga ang gobyerno amo ang alagad sang mga katawhan, ang may espesyal nga katungud, nga walay pagsalig nga katawhan mahimong mga ulipon sa isa ka madektahon nga burukrasya. Ang hingpit nga gahum sa mga kamut sang walay pagsalig kag walay kasarang nga mga manugdumala nga sa diin ang ila kailigbon sa gahum nagapakaon sa walay pagsalig nga henerasyon nga nagapinangayo sang isa ka butang para sa wala nga nagaresulta sa isa ka pagbaligya sang pungsod sang panubliong kahilwayan sini para sa isa ka bili sang palangabuhian.

Ang paglibot sang pagkawalay kasigurohan nagaumpisa sa pagkabungkag sang pamilya kag nagatapos sa pangsulud nga kaugalingong-kagub-anan sang isa ka pungsod. Busa, ang pagtipig sang kalig-on kag kahilwayan nagadepende sa pagkamatitud-anon kag mga talaksan sang pagasawahay kag pangginikanan nga awtoridad. Kon ang mga ginikanan walay putling kaayo, ang sunud nga henerasyon magakakulang sang putling kaayo, mahimong walay pagsalig, kag ang pungsod nagakaus-us.

Ang Pungsudnong Linalang

Ang kalautan naglapnag sa bilog nga kalibutan sa sulud sang panahon sang madumilion nga kabubut-on (Genesis 6:1–7). Gani ang Dios nagkuha sang seryoso nga mga palakat sang paghulag agud siguraduhon ang pagpabiling buhi sang katawhan pinaagi sa pagpuswak sang pangbug-os kalibutan nga Anaw.⁸ Pagkatapos sang Anaw ang pamilya ni Noe lamang ang nabilin nga buhi; sila lamang ang nagpahayag sang pagtoo sa Manluluwas kag nagpabilin nga tinuud sa Iya plano. Halin sa mga anak nga lalaki ni Noe, si Shem, Ham, kag Jafet, naglusot ang tatlo ka mga pundok sang hentil nga mga kaanakan, ang tanan nga sa diin amo ang naghambal sang parehong lenggwahe (Genesis 11:1). Samtang ang kadamoon sang pumuluyo nagadugang, sang kinaulihian sila nagtipon sa Babel pinaagi sa yawan-ong pagpapagsik nga pagrebelde batok sa Dios. Ginpanan-aw nila nga “makalambot didto sa langit” pinaagi sa ila kaugalingong abilidad kag sa nahiusang paninguha.

Ang siyudad sang Babel mangin isa ka sentro sang kalibutan para sa katawhan nga may monyumentong tore agud magserbi subong ang isa ka makit-an kag makagalanyat nga simbolo sang pagkahiusa sang kalibutan.⁹

Kag sila nagsiling, “Kari, magtukod kita para sa aton mga kaugalingon sang isa ka siyudad [Babel], kag sang isa ka tore nga ang pinakaibabaw *magalambot* didto sa langit, kag maghimo kita para sa aton mga kaugalingon

8. Thieme, *The Divine Outline of History*, 25–27.

9. Alva J. McClain, *The Greatness of the Kingdom* (Winona Lake: BMH Books, 1959), 47.

sang isa ka ngalan; basi kon maglalapta kita sa lain nga pungsod sa bug-os nga kalibutan.” (Genesis 11:4)

Ang madangatan sang katawhan bisan pa kon kaisa makadalayaw kasami may malaut nga mga resulta. Kon ang mga katumanan sang katawhan wala nagapaklaro sa pagkatinuud sang bug-os nga pagkahamulag sang tawo sa Dios ukon mabaylohan sang grasya sang Dios subong ang isa ka tinuud nga kasulbaran sa mga palaligban sang katawhan, ang Dios nagapatunga. Ang divine nga paghukum didto sa Babel nagpagamo sang lenggwahe sang katawhan kag nagbahinbahin sa ila pakadto sa nagkalainlaing mga pungsod.

Busa ang ngalan sini gintawag nga Babel, tungud kay didto ang Ginoo nagpagamo sang lenggwahe sang bug-os nga kalibutan; kag halin didto ang Ginoo naglapta sa ila sa lain nga pungsod sa bug-os nga kalibutan. (Genesis 11:9)

Ang mga eskolar sang Bibliya nagpanilag kag nagkomento sa politikanhon kag sa kultura nga mahaylohong epekto sang ginhimo sang Dios sa Babel.

Ang kinaiyahan sang divine nga paghukum sa sining unang pagtilaw sa Pangkalibutang-Estado masyado nga makapawili. Ini amo ang kasami nga ginkilala nga ang semento sa diin nagahugpong sang mga tawo sa mga pundok kag mga pungsod nga amo ang aton ginatawag nga isa ka halos kaparehong kultura, kag ang mismong pinakaimportanteng bahin sang subong nga kultura makit-an sa lenggwahe, ang tumalagsa-

hong abilidad sang tawo agud makabaylohanay sang mga ideya. Ini eksakto gid sa sining punto nga ang paghukum sang Dios nag-igo: ang halos parehong paghiliusa sang “isa ka lenggwahe” ginguba sing grabe ka tumalagsahon [Genesis 11:6–7], kag ang pagdamo kaayo sang mga dila nagtuytuy sa pagkaporma sang nagkalainlain nga mga pundok kag, sa kinatapusan, mga pungsod. Kay ang pinakapanguna nga magsabad sa katumanan sang isa ka pangkalibutang-estado sang “Internationalism,” . . . amo ang balabag sang lenggwahe.¹⁰

Ang paghukum sang Dios sa sining isa-ka-kalibutan nga gobyerno amo ang nangin klaro nga pagpahibalo nga daan batok sa tanang mga kinabudlayan agud mapasad ang bisan anong porma sang pangkalibutan nga pagdumala kag isa ka nagabagting nga pagpabakod sang konsepto sang pungsudnong linalang. Sa isa ka kalibutan nga ginaduminaran sang makasasala nga kinaiya, ang hingpit nga gahum nga ginhatag sa isa ka ginhiusa nga pangkalibutan nga kabilogan pirmi gid magapaus-us pakadto sa maathag kaayo kag daw indi magbaylohan nga diktadoryanhong panggobyerno.

Agud maprotektahan ang katawhan halin sa pagkaguba-sang-kaugalingon nahanungud sang isa-ka-pangkalibutang estado ang Dios nagpasad sang pungsudnong linalang subong ang ikaapat nga divine nga institusyon. Iya “ginpalapta” ang katawhan agud limitahan ang pagpahayag sang tawhanong pagkamataastaason kag mabalabagan ang paglapta sang kalautan (Genesis 11:8). Ang pagbahinbahin sa kinaunahan nangin suno sa kaliwatan, sa hiyograpiya, kag sa mga dulonan sang lenggwahe.

10. Ibid., 48–49 (Binadbad sa isa ka kinutlo).

Halin sini ang kadutaan sang mga baybayon sang mga pungsod ginbulag sa ila mga duta [hiyograpiya], ang kada isa suno sa iya lenggwahe, suno sa ila mga pamilya [kaliwatan], sa ila mga pungsod. (Genesis 10:5)

Kon ang tagsa ka tawo sa kalibutan maghambal sang parehong lenggwahe, ang pagkamakangilil-ad magakagrabe. Ang nagkalainlain nga mga lenggwahe kag ang pagkapundar sang tinugyanan nga pungsod sa Dios magporma sang isa ka divine nga balabag batok sa paglapnag sang kalautan.

Ang diskurso ni apostol Pablo sa mga Athenian nagpaumpisa sang pagpabakod sang ikaapat nga divine nga institusyon para sa Panahon sang Simbahan, nga nagatugot sa mga Kristohanon agud magamit ang dumaan nga leksyon sang Babel sa karon nga pagdumala. Si Pablo nagpatalu-pangud nga ang katuyoan sang Dios sa pagbulag sang mga pungsod kag paghan-ay “sang mga dulonan sang ila mga ilistaran” amo “nga sila dapat magpanglaghap sa Dios” imbis nga mangin sobrang makadayaw sa naaguman sang katawhan nga naglakip sang relihiyon, pilosopiya, kag binalaybay sang mga Griyego (Mga Binuhatan 17:26–27; cf., 17:21, 23, 28).

Ang pungsudnong mga linalang padayon nga ara agud pungan ang kalibutan sa pagkaus-us pakadto sa kagamo. Ang Dios nagatugot sa mga pungsod agud pungan ang makasasala nga kinaiya sang tawo. Sila nagsangkap sang pangpalus-aw batok sa pagpanglupig nga ginpanglaghap ni Satanas agud ipadayon sa katawhan kag sang makapatay nga pagkaluyag sang katawhan. Ang Dios nagatugot man sa gobyerno subong ang awtoridad sa sulud sang pungsudnong linalang nga magpamugong sa wala marendahan nga kalautan nga pagahimoon sang tawo nga wala sang mga

dulonan. Ang gobyerno gindisenyo agud magprotekta sang kada isa ka kabubut-on, magbantay sang pagkapribado kag pagkabutang, kag magtipig sang pangsulud nga kalinong pinaagi sa pagpatuman sang kasugoan kag panggowa nga kasigurohan pinaagi sa pagkaandam sang militar (1 Pedro 2:13–14).

Tugoti ang tagsa ka tawo nga magpasakup sa nagadumala nga mga awtoridad. Kay walay awtoridad luwas sa Dios, kag sila nga sa diin ara karon mga napasad sang Dios. Busa siya nga nagabato sa awtoridad nagpamatok sa ordinansa sang Dios; kag sila nga mga nagpamatok magabaton sang silot sa ila mga kaugalingon. Kay ang mga manugdumala [gobyerno] indi amo ang ginhalinan sang kahadlok sa maayong pamatasan, kondi sang kalautan. Gusto mo bala nga indi mahadlok sa awtoridad? Himoa kon ano ang maayo, kag makabaton ka sang pagdayaw sa amo man; kay amo ini ang isa ka ministro sang Dios sa imo para sa kaayohan. Apang kon ikaw maghimo sang malaut, magkahadlok ka; kay ini wala nagadala sang espada [silot sang kamatayon] sa wala sing pulus; kay ini amo ang ministro sang Dios, ang manugbalos [manughusay sang katarungan] nga nagadala sang kasingkal sa isa nga nagahimo sang kalautan. Busa ginakinahanglan gid magpasakup [sa awtoridad], indi lamang tungud sang kasingkal, kondi tungud man sang konsyensya. Kay tungud sini kamo nagabayad man sang buhis, kay ang mga *manugdumala* mga alagad sang Dios, nga nagagahin sang ila mga kaugalingon

sa sini gid mismo nga butang. Maghatag sa tanan kon ano ang natungud sa ila: buhis sa kon kay sin-o ang buhis *amo natungud*; arka-bala sa kon kay sin-o mag-arkabala; mahadlok kon kay sin-o magkahadlok; tahod sa kon kay sin-o magtahod. (Mga Taga-Roma 13:1–7)

Ang Dios nagmando nga ang “mga manugdumala” dapat magsunud kag pangapinan ang mga kasugoan sang divine nga katukuran. Sa amo man, ang mga pumuluyo sang isa ka pungsod, bisan kon tumuluo ukon ditumuluo, ginalaygayan nga magsunud sa awtoridad sang manugdumala. Makahuluganon nga, ang Mga Taga-Roma 13:1–7 nasulat sa panahon sang pagdumala ni emperador Nero, isa sa labing mapanglupig kag dimakatarunganong mga administrasyon sa kasaysayan sang Romanhong Emperyo. Ang Balaan nga Kasulatan wala nagpatawad sang mga kinaandan sang bisan anong manglulupig, apang indi man nga ang mapintas nga panggobyerno nagpawala sang epekto sang palatukuran sang pagkamatinumanon sa awtoridad (Tito 2:15–3:1). Walay sapayan sang karakter sang isa ka manugdumala, ang iya opisina nagarepresentar sang divine nga ginsalig nga awtoridad sa sina nga pungsod. Ang opisina, kon indi ang tawo, dapat pirmi gid tauron.

ANG REBOLUSYON BALA MAKATARUNGANON?

Si David naglaragway sang pagkamasinulundon kag sang pagtahod sa divine nga ginpili nga awtoridad bisan subong nga siya naglikaw sa pagluib sang iya labaw nga manugdumala, nga si Haring Saul sang Israel. Nga naghuput sang makahaladlok nga kaimon si Saul nagpanglaghap sang kinabuhi ni David, ang iya divine nga ginpakamaayong

manunubli. Si David nakahangup nga si Saul responsable sa Dios. Sa Iya kaugalingong katuyoan kag panahon ang Dios magakuha sang kinabuhi ni Saul kag magpauswag kay David. Gani, si David nagbalibad nga magbato pinaagi sa pagkuha sang kinabuhi ni Saul ukon tugotan ang iya mga sundalo nga patyon si Saul (1 Samuel 24:4, 6). Ang pagpatay ukon rebolusyon wala gid gintugotan sang Dios.

Ang rebolusyon amo ang pagpahalin sa nagatindog nga katukuran ukon gobyerno kag ang pagkaguba sang divine nga institusyon. Ang tinutuyo sang pagpakigbatok sang tawo sa kaugalingong gobyerno pinaagi man sa mga planong-pangguba kag pagpangunsabo ukon pinaagi sa puwersa sang mga armas, lakip ang malamilitar nga hilikuton, nagaporma sang kalautan kag amo ang pirmi gid kabatok sang divine nga kabubut-on. Ang pagkumbinsi sang rebolusyon nagatuytuy sa walay pulus nga pagpamintas sang nagkagamong katawhan kag ang pagpangagaw sang gahum sang kabatok sang gobyerno. Kon ano man gani ang naagum sa rebolusyon kuntani nahimo nga walay rebolusyon. Ang kina-gowaan indi gid makapakamatarong sang mga palaagihan. Ang Dios sa kadali lang gid nga nagsilot kay Dathan kag Abiram sang ila pag-alsa batok kay Moises (Numeros 16). Ang mga palaligban nga nagakinahanglan sang mga kasulbaran sang divine nga katukuran indi gid masulbar pinaagi sa paglapas sang mga palatukuran sang divine nga katukuran.

Ano gali ang nahanungud sa American Revolutionary War sang 1776? Ini bala nanging rebelyon batok sa nagadumala sang awtoridad? Indi! Ang aton iya indi subong sang normal nga rebolusyon pareho sa pamaagi sang French (1789) ukon sang Russian (1917) nga rebolusyon, kondi isa ka gira para sa independensya. Wala naton ginpabagsak ang sa karong English nga panggobyerno, kuhaan gahum ang Parlamento,

kuhaon ang pagpanag-iya sang duta sang aristokrasya kag ilisan sila sang nagkaginamong katawhan sa dalan kag mga rebolusyunista. Nagapanglaghap kita agud ipadayon ang divine nga mga institusyon pinaagi sa pagpamasad sang isa ka republika nga nagatugot sang pinakabug-os nga pagpahayag sang tagsatagsa ka kahilwayan.

PUNGSUDNONG KAGARUKAN

May ara gid pirmi mga pumuluyo sa isa ka pungsod nga nagapanipon sang pribilehiyo nga wala sang responsibilidad. Nagakalingaw sila sang mga benepisyo kag proteksyon sang ila pungsod samtang nagahatag sang ila pagkamatutum sa isa ka tagaluwas nga gobyerno ukon sa isa ka bug-os nga politika ukon malamilitar nga grupo nga garok sa rebelyon. Ining makaguluba nga pagpangdaya nagapamusa sang awtonomiya sang isa ka pungsod, subong sang nahitabo sa Judea nga nagsunud sa pagkamatay kag pagkabanhaw ni Jesu-Kristo. Ang Hudiyong sa politika kag relihiyosong mga lider nagbayad sang isa ka madugo nga presyo tungud sang ila pagpakunokuno. Ila ginpanghimuslan ang mga benepisyo sang Romanhon nga pagdumala kag pagbulig samtang kadungan nga nagaplano sang sekreto batok kay Ceasar. Samtang ang pangkatilingban nga estraktura sang Palestine nabungkag, ang Romanhong manugdumala nga opisyal, Hudiyong mga lider, Panatikong mga rebelde, kag ang mga desperado sa tanang mga sari nagpakig-unahay para sa gahum kag pagpangawat.¹¹

Sang ang bukas nga gira nagdabdab sadtong A.D. 66 mga linibo sang mga Hudiyong sa Caesarea ang mga ginpamatay. Sang A.D. 68 ginpain kag ginpalibutan ni Vespasian ang

11. Bo Reicke, *The New Testament Era* (Philadelphia: Fortress Press, 1981), 210.

Jerusalem. Ang pagpangibon natapos sang A.D. 70 sang Si Titus bug-os nga nagguba sang siyudad, nagpamatay kag naglapta sang pumuluyo, kag nagtapos sang bisan anong kaanggid sang sa Hudiyong awtonomiya sa Palestine tubtub sadtong 1948.¹² Ang mga kabayaran sang ila pagpanggammo amo ang anarkiya, pagkaulipon, kag kamatayon. Ang kahilwayan indi makapadayon subong sang kagarukan sa katilingban.

ANG TINUGYANAN NGA PUNGSOD

Sa bisan ano man nga panahon sang kasaysayan, sa bisan diin man nga duug sang kalibutan ang Dios nagamando kag nagasakdag sang tinugyanan nga pungsod. Ini nga pungsod klaro nga ang ginprotektahan sang Dios nga representante diri sa kalibutan, ang bulutangan para sa divine nga kamatuuran sa diin ang Maayong Balita hilway nga matudlo, ang panudlo sang Bibliya natudlo sa madamong duug, kag ang mga misyonaryo magdala sang Pulong sang Dios sa mga duug nga may positibo nga kabubut-on sa bilog nga kalibutan. Ang pagkaporma sang subong nga pungsod nagaumpisa sa mga tawo nga magsabat sa grasya sang Dios kag mahimo nga mga tumuluo ni Jesu-Kristo (Mga Taga-Efeso 2:8–9). Ang pinakaimportante nga grupo sang mga Kristohanon nagatubo sa pagkaespirituhanon kag nagaporma sang pinakaimportanteng bahin sang hamtong nga mga tumuluo nga nagakaigo agud magsakdag sang pungsod kag pinaagi sa diin ang Dios nagapalawig sang Iya plano para sa katawhan. Ang Israel nangin ang tinugyanan nga pungsod sang Dios sa kapanahonan sang Daan nga Katipan.

12. Thieme, *Anti-Semitism*, 76, 100; Josephus, "The Wars of the Jews," Book V, vi-xiii.

“Kag kamo mangin isa ka ginharian sang mga pari sa Akon kag isa ka balaan nga pungsod [tinugyanan nga pungsod].’ Amo ini ang mga pulong nga inyo ihambal sa mga kaanakan sang Israel.” (Exodo 19:6)

Kon ang parehong Aminhan (721 B.C.) kag ang Bagatnan (586 B.C.) nga mga Ginharian sang Israel mga nagkalaguba sa idalum sang ikalimang paliwatliwat nga disiplina, ang bodega sang Dios para sa panudlo sang Bibliya nagpuyo kaupod sadtong matutum nga mga Hudiyo nga naglalapta sa bilog nga Emperyo sang Babilonia kag sang ulihi ang Emperyo sang Persia.¹³ Tungud sang pagbalik sang mga Hudiyo halin sa pagkabihag ang Israel nagpanghikot liwat subong isa ka tinugyanan nga pungsod. Sugod sang pagumpisa sang Panahon sang Simbahan sa adlaw sang Pentecostes, A.D. 30, kag ang kasunud nga pagpahalin sang

13. Sang ang Isarel nahuptan sang pagtalikod sa gintoohan, ang tinugyanan nga pungsod ginpasidan-an sang Dios pinaagi sa nagadugang nga pagkakusog sang lima ka mga palibot-libot nga disiplina.

1. Ang unang paglibot: Pagkadula sang maayong panglawas, pagkaus-us sang kauswagan sa panguma, kakugmat, kahadlok, kag kamatayon sa inaway, pagkawala sang kinaugalingong kahilwayan tungud sang negatibo nga kabubuton nahanungud sang panudlo sang Bibliya (Levitico 26:14–17).
2. Ang ikaduha nga paglibot: Ang paghinay kag pagkaus-us sang palangabuhian, nagdugang ang kinaugalingon kag tagsatagsa ka disiplina tungud sang nagpadayong negatibo nga kabubuton bisan pa sang unang pagpasidaan (Levitico 26:18–20).
3. Ang ikatatlo nga paglibot: Pagkamakahas kag pagkabagsak sang kasugoan kag sugo; grabe ka pagkaestrikto sa biyahe kag sa komersyo (Levitico 26:21–22).
4. Ang ikaapat nga paglibot: Ang sa militar nga pagpanakup kag/ukon tagagowa nga pagpang-ataki kag pagdumala, kaiwat sang pagkaon (ginpanubo sang isa sa napulo ka bahin sang normal nga ginahatag nga kinahanglanon), pagkahamulag sa pamilya (Levitico 26:23–26).
5. Ang ikalima nga paglibot: Pagkaguba sang pungsod tungud sa pinakamataas nga pagsikway sang bibliyanhong mga palatukuran (Levitico 26:27–39).

Jerusalem sadtong A.D. 70, ang hentil nga mga pungsod lamang ang tinugyanan nga mga pungsod. Ini nga mga pungsod may ara sang nadugang nga mga responsibilidad nga magsangkap sang dalangpan para sa mga Hudiyo nga Naglalapta. Sa karon nga panahon ang mga Hudiyo nga nagtoo kay Jesu-Kristo mga kabahin sang Simbahan (Mga Taga-Galacia 3:28).¹⁴

Sadtong unang siglo A.D. ang Romanhong Emperyo nahimong halamtangan para sa nagaumpisa pa lamang nga Simbahan kag ang kinaunahang hentil nga tinugyanang pungsod. Ang Bag-ong Katipan nga panudlo sang Bibliya nasulat kag masangkaron nga naglapnag sa idalum sang SPQR, *Senatus Populesque Romanus*. Subong resulta sa pagkalaglag sang Roma, ang nagsunud nga tinugyanang mga pungsod amo ang Ireland ni Patrick sadtong ikalima nga siglo A.D. kag ang Ginharian sang Frankish sang mga Merovingian pagkatapos sang A.D. 481; sa tunga-tunga sang ikanapulo kag lima kag ikanapulo kag pito ka mga siglo ang Switzerland sadtong panahon ni Ulrich Zwingli kag John Calvin, ang Scotland sadtong kapanahonan ni John Knox; ang France pagkatapos sang Pagsulundan ni Nantes (1598); ang Sweden sa idalum ni Gustavus Adolphus; ang Brandenburg Prussia tungud sang pagpangayaw sang mga Huguenot halin sa France pagkatapos sang pagbawi sang Pagsulundan ni Nantes (1685). Sadtong ikanapulo kag walo kag ikanapulo kag siyam nga mga siglo ang England nagpahayag sang kahimtangan sang tinugyanang pungsod

14. Bisan pa nga ang Israel ginpauntat anay subong isa ka tinugyanan nga pungsod sa Panahon sang Simbahan, ang Simbahan indi mahimong espirituhanong Israel kag indi man ang walay kondisyon nga mga kasugtanan sa ginsikway nga pungsod. Ang saad sang Dios sa kay Abraham (Genesis 12:1–3; 13:15–16; 15:18; 22:15–18), sa kay David (2 Samuel 7:8–16; Mga Salmo 89:20–37), kag sa Israel sa Bag-o nga Kasugtanan (Jeremias 31:31–34) matuman sing bug-os sa natipon liwat nga tinugyanang pungsod sang Israel sa Millennium.

pinaagi sa pagsangkap sang kahilwayan para sa pagpanudlo sang panudlo sang Bibliya kag sa pagsuporta sa pagpaambit sang Maayong Balita sa bug-os kalibutan.

Tungud sang pagkaus-us sang British nga Emperyo ang United States sa karon nagaisahanong nagatindog subong ang tinugyanan nga pungsod. Ini nga pungsod kilala kaayo nga ginpakamaayo sang Ginoo. Ang makasulubo gid, nag-umpisa na kita ka salop sa sulud mismo. Sadtong nag-agi nga pipila ka mga dekada ang espirituhanong kinabuhi sang madamong mga Kristohanon naglugdang sa mataastaasong pagkamatarong-sa kaugalingon nga nagpakunokuno subong paghimo-sang-kaayo kag kalibutanong mga kasulbaran sa pungsudnon kag kalibutanon nga mga palaligban. Ang aton misyon subong isa ka tinugyanan nga pungsod amo ang tanan apang nalipatan. Ang kahigayonan agud mahimaya si Jesu-Kristo pinaagi sa pagtoon kag paggamit sang panudlo sang Bibliya ginbale-wala na. Nagakagamay kag nagakagamay na lang nga mga tumuluo ang nagananguha sa espirituhanong pagtubo kag pagpanaksi sang Maayong Balita. Nagakadamo kag nagakadamo pa gid ang kaluiban nga mga taktika sang mga Kristohanong demonstrasyon—ang mahimulatong krusada tungud sang moral nga kabangdanan—mga nagailis sa tunay nga Kristohanong pagpangalagad. Apang ang kinagowaan indi gid makapamatarong sa mga palaagihan.

Sa pagsinumpunganay sang mga anghel pagatugotan ni Jesu-Kristo ang kalautan nga magpalakat sang tinutuyo sini (Mga Hulubaton 16:3–4). Apang ang paabante nga pagmartsa sang plano sang Dios sa kasaysayan indi malikawan nga magabungkag sang bisan anong dimatuud nga sistema nga puwede manihuon sang tawo ukon ni Satanas. Bisan pa nga ang Dios nagatugot sang makangililad nga mga pungsod nga magpadayon kag puwede nga

maggamit sa ila para sa Iya kaugalingong mga katuyoan (Salmo 76:10a), Indi Niya pagatugotan ang isa ka tinugyanan nga pungsod nga abusuhon ang espirituhanong paranublion sini. Ang Dios puwede maggamit sang malaut nga mga pungsod agud magdumala sang ikalima nga paglibot sang disiplina sa isa ka tinugyanan nga pungsod nga nadaskan sang espirituhanong kadunutan. Kon ang pagkatinugyanan sang pungsod kuhaon, ang Dios magabutang sang bag-o sa lugar sini.

Ang United States indi sa karon kag sa bisan kasan-o man nangin isa ka Kristohanong pungsod.¹⁵ Kita isa ka tinugyanan nga pungsod sang Dios, napundar sa mga palatukuran sang divine nga katukuran nga nagapasigurado sang kahilwayan para sa sining duha gid sa Kristohanon kag indi-Kristohanon. Sadtong nag-agi nga panahon ang pundasyon sang nahanas sa panudlo sang Bibliya, ang hamtong nga mga tumuluo amo ang nangin ginhalinan sang divine nga pakamaayo para sa aton pungsod. Apang bisan pa sina kon ang mga tumuluo sa karon nga mga adlaw magsikway sining espirituhanong panublion, kita puwede magpaabot nga pagagub-on, indi lamang subong isa ka kalibutanong gahum kondi subong isa ka hilway nga katawhan kag isa ka tinugyanan nga pungsod.

Ang Akon katawhan ginalaglag tungud sa ka-

15. Ang pamulong “Kristohanong pungsod” amo ang isa ka sayup nga ngalan. Ang mga pungsod indi puwede mangin Kristohanon; ang taga ka tawo lamang ang puwede mahimong Kristohanon. Suno sa ila Judeo-Kristohanon nga paranublion ang aton nagpundar nga mga katigulangan nagsangkap para sa relihiyosong kahilwayan sa Konstitusyon sang United States. Bisan pa nga madamo sang mga pumuluyo sa sini nga pungsod nagapahayag sang pagka-Kristohanon, ang mga kasugoan sang divine nga katukuran, sa tion sa diin ang Konstitusyon nakabasi, natukod agud siguraduhon ang malawig nga pagpadayon kag pakamaayo sang mga Kristohanon kag sang indi-Kristohanon man. Ang relihiyosong kahilwayan nagadepende sa pagkahamulag sang simbahan kag sang estado (Mateo 22:21; cf., Mga Taga-Roma 13:1–7).

kulang sang kaalam [sang panudlo sang Bibliya]. Tungud kay ginsikway mo ang kaalam, Ako magasikway man sa imo nga Akon pagkamangin pari [tinugyanan nga pungsod]. Sanglit nga ginlipatan mo ang kasugoan sang imo Dios, Akon man pagalipatan ang imo mga kabataan. (Oseas 4:6)

Ang Dios hingpit nga matarong. Iya pasidunggan ang Iya Pulong nga nagapuyo sa mga kalag sang mga tumuluo, bisan samtang ang United States nagapadayon sa pag-usus. Iya man pagapreserbahon ini nga tinugyanang pungsod kon ang nagakaigo nga kadamoon sang mga tumuluo mapinadayunon nga nagatoon kag nagagamit sang Iya Pulong. Ang panudlo sang Bibliya nagahanas sang mga tumuluo sa importansya sang mga kasugoan sang divine nga katukuran para sa pungsod kag sa walay presyo nga bili sang espirituhanon nga kinabuhi sa kalisdanan kag sa kauswagan. Ang nahanas sa panudlo sang Bibliya nga mga tumuluo nagasuporta sa pagpatuman sang kasugoan para sa proteksyon batok sa kriminalidad kag sa militar nga pagkaandam para sang pungsodnon nga kasigurohan.

Ang “tatlo ka gatos” ni Gideon naghatag sang makapatalupangud nga paglarawan sang kon paano ang panudlo sang Bibliya sa kalag sang hamtong nga mga tumuluo nagapalingkawas sang isa ka tinugyanan nga pungsod (Mga Hukum 7:5–7). Ang Dios nagpili sining indi siguradong lider halin sa labing minus sa importanteng tribu sang Israel. Sang si Gideon nagpahibalo sang pagpangabay para sa mga sundalo agud magpakig-away batok sa Midian, napulo ka libo ka mga kalalakihan ang nagsabat sa pagpanawag (Mga Hukum 7:3). Apang bisan pa sina, sa pagkahibalo nga indi tanan sini nga mga kalalakihan may panghunahuna

sang kaisog agud magpakig-away, gin-ibanan sang Dios ang mga nagbuluntaryo tubtub sa tatlo ka gatos nga mga may kaisog. Ginpasidunggan sang Dios ining gamay, nahanas sa panudlo sang Bibliya nga puwersa pinaagi sa paggamit sa ila agud magpakig-away sa mga Medianite kag magpreserba sang pungsod.

Ang malawig nga pagpadayon kag kauswagan sang United States nagadepende sa subong ka pinakaimportanteng bahin sang hamtong nga mga tumuluo.

Magkinabuhi subong hilway nga katawhan, kag indi paggamita ang inyo kahilwayan subong ang panabon para sa kalautan, kondi *gamita ini* subong mga ulipon sang Dios. (1 Pedro 2:16)

Ang grasya sang Dios lamang ang makahimo magpalingkawas sini nga pungsod halin sa karong mabudlay nga kahimtangan. Wala kita nagakinahanglan sang sobra ka dako nga kadamoon; kita nagakinahanglan lamang sang nagakaigong hamtong nga mga tumuluo para gamiton sang Ginoo agud tumanon ang Iya katuyoan.

SIMBAHAN KAG ESTADO

Bisan pa nga ang parehong simbahan kag estado ginbutang sang Dios, sila pirmi gid magpabilin nga lain nga mga linalang sa Panahon sang Simbahan. Ang Dios naglain sang duha agud nga protektahan ang kalibutan halin sa pagpanglupig sang relihiyon. Kon ang simbahan kag ang estado mahiusa, ang kahilwayan maguba subong sang nahitabo sa Spain sa panahon sang Pagpangusisa (1478–

1834),¹⁶ ang England sa idalum sang Puritan Oliver Cromwell (1649–1658), ang France nagkansela sang Pagsulundan ni Nantes sa idalum ni Louis XIV (1661–1715), kag sa iban nga mga bahin sang Bagatnang America sa karon nga mga adlaw. Ang matarong-sa kaugalingon nga Kristohanong demonstrador nga nakaagum sang gahum mahimong mapintas nga walay pailub sa nagalain nga mga teyolohiya kag mapanglupig sa mga tumuluo kag mga ditumuluo. Ang mga tumuluo ginhingabot tungud sang ‘krimen’ sang dipagsinugtanay. Ang mga ditumuluo puwede piliton sa relihiyosong pag-estoryahanay nga nagapanghiwala sang ila tinuud nga kinabubut-ong sabat sa Maayong Balita.

Ang tinuud nga Simbahan, mga tumuluo ni Kristo, dapat may impluwensya sa pungsudnong linalang subong dimakita nga mga baganihan apang indi gid dapat kilalahon subong ang estado ni magpanglaghap sang politikanhong pagdumala sang pungsod.¹⁷ Kon ang palatukuran sang pagkahamulag sang simbahan kag sang estado ginbalewala, ang mga resulta makaguluba sa mga pumuluyo sang sina nga pungsod. Ang sibil kag relihiyosong mga kahilwayan magkaradula.

Ang impluwensya sang Simbahan amo ang espirituhanon pagkademonstrador. Ang pagkaara sang pinakaimportanteng bahin sang hamtong nga mga tumuluo nga masinulundon sa panudlo sang Bibliya kag sang mga kasugoan sang divine nga katukuran amo ang nagapreserba nga impluwensya sa pungsudnong linalang subong “asin” (Mateo 5:13). Ang asin sa dumaan nga kalibutan nanging isa ka

16. Thieme, *Anti-Semitism*, 33–37.

17. Ang tagsa ka tumuluo mahimong isa ka dimakit-an nga baganihan pinaagi sa pagtuman sang plano sang Dios kag nagaabante sa espirituhanong pagkahamtong. Ang hamtong nga tumuluo may ara sang gamhanan, wala mapahayag, positibong impluwensya sa iban nga katawhan, sa iya pungsod, kasaysayan sang katawhan, kag sang pagsinumpunganay sang mga anghel.

inugpreserba. Ang tumuluo nga may panudlo sang Bibliya sa kalag nagapakita sang himaya sang Dios kag mahimong isa ka saksi sa isa ka nadula kag mamalatyon nga kalibutan (Mateo 5:14–16). Bisan ang isa ka gamay nga pinakaimportanteng bahin sang hamtong nga mga tumuluo puwede nga mangin palaagihan sang pagpadayon ukon pagpabalik sang isa ka tinugyanan nga pungsod (Genesis 18:22–32).

Sa kabaliskaran ang demonstrador nga Kristohanon nagadula sang iya savor subong ang asin sang pungsod. Ang Kristohanong demonstrasyon nakatukod sa dimatuud nga pilosopiya nga ang kinagowaan indi gid makapamatarong sa mga palaagihan, nga sa diin nagasakup halin sa sibil nga pagkadimasinulundon pakadto sa kriminal nga pagkamakahas. Ang mga tumuluo nga mahimong mga demonstrador nagapanglaghap nga sulbaron ang espirituhanong mga hilisgutan kaupod ang politikanhong mga kasulbaran. Ining mataastaason, matarong-sa kaugalingon nga mga Kristohanon nalipat nga ang espirituihanong mga hilisgutan iya lamang sang tumuluo. Ang espirituhanon nga kinabuhi kag mga palatukuran sang moralidad indi puwede ipilit sa mga ditumuluo ukon sa tumuluo. Ang pagbulag sang simbahan kag sang estado nagahatag sang parehong tawhanon kag espirituhanong kahilwayan nga nagatugot sang pinakamaayo nga pagpahayag para sa tawhanong kabubuton, nga amo ang hiligustan sang pinakaimportanteng bahin sa pagsinumpunganay sang mga anghel.

Subong isa ka tumuluo ni Jesu-Kristo may ara ka dako kaayo nga responsibilidad nga may kaangtanan sa divine nga institusyon. May ara ikaw sang kahilwayan sa tagsa ka pagpili—nga maghimo sang maayo ukon sang malain nga mga desisyon; may ara ka katungdanan agud magprotekta kag magsangkap para sa imo pamilya. Imo bala napanilagan nga ikaw dapat man magprotekta sang iban nga mga

pamilya? Sa ano bala nga pamaagi? Pinaagi sa paghangup sang palatukuran sang pagbulag sang simbahan kag sang estado kag pinaagi sa pagtuman sang imo responsibilidad sa sining duha gid (Mateo 22:21). Kinahanglan ka magtubo sa pagkaespirituhanon kag magbayad sang mga obligasyon sang pagkapumuluyo, lakip ang pagprotekta sang pungsod subong isa ka sundalo.

ANG PAGPANGAPIN SANG ISA KA PUNGSOD

Ang katungud sang pagpangapin-sa kaugalingon amo ang hinatag-sang Ginoo nga espesyal nga katungud sang isa ka pungsudnong linalang. Ang libro sang Numeros naghatag sang awtorisasyon sa pilitay nga listahay kag paghanas sang puwersa sang militar para sa Israel. Ang pagtawag sa katungdanan sa militar, “ang bisan sin-o *nga makasarang magkadto* sa gira,” makit-an sa napulo kag apat ka beses sa una nga bahin. Ang Dios nagdala sang mga Hudyo sang Exodo pagowa sa Egypt para sa isa ka katuyoan—agud kuhaon ang duta nga Iya ginsaad sa ila. Ang mga bahin 1—4, 10, 13, 26, kag 31 nagsaysay sang ila plano sang militarisasyon: ang paghan-ay sang inaway (2:1–32); ang sistema sang pagka-alerto (10:7–8); ang paghan-ay sang pagmartsa (10:14–28); tukibon kag siyasaton, pagtipon kag pagsiyasat sang pinaniiran (13:1–21), kag ang pagrepaso kag pagplano sang pinaniiran (13:26–33); ang pagtawag isaisa sang kwalipikadong mga kalalakihan (26:1–51); paghan-ay sang inaway (31:3–6); kag ang pagbahinbahin sang naagaw kag nabihag (31:11–54). Ang Israel dapat piliton nga pangapinan ang iya kaugalingon batok sa sundalo sang mga kaaway. Ang katukuran sang

militar kag ang isa ka plano sang inaway mga importante kaayo. Ining parehong mga katungdanan sang pagpangapin nagasoporta para sa bisan ano nga tinugyanang pungsod.

Ang importansya sang espirituhanon nga kinabuhi, pungsudnon nga liderato, kag serbisyo sa militar para sa kahalwayan sang isa ka pungsod ginlarawan pa gid sing husto sa Libro sang Nehemias. Si Nehemias nagadetalye sang pangmilitar nga plano sang Dios para sa pagpangapin sang postexilic nga siyudad sang Jerusalem. Subong nga sa kapanahonan sang Daan nga Katipan, ang espirituhanong kinabuhi sang mga tumuluo, ang kinaalam sa divine nga katukuran sang mga ara sa awtoridad, kag ang preparado kag ang nasangkapan nga militar mga kinahanglanon para sa pagpreserba kag pagpangapin sang aton tinugyanan nga pungsod.

Ang sa Isagogic nga Konteksto

Matuuron nga ang Pulong sang Dios “buhi kag gamhanan,” apang ang mga pagbadbad pirmi indi klaro. Hinumduma, nga ang Bibliya napapagsik kag naimprenta lamang sa *kinaunahan* nga mga lenggwahe sang Hebreo kag Aramaic sa Daan nga Katipan kag sa Griyego sa Bag-o nga Katipan—*indi* sa English. Ang pagbadbad puwede nga indi pirmi tayuyon kag klaro ang pagkahambal sang tinuud nga kahulugan sang kinaunahan nga sinulat nga pamulong. Dugang pa, ang makasaysayan nga halamtangan sa Bibliya nagalakip sang lainlain nga dumaang mga kultura, ang tanan lain gid kaayo sang sa aton, nga sa diin nakaapekto sa mga kahulugan sang pulong.

Kon ang pagtoon nahimo sa bisan anong bahin sang Pulong sang Dios, ang iban nga mga pamaagi sang pagpamangkot magamit. Una, ang estudyante kinahanglan maha-

nas sa makasaysayan kalawigon sang panahon sa diin ang dalanon nasulat. Sunud, kinahanglan makilala ang mga kategorya sang panudlo sang Bibliya nga nasakup kag ton-an ang mga dalanon sa sini nga palanan-awon. Sa kinatapusan, apang sa kaparehong importansya, amo ang madetalyeng pagpangusisa sang kinaunahang lenggwahe sang dalanon pakadto sa husto nga pagbadbad sang nasulat nga pamulong. Ang gramatika, syntax, etymology, anachronisms, idiomatic nga mga panghambal kinahanglan usisaon sang wala pa ang dalanon sang Balaan nga Kasulatan puwede na nga ipaathag sang tama. Ining tatlo ka pilo nga bibliyanhong hermeneutic para sa pagtoon sang Pulong sang Dios ginatawag nga “ICE”:

Isagogics—ang pagpaathag sang Balaan nga kasulatan sa sulud sang sistema sang makasaysayang halamtangan sini ukon sang matagnaon nga palibot.

Categories—ang hermeneutical nga palatukuran sang pagpaanggid sang Balaan nga Kasulatan sa Balaan nga Kasulatan agud pat-uron ang pagsari sang panudlo sang Bibliya.

Exegesis—ang pulong-sa-pulong, bersikulo-sa-bersikulo, gramatikanhon, syntactical, etymological, kag sa konteksto nga madetalyeng pagpangusisa sang Balaan nga kasulatan halin sa kinaunahan nga mga lenggwahe sang Bibliya.

Samtang mag-umpisa kita sa pagtoon sang pagkapreparado sang militar sa Libro sang Nehemias, ang ICE nga pamaagi ginakinahanglan. Ang makasaysayong konteksto kag ang exegetical nga madetalyeng pagpangusisa kinahanglan masakup agud nga puwede naton mahangpan ang pagkatiplang nga ginaatubang sang mga Hudyo sa ila pagbalik halin sa pagpalayas sa Babilonia. Ang panudlo sang

Bibliya nga ginkuha halin sa sini nga pagtoon magapahanas sa aton sa Bibliyanhong panan-aw sang militar sa aton katilingban sa karon nga mga adlaw.

MAKASAYSAYAN NGA KONTEKSTO

Si Haring David kag ang iya manunubli nga si Solomon nagdumala sang nahiusa nga dose ka tribu sang Hebreo kag nagpasangkad sang mga dulonan sang Israel. Pagkatapos sang pagkamatay ni Solomon sadtong 931 B.C. ang tinugyanan nga pungsod nabungkag. Si Jeroboam nagdumala sang napulo ka aminhan nga mga tribu sa rebelyon (1 Mga Hari 12:1–19), nga nagbahinbahin sang pungsod sa mas malapad nga Aminhang Ginharian sang Israel kag ang mas gamay nga Bagatnang Ginharian sang Judah nga ginpalambot halin sa Jerusalem pakadto sa Negeb. Ang Aminhan nga Ginharian naguba kag nagralapta sa idalum sang ikalima nga paglibot sang disiplina tungud sang mga Assyrian sadtong 721 B.C.

Sadtong 586 B.C. ang Dios naggamit kay Nebuchadnezzar, ang hari sang Chaldea, subong Iya instrumento agud magdala sang pagkastigo sang Jerusalem. Kaangay sang Aminhan nga Ginharian, ang Judah nagsikway sang divine nga mga pagpanudlo kag napundar sa pagsimba sa dios-dios. Ang espirituhanong kinabuhi sa sulud sang pungsod nauntat kag wala na nagpadayon. Sa pagkaguba nga nagsunud sa pagpanakop ni Nebuchadnezzar, ang mga pader, mga palasyo, kag ang templo ni Solomon sa Jerusalem mga natapan. Nadula sang mga hudiyo indi lamang ang tanan nga kahilwayan kag pungsudnong awtonomiya kondi ang ila man pungsudnong santwaryo, ang duug puluy-an sang Dios kag ang sentro sang pagsimba sa Iya. Ang mga Hudiyo nga nakalampuwas sa pagpanalakay mga naulipon kag napilitan

nga magmartsa sang siyam ka gatos ka mga milya halin sa Ramah pakadto sa Babilonia, ang pagkabihag nga sa diin naglawig sang setenta ka mga tuig.¹⁸

Sang 539 B.C. ang Babilonia nahulog sa gamhanang emperyo sang Persia.¹⁹ Sang sunud sina nga tuig (538 B.C.) si Cyrus, ang hari sang Persia, nagsugo nga singkwenta ka libo nga mga Hudiyo magbalik sa Palestine. Ini amo ang mga kabataan ukon kaapuhan sang mga pamatan-on nga lalaki kag mga babayi nga nag-antos sa kasingkal ni Nebuchadnezzar kag nagbatas sang pagmartsa sa kamatayon. Si Zerubbabel, ang napili nga gobernador sang Judah, nagdumala sang kritikal nga pagpanglakaton agud itukod liwat ang Templo, ang pinakasentro nga bahin sang espirituhanon nga kinabuhi. Ang templo ni Zerubbabel na-kompleto sadtong mga 516 B.C. Si Ezra nagdumala sang ikaduha nga pagpanglakaton sang mga Hudiyo pabalik halin sa pagpalayas sa Babilonia sadtong mga 458 B.C. (Esdras 7—10).

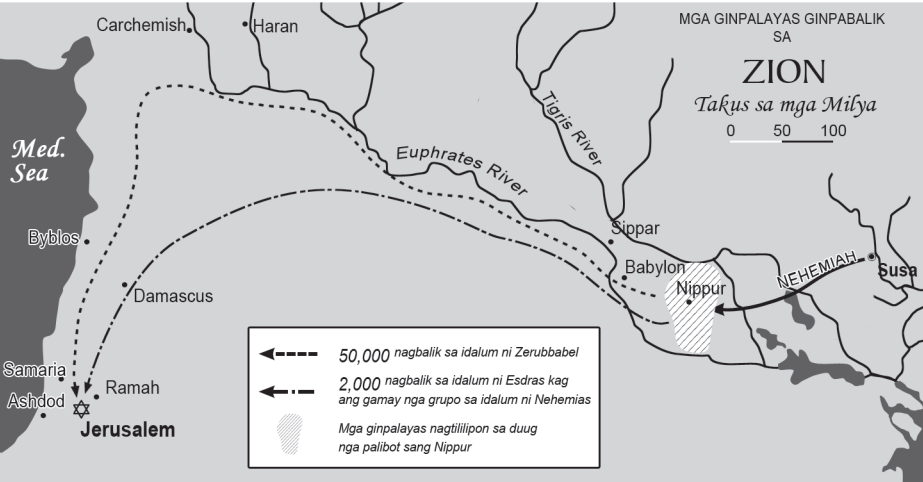
Tungud sang pagkompleto sang Templo, ang Jerusalem nagkinahanglan sang isa ka sistema sang pagpangapin agud protektahan ang mga pumuluyo kag agud ipreserba ang pagsimba sa Templo. Si Nehemias amo ang isa ka pinili sang Dios nga lider para sa buluhaton sang pagtukod liwat sang mga pader sang Jerusalem. Kaangay kay Daniel, nga subong sang ang ginpalayas nakaagum sang mataas nga katungdanan sa Chaldean kag Persian nga mga Emperyo. Si Nehemias ginpili sa batan-on pa nga edad ni Artaxerxes (Longimanus), ang hari sang Persia, para sa katungdanan sang manugtagay sa maimpluwensya nga korte.²⁰ Sa sining puwesto sang bug-os nga salig kag indi

18 Thieme, *Daniel, Chapters One Through Six* (1996), 5–9.

19. Ibid., 121–55.

20. Sa sulud sa sini nga panahon sang monarkiya sang Persia ang manugtagay sang

madudahan nga pagkamaunungon, Ang kinaunahan nga katungdanan ni Nehemias amo ang pagtilaw sang bino sang monark agud siguraduhon nga wala ini sang hilo. Ang iya mataas nga posisyon nagakinahanglan sang hirop kag malawig nga pagpakig-angot sa harianong pamilya sang Taga-Persia. Ang subong nga pagpakig-upod walay duhaduha nga nagtugot sa iya agud maagum ang buluhaton subong gobernador sang Judea kag sadtong 445 B.C. agud makabalik sa Jerusalem nga may awtoridad agud itukod

Naghiliusa nga Ginharian	Nabahinbahin nga Ginharian	Bagatnang Ginharian sang Judea	Katatlo nga Pagbalik halin sa Pagkabiha g			
			Ginpalayas (70 ka tuig)			
Saul David Solomon	Jeroboam (A. Ginharian sang Isarael) Rehoboam (B. Ginharian sang Judah) Ang Assyria nagaguba sang A. Ginharian sadtong 721	Nebuchadnezzar Nebuchadnezzar nagapamihag sa Jerusalem, lakip si Daniel	Zerubbabel Ang Templo natukod liwat tungud sang sugo ni Cyrus (538), Darius (521)	Esdras Si Esdras nagpadabdab sang espirituhanong pagmata	Nehemias Natukod liwat ang pader sa sulud sang 52 ka adlaw	
ca. 1050	ca. 930	721 605	586 538	516 458	456 445	432

hari mas maimpluwensya pa man gani kay sa hepe komandante. Ginbadbad halin sa A.T. Olmstead, *History of the Persian Empire* (Chicago: The University of Chicago Press, 1970), 217.

liwat ang mabakod nga mga pader sang siyudad. Apang ang pagpatukod liwat sang mga depensa sang Jerusalem wala nagpadayon nga wala mapamatukan. Gani, ang Libro sang Nehemias nagapatalupangud sang importansya sang isa ka makusog nga militar para sa pagpreserba kag pagpauswag sang espirituhanon, sa palangabuhian, kag sa kultura nga kinabuhi sang isa ka pungsod.

Hilikuton sang Kaaway

Karon ini nahitabo sang si Sanballat, Tobiah, ang mga Arabo, ang mga Amonhon, kag ang mga Asdodnon nakabati nga ang pag-ayo sang mga pader sang Jerusalem nagpadayon, *kag* sa sina ang mga tip-ak nag-umpisa nga nakapulan, sila naakig gid kaayo [*charah*]. (Nehemias 4:7)

Apat ka kasilingan nga mga tribu ang mga napahog sang pagbalik sang mga Hudiyo kag sang pagtukod liwat sang estado sang Hudiyo: Si Sanballat amo ang lider sang mga Samaritan, ang mga kontra sang aminhan; si Tobiah nagadumala sang mga Amonhon, ang mga kaaway sa sidlangan; si Geshem (cf., Nehemias 2:19) kag ang mga Arabo mga kaaway sa bagatnan; kag ang Asdodnon, ang mga nakalampuwas nga mga Filistinhon, mga kasumpong sa katundan. Sang ining apat ka mga kaparyentihan nakabati nga ang magbalik nga mga Hudiyo magapatindog sang bag-o nga mga pader para sa Jerusalem kag magkapol sang mga tip-ak sang ila mga proteksyon, sila nagsabat sa kaakig. Sa pipila ka mga pamulong sa Hebreo nga lenggwahe para sa kaakig ang *charah* amo ang pinakakusog. Ang ila kaakig amo ang tumalagsahong masuayon. Naalarma sila sang masa sang pagsaylo sang mga Hudiyo pabalik sa Duta.

Kag sila tanan naghumon sing tingub sa pagkadto kag pagpakig-away batok sa Jerusalem kag paggamo [pagpalibog] sini. (Nehemias 4:8)

“Tanan sila” nagapakita sang pagkamaimon nga mga kasilinganan nga nagporma sang alyansa sa paghiliusa nga tinutuyo: agud pungan ang mga Hudiyo sa pagpataas sang pader kag pangapinan ang ila pungsudnong labaw nga kamandoan. Ang pader palibot sa Jerusalem magasangkap sang dalangpanan para sa nagabalik nga mga pinalayas. Kon wala ang kota para sa proteksyon ang Jerusalem mabihag na naman kag maguba sa bisan anong panahon nga pat-ud nga himoon sang iya mga kaaway.

Ang mga kahimtangan sa panahon ni Nehemias nagadala sang makapatalupangud nga pagkapalareho sa sitwasyon sa Middle East sa unang mga tinuig sang ika-biyente unong siglo. Halin sang pagkapundar sang bag-ong estado sang mga Hudiyo sadtong 1948, mga ginatos ka mga linibo nga mga Hudiyo ang nagsaylo sa Israel. Ang nagapalibot nga mga estado sang Arab nagpamugong sini nga paggowa liwat sang mga Hudiyo sa Duta. Subong resulta, ang mga Hudiyo napilitan nga magpakig-away ukon matabog pakadto sa dagat. Ang kahilwayan kag awtonomiya sang Israel nagadepende gihapon sa kabakod kag pagkaandam sang iya militar.²¹

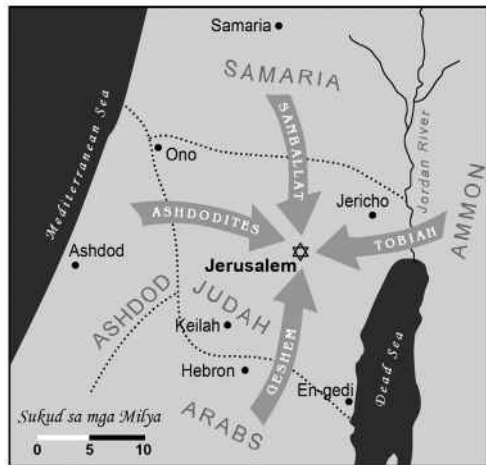
Sa amo man, ang United States indi nga wala gid sang mga kaaway. Apang ginpanitan naton ang aton militar kutub sa bukog na lang. Ang serbisyo sang aton kasundalohan mga makasulubo nga indi nagakaigo para sa epektibo nga pagpangapin sang aton kinahanglanon kaayo nga mga tinguha sa iban nga pungsod. Ang Nehemias 4:8

21. Thieme, *Anti-Semitism*, xiv–2.

nagapapagsik sa aton agud pabaskugon liwat kag ipadayon ang militar. Dapat aton kabigon ang nagapadayon nga pagpaninguha sang Israel para makalampuwas kag talupangdon ang mga pagpahibalo ni Nehemias. Dapat hangpon naton nga ang aton mga kaaway pirmi gid magapamatok sa pagpatukod liwat sang

aton pangmilitar nga ikasarang samtang ang apat ka mga tribu makusog nga nagpamatok sa pagpatukod sang pader sang Jerusalem.

Ang “sila tanan naghumon sing tingub sa pagkadto” nagapahayag sang maakigon nga panghunahuna sang apat ka tropa sang mga kasundalohan didto sa Jerusalem. Ang ila tinutuyo: Ang maghimo sang gira batok sa siyudad sa tanan nga mga kilid. Ining lainlain nga mga grupo nagtingub sang ila mga kasundalohan sa pagplano sang sekreto agud gubon ang Jerusalem. Ang “agud maghimo sang gamo,” (*to’ah*), sa pagkamatuud nagapahayag sang paghimo sang “kalibog” agud sa pagpahapos sang katuyoan sang paghiliusa. Sa pagkaklaro nga, ining mga kasundalohan naanad na gid iya sa pagpahimulus, pagpanglupig, kag pagpangulipon.

Ang Pungsudhon nga Sabat

Sang ang mga ginpalayas nga mga Hudiyo nagbalik sa Duta, ila gintapos ang duha ka mga buluhaton: Una, ila ginbalik ang gamit sang Templo, nga nagpapagsik liwat

sang espirituhanon nga kinabuhi subong ang pinakataasan nga ulunahon; ikaduha, nagsangkap sila sang pungsudnong pagpangapin pinaagi sa pagtukod liwat sang mga pader sang Jerusalem kag sang ila kutukuran sang militar. Ginpasad ang pwersahan nga paghanas sang militar. Ila ginsunud ang kinaandan nga tradisyon nga ginmando sang Kasugoan ni Moises.

Kag si Moises naghambal sa katawhan, nga nagasiling, “Armasan ang mga kalalakihan dira sa inyo para sa gira [magtoon sa paggamit sang mga armas kag maghanas para sa inaway], nga puwede sila magpanulong batok sa Midian, agud sa pagtuman sang pagpanimalus sang GINOO sa Midian. Ang isa ka libo halin sa kada tribu sang tanan nga mga tribu sang Israel kinahanglan ipadala ninyo sa gira.” Gani may mga pagsangkap halin sa mga linibo sang Israel, ang isa ka libo halin sa kada tribu, dose ka libo ang armado [nahanas] para sa gira. (Numeros 31:3-5)

Ang nagbalik nga mga ginpalayas sa idalum ni Nehemias nagpadayon sang isa ka gamay, regular nga mga army kag isa ka handa nga nakareserba nga nasakupan sang kabilogan sang kwalipikadong lalaki nga mga pumuluyo. Ang kada lalaki gintudloan sa paggamit sang armas. Sa bisan anong ginsiling nga adlaw ang reserba nga mga tropa puwede nga mangin mga sundalo ukon mga sibilyan. Ang Judah nakahanda nga pangapinan ang kaugalingon sini.

Apang nagpangamuyo kami sa amon Dios, kag tungud sa ila [ang kaaway] nagbutang kami

sang gwardya [bantay] batok sa ila adlaw kag gab-i. (Nehemias 4:9)

Ang pang-angot nga “apang” nagapatalupangud sang duha ka mga bahin sa diin ang isa ka pungsod kinahanglan magapaidalum sa preparasyon kon nagaatubang sang kaaway. Talupangda anay ang aspeto sang espirituhanong pagkahanda. “Nagpangamuyo kami (*palal*) sa aton Dios” sa literal nagakahulugan, “Apang halin sa amon kaugalingong kabubut-on, kami nagtanyag sang pagpatunga nga pangamuyo didto sa aton Dios.” Sila nagpasiuna sang ila nagahulag nga mga preparasyon sang isa ka pangabay sa Ginoo.

Ang ikaduha nga ulunahon sang isa ka pungsod amo ang pagkahanda sang militar. “Ang gwardya batok sa ila adlaw kag gab-i,” (*mishmar 'aleyhem yomam valaylah*), amo ang isa ka pamulong nga nagalaktod sang kabilogan sang apat ka kritikal nga mga nasakupan sang pinakaimportante nga pagmaneobra para sa pungsudnon nga pagpangapin:²²

1. Ang abilidad sa pagpahulag sang tropa sang militar agud sugataon ang nagapanalakay nga army;
2. Mapinadayunon nga pagkahanda kag paghanas;
3. Ang mangin-alamon kag hanas-sa-katukuran nga pagdumala sang sibilyan;
4. Ang naghiliusa nga pumuluyo sang sibilyan nga nagasuporta sa kinaandang pungsudnon nga tinutuyo.

Tungud sang panghunahuna sa palaabuton ang Hudiyong mga lider naghan-ay para sa bisan ano nga palaabu-

22. Ang pinakaimportante nga pagmaneobra amo ang syensya kag arte sang paggamit sang politikanhon, sa palangabuhian, sikolohiyanhon, kag mga tropa sang militar sang isa ka pungsod agud masarangan ang pinakadako nga suporta sa ginpabakod nga mga palisiya sa kalinong kag sa gira.

tong magkalatabo kag makasarang magbalos sa pamahog sang agrisibong manug-abot nga mga army. Sanglit nga nakapasad na sila sang maayo kaayo nga pungsudnong organisasyon sang militar nga puwede pahulagon sang madasig, ang mga tropa karon nakapuwesto sa pinakamataas nga pagka-alerto.

Ang ila determinasyon agud pangapinan ang Jerusalem nagapahayag sang isa ka butang nahanungud sang Hudiyo sang dumaan nga Israel. Kaangay sang iya katumbas sa moderno nga estado sang Israel, siya nangin isa ka makahaladlok nga sundalo. Isa ka mabangis nga mangangaway nga amo ang nagapakita sang kaisog, sang pagkamapamaagi, kag mabaskog nga panghunahuna sa pag-atubang sang pagpanalakay.

Sa panghambal “magbutang sang gwardya batok sa ila,” ang berbo (*amad*) nagakahulugan “agud mangin magmalig-on, nga huptan ang isa ka tinindugan” kag ang pangalan *mishmar* nagakahulugan “isa ka gwardya” ukon “isa ka bantay.” Ini nga mga Hudiyo mga mabalantayon kag andam para sa paghulag. Samtang ang mga nagbiya sa tinoohan nga mga Hudiyo sa mga panahon ni Jeremias nagbalewala kag nagsikway sang ila militar, ang malig-on nga mga Hudiyo sa idalum ni Nehemias may kompletong tinawo, nahanas-sing husto nga katukuran sang militar. Klaro nga ang nagbalik nga mga pinalayas nakatoon na halin sa ila nag-agi nga mga sayup.

Sa Sulud nga Pagbatok

Gani sa Judah ini ginsiling,

“Ang kusog sang mga manugdala sang
palas-anon nagakaluya na,

Apang may madamo pa nga mga basura;
Kag kita ang aton mga kaugalingon nga indi
na makasarang
Magtukod liwat sang pader.” (Nehemias
4:10)

Ang iban nga mga Hudiyo nagreklamo nga indi sila puwede magtukod liwat sang pader sa pagpangapin palibot sa siyudad samtang ang bug-os nga tropa sang kasundalohan ara pa sa serbisyo. Sang gintawag ni Nehemias ang mga reserba, ina nagbilin lamang sang “mga manugdala sang palas-anon,” ang ginkapoy nga mga tinawo sang manugpasan sang mga bato, nga nagpinanghakot sang “basura.” Ang pader naguba sadtong pagkibon ni Nebuchadnezzar kag ara pa gid sa malain kaayo nga kahimtangan, indi magamit para sa pagpangapin sa mga pumuluyo. Madamo pa sang tiphag nga bato ang nagkarabilin nga ang mga manugtukod indi makamaniobra sa pag-umpisa sang pagtukod liwat sang mga kota. Nag-atubang sa manug-abot na gid nga pag-ataki kag gamay kaayo ang panahon agud magtukod liwat, si Nehemias nagdesisyon nga pauswagon ang mapangapinon nga mga taktika upod sang bug-os nga tinipong guban kag magsalig sa Ginoo para sa pagkalingkawas.²³

Samtang ang bersikulo 10 nagapahayag sang sa sulud nga pagkadisgusto sa iban nga nagbalik nga mga pinalayas ang bersikulo 11 nagasaysay sang paghumon sang kaaway halin sa gowa.

Kag ang aton mga kaaway nagsiling, “Sila [ang mga Hudiyo] indi makahibalo ukon makakita

23. Ang mga taktika nagapasad sang mga pamaagi nga gingamit sa pag-empleyo sang tropa sa inaway.

[sang humon] tubtub nga kita [mga manalakay] magsulud sa tunga nila, magpatay sa ila, kag magpauntat sang buluhaton.” (Nehemias 4:11)

Ang mga army sang mga Samaritanhon, sang mga Arabo, sang mga Filistinhon, kag mga Amonhon nagtapos sang ila istrategiya para sa isa ka surpresa nga pag-ataki kag magtipon sa Jerusalem. Wala mahibal-an sa sining mga manughumon nga ang elemento sang pagsurpresa mangin wala sang epekto. Ang army sang Hudiyo, nahanas sang maayo kag ara sa bug-os nga pagkaalerto, nangin preparado.

Ang apat ka mga manalakay nakahangup sang kabudlay sang pag-ataki sang isa ka preparado nga pagpangapin sang militar. Ila ginpili ang pagkakibot sa surpresa, agud dakpon ang mga mangangapin nga mga wala nakatalupangud. Ang ila gilayon nga tinutuyo amo ang pagpatay sang mga pinalayas nga ara na sa Jerusalem. Ang ila pang-madugayan nga tinutuyo amo ang palus-awon ang buut sa bisan anong bag-o nga higayon sa pagbalik sang nagapasagud nga Hudiyo sa pagkompleto sang mapangapinon nga kota sang dalagko kag mabakod nga mga pader sang Jerusalem.

Kag natabo ini nga sang ang mga Hudiyo nga nagpuyo malapit sa ila [ang mga manalakay] nag-abot kag nagsiling sa amon sang makapulo ka beses, “Sila magataklad batok sa aton halin sa kada duug kon diin kamo magasaylo.” (Nehemias 4:12)

Bisan pa nga si Nehemias nag-umpisa sang pilitanay nga paghanas sang militar, bisan pa nga ang army nangin preparado para sa kada dinalian, bisan pa nga ang ka-

damoan sang pumuluyo magapakig-away agud malikawan ang pagpangulipon kag pagkawasak, may ara gihapon sang mga talawan nga gusto magyanib. Ang mga Hudiyo halin sa malayo nga mga duug nagpanilag sa nagapalapit nga mga army kag makakita nga wala sang mapalagyohan. Nahadlok sa posibilidad nga pag-ataki, nagtililipon sila sang dalidali sa siyudad nga nagaliwatliwat sang pahinumdum kag Nehemias, nga , “Ang aton mga kaaway nagaabot halin sa tagsa ka direksyon—nakibon kita!” Nakahibalo sang subong nga histerya puwede maglapnag sa mga tropa kag sa kadamoan sang katawhan, si Nehemias naghimo sang malig-ong desisyon sang pagpatuman.

Preparasyon sang Militar

Gani ginbutang ko ang mga *kalalakihan* sa pinakanubo nga mga bahin sang espasyo sa likud sang pader, ang makit-an nga mga duug, kag ginbutang ko ang katawhan suno sa ila mga pamilya [*mishpachah*] kaupod ang ila mga espada, mga bangkaw, kag mga pana. (Nehemias 4:13)

Pagkatapos mahaumhaum ang sitwasyon si Nehemias nagpagowa sang plano sang mga operasyon pangmilitar. Iya ginhan-ay ang mga tropa sa mapangapinon nga postura agud mag-atubang sa istratehiya sang kaaway. Si Nehemias indi lamang isa ka estudyante sang Pulong sang Dios, kondi sang syensya sang militar kag sang tawhanong kinaiya. Gingamit niya ang kadutaan kag ang pwera sang militar sa pinakamaayo nga bentaha. Nagkulang sang na-kompleto nga pader palibot sa siyudad, siya nagbutang sang mapangapinong walay katalagmang duug, nagtipon sang

mga tropa sa mga bakanteng ulot sa mga pagpabakod agud magserbi subong isa ka pangpugong nga pwersa.

Paano makahimo ang subong sang naglalapta nga linya sang pagpangapin makapugong sa atubangan sang mas madamong pwersa? Si Nehemias literal nga nagbutang sang iya mga tropa sa ila *mishpachah*, “kapamilya,” Ang kada grupo sang away nasakupan sang ginpasangkad nga sakup sang pamilya. Sa malapit kaayo sa kada grupo amo ang mga asawa, mga kabataan, kag iban nga indi mangangaway nga mga kaparyentihan. Gani ang mga sundalo ginbutang sa natural nga naghiliusang mga grupo kag ginsangkapan sang padayon nga pahinumdom nahanungud sang makangilidlis kaayo nga mga kinagwaan nga magdala sang kapiyerdihan sa ila mga pinalangga. Ining hinali nga pagkalabot sang pamilya magahatag sa mga mangangaway sang dugang nga kabangdanan agud magpakig-away padulong sa kadaugan. Daw ano ka mangin-alamon kag makabag-o nga desisyon sa pagsugo! Si Nehemias nagpakita sang tumalagsahong moral nga kaisog, ang kinahanglanong hiyas para sa bisan sin-ong lider sa militar.

Tungud sini, siya naghan-ay sang isa ka istrategiya agud ibutang ini nga mga “*kalalakihan* sa pinakanubo nga mga bahin” agud tagoon ang kadamoan sang iya mga tropa sa mga kaaway. Gani sa paghimo sini, walay sapayan sa kon sin-ong kaaway nga army ang una nga mag-ataki, si Nehemias puwede magtawag sang iya nakatago nga reserba nga mga pwersa agud sugataon ang labing bantog nga pamahog. Si Nehemias gani nagsangkap sang isa ka mapangapinong walay katalagmang duug palibot sa siyudad kag sang isa ka andam sa pagtawag nga reserba agud magmaniobra sa sulud nga mga linya.²⁴ Ang bentaha sang

24. Ang istrategiya sang sa sulud nga mga linya nagakahulugan sang hinali nga pag-

pagpakig-away dira sa sulud nga mga linya amo ang abilidad agud matutokan ang tanang nakaandam na nga gahum sa inaway batok sa labing dayondayon nga katalagman. Ang mas gamay nga pwersa puwede magpreserba sang pagkamaabtik batok sa mas dalagko nga pwersa. Klaro nga si Nehemias nakahangup sang istrategiya kag mga taktika.

Nakatago sa panan-aw didto sa manubo nga duta, si Nehemias naghan-ay sang iya andam sa pagtawag nga reserba, ang iya sa gilayon nga manugsabat nga pwersa. Ang ila posisyon nagtabon sa ila halin sa nagapaniid nga mga mata sang kaaway. Ang akig nga mga pwersa pinaagi sa panghunahuna magapanilag lamang sang minus nga walay katalagmang duug kag tungud sina magpadayon sa walay paghalong, nagasalig sa mahapos nga kadaugan. Sa sina lang gid nga tamang tion, pahulagon ni Nehemias ang magsabat nga pwersa kag salakayon ang nagaataki nga kaaway patakilid. Gani, ang kaaway magaatubang sang maisog nga pangpugong nga pwersa kag sang ikaduhang agresibong pwersa, nga nagaataki halin sa nagkalainlaing anggulo. Diri sini ang bentaha sang pagpakig-away sa sulud nga mga linya. Pagkatapos nga ang kaaway napiyerde sa isa ka kuwadrante, ang magsabat nga pwersa makahulag sang dalidali padulong sa nagkalainlaing mga bahin sang walay katalagmang duug kag magsabat sa isa ka pamahog halin sa bag-ong kaladtoan.

Talupangda liwat ang kinatapusang panghambal sang bersikulo 13, “kaupod ang ila mga espada, mga bangkaw, kag mga pana.” Ang mga Hudiyo may mga armas kag

ataki pagowa halin sa sentrong pinakaimportanteng bahin batok sa isa sang mga pwersa sa pinalibutan nga dulong, kag nagagamit sang mas manubo nga distansya nga magabiyahe agud makatutok batok sa isa sa mga pwersa sang kaaway sang wala pa ini masuportahan sang iban. Tan-awa sa B. H. Liddell Hart, *Strategy* (New York: Praeger Publishers, 1975), 108.

nakahibalo sila kon paano sila gamiton. May ara sila sang pamaagi kag kabubut-on agud protektahan ang ila pungsod kag ang ila mga pinalangga. Ang pagpanguha sang mga armas indi gid amo ang pirilian para sa katawhan nga nagahandum sang kahilwayan.

Halin sa halimbawa ni Nehemias ang pag-aplikar puwede himoon sa United States sang America. Kon kaisa ang kahilwayan sang sini nga pungsod nagadepende sa kadamoan sang mga opisyal nga amo ang nakahangup sang eksakto kag mahanason nga naggamit sang syensya sang istrategiya kag mga taktika pangmilitar. Pagkatapos lamang sang mga tinuig sang grabe nga paghanas kag pagtoon sa hinanas nga mga hilisgutan pangmilitar nga ang isa ka kumandante makasarang sang hanas kag maabtik kag makamaniobra sang mga tropa sang madinaugon. Ang subong nga kaeksperto nagaabot lamang pinaagi sa mapinadayunon nga pag-ensayo kag preparasyon. Apang bisan pa sina ini nga pungsod nagpalus-aw sa dinulotan nga mga kalalakihan sa pagdedikar sang ila mga kinabuhi agud magtoon sang syensya pangmilitar. Ang mga napili agud magsunud sa dungganong propesyon sa armas magbaton sang gamay nga dungog halin sa mga ila ginserbihan. Kasami nga sila gindumtan kag ginakadlawan sang ila mga kasimanwa. Daw ano ka trahedya! Wala sing pungsod ang makalampuwas sa sini nga panahon sang gira kon wala ang subong kaisog kag may kasarang nga mga sundalo.

Preparasyon sang Sibilyan

Sang nakita ko [Nehemias] ang *ila kahadlok*, nagtindog ako kag naghambal sa mga dungganon, sa mga opisyal, kag sa iban pa nga mga

katawhan: “Indi magkahadlok sa ila, hinumdu-ma ang Ginoo nga amo ang maayo kaayo kag makakulugmat, kag magpakig-away tungud sa inyo mga utod, sa inyo mga anak nga lalaki, sa inyo mga anak nga babayi, sa inyo mga asawa, kag sa inyo mga balay.” (Nehemias 4:14)

Kay sin-o bala ang ginahambalan ni Nehemias? Ang aristokrasya, burukrasya, kag ang iban pa nga mga pumulu-yo. Si Nehemias nakahibalo sang katalagman sang kahadlok nga nagalapnag sa tunga sang liderato sang militar kag sibilyan kag sa kadamoan sang mga pumuluyo. Ang kahadlok indi lamang makapahimo sa liderato nga magpasobra sang pagsabat kag magpagowa sang mga sugo nga kabatok sang sa kay Nehemias, kondi magaparalisa man sang mga sibilyan. Si Nehemias wala nagakinahanglan sang pagpasilabot sa iya kalkulado kag taktikadong mga desisyon; ginakinahanglan niya sila nga magpreparar sang ila mga kaugalingon “kag ang iban pa nga mga katawhan” tungud sang manug-abot nga inaway. Gani si Nehemias nagpapagsik sa ila tanan agud maghunahuna sang divine nga palanan-awon.

Si Nehemias nagpahinumdom sa tanan nga mga pumuluyo kon ngaa nga sila dapat gid indi magkakibot. Ang kahadlok sang sibilyan nga pumuluyo nga nagasuporta sa gira puwede mangin makaguluba lamang sa paninguha sa gira subong sang kahadlok sa sulud sang paksol. Ang subong nga kahadlok puwede makapaluya sang pungsudnon nga kompyansa kag magsabotahe sang determinasyon sang katawhan agud pangapinan ang kahilwayan. Iya ginapilit sila tanan nga magsentro sa panudlo sang Bibliya. Ang singgit sang pagpatipon ni Nehemias amo ang “Indi magkahadlok sa ila; hinumduma ang Ginoo!” Sa pagkatinuud siya na-

gasiling sa ila, “Kamo may mga panudlo sang Bibliya, karon gamita ini!”

Sa tion nga nahadlok ako,
Ibutang ko ang akon pagsalig sa Imo. (Salmo 56:3)

Ang Ginoo para sa akon; indi ako magkahadlok;
Kon ano bala ang mahimo sang tawo sa akon?
(Salmo 118:6)

“Indi ka mahadlok, kay Ako nagaupud sa imo;
Indi magkahangawa sa pagtan-aw nahanungud sa imo, tungud kay Ako imo Dios.
Ako magapalig-on sa imo, sigurado nga Ako magabulig sa imo,
Sigurado nga Ako magaalay-ay sa imo sang Akon matarong nga tuong kamut.” (Isaias 41:10)

Si Nehemias wala nagpahayag sang iya istrategiya sang pagpakig-away sa sulud nga mga linya, ang taktika sang pagkibon, ukon sang iya mangin-maalamon nga mga paghan-ay sang tropa. Ang seguridad sang operasyon nanging pinakaimportante. Indi niya mahimo ibutang sa peligro ang posibilidad sang iya maamligon nga paglatag sang mga plano nga mahulog sa mga kamut sang kaaway pinaagi sa pagkadalinas sang dila.

Si Nehemias wala na sang panahon sa manubo nga mga pagpahibalo ukon sang malawig nga sermon. Ang tanan niya nga konsentrasyon ara sa manug-abot nga pagsinum-punganay. Ang kadalagan sa bisan anong pagpaningkasog sa kinabuhi nagakinahanglan sang konsentrasyon agud

magbug-os sang pagtalupangud sa detalye samtang naga-pabilin nga nakasentro sa tinutuyo. Bisan pa man, si Nehemias nagpabilin sang manubo nga tion agud pahinumduman sila nga ang Ginoo “maayo kaayo kag makakulugmat”; ang ila Dios gamhanang mangangaway, “ang Ginoo sang mga kasundalohan,” ang pinakamataas nga Hepe Komandante. Kaupod ang Gamhanang Mangangaway nga nagadumala ano bala ang dapat nga kahadlukan sa iya mga kaaway? Si Nehemias naglaygay sa ila nga gamiton ang pagbansay-bansay-sang pagtoo nga may kapahuwayan²⁵ agud sila makahimo magdumala sang ila kahadlok kag magsambit sang singgit sang inaway ni Haring David.

“Ang inaway iya sang Ginoo kag ihatag ka Niya sa amon mga kamut.” (1 Samuel 17:47b)

‘Indi kamo magkahadlok ukon magkahangawa tungud sining dako nga kadam-an, kay ang inaway indi inyo kondi iya sang Dios.’ (2 Mga Cronica 20:15b)

Ang Dios nagagamit sang pag-ilinaway agud hukman ang mga pungsod nga nahimong malain. Sa nagkalainlaing mga panahon sa dalagan sang kasaysayan sang Israel ang Ginoo sang mga kasundalohan naghatag sang sugo nga “laglagon sila sang bug-os [ang kaaway]!” agud malikawan ang kagarukan nga maglapnag ukon agud mapreserba

25. Ang pagbansaybansay sang pagtoo nga may kapahuwayan amo ang hanas nga pamaagi para sa pag-angkon sang mga saad halin sa Balaan nga Kasulatan kag ang pag-aplikar sa ila sa mga kahimtangan sang kinabuhi. Tan-awa ang Thieme, *Kristohanon nga Nagapatawhay!* (2014), 24–30; *Ang Kinabuhi sang may Pagtoo nga may Kapahuwayan* (2015); *Armagedon* (2002), 28; tan-awa sa idalum sang “Kadaugan nga nagalabaw sa Kahadlok—Ang Napulo ka mga Galamiton sa Pagsulbar-sang Palaligban,” 130–32.

ang Iya katawhan (Deuteronomio 7:2, 16; 20:16–17; Josue 11:20–21). Sa 1 Mga Cronica 5 ang mga Hudiyo nagpakig-away sa mga Hagrite, ang mga kaliwatan ni Hagar, ang Ehiptohanon nga ulipon ni Sara kag Abraham (Genesis 16:1–10). Ang Dios nagpalabay sini nga gira subong ang paghukum sa Canaanite nga pagbiya sa tinoohan.

Kag nagpakig-away sila batok sa Hagrite, kay Jetur, kay Naphish, kag kay Nodab. Kag ginbuligan sila batok sa ila, kag ang mga Hagrite kag ang tanan nga *mga* nag-upod sa ila [ang ila mga kaapin] gintugyan sa ila mga kamut; kay nagpanawag sila [ang mga Hudiyo] sa Dios didto sa inaway, kag Siya ginpangabay para sa ila [ang ila kabangdanan matarong], tungud kay sila nagsalig [pagtoo-nga may kapahuwayan] sa Iya. (1 Mga Cronica 5:19–20)

Kag madamo ang napukan nga nagkalamatay, tungud kay ang gira *nangin* iya sang Dios. (1 Mga Cronica 5:22a)

Amo ini ang divine nga palanan-awon sang pag-ilinaway: Ang kadaugan nagakinahanglan nga ang kaaway makitan nga *hors de combat*. Ang mga gira dapat awayan agud magdaog kag ang pagdaog nagakahulugan sang pagpatay sang kaaway.

Ang Nehemias 4:14 nagtapos sang sugo nga, “Pakig-away tungud sa inyo mga kauturan, inyo mga anak nga lalaki, inyo mga anak nga babayi, inyo mga asawa, kag inyo mga balay.” Ini nga mando nagapahinumdom sang mga mangangaway kon ngaa bala sila magpakig-away:

“Tungud sang inyo mga kauturan”—pakig-away agud

pangapinan ang inyo mga kasimanwa, ang pungsudnong linalang, divine institusyon numero kuwatro;

“Inyo mga anak nga lalaki, inyo mga anak nga babayi”—pakig-away agud pangapinan kag protektahan ang mga kabataan kag pamilya, ang divine institusyon numero tres;

“Inyo mga asawa”—pakig-away agud pangapinan ang inyo tama nga babayi, ang divine institusyon numero dos;

“Inyo mga balay”—pakig-away agud pangapinan ang inyo pagkapribado, pagkabutang, kag kahilwayan, ang divine institusyon numero uno.

Ang pag-ilinaway ginakinahanglan subong ang manugbantay sang apat ka divine nga mga institusyon. Si Nehemias wala lamang nagpakalma sang mga kahadlok sang tanang pumuluyo pinaagi sa pagpapagsik sa ila agud “hinumdumon ang Ginoo,” kondi iya gin-engganyo ang militar pinaagi sa pagpahinumdum sa ila sang kasami nga kabangdanan sa diin ila atubangon ang kaaway—ang kahilwayan sang pungsod. Iya ginkinaugalingon ini nga sugo pinaagi sa pagsiling, “Pakig-away para sa pagpadayong buhi kag sa kaayohan sang inyo pamilya.”

Kon ikaw isa ka sundalo, isaulo ang ulihing panghambal sang bersikulo 14. Kon makit-an mo ang imo kaugalingon sa inaway sa baybay sang iban nga pungsod sa mga linibo ka milya halin sa balay, hinumduma nga ikaw nagapakig-away tungud sa imo mga pinalangga. Bisan kon diin man ang inaway, ukon kon sin-o man ang kaaway, ikaw nagapakig-away para sa panimalay kag puluy-an.

Ang Preparasyon sang Militar Nagapugong sang mga Gira

Kag natabo ini sang ang amon mga kaaway nakabati nga ini [ang surpresa nga pag-ataki] amon nahibaloan, kag sa sina ginpaslaw sang Dios ang ila plano, tungud sini kami tanan nag-balik didto sa pader, ang kada isa sa iya traba-ho. (Nehemias 4:15)

Sang “napaslaw” ang mga humon sang apat ka mga kaaway, ang krisis naglabay nga wala sang pag-inagay sang dugo. Ngaa man? Ang mga Hudiyo nangin preparado para sa gira—‘kalinong pinaagi sa pagkalig-on!’ Ginpasidunggan sang Dios ang pagsunud ni Nehemias nga may divine nga plano sang pagpangapin. Ang mga Hudiyo andam kag nagauyon nga pangapinan ang ila kahilwayan nga wala sang pagduhaduha. Subong resulta, ang apat ka manug-ataki nga mga pungsod napunggan kag nag-atras nga wala nagapaninguha sang pag-ataki. Ang eksaktong halimbawa sang pagkapreparado sang militar amo ang pagpugong sang kaaway nga wala sang pakig-away.

Daw ano ka lain ang estorya sang United States. Pagkatapos sang Unang Gira sa Bug-os Kalibutan ang kapasidad sang militar sang aton pungsod makahas nga gin-ibanan sang natonto nga Kongreso. Ang aton mga representante nagkasayup sa pagtoo nga bag-o lang gid naton nadaog ‘ang gira agud tapuson ang tanang mga gira.’ Indi gid subong sina ang kahitabo. Ngaa bala nga gin-ataki sang Japanese ang Pearl Harbor? Nakakita sila sang mahapos nga target! Ang Japanese nagpamintaha sang aton makakulugmat nga kaluyahon. Sila nagplano sa pagpusa sang aton nagakaminus nga kusog sang army kag navy sa Pacific pinaagi sa isa ka

hampak, nga magabilin sa aton nga indi makahimo magbato. Kon nanging igo lamang ang pagkapreparado sang aton militar para sa pagpanalakay, ang surpresa nga pag-ataki sa Pearl Harbor basi nagpabilin lamang sang isa ka senaryo ni Admiral Yamamoto kag sang Japanese Imperial Staff imbis sang reyalidad sang 7 Disyembre 1941.

Sa katapusan sang Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan ang gahum sang aton militar nakalambot sa kinaputokputok. Apang imbis sang mahinangpanong pagpapauli sang tropa agud ipadayon ang isa ka pagkapareho sang labing epektibong pwersa sa pagpakig-away sa kasaysayan sang pungsod, kita makahas nga nag-iban sang army, nagpapahuway sang mga barko sang navy, kag nagsurender sang importante nga kalkuladong mga bentaha. Pinaagi sa diresponsableng pag-iban sang mga pwersa kita sa liwat nabilin nga mahuyang. Daw ano ka dali kita malipat sang presyo sang kahilwayan.

Sa sulud sang lima ka tuig sang Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan naglunang kita sa Korean nga Gira nga sa diin kita nagkakilibot sa indi pagkapreparado sa tinawo kag kasangkapan. Paglabay sang napulo ka tuig nagpasalig kita sang mga tropa agud magpakig-away sa Vietnam, wala nahanas sa gerilya nga inaway kag wala sang maalamon nga tinutuyo. Ang sibilyan nga populasyon—ang mga Amerikano nga nagakalingaw sang mga pribilehiyo sang kahilwayan—nagpabaya sang aton mga sundalo nga nagapakig-away sa sinang malayo, kalasangan nga wayang sang awayan. Aton ginpabayaan ang moral, kalalakihan, kasangkapan, dungog, kag respeto-sa kaugalingon. Kita bala napalaran agud magpadayon liwat sang masakit nga leksyon nga natudlo sang aton pagkakulang sa pagkapreparado sang militar? Ang daan nga sulundanon daw sa maaplikar: Kita makatoon sa kasaysayan nga kita wala gid sang naton-an

sa kasaysayan.

Sa kabaliskaran ang mga Hudiyo nag-aplikar sang divine nga palanan-awon kag nakatoon sang leksyon sa kasaysayan. Ang napasad nga plano sang gira ni Nehemias, ang madasig nga pagpahulag, ang maalamon nga taktika sa pagpapwesto sang mga tropa, kag ang suporta sang populasyon sang sibilyan nagpawala sang kompyansa sang apat ka manalakay nga mga army. Ang presyo sang pag-ataki sang nakaandam nga pagpangapin nangin sobra ka taas. Kon ang mga manlulupig makakilala sang isa ka mabaskog nga kontra, ang ila pagsulbar nagakahuyang.

Sanglit nga si Nehemias kag ang iya kasimanwa nakahanngup sang divine nga palanan-awon, ilabina sang pagtolonan nahanungud sang bug-os nga kagarukan sang tawo, sila wala sang mga ilusyon nahanungud sang malaut nga tinguha sang mga manalakay. Ang bug-os ka diktadorang mga pungsod malingawon sa malaut nga katuyoan. Ang espirituhanon kag sa militar nga paghanas mga kinahanglanon agud mapunggan ang pagpanglupig sa pagpanginbaw. Ang mga Hudiyo, pareho sa sining duha sa pagka-espirituhanon kag sa militar nga pagkapreparado, sa karon makahimo na sa mahinalungong magpapauli sang tropa nga mga reserba kag magtapos sang pagtukod liwat sang mga pader—ang sa-enheyerong kinaayo nga ila natapos sa sulud sang makapatalupangud nga pagkatumalagsahong singkwentay dos ka adlaw (Nehemias 6:15).

Mahinangpanong Pagpapauli sang Tropa

Kag ini natabo halin sa sina nga adlaw, nga katunga sang akon mga alagad nagpadayon sang trabaho samtang katunga sa ila ang nagkapot sang mga bangkaw, sang mga taming, sang

mga pana, kag mga panagang sa dughan; kag ang mga kapitan *amo* ang sa likud sang bug-os nga balay sang Juda. (Nehemias 4:16)

Ang mga reserba ginpapauli na kag “nagpadayon sang trabaho” sang pagpataas sang pader. Ang manughakot sang bato nagbaton sang bulig nga ila ginapangayo nga samtang ang regular nga army nagpadayon sang matinguhaon nga pagkaandam. Ang mga regular, ginpahulag gihapon, nga nagapas-an sang ila mga armas. Amo ini ang maalamon nga pamaagi sang pagpapauli sang tropa. Ang mga Hudiyo nakahangup nga ang ila mga kaaway makahimo magbalik sang wala sang pagpahibalo. Indi lang sila nasangkapan sa pangmilitar para sa subong nga hinali nga mahitabo, kondi nagauswag man sila sa ila mapangapinon nga kapasidad pinaagi sa pagtukod liwat sang pader. Nakatoon na sila sang kantidad sang pagpadayon sang kahilwayan kag sang pung-sudnon nga awtonomiya. Indi ini mahimo sa pakighinangpanay sa indi mapakalma nga kaaway. Ang kahilwayan amo ang produkto sang padayon nga pagbantay sang maayo, kusog sang militar, kag sa kinatapusan nga pagpangusisa, ang grasya sang Dios.

Samtang ang Judah may apat ka mga mapintas nga mga kaaway, ang United States may indi maisip nga mga kontra kag gamay lang nga tinuud nga mga kaalyado. Ang tinunto nga mga pag-iban sang militar naghimo sang aton pungsod nga makatalagmanong kahuyang. Indi kita makapadayon sang kahilwayan tungud sang kahimtangan sang kaluyahon—bisan kon sa militar man ukon espirituhanong kaluyahon. Kinahanglan sundon naton ang halimbawa sang Judah kag magbayad sang kantidad tungud sang kahilwayan pinaagi sa pagsuporta sang masangkad kag maalam nga militar.

Ang Nehemias 4:16 nagatapos pinaagi sa pagpatalupa-ngud sang importansya sang liderato sa panahon sang pagpapauli sang tropa sang Judah. Ang mga manugdumala “sa likod sang bug-os nga balay sang Judah” mga lider nga nakahangup sang pagkakinahanglanon sang isa ka nahanas-sang maayo nga militar nga nasuportahan sang sibilyan nga pumuluyo. Sila nagtipon sang katawhan nga parehong magtrabaho kag magpakig-away.

Ang pagtukod liwat sang armadong pwersa sang United States sadtong mga 1980 nagdala sang aton dugay na nga mga kontra, ang Soviet Union, sa pagbungkag nga wala sang pagpusilanay sa gira. Ang aton ulunahong pagpangapin amo ang maalamong paggamit sang ideya sang kahilwayan kag kalinong pinaagi sa kalig-on. Diin bala ina nga sahi sang liderato sa United States sa karon nga mga adlaw? Sadtong naglabay nga panahon, parehong ang ehekutibo kag lehislatibo nga mga sanga sang gobyerno nagsaway kag gin-ubahan ang militar. Subong resulta ang aton pungsudnon nga pagpangapin nangin inutil.

Ang sunud nga duha ka mga bersikulo nagapadayon sa pagsaysay sang pagpapauli sang tropa sang Hudiyo.

Ang mga [ang ginpapauli nga mga tropa] nga amo ang nagatukod liwat sang pader kag ang mga nag-pas-an sang mga lulan [ang mga manugpas-an sang bato] nagpas-an sang *ila* karga sa isa ka kamut sa paghimo sang trabaho kag ang pihak nagakapot sang armas. (Nehemias 4:17)

Nahanungud sang mga manugtukod, ang kada isa *nagtaklus* sang iya espada nga ginsabod sa iya kilid samtang nagtukod, samtang ang nag-

patunog sang trumpeta *nagtindog* lapit sa akon.
(Nehemias 4:18)

Ngaa bala nga ang mga manugtukod nagataklus sang mga espada? Tungud kay ining mga pumuluyo nga mga sundalo—propesyonal nga mga trabahante sa konstruksyon kag ekspertong maisog-nga-mga sundalo—mga kinahanglanon sa Hudiyong pwersa sa pagpangapin. Samtang ang mga kalalakihan nga nagtrabaho sang pader, sila nagtipig sang ila mga armas nga magamit sa gilayon. Wala mag-isip si Nehemias nga ang kaaway magbalik kag surpresahon ang mga Hudiyo bag-o nila makompleto ang mga kuta palibot sa Jerusalem. Ang militar amo ang kinahanglanon kaayo para sa pagpalawig sang kahilwayan nga ang pagbulig amo ang katungdanan para sa tagsa ka may maayong-panglawas nga tawo. Ang ginpapauli nga tropa sang mga reserba nagpas-an sang ila mga armas pakadto sa trabaho kag andam gamiton sila sa gilayon. Sila mga tinuud nga “preparadong sibilyan.” Ang pagtawag sa ila para sa serbisyo militar amo ang tunog sang trumpeta lamang sa kalayoon. Sila mga preparado sa espirituhanon, pangmilitar, kag sa pangisip. Ang kahilwayan nga mahimulaton kaayo nga ginbantayan amo ang ginpreserba nga kahilwayan.

ANG DIVINE NGA PALANAN-AWON SANG MILITAR

Ang nagasunud nga bibliyanhong mga palatukuran magapasanag sang imo panghunahuna nahanungud sang katuyoan kag kinahanglanon sang militar. Ang Dios naganugot sang militar agud nga ang katawhan makalampuwat sa gira kag makabantay sang kahilwayan, subong nga

Siya nagapanugot sang “espada” sa estado. (Mga Taga-Roma 13:4) agud nga ang katawhan makalampuwat sa krimen kag magakinabuhì sa kahilwayan.

Ang kahilwayan kinahanglan magapabilin
Ang militar nagasakdag sang kahilwayan.
Gani, ang militar kinahanglan magapabilin.

Ang Proteksyon sang Pungsod

Ang mga kaaway puwede magbulotwa halin sa sulud ukon halin sa gowa sang pungsod. Ang Balaan nga Kasulatan nagasuporta sang katungud sang masinulundon-sa-kasugoan nga mga pumuluyo agud magpangapin sang ila mga kaugalingon batok sa kalautan kag krimen kag sa isa ka pungsod agud magpangapin batok sa maakigon nga pag-ataki. Ang pagkamakahas sang mga nagahimo sang kalautan mapunggan lamang pinaagi sa mas makusganong kapintas sang matarong. Ang Dios indi mahimo tawgon nga maayo kon “Iya itugyan ang kalibutan sa mga makahaladlok nga dimapunggang kapintas nga nahimo pinaagi sa makahas kag mapintas kaayo nga mga kriminal ukon sang wala mabantayan nga pagpanalakay sang nagapanakup nga mga army.”²⁶

Sa operasyon sang militar sa inaway ang kaaway kinahanglan gub-on agud protektahan ang kahilwayan. Amo man ang tinuud sa kaaway nga ara sa sulud: Ang makahas nga kriminal kinahanglan kuhaon sa katilingban—gani, ang kinahanglanon sang pagkabilanggo kag silot sang kamatayon. Ang militar nagaguba sang sa gowa nga mga

26. Ginbadbad halin sa Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1982), 219.

kaaway; ang mahukumon nga sistema nagapamatay sang sa sulud nga mga kaaway. Subong resulta, ang kalinong kag ang kalugwayan sang isa ka pungsod masigurado.

SA SULUD NGA PROTEKSYON

Ang Dios nagmando sa gobyerno nga mangin awtoridad sa sulud sang pungsudnon nga linalang. Subong ang manugbantay sang independensya, sang rehimen, sa bisan ano nga porma sini sang panggobyerno (sa parlamento, monarkiya, republika, kag iban pa), kinahanglan magprotekta sang unay nga katungud sang mga pumuluyo sini sa kinabuhi, pagkapribado, pagkabutang, kag kahilwayan agud magmadaugon ukon mapaslaw suno sa ila kaugalingong abilidad kag kabubut-on. Ang pungsudnong linalang kinahanglan man magpaniguro sang katungud sang kada isa sa relihiyosong kahilwayan—ang kahigayonan agud batonon ukon sikwayon si Jesu-Kristo subong Manluluwas (Mga Binuhatan 17:26–28) kag magtubo sa espirituhanong kinabuhi (2 Pedro 3:18).

Ang sibil nga independensya magpadayon pinaagi sa maangayon nga mahukumong sistema nga ginatahod sang kadamoan sang mga pumuluyo. Ang awtoridad sang mga pulis dira sa higad kag sang manughukum dira sa bangko magprotekta sang kahilwayan sa sulud sang isa ka pungsod. Ang opisyal sang pulis nagatukib kag nagapugong sang hilikuton sang kriminal, nagapanakop sang sal-an, kag nagatipig sang katawhayan sang publiko. Ang mga manughukum subong mga lider ukon mga awtoridad sa sulud sang estado amo ang “mga ministro sang Dios” (Mga Taga-Roma 13:4) sa divine nga ginmandoan agud manghusga kag magsilot. Ang sistema sa pagpasad sang ebidensya sa mga husay, nga nagapadumala sang estriktong masiluton nga mga pa-

maagi para sa sal-an, (Ang Manugwali 8:11), kag nagakuha sang sa gilayon nga pagpahilway sang inosente nagapakilala sang patas nga legal nga sistema. Ang bug-os nga seguridad sang katawhan nagadepende sa matarong kag mangin-alamon nga pagdumala sang kasugoan, nga sa diin nagaprotekta sang inosente kag nagasilot sang sal-an.

SA GOWA NGA PROTEKSYON

Ang isa ka pungsod nga nagaugyon sa mga kasugoan sang divine nga katukuran amo ang isa ka matarong nga gahum nga nagasangkap sang kota batok sa naglapas nga mga pwersa sang pagpanglupig kag kalautan. Ang isa ka dungganon nga militar nagapangapin sang pungsudnong labaw nga kagamhanan. Hayag nga, ang pagpanakup sang militar tungud sang kinaugalingon ukon politikanhong pagpalabawlabaw, subong sang mga Nazi sadtong Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan ukon ang ulihing komunistang pagpanalakay, amo ang indi makatarunganon. Ang mga kadaugan sa duug awayan nga gindaog pinaagi sa may maayong kabubut-on nga mga pungsod nga napilitan maggamit sang *makatarunganon* nga pagkamakahas nakapre-serba sang kahilwayan sa bilog nga kasaysayan.

Ang isa bala ka pungsod nagaprotekta sang pagkalabaw nga kagamhanan kag kahilwayan sini kon ini nagapakig-away sa kaaway didto sa tagaluwas nga duta? Ang bibliyanhong sabat ginlarawan sa Numeros 32. Duha sa mga tribu sang Israel, si Ruben kag Gad, naghangyo sang ila lote sa ginsaad nga duta didto sa sidlangan nga bahin sang Suba sang Jordan (b. 5). Ang iban sang mga duta sang pungsod amo ang ara sa katundan nga bahin sang suba. Si Moises naakig kaayo nga si Ruben kag Gad gusto magbiya sa ila kaparehong mga Israelinhon nga lapit na lang gid

mag-umpisa sang inaway tungud sang teritoryo sa katundan sang suba (b. 6). Si Ruben kag Gad nagtama sang ila sayup sa isa ka sabat didto kay Moises.

Kag ang mga anak ni Gad kag ang mga anak ni Ruben nagsabat, nga nagasiling, “Suno sa ginsiling sang GINOO sa imo mga alagad, gani amo ang himoon namon. Kami ang amon mga kaugalingon magtabok nga armado sa presensya sang GINOO pakadto sa duta sang Canaan, kag ang panag-iyahan sang aton panublion *magapabilin* sa aton patabok [sidlangan sang] sa Jordan.” (Numeros 32:31-32)

Si Ruben kag Gad nagasiling sang tinuud, “Kami nagapakig-away tungud sang amon duta pinaagi sa pagtabok sa suba kag sa pakig-away didto sa pihak.” Ining duha ka mga tribu nakaintiyende nga ang ila kahilwayan kag awtonomiya nagdepende sa pagkapiyerde sang kumon nga kaaway sang bug-os nga pungsod, bisan pa nga ang kontra ara sa pihak sang mga dulonan sang ila kaugalingon nga teritoryo. Indi sila maghulat sa kaaway nga mag-ataki sang ila nasakupan kondi nga mag-una gid ka dasmag agud ilikaw ang ila mga pamilya kag pagkabutang sa pagkaguba sa gira.

Sang si Charles Martel naghan-ay sang isa ka grupo sang mga mangangaway kag nagtabog sang mga sumulunod ni Mohammed pabalik sa likuran sang Bukid sang Pyrenees didto sa inaway sang Tours, ang Europe naluwas halin sa mga siglo sang pagdumala sang Islam (A.D. 732). Kon indi lamang tungud sang pipila ka Polish, Austrian, Prussian, Hungarian, kag Griyego nga mga kabalyero nga may kaisog agud mamatok kay Genghis Khan kag sang iya naganapanakup nga Mongol nga mga army, ang Katundang Europe

nagtugyan na kuntani sa mga siglo sang pagdumala sang mapintas kaayo nga Tatar.²⁷ Tungud sang dako kaayo nga gahum kag kusog ang United States sang America nagwasak sang pagpanglupig sang Japan kag Germany sadtong Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan. Ang deter-minadong pagkapiyerde sang kaaway amo lamang ang pamaagi agud masigurado ang awtonomiya. Ang subong nga pagkamakahas ginpakamatarong agud mapunggan ang malaut nga pagpanalakay kag magpadayon ang kahil-wayan.

ANG PAGHIDAIT PINAAGI SA PREPARADONG MILITAR

Agud masiguro ang paghidait ang isa ka pungsod kina-hanglan preparado para sa gira. Ang kaluyahon sang militar nagaimbita sang pag-ataki pinaagi sa akig, agresibo, nga mga pungsod. Ang pagkamataason sing sari sang militar nagapugong sang pagpanalakay. Atong mga nagakinabuhi lamang sa malimbungon nga kalipay nagasuporta sa pagbale-wala sang serbisyo sa militar, kontra-gira nga de-monstrasyon, kag pag-iban sang armas kag tropa.

Maathag nga, ang tawo nagahandum sang paghidait,

27 Ang makahaladlok nga ngalan "Tatar" nga ginhatag sa dalagkong mga grupo amo ang ginkuha kag ginbaylohan sa Griyego nga pulong (*Tartaros*) ukon sang Latin "Tartarus," nga nagakahulugan sang "ang duug sang pagpaantos," nagalarawan sang ila reputasyon subong sang mas mga yawan-on kay sa tawo. Ang agresibong pagkapintas ni Genghis Khan kag ang nagasunud nga mga army sang Mongol sang ika-trese nga siglo nagbaylo sang sibilisasyon sang Asia pakadto sa indi-mapuslan nga duta. Bisan kon diin man nakakadto ang Tatars ang pagkaguba kag pagpamatay nagmarka sang ila banas. Ang kadalag-an sang Tatar nga militar "daw tungud sang ila maayo kaayo nga organisasyon: nahiusang pagdumala, tinawo sang militar, batid nga serbisyo sa pagti-pon sang pinaniiran, malimbungon nga mga taktika sa inaway." Crane Brinton, John B. Christopher, kag Robert Lee Wolff, eds., *A History of Civilization* (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1967), 1:368.

kag ang kahilwayan ginabug-os sa sulud sang panahon sang kalinungan, apang ang pamaagi sang pag-agum kag pagpadayon sang paghidait nangin hilisgutan sang walay katapusang indi pagsinugtanay sa bilog nga kasayayan. Ang walay reyalidad nga mga utopian nagasakdag sang paghidait sa kalibutan pinaagi sa pagtugyan, nagadahum sang pag-inuyon nga puwede mahimo sa mga pungsod pinaagi sa maayong kabubut-on.²⁸ Ini nga ‘mga salampati,’ mga apostol sang pagpanglukmay, manug-amuma sa pag-ilinaway. Sila nagapakilooy kag nagasininggit para sa paghidait “apang wala sang paghidait” (Jeremias 6:14*b*; Ezequiel 13:10*a*). Ang kaayohan indi gid maagum pinaagi sa ‘pagpalangga sang kobra’ ukon mahidaiton nga pagkinabuhi kaupod ang tigre. Atong mga nagtilaw natapos sa mahidaiton nga pagkamatay. Kon ang isa ka pungsod nagasuporta agud libugon ang mga ideyalista nga nagaparanamgo sang isa ka mas maayo nga kalibutan ukon nagalaum agud makuha ang Millennium pinaagi sa pag-iban sang armas kag tropa kag pagpalinong, nga ang pungsod madala didto sa patyanay.

Siya nag-untay sang iya mga kamut batok sa
mga may paghidait sa iya;
Siya naglapas sang iya kasugtanan.
Ang iya panghambal mapino pa kay sa man-
tikilya,
Apang ang iya tagiposoan amo ang gira;
Ang iya mga pulong mahumok pa kay sa lana
[malimbungon],

28. Ang subong ka mahandurawon nga panamguhanon ginhalimbawa ni William Godwin (1756–1836), ang English nga manunulat kag pilosopo, nga amo ang nagpahayag nga “ang pagpalig-on sang gahum sang militar kag pagporma sang mga alyansa, ukon sang mga palisiya sa pagbalanse-sang-gahum, puwede mahitabo nga magpadulong sa gira.” Tan-awa sa Thomas Sowell, *A Conflict of Visions* (New York: William Morrow and Company, Inc., 1987), 145.

Apang sila mga ginabut nga mga espada. (Mga Salmo 55:20–21)

Sa kabilogan sang kasaysayan ang malimbungon nga mga pulong amo ang nasambit agud magpakunokuno sang “ginabut nga mga espada,” Ang mangil-ad nga mga pungsod nagapahayag sang paghidait kon ang ila tinutuyo amo ang maghimo sang gira kag sakupon ang iban nga mga pungsod (Ezequiel 13:10–16). Ini nga mga manugtonto magduhol sang sanga sang olibo sa isa ka kamut samtang nagatago sang espada sa pihak. Ang delikado nga kahimtang sang katawhan nga nagahandum sang paghidait nga amo ang nasalot tungud sang isa ka palaaway nga kaaway amo ang ginsaysay sang salmista.

Malawig kaayo nga ang akon kalag may puluyan

Kaupod sadtong mga nagadumut sang paghidait.

Ako *para* sa paghidait, apang kon ako maghambal,

Sila amo ang para sa gira. (Mga Salmo 120:6–7)

Ang mga pungsod nagahangyo para sa paghidait, nagapagkighambalanay sang mga kasugtanang agud maggarantiya sang paghidait, maghimo sang mga paghinangpanay kag mga pagpaigo-igo para sa paghidait, agud nga mapait nga mapaslawan lamang kon ang paghidait malapas kag ang kahilwayan mapahog. Ano bala ang sabat sa mga humon sang malimbungon nga mga pungsod?

Suno sa kasaysayan, ang balanse nga gahum batok sa agresibo nga mga pungsod amo ang nangin labing epektibo

nga kasigurohan para sa gin-utlan sang paghidait. Ang solo nga pamaagi agud malikawan ang gira amo ang mangin nasangkapan sang husto kag nahanas para sa gira. Sa bisan anong henerasyon ang kasarang para sa matarong nga pagkamakahas amo ang kinahanglanon para sa pag-preserba sang pungsudnong kahilwayan. Ang preparado nga pungsudnong militar lamang ang makahimo magpugong sang pagpanalakay sang kaaway.²⁹

Ang Pagkadimalikawan sang Gira

Bisan pa sang mga paninguha sang tawo para sa paghidait, ang pag-ilinaway magapadayon tubtub sa Millennium (Mateo 24:6; Marcos 13:7; Lucas 21:9). Wala gid nahitabo sa kasaysayan sang tawo nga may ara sang isa ka tion sa diin ang pag-ilinaway wala nagsilabo sa iban nga higad sang kalibutan. Sa sulud sang panahon halin sang 1990 pakadto sa 1995 singkwentay-tres ka lainlain nga dalagkong mga armadong pagsinumpunganay ang mga nasulat.³⁰ Ang makasasala nga kinaiya, kabubut-on sang katawhan, kag ang tuso nga mga diskarte ni Satanas sa pagsinumpunganay sang mga anghel amo ang mga ginhalinan nga mga kabangdanan. Pagkatapos sang

29. Ang konsepto sang pagsumpo subong gin-aplikar halin sa pagsugod sang Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan ginsaysay ni Lt. Gen. Franz Uhle-Wettler: "Wala sa mga kabangdanan nga ginpagowa nahanungud sa dimaisip nga mga gira ang ginwala. Ang mga kabangdanan ara tanan didto, apang ang paghidait napreserba tungud kay ang parehong mga bahin nahadlok sa mga kinagowaan sang unang pagpusil. Ini ginbadbad subong nagatumod nga ang mga kabangdanan sang gira sa pagkatinuud mahimong mapunggan, kag sa sina sila sa pinakamaayo mapunggan pinaagi sa pagpalapnag sang kahadlok nahanungud sang gira (ang konsepto sang pagsumpo)." *Brassey's Encyclopedia of Military History and Biography*, 1994 ed., s.v. "War," by Franz Uhle-Wettler.

30. Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala, Sweden. Ini nga organisasyon nagakategorya sang isa ka dako nga armadong pagsinumpunganay subong sang bisan anong pag-ilinaway nga nag-amat-amat kadako kay sa isa ka libo ka mga nagkalamatay halin sang pag-umpisa sang engkwentro.

Pagsabnit sang Simbahan,³¹ sa sulud sang panahon sang pito ka tuig sang Tribulation ang mga pagsinumpunganay mahimong mas labaw pa ka mapintas (Bugna 6—19). Sa Iya lamang ikaduhang pagkari sang si Ginoong Jesu-Kristo madaugon magtapos sang Armageddon nga pangampanya nga ang pag-ilinaway mauntat.³² Si Satanas kag ang tanang nagpakasala nga mga anghel pagakuhaon sa kalibutan (Bugna 20:1—3). Dason, upod kay Jesu-Kristo didto sa trono sang sa Millennium nga ginharian, ang pag-ilinaway indi na gid mamahog sang paghidait sang mga pungsod (Isaias 11:6—9); Miqueas 4:1—3).

Kag Siya magahukum sa tunga sang mga pungsod,
 Kag magahatag sang mga desisyon para sa madamong katawhan;
 kag sila magaporma sang ila mga espada sa mga sulab sang arado kag ang ila mga bangkaw sa panghagbas nga mga garab.
 Ang pungsod indi magbayaw sang espada batok sa pungsod,
 Kag indi na sila magatoon sang gira. (Isaias 2:4)

31. Ang Pagsabnit, ukon (*exanastasis*), “paggowa nga pagkabanhaw,” amo ang pagkabanhaw sang tanan nga buhi kag patay nga mga tumuluo sa Panahon sang Simbahan halin sa kalibutan agud magsugata sa Ginoo sa kahanginan kag mahimong ang Nobya ni Kristo (1 Mga Taga-Tesalonica 4:14—17). Ang Pagsabnit mahitabo sa katapusan sang Panahon sang Simbahan sa gilayon bag-o mag-abot ang Tribulation. Ang kagahumang desisyon sang Dios nagapat-ud sang tion sang Pagsabnit; wala sang tawo nga nakahibalo sang adlaw ukon oras (Mateo 24:42; 25:13; Marcos 13:32).

32. Ang Armageddon (Bugna 16:12—16) amo ang ulihing inaway sang ulihing pangampanya sang ulihing gira sang kasaysayan nga matabo sa kapatagan sang Esdraelon lapit sa siyudad sang Megiddo sa diin ang mga pwersa sang nagbalik nga si Ginoong Jesu-Kristo magpiyerde sang mga pwersa sang pangkalibutan nga mga gahum sang hentil sa pat-ud nga pagguba sang Israel (Bugna 19:11—21). Thieme, *Armageddon*, 8.

Tubtub nga si Kristo magbalik sa himaya ang pag-ilinaway indi malikawan (Ang Manugwali 3:8) kag ara sa idalum sang sigurado nga mga kahimtangan nga ginakinahanlan para sa pagpadayon sang pungsudnong labaw nga kagamhanan kag pagpreserba sang kahilwayan.

ANG MILITAR NGA PAGKAANGGID NI JESU-KRISTO

Sa panahon sang paghimud-os agud maagum kag mapadayon ang kahilwayan sang Hudiyo pagkatapos sang Exodo, ang wala pa nagpakatawo nga si Jesu-Kristo nagreserba sang titulo nga “Ginoo sang mga army,” Ginoo sang mga army sang Israel (2 Mga Hari 19:31a). Sa Libro sang Josue Siya amo ang gintawag “Kapitan sang kasundalohan sang Ginoo,” si Jesu-Kristo amo ang nangin Hepe Komandante; si Josue amo ang nangin hepe sang tinawo (Josue 5:13—6:2). Si Josue nakabaton sang mando halin sa Ginoo nga gub-on ang siguradong mga kaaway (Josue 11:6; cf., Deuteronomio 20:15—18) gani ang Israel puwede nga mapreserba. Ini nga mando, nagatumod nahanungud sang pagkaguba sang isa ka katilingban nga nahulum sa pagkaus-us, nga naglakip sang divine nga paghatag sang awtoridad sa pagpamatay sang mga kalalakihan, kababayihan, kag kabataan. Sa sina lamang nga puwede na ang katawhan sang Israel magpahilway sang ila mga kaugalingon halin sa nagalapnag kag makalaton nga kalautan sang isa ka mangil-ad nga katilingban.

Wala sang lider sa karon nga mga adlaw ang nagadala sang divine nga awtoridad agud magpatay sang sibilyan nga mga kalalakihan, kababayihan, kag kabataan. Apang bisan pa sina, sa lakat sang tanan nga pag-ilinaway ang indi mga mangangaway makasulubo nga mahimong mga

samaran. Bisan pa nga ang tanan nga mga pagkapiyerde kinahanglan likawan, ang Dios sa gihapon nga nagatugot sang pagkawasak sang kaaway sa inaway agud maagum ang kadaugan kag mapadayon sang kahilwayan. Sa pulong ni Ginoong Jesu-Kristo, ang Assyrian nga army sang 185,000 ka impanteriya nga mga kalalakihan ginpamatay sa isa ka gab-i (Isaias 37:36). Sa katapusan sang Tribulation, si Jesu-Kristo maggamit sang matarong nga pagkamakahas agud gub-on ang mga gahum sang militar nga nagapanalakay sa Middle East (Zacarias 14:3). Ang dugo magadalagan subong ka taas sang mga busal sang mga kabayo (Bugna 14:20).

Kag halin sa Iya baba nagagowa ang isa ka matalum nga espada, agud nga pinaagi sini Siya puwede magbakol sang mga pungsod [sa Armageddon]; kag Siya magdumala sa ila pinaagi sa baston nga salsalon; kag Iya pagapugaon ang bino sa pulogaan sang mabangis nga kasingkal sang Dios, nga Makagagahum. Kag sa Iya bayo kag sa Iya hita Siya may ngalan nga nakasulat, “HARI SANG MGA HARI, KAG GINOO SANG MGA GINOO [Jesu-Kristo].” (Bugna 19:15–16)

Karon ang gusto sang kalinong nga mga tumuluo basi pa lang magsaway kay Ginoong Jesu-Kristo kon ila nahangpan ang bug-os nga mabakod nga epekto sang sini nga dinalan. Sila nagalaragway sa Iya subong ang mabuut kag mabugnawon nga si Jesus nga naghambal sang pagliso sang pihak nga goya sa Sermon didto sa Bukid (Mateo 5:39). Sa reyalidad Siya amo ang isa nga “nagapamakol sang mga pungsod.” Ang Sermon didto sa Bukid may kaangtanan sa Iya kinaugalingong madaiton nga pagdumala sa kalibutan

nga indi mag-umpisa tubtub sa Millennium.

Ang “matalum nga espada” sang bersikulo 15 amo ang labing makahaladlok nga armas sa tanang panahon. Sa mga pulong “halin sa Iya baba” ang aton Ginoo nagapamatay sang mga army sa Armageddon. Ang paglaragway sang “ang pulogaan sang bino” nagapakita sang pangdamoan nga pagpamatay nga nagatapos sang Armageddon nga pangampanya. Si Kristo sa Iya kaugalingon nagapakita kon paano dag-on ang gira: Patyon ang kaaway. Si Jesu-Kristo indi magbalik sa Ikaduhang Pagkari agud magpakighambalanay sang pagpakigsugtanay nahanungud sang paghidait; Siya magabalik agud gub-on ang kaaway. Pagkatapos sang ila pagkawasak ang pag-ilinaway mauntat; ang kahilwayan kag paghidait magadumala sa sulud sang isa ka libo ka tuig.

Ang mga Pungsod Nga Napiyerde sa mga Gira Napiyerde sa Kahilwayan

Ang pungsudnon nga awtonomiya kag kaayohan dima-likawan nga nagadepende sa mas nakataas kag maayong army. Ang isa ka pungsod nagapadayon sang kahilwayan kon ang militar sini nagamadinalag-on apang nagapamiligro sa pagkaulipon kon ang militar sini mapaslawan. Ang makusog nga militar nagapasad sang isa ka panagang batok sa pagsinumpunganay. Ang isa ka pungsod indi makalampuwas sa pagkawasak sang armadong mga pwersa sini.

Ang kapiyerdihan kag pagkaulipon sang militar mga kabahin sang mga kinagowaan sang kamatayon sang kada tinugyanan nga pungsod sa idalum sang ikalimang paglibot sang disiplina (Levitico 26:27–39). Sang wala pa ining makagulubang divine nga paghukum makapanaog sa isa ka pungsod ang kada talaksan sang espirituhanon kag pungsudnong kinabuhi, lakip ang katukuran sang militar,

nagakaus-us. Parehong ang Aminhang Ginharian sang Israel (721 B.C.) kag ang Bagatnong Ginharian sang Judah (586 B.C.) kinulabos sa espirituhanong putling kaayo kag sang mga pagkabilihon, nga nagsunud sa sining dalan pakadto sa pagkawasak.

Ang ditinugyanang mga pungsod nga nagtamay sang mga kasugoan sang divine nga katukuran nag-antos man sang makagulubang divine nga paghukum. Ang mga Assyrian amat-amat nagkagrabe sa sulud sang trenta ka tuig sang wala pa ang ila kapital nga, Nineveh, napukan sadtong 612 B.C. Ang Chaldea, nga ara sa proseso sang pagkamalaut halin sang pagkamatay ni Nebuchadnezzar sadtong 562 B.C., nangin mahapos lang nga nasakup sang mga Persian sadtong 539 B.C. Gani subong resulta, kon ang bisan anong armadong mga pwersa sang pungsod ang mga ginbale-wala, ginpakaubus, kag dipreparado nga magkadto sa gira, ina nga pungsod ara sa grabe kaayong katalagman sang pagkapiyerde sa gira kag mawad-an sang awtonomiya kag kahilwayan sang katawhan sini.

Ang Athens kag Carthage nagpamalandong sang trahedya sang kahilwayan nga nadula didto sa duug awayan. Pagkatapos sang henarasyon sang pagsinumpunganay ang nakibon kag ginagutum nga mga Athenian nagtugyan sa mapintas kag malimbungon nga Sparta sadtong 404 B.C., nga nagtapos sang Peloponnesian nga Gira. Ang Athens ginpauntat sa emperyo sini kag ang adlaw nagtunod sa ibabaw sang himaya sang Greece. Ang Carthage bug-os nga naguba sadtong Ikatatlong Punic nga Gira (149–146 B.C.): Ang kada dalagkong balay nasunog kag nag-abo sa duta, ang duug ginsabwagan sang asin agud himoon ang panguma nga dimabungahon, kag ang tanang nabilin nga

teritoryo gin-agaw sang Roma.³³

Ang mga gira ni Napoleon, halin sang Italian nga pangampanya pakadto sa inaway didto sa Austerlitz (1795–1805), nagalarawan sang kabilihon sang pagkapreparado. Ang *Grande Armee* amo ang nangin labing makahaladlok nga pwersa sang paki-away sa Europe. Nga may mga dulonan sang France nga walay katalagman sa pagpanalakay ang nagtalaw nga mga pungsod didto sa kontinente nadulaan sang handum agud hangkaton ang pagpanginbabaw sang French. Ining temprano nga mga pangampanya sang Napoleonic nga kapanahonan nagapakita sang palatukuran nga ang nakataas kag maayo kaayo nga army makakuha kag nagatipig sang kahilwayan kag awtonomiya para sa pungsod sini.

Ang German nga pagpanakop sang Norway sadtong Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan nagatanyag sang lain pa nga paglarawan. Si Vidkun Quisling, nga amo ang may malaing dungog nga ngalan nahimong kapulupareho sang traidor, nagsabotahe sang pagkaepektibo kag sang kinabubut-on sa pagpakig-away sang militar. Ang mga Nazi nagkinahanglan sang pipila ka mga batalyon lamang agud sakupon ang kabilogang Norway. Subong resulta, ang pungsod nag-antos sang grabe nga mga pagkahadlok sang pagpanakop sang Nazi sa nabilin nga gira.

Sa kabilogan sang kasaysayan sang United States ang aton army nakinabatasan na nga nangin indi preparado nga magkadto sa gira. Pagkatapos lamang nga naagyan naton ang makakilibot nga mga samaran sadto lamang ang aton pungsudnong espiritu nakamata agud magpahulag sang isa ka makadalayaw nga army agud sugataon ang kaaway sa duha ka mga bahin sang duug awayan sadtong Ikaduhang

33. Briton, Christopher, kag Wolff, eds., *A History of Civilization*, 1:105.

Gira sa Bug-os Kalibutan. Ina nga army nagtabok sa Rhine kag nagpahilway sang Europe sadtong 1945; ina nga army nang-ataki sa mala man ukon sa tubigon sang indi maisip nga gin-okupar-sang Japanese nga mga Isla didto sa Pacific. Kon ina nga army kaupod sang dalagko nga gahum kag kamaayo sini nagpabiling preparadong militar subong isa ka panagang sa pagpanalakay sang komunista, kuntani wala na sang nanging Korean nga Gira, sang Cuban nga krisis, ukon sang sa Vietnam. Ang United States pwede tani makahunahuna sang *Pax Americana*, ang malinong nga panahon nga kaangay sang *Pax Romana*, “Romanhon nga paghidait,” ang pinakamalawig nga kalawigon sang paghidait kag kauswagan sa kasaysayan sang kalibutan.³⁴

Daw ano ka baliskad inang isa ka butang nga sobra ka tampalasan kag mapintas subong sang pag-ilinaway nga amo ang dapat nga pamaagi para sa pagpreserba sang kahilwayan kag paghidait, apang ang mga army parehong nagapangapin kag nagaguba sang kahilwayan. Ang pagkama-kahas ginpakamatarong subong ang solo nga pagsagang batok sa makahas nga pagpanalakay. Kon ang army sang isa ka pungsod nagapanagang ukon nagapangibabaw labaw sa mananalakay, ang kahilwayan mapadayon kag ang paghidait nagahari.

34. Ang bag-o pa lang gid nga pagka-eskolar nakahatag sang pagtalupangud nga ang “walay limatasyong pagkalabaw nga kagamhanan sang Romanhong paghidait” nakasandig sa kusog sang Romanhong armas kag sang pagpakigbuliganay sang may pagkabutang nga mga klase sa tanang mga bahin sang emperyo. Si Naphthali Lewis kag Meyer Reinhold, eds., *Roman Civilization, Sourcebook II: The Empire* (New York: Harper & Row, 1966), 80.

Ang Kapaslawan sang Militar Nagapakita sang Pungsudnong Kagarukan

Ang kapaslawan sa duug awayan kasami nga naga-padumdum sang isa ka kabilogang pagkakulang sang pagtahod sa awtoridad kag kakulang sang espirituhanon kag sa katukuran nga mga pangpapagsik sa tunga sang mga lider kag katawhan sang isa ka pungsod. Si Zedekiah kag ang pumuluyo sang Judah naglarawan sini nga punto (2 Mga Cronica 36:11–21; Jeremias 34:8–11). Si Zedekiah wala nagasapak sa espirituhanong awtoridad ni propeta Jeremias kag wala nagasunud sa sugo sang Dios nga “magadala sang liog sini [sang pungsod] sa idalum sang pagkaulipon sa” (Jeremias 27:11), ang suzerain, si Nebuchadnezzar. Ang katawhan sang Judah nagtalikod sa Ginoo, ilabi na sang ila paglapas sang Deuteronomio 15:12 (cf., Jeremias 34:12–16). Sang ang pungsod nagpanghiwala kag nagpanghambog sang Pulong kag mga pagsaway sang Dios subong sang ginpahayag ni Jeremias, ang katarungan sang Ginoo grabe nga nagsilot sang Judah tungud sang ila naglapnag nga pagrebelde batok sa hari sang Babilonia (Jeremias 5:15–17, 21–22; cf., Salmo 119:75; Mga Hulubaton 3:12; Mga Hebreo 12:6). Ang pagrebelde batok kay Nebuchadnezzar amo ang pagrebelde batok sa Dios (Jeremias 27:9–10; 28:16; 38:2–3). Ang pagkapiyerde sang Hudiyo sadtong 587–586 B.C. puwede direkta nga ipabangud sa pagpamatok sang hari kag sang iya mga katawhan kag sang ila espirituhanon kag moral nga pagkaus-us. Ang pagsikway sang awtoridad kag ang espirituhanong pagkadunot amo ang panguna nga mga sangkap para sa pagkapiyerde sang militar sa duug awayan kag ang pagkawasak sang kinaugalingong kahilwayan kag pungsudnong independensya.

Ang grasya sang Dios lamang nag makahimo magpaling-

kawas sang isa ka pungsod sa kinaulihing tion. Ang subong nga kalingkawasan nagakinahanglan sang espirituhanong kasulbaran: ang pagkabuhi liwat sang panudlo sang Bibliya nga nagapuyo kag nagapanghikot sa sulud sang mga kalag sang mga tumuluo agud magpanagang sa kagarukan. Ini wala nagakahulugan nga ang mga tumuluo magtugyan sang ila mga armas kag mabalaanong palangit kon tulukon sa huwad nga pagkaespirituhanong pagpangabay. Ang mga Kristohanon sa tinugyanang pungsod nga nagapanghikot sa panudlo sang Bibliya indi gid magabale-wala sang importansya sang militar sa pagpreserba sang kahilwayan. Sila magapamati sa bibliyanhong mga laygay nga ang isa ka pungsod kinahanglan magtipig sang isa ka makusog nga pwersa sang pagpangapin. Salamat sa Dios tungud sang hamtong nga mga tumuluo kag mga dedikadong propesyonal nga mga sundalo nga amo ang nagapanghimud-os sa ila mga pag-salig bisan pa sang kinaugalingong kabug-aton, politikanhong kaugot, kag sang kontra-militar nga balatyagon.

Pangtanan nga Paghanas sang Militar

Ang kadalag-an didto sa duug awayan importante kaayo tungud nga ang pungsudnong pagkalampuwas nagakinahanglan sang paghanas sang militar (Numeros 31:3-5). Gani, ang pinakadako nga numero sang kalalakihan sa kada henerasyon kinahanglan mangin masangkarong natudloan— nga nasilsilan sang tagsatagsa kag panggrupo nga disiplina, pagkabagay sang koponan, teknikal nga kahanasan, taktikado kag kalkuladong kapasidad. Ang subong ka minatuud nga paghanas amo ang ginakinahanglan agud mapauswag ang tagsa ka abilidad sang sundalo agud makahulag sa idalum sang pagkalapyo sa inaway.

Sa pagtuman sini nga katungdanan nagakinahanglan sang isa ka grupo sang propesyonal nga mga opisyal nga manunudlo nga nahanas sa maalamong pamaagi sang gira.

“Ukon sin-o bala nga hari, sang siya nagalakat agud sugataon ang lain nga hari sa inaway, indi anay magalingkod kag magabinagbinag [kaupod sang iya mga tinawo sa militar] kon siya makasarang [nahanas sang maayo] bala upod sa napulo ka libo ka mga *kalalakihan* agud sugataon ang nagaabot batok sa iya kaupod ang biyente ka libo?” (Lucas 14:31)

Sa umpisa, ang Hudiyong tinugyanang pungsod nag-uyon sa konsepto sang pangtanan nga paghanas sang militar (Numeros 1:3 ff.).

Agud lamang nga ang mga henerasyon sang mga kaanakan sang Israel puwede matudloan sang gira, atong mga wala makaagi sini sang una. (Mga Hukum 3:2)

Ini nga bersikulo nagasugo nga ang pungsod “tudloan” kon paano magpakig-away. Ang mga gira indi madaog pinaagi sa wala mahanas nga mga sundalo. Ang obligasyon sang isa ka pungsod nga nadedikar agud magpreserba sang labaw nga kagamhanan sini amo ang magtudlo sang tagsa ka henerasyon sang pamantan-on nga mga kalalakihan para sa gira. Sa nagalabay nga mga tinuig, bisan pa sina, ang Israel medyo nagkasayup pakadto sa espirituhanong kagarukan, pag-idolo, kag sa moral nga relatibismo (Mga Hukum 2:11–23; cf., 17:6), nga wala nagsapak sang army tubtub sang halos nag-untat na ini sa paghulag kag nagaantos sang mga

kinagowaan sang pagkapiyerde sang militar.

Ang pinakasentro sang propesyonal nga mga sundalo, nga eksperto sa ila pinasahi nga linya, kinahanglan magpadayon sa paghanas sang mga bag-ong nagapalista. Sin-o bala ang dapat magserbisyo? Ang Balaan nga Kasulatan nagalarawan sang pat-ud nga mga kwalipikasyon. Ang gira para sa may tamang edad. Sa Numeros 1:2–3 kag 26:4 ang Dios nagsugo kay Moises nga ilista ang tanang angay nga mga kalalakihan nga biyente anyos kag pataas para sa Israelitang army. Ini nagapasad sang bibliyanhong talaksan para sa mga nalista. Pipila ka mga indi pagpalabot ang ginpahibalo kag nahangpan.

“Kon ang isa ka tawo bag-o nakapangasawa, siya indi puwede mag-upod sa army, ni pagatulinan sang bisan anong katungdanan; siya dapat manginhilway sa balay sa isa ka tuig kag magpalipay [*samach*] sa iya asawa nga iya ginpangasawa.” (Deuteronomio 24:5)

Ang bag-o kinasal nga tawo dapat indi magkadto sa gira tungud sang labing klaro nga rason. Siya indi makahunahuna sang husto sa pagpakig-away. Sa sini nga punto sang kinabuhi ang iya responsibilidad amo lamang ang “paghatag sang kalipay sa iya asawa.” Gani, “siya mangin hilway [nga magpabilin] sa balay sa isa ka tuig.” Ang berbo “hatag kalipay,” ang piel imperative sang *samach*, nagakahulugan “agud himoon sa iya asawa ang magmalipayon”—agud pagpaayaw-ayaw sa iya sang bug-os nga pagtalupangud, magpakig-upod sa iya sa pag-estoryahanay, kag maghulid sa iya sa sulud sang isa ka tuig. Ining paunang tuig sang temporaryong pahuway kag grabe nga konsentrasyon sa alalangay nga katumanan nagabug-os kag nagapalig-on

sang relasyon para sa maayo kaayo nga mga tinuig sa palaabuton.

“Ang mga opisyal magahambal man sa mga katawhan, nga nagasiling, ‘Sin-o bala ang tawo nga nagtukod sang bag-o nga balay kag wala naghalad sini? [Siya may ara bag-o nga asawa kag bag-o nga balay.] Palakta siya kag magpauli sa iya balay, basi mapatay siya sa inaway kag iban nga tawo ang maghalad sini” (Deuteronomio 20:5)

Ang tawo nga okupado ang hunahuna sang hinigugma indi makasentro sa mga butang pang-militar. Ang iya pang-hunahuna indi makabulig sa bisan diin sang moral ukon sa inaway nga kaisog. Medyo natural nga, ang iya pinalangga nga nobya kag ang iya bag-ong balay nagapamihag sang iya pagtalupangud. Ukopado kag nakasentro-sa-kaugalingon siya indi mangin epektibo nga kabahin sang koponan sang inaway. Mahapos lang siya nga mangin samaran ukon mangin kabangdanan sang mga pagkasamaran sang iban.

“Kag sin-o bala ang tawo nga nagtanum sa ulubasan [nag-umpisa sang bag-o nga negosyo] kag wala makapulug sang bunga sini? [Siya wala nakasiguro sang mga ginansya sa unang tuig.] Palakta siya kag magpauli sa iya balay, basi mapatay siya sa inaway kag iban nga tawo ang magpulug sang bunga sini. “ (Deuteronomio 20:6)

Ang bag-o nga negosyo makadisturbo sa serbisyo sa militar sang isa ka tawo. Samtang nagasentro sing panghunahuna

sa iya kinaugalingong mga responsibilidad, indi siya makapanghikot sing kinaayo subong sakup sang isa ka koponan sang inaway.

“Kag sin-o bala ang tawo nga kaslonon sa isa ka babayi kag wala magpakasal sa iya? Palakta siya kag magpauli sa iya balay, basi mapatay siya sa inaway kag iban nga tawo ang mangasawa sa iya.” (Deuteronomio 20:7)

Ang tawo nga ara na sa punto sang pagpangasawa amo ang, sa amo man, ukopado, walay konsentrasyon sa sitwasyon sang inaway. Dapat siya pahilwayon sa katungdanan sa militar subong indi masaligan kag mahuyang para sa kabugaton sang inaway.

“Dayon ang mga opisyal magahambal pa gid sa katawhan, kag sila magsiling, ‘Sin-o bala ang tawo nga mahadlok kag nerbyoso [isa ka talawan]? Palakta siya kag magpauli sa iya balay, agud nga basi indi niya pagpatunawon ang tagiposoon sang iya mga kauturan kaangay sang iya tagiposoon,’” (Deuteronomio 20:8)

Ang Kasugoan ni Moises nagsugo nga ang mga opisyal nga nagadumala sang army makapat-ud kon abi ang isa ka tawo nangin kwalipikado nga mangin isa ka sundalo pagkatapos nga nakompleto niya ang pangunang paghanas. Ang mga talawan dira sa mga ranggo ginpahalin. Sa sitwasyon sang inaway ang pagkatalawan sa pipila ka mga tinawo makaapekto sa bug-os nga grupo pinagi sa indi makatarunganong kahadlok. “Ang nerbyoso” nga mga nagpalista sa sundalo kinahanglan pahalinon agud matipigan ang

kompyansa, pagkaepektibo, kag kasigurohan sang mga tropa nga nagakadto sa inaway.

Daw ano ka bulahan [*'ashere*] ang katawhan nga nakakilala sang masadyahong tunog [sang trumpeta—nga nagasabat sa pagtawag sang paghanas sang militar]!

O GINOO, sila nagalakat [nagamartsa kag nagaabante] sa kapawa [Pulong sang Dios] sang Imo nawong. (Salmo 89:15)

Ang dalagko nga pakamaayo nagapakilala sang pungsod nga nagapadayon sa pagsabat sa pagtawag sang budyong sang militar. Ang pangdamoan sang Hebreo nga pangngalan (*'esher*), “bulahan,” may duha ka pilo nga pagpahangup. Una, ang pangtanang paghanas sang militar nagapasaka sang kalidad sang pamatan-on nga kalalakihan sa bisan anong henerasyon. Ang mga sundalo makatoon sang disiplina sa kaugalingon, disiplina sa koponan, pagtahod para sa awtoridad, pagkamatinahuron kag panindog nga kinahanglan kaayo sa kinabuhi. Bisan kon ang paghanas magamit sa inaway ukon indi, ang disiplina, pagpahanas sa awtoridad, kag pang-engganyo nga naton-an sa pangmilitar nga pagpanudlo mga kinahanglanon kaayo para sa bisan anong kinaugalingong paningkasog kag para sa kalig-on sang pungsod sa gira kag paghidait. Ikaduha, kon sang kalidad sang mga kalalakihan mag-uswag, ang mga kababaihan kag mga kabataan mapakamaayo pinaagi sa pag-inupdanay. Ang nanginbagay nga mga kalalakihan kinahanglan mahanas sing padayon kag madihon sa isa ka naengganyo sang maayo, disiplinado kaayong pwersa sa pagpakig-away nga handa para sa gira.

ANG DISIPLINA KAG PAGHANAS NANGIN PWERSAHAN PARA SA EPEKTIBONG MGA OPERASYON MILITAR

Ang disiplina sang paghanas sang militar amo ang nagapamihak nga linya sa tunga sang kadaugan kag kapiyer-dihan—ang iron sa dugo sang sundalo nga nagasuporta sa iya sa tanang tion sa kada kritikal nga mga kahimtangan sang pag-ilinaway. Ang disiplina kag paghanas nagapabilin sang lapyo kag gutum nga mga tropa sa ila paglakat kag pagpakig-away. Ang disiplina kag paghanas nagahimo sang klarong palakat nga plano kag napanahon nga mga taktika nga posible. Ang makinarya sang militar nagaandar pinaagi sa paggatong sang disiplina kag sang mga pamaagi sang paghanas.

Ang kasaysayan sang pag-ilanaway wala nagahatag sang pagtango-tango sa dalagko nga mga batalyon kondi sa pinakadisiplinado-kaayo kag nahanas nga mga batalyon. Nga nagasalig sa malig-on nga disiplina si Epaminondas kaupod ang iya pipila ka mga Thebian madalag-on nga nag-ataki sang makusog nga Spartan phalanxes didto sa wayang sang Leuctra (371 B.C.). Ang mabakod nga rehimen sang Romanhong mga guban sa idalum sang may kasarang nga liderato ni Julius Caesar nagsakop sang Gaul (58–50 B.C.). Ang makatulublag nga nahanas-sang-maayo nga mga Swedes sa idalum ni Gustavus Adolphus naglutos sang Germany sa sulud sang Trenta ka Tuig nga Gira (1618–1648). Ang disiplinadong paghanas sang army ni Frederick the Great nagdala sang Prussia pakadto sa pinakauna sang ika-desi-otsong siglo nga Europe. Ang disiplinado kag wala mabungkag nga porma kwadrong mangangaway sang British didto sa Waterloo nagwasak sang Harianong Army ni Napoleon (1815). Kon wala sang disiplina kag paghanas

wala sang pwersa sang militar ang makalaum para sa kadalag-an sa wayang sang inaway.

Kon ang trabahante sang isa ka pungsod nagakaminus kag garuk, nainutil sang kontra awtoridad nga mga panghuhuna, ang paghanas sang militar mangin indi epektibo. Kon ang isa ka pungsod nagakadaot, wala na ini sang palaagihan ukon kabubut-on agud pangapinan ang kaugalingon sini. Ang kasugoan sang kinabubut-ong responsibilidad kag ang divine nga disiplina nagapakilala sang kapiyerdihan sang militar,³⁵ ang tanda sang “ikalima nga paglibot sang disiplina” didto sa isa ka tinugyanan nga pungsod—ang kamatayon, pagkaulipon, kag ang paglinapta. Indi lamang ang mga Hudiyo ang napiyerde kondi ang mga Assyrian, mga Chaldean, mga Persian, kag mga Romanhon sa kinatapusan nasakup samtang ang kaisog sang ila militar nakagis.

Ang mga Hudiyo sang Exodo nagalarawan sang importantsya sang paghanas sang militar. Pipila ka mga kalalakihan sa Israel ang may kaagi sa militar sadtong panahon sang pagkaulipon sa Egypt. Si Moises, Caleb, kag Josue amo ang mga nakilala gid sa among mga espesyal nga kahimtangan. Sang ang nagasaylo nga pungsod nagatubang sang inaway sa kinaunahan nga tion (Exodo 17:8–13), si Moises nagsugo kay Josue nga “magpili sang mga kalalakihan para sa aton, kag maglakat, sa pagpakig-

35. Sa idalum sang kinabubut-ong responsibilidad ang Dos nagmando nga ang kada tawo manabat tungud sang iya mga desisyon kag mga paghulag (Oseas 8:7a; Mga Taga-Galacia 6:7–8a). Sa amo man, ang pungsudnong linalang kinahanglan mangin responsable para sa tinipon nga mga desisyon kag mga paghulag sang mga katawhan. Ang Dios nagagamit sang kinabubut-on nga responsibilidad kag divine nga disiplina subong pangpamukaw sa kaluwasan para sa mga ditumuluo kag isa ka masakit nga pahinumdom sa mga tumuluo sang Iya mga ulunahon kag sang importantsya sang espirituhanong pagbawi halin sa pagkaunudnon. Tan-awa ang Thieme, *Rebound Revisted* (1995), 16–19.

away batok kay Amalek” (b. 9b). Ang pagsugo ni Moises nagakahulugan nga si Josue nagporma sang isa ka kadre agud maghanas sang mga Israelita para sa gira sa panahon sang ila temporaryong pag-istar sa kamingawan. Karon, si Josue subong komandante hanaral kinahanglan magpili sadtong mga kalalakihan nga preparado kaayo agud magpakig-away. Tungud sang espirituhanong pagpapagsik halin kay Moses kag sang nasilsil nga paghanas ni Josue ang maisog nga mga tropa sang Isralita nakaagum sang kadaugan labaw sa mga Amalekite didto sa Rephidim. Ang pagtudlo sang mga taktika kag sang paggamit sang armas amo ang nanging instrumento sa pagpreserba sang independensya sang bag-ong hanas nga pungsod.

Ang Liderato kag Kinaugalingong Pagkamatindud-anon Amo ang Kinahanglanon

Sa panahon sang paghanas sang mga sundalo matabo ang pagtahod sang mga lider sang grupo kag magsunud sang ila mga tinoohan nahanungud sang kon paano magpakig-away. Sila magahakus man sang propesyonal nga moral nga mga palatukuran sing pagkamaunungon, pagkaresponsable, kag indi makinaugalingon nga serbisyo sang ila lider. Ining ginpaambit nga mga tinoohan kag moral nga mga palatukuran mahimong mga sulundan kag mga talaksan nga magahaylo sang disiplina, paghiliusa, kag sang kinabubut-on agud magpakig-away.³⁶

Ang kasaysayan sang militar nagapakita nga ang mga tropa dapat hanason sa mga taktika kag sang paggamit sang mga armas kag matudloan sang kinahanglanong kinai-

36. *Field Manual (FM) 22-100, Military Leadership*, (Washington, D. C. Government Printing Office, October 1983), 82

ya sang mga pamatasan nga ginakinahanglan sa pagkatuman subong isa ka sundalo: kaisog, kapasidad, pagkaprangka, kag dedikasyon. Ini nga mga kalidad nga ginsilsil sang lider pinaagi sa sugo kag sang halimbawa magapadugang pa gid sang dako sang mga kahigayonan sang pagkaepektibo sang grupo sa krisis nga mga sitwasyon.

Sa kabilogan nga lakat sang kasaysayan sang kalibutan ang pat-ud nga mga pungsod magapauswag sang maayo kaayo nga liderato sang militar; ang iban nga pungsod magtipon sang isa ka listahan sang indi maayo nga liderato sang militar apang magapakita sang isa ka pumuluyo nga may tumalagsahong disiplina kag pamatasan. Halin sa panahon ni Federick William sang Prussia, ang Bantugang Elector, pinaagi sa Unang Gira sa Bug-os Kalibutan (1620–1918) ang German nga army sa kabilogan nagpakita sang maayo kaayo nga liderato. Ang grupo sang opisyal nagpakita sang tumalagsahong disiplina kag maalamong abilidad. Sa British army pinakanubo nga mga opisyal sang pinakanubo sang ranggo nga mga militar nga nagpakita sang karakter, disiplina, kag kaisog nga kasami masarangan ‘malampasan’ ang mga sayup sang ila nakataas nga mga komandante. Apang ang palatukuran para sa kadalag-an sang militar nagapabilin nga amo gihapon. Ang pagpreserba sang kahilwayan nagadepende sa kalibre sang liderato subong man sang disiplina nga ginapakita sang sibilyan nga pumuluyo, ilabi na ang mga mahimong mga sundalo.

Maghanda [militar] sang mga plano pinaagi sa pagkonsulta,

Kag magpakig-away pinaagi sa mangin-alamon nga pagtuytuy [sang liderato]. (Mga Hulubaton 20:18)

Ang pag-ilinaway ginaplano kag ginahimo pinaagi sa propesyonal nga pagkaekspierto kag sang maalamon nga mga desisyon sang liderato. Gani, ang United States kinahanglan magpadayon sa pagpauswag sang mga lider sang militar; agud mapauswag ang mga sundalo nga puwede makahan-ay sang kalkulado kag taktikadong mga plano, nga amo ang makahatag sang mangin-alamon nga laygay sa sibilyan nga mga lider, nga amo ang magpakig-away sang epektibo.

Bisan pa sang teknikal nga mga kauswagan, ang tawhanong elemento magadominar labaw sa pagtaub kag paghunyas sang inaway. Ang mga desisyon kag mga paghulag sang kada isa ka mga tawo nagapabilin nga pangunang instrumento sang gira. Ang labing kinahanlanon gid nga sangkap sa pagpreparar kag pagpabilin sining tawhanon nga elemento amo ang liderato, nga ang ginakinahanglang pagkamatinud-anon nagaresulta halin sa pagtukod sang pat-ud nga mga pangunang pamatasan.

1. Pagkahamtong—ang abilidad agud maghimo sang mangin-alamon nga mga desisyon nga nakabase sa pangatarungan kag moral nga palatukuran;
2. Kabubut-on—ang paghimud-os agud matuman ang isa ka lalambuton, bisan pa sang daw sa indi madaog nga mga balabag;
3. Disiplina-sa-kaugalingon—paghimo sang imo katungdanan bisan pa sang kalapyo ukon sang iban nga mga kabangdanan;
4. Kasarang magpasibo—ang paghimo sang napanahon kag nabagay nga mga pagbaylo sa panghunahuna, mga plano, ukon mga pamaagi kon makakita ka sang mas maayo nga paagi;
5. Pagsalig—ang kasigurohan nga mangin madalag-on

sa tanang pagpaninguha;

6. Pagbatas—ang panghunahuna, espirituhanon, kag lawasnong resistensya;
7. Malig-on magdesisyon—malig-ong paghukum sa paghimo sang maayong mga desisyon sa hustong panahon;
8. Pagkamakalmahon sa idalum sang tensyon—masaligon nga pagdumala sang mga balatyagon sa idalum sang mga mabudlay nga mga kahimtangan;
9. Pagkamaabtik—ang abilidad maghimo sang buluhaton nga wala nagahulat sang mga sugo ukon pagdumala;
10. Katarungan—ang patas nga pagtrato sang tanang katawhan bisan pa sang kaliwat, relihiyon, kolor, sari, edad, ukon ginhalinan nga pungsod;
11. Kaugalingong-pagpauswag—ang pagkahanda magbasa, toon, magpalaghap sang mga hangkat, kag magtarabaho agud palig-onon ang mga tinoohan, mga moral nga palatukuran, moral nga mga sugo, ka-hibalo, kag mga kahanasan;
12. Pagka-agresibo—ang pag-ako sang mga responsibilidad kon ginakinahanglan;
13. Pagkalooy—pagkamabinatyagon sa mga balatyagon, mga moral nga palatukuran, mga paninguha, kag kaayohan sang iban;
14. Pagpakadlaw—wala nagakabig sing sobra ka seryoso sa kaugalingon;
15. Pagkamatukibon—paghunahuna sang makabag-o kag mas maayo nga mga ideya, programa, kag mga kasulbaran sa mga palaligban;
16. Panghulag—panindog, kabilogang panagway, kag pamaagi sang lawasnong paghulag;
17. Pagkamapainubuson—ang pagkamatudloan; naga-tama sang mga kaluyahon ukon ang mga indi

pagkaperpekto sa imo pamatasan, kahibalo, kag mga kahanasan.³⁷

Ang naedukar sang maayo nga army nagapauswag sang ekspiyertong mga komandante halin sa ibabaw pakadto sa idalum. Ang ekspiyertong liderato makaagum sang kadaugan; ang walay ikasarang nga liderato makapamihag sang kapiyerdihan. Ang panudlo sang Bibliya sa sulud sang kalag nagapauswag kag nagapadayon sang mga pamatasan sang maayo kaayo nga liderato.

Ang Espirituhanong Pag-us-us Nagalarawan sang Palaabutong Katalagman sang Militar

Ang amat-amat nagakahuyang nga militar kag ang nagasunud nga pamahog sa kahilwayan mag-umpisa sa pagbiya sa tinoohan sa sulud sang mga kalag sang mga tumuluo. Ang pagsikway sang kamatuuran sang Dios nagkagis sang espirituhanong kinabuhi sang mga Israelita sadtong mga inadlaw sang mga Hukum. Pinaagi sa espirituhanong pagbiya sa tinoohan nag-abot ang kapaslawan agud ton-an ang arte sang gira. Subong resulta, ang mga Hudiyo paliwatliwat nga nagpaulipon sa iban nga mga pungsod.

“Bag-ong [ditinuud] nga mga diyosdiyos [pagbiya sa tinoohan] amo ang ginpili [sang ila kaugalingong kabubut-on],
Dayon ang gira *amo* ang ara sa mga ganhaan.
Wala sang bisan isa ka taming ukon isa ka bangkaw ang nakit-an

37. Amo ini ang isa ka binadbad sang mga pagpatin-aw nga ginpabagay halin sa *FM 22-100, Military Leadership*, 120-25.

Sa tunga sang kuwarenta ka libo sa Israel.”
(Mga Hukum 5:8)

Nag-atubang sang pagsinumpunganay, ngaa bala nga ang Israel indi naarmasan para sa gira? Tungud kay ang militar nagkalain na gid kaayo subong isa ka resulta sang espirituhanong pagsikway. Ang pagbiya sa tinoohan pirmi gid magaguba kag mag-iban sang divine nga palanan-awon kag panghunahuna sang mga tumuluo nahanungud sang divine nga katukuran.

Ang imo mga tinawo magakapukan pinaagi sa espada [kamatayon sa inaway],
Kag ang imo mga kusganan nga mga tinawo sa pag-ilinaway.
Kag ang iya mga ganhaan magapanalabiton kag magalalaw;
Kag sinikway siya nga magalingkod sa duta.
(Isaias 3:25–26)

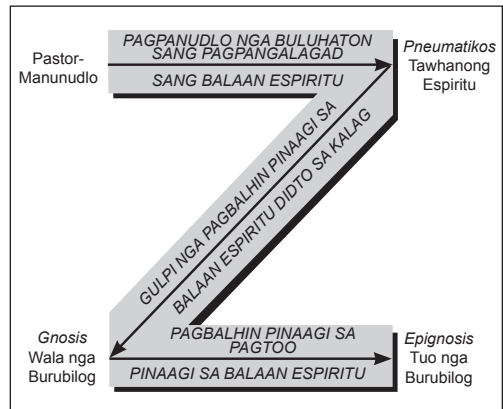
Ang resulta sang pagbiya sa tinoohan amo ang divine nga disiplina pinaagi sa porma sang katalagman sang militar. Ang mga babayi magkasubo tungud kay ang mga bana, mga utod, kag mga anak namatay sa inaway. Ang mga siyudad nahamyang sa kaimol. Ang sibilyan nga mga pumuluyo grabe kaayong nagaantos—ilabi na ang mga babayi amo ang ara sa kasakit, dira sa kalooy sang isa ka hakaban nga mapangsakup nga army (Isaias 3:17–24).

“Kay ang mga mata sang GINOO nagapanuloktulok sa bug-os kalibutan agud nga Siya mabakod nga magsuporta sadtong mga may tagiposoon [tuo nga burubilog sang hamtong

nga tumuluo] bug-os nga Iya. Ikaw nakahimo sang binuang sa sining [pagbiya sa tinoohan]. Sa pagkamatuud, halin karon kag sa palaabuton ikaw sigurado gid nga may mga gira [divine nga disiplina].” (2 Mga Cronica 16:9)

Ang Dios mapinadayunon nga nagapanilag agud protektahan kag ipreserba ang mga tumuluo nga nagapanghikot sa divine nga palanan-awon. Kon may ara sang igo nga mga tumuluo sa isa ka pungsudnong linalang, ang Dios magaprotekta kag magapreserba man sang pungsod. Ang mga tumuluo sa isa ka tinugyanang pungsod nga nagasikway sang panudlo sang Bibliya “siguradong may palaabutong mga gira” kag mapiyerde.

Sa ano nga pamaagi bala ang tumuluo makaangkon sang palanan-awon sang Dios? Ang tag-sa ka tumuluo nagapana-ya sang espirituhanong galamiton nga akon ginatawag “Operasyon Z” para sa pagtoon, paghangup, kag paggamit sang panudlo sang Bibliya. Ang

Operasyon Z amo ang gingamhan pinaagi sa pagpuno sang Balaan Espiritu, nga naangkon sa tion sang kaluwasan kag nagpabilin kutub sa hanas nga pamaagi sang panumbalik (1 Juan 1:9),³⁸ kadungan sang tawhanong espiritu (1 Mga Taga-Corinto 2:11–12; cf., Mga Hebreo 4:12), naangkon man

38. Tan-awa ang bahin sang Panumbalik, 69. Tan-awa man ang Thieme, *Panumbalik kag Magpadayon!* (2016).

sa tion sang pagkatawo liwat. Sa umpisa, ang panudlo sang Bibliya itudlo sang pastor-manunudlo didto sa tawhanong espiritu pinaagi sa buluhatong sang pagpangalagad sang Balaan Espiritu (Juan 16:13). Ining espirituhanong tumalagsahong butang, (*pneumatikos* sa Griyego sang 1 Mga Taga-Corinto 2:13), nagabalhin halin sa tawhanong espiritu pakadto sa wala nga burubilog (*nous*) ukon ang tiliponan nga bahin sang kalag subong ang gin-eskwelahan nga kahibalo, (*gnosis*).

Sa sini nga punto, ang kabubut-on kinahanglan magamit. Kon ang panudlo sang Bibliya nga ara sa wala nga burubilog gintooan, niyan ang Balaan Espiritu nagabalhin sina nga panudlo sang Bibliya pakadto sa tuo nga burubilog sang kalag. Subong resulta sa sining espirituhanong metabolismo,³⁹ ang panudlo sang Bibliya nagapuyo sa tuo nga burubilog kag mahimong (*epignosis*) ukon ang “bug-os nga kahibalo” (Mga Taga-Efeso 3:19). Ang *epignosis* nga panudlo sang Bibliya lamang ang may espirituhanong bili kag mahimong gamiton sa mga kahimtangan sang kinabuhi. Ang bag-ong mga sulundan kag mga talaksan maporma subong resulta sang sining divine nga palanan-awon.

Ang tuo nga burubilog amo ang yabi sa divine nga palanan-awon, pang-intiyende, paggamit sang panudlo sang Bibliya sa kaagi, kag ang divine nga kinaalam nga magpreserba sang isa ka pungsod (Isaias 33:6). Wala sang tumuluo nga makahimaya sang Dios ukon mangin asin nga

39. Ang metabolism ginkuha halin sa klasikong Griyego nga pangngalan (*metabole*) nagakahulugan sang “metamorphosis” ukon pagbag-o sang porma.” Kon ang pagkaon nakaon na, ang lawas sang tawo nagabaylo sini pakadto sa nutrisyon para sa lawas-nong pagtubo kag pagpawala sang makaguluba nga mga higko nga mga materyal. Pinaagi sa pagpaanggid, sang ang panudlo sang Bibliya, ang espirituhanong pagkaon, ‘nakaon na’ sa idalum sang pagpuno sang Balaan Espiritu, ini ginbaylo sa nutrisyon para sa espirituhanong pagtubo kag nagapawala sang tawhanong palanan-awon sa Kristohanong kinabuhi (Jeremias 15:16a).

nagapreserba sang isa ka pungsod (Mateo 5:13) luwas sa panudlo sang Bibliya nga nametabolisar kag nagapuyo sa tuo nga burubilog sang kalag.

Tungud man sini nga kabangdanan, sugod sa adlaw sang amon pagkabati *sini*, wala kami nag-untat sa pagpangamuyo para sa inyo kag pangayoon nga kamo mahimong mapun-an sang [*epignosis*] ihibalo sang Iya kabubut-on sa tanang espirituhanong kinaalam kag paghangup, agud nga kamo magginawi sa pamaagi nga takus sa Ginoo, agud mapahamuut Siya sing bug-os nga mga pagtahod, nga nagapamunga sa taga ka [divine] maayong buhat kag nagatubo sa [*epignosis*] ihibalo nahanungud sa Dios. (Mga Taga-Colosas 1:9–10)

Ang kabubut-on sang Dios amo ang nakasulud sa panudlo sang Bibliya, apang ang bug-os nga ihibalo sa Iya kabubut-on puwedeng mahitabo lamang pinaagi sa adlaw-adlaw nga pagpanghikot sang Operasyon Z.

Ang hamtong nga mga tumuluo nga amo ang nagapang-iya sang divine nga palanan-awon halin sa nametabolisar nga panudlo sang Bibliya puwede makabaliskad sang pag-us-us sang isa ka tinugyanang pungsod. Ang subong nga mga tumuluo nagpugong sang pagkawasak sang Judah sa panahon sang pagpanalakay sang Sennacherib (701 B. C.). Si Isaias nagpanudlo sa mga klase sang Bibliya sa sulud sang isa ka tuig sang wala pa ang mga Assyrian nag-ataki sa Judah. Ang mga naghamtong sa idalum sang buluhaton sang pagpangalagad ni Isaias nagtawo sang mga kota, wala mahadlok sa mga pagpamahog sang Assyrian (Isaias 36:20–21). Ginpasidunggan sang Dios ang ila pagtoo kag

ginpangkibot ang labing gamhanan nga emperyo sang sina nga adlaw (Isaias 37:36–37).

Amo man ang tinuud para sang mga tumuluo sa bisan anong kapanahonan sang kasaysayan. Ang pipila ka mga tumuluo nga may panudlo sang Bibliya sadto anay nga Simbahan nagpatuwad sang kalibutan (Mga Binuhatan 17:6). Sa amo man, ang mga tumuluo nga mapinadayunong nagagamit sang Operasyon Z nagapabilin sang solo nga paglaum agud sugataon ang nagapadayon nga pag-us-us sang United States sang America. Ang mga Kristohanon nagadala sa ila kalag sang manugpangapin batok sa taga ka pamahog sa tinugyanang pungsod.

ANG DIVINE NGA MGA KASULBARAN

Ang pagkamatutum sang isa ka pungsod sa mga kasugoan sang divine nga katukuran kag ang dedikasyon sang mga tumuluo sa panudlo sang Bibliya amo ang divine nga mga kasulbaran nga magagarantiya sang kahilwayan dira sa makatalagam kag agresibong kalibutan. Sa kabilogang kasaysayan ang mga pungsod magpirma kag magpabakod sang mga kasugtanang agud sa pagpabilin sang paghidait kag kahilwayan, apang ang mga alyansa indi gid makagarantiya sa isa ka pagtapos sang pag-ilinaway. Ang mga kasugtanang amo ang solo nga subong kamaayo sang pagkamatitud-anon sang mga pungsod nga nagpirma sang kontrata. Wala sing bisan isa ang puwede maghimo sang bisan anong pangbug-os kalibutan nga organisasyon ang makapasiguro sang kahilwayan ni sang paghidait sa bisan diin sang kalibutan. Ngaa man? Ang pangunang kagarukan sang katawhan halin sang pagpakasala ni Adan nagapugong sang pagpawala sang gira.

Ano bala ang ginhalinan sang mga pag-ilinaway kag mga pagsinumpunganay [mga gira] sa tunga ninyo? Wala bala ini naghalin sa inyo mga kalingawan [ang hilikuton sang makasasala nga kinaiya] nga magpadayon sang gira sa inyo mga ginsakpan? Nakahingabot kamo kag wala ninyo maagum; *gani* magpamatay kamo. Kag nagakahisa kamo kag indi makatigayon; *gani* mag-ilinaway kamo kag magsinuay. (Santiago 4:1–2a)

Ang kontra amo ang makasasala nga kinaiya; ang sal-an amo ang kabubut-on sang tawo. Sanglit nga ang tawo indi gid makapawala sang makasasala nga kinaiya sa bilog niya nga kinabuhi kag nagapadayon sa paghimo sang ginago ukon makangilil-ad nga mga desisyon (1 Juan 1:8, 10), ang pagsinumpunganay magapadayon tubtub sa pagbalik sang Ginoo. Ang kasulbaran nagaumpisa sa espirituhanong kinabuhi sang tumuluo kag sa pagsunud sa mga palatukuran sang katukuran sang ditumuluo.

Ang Espirituhanong Kinabuhi kag mga Kasugoan sang Katukuran

Ang Dios kag ang Iya grasya naghan-ay sang duha ka mga pamugong para sa makasasala nga kinaiya agud nga magaratiyahan ang pagkalampuwas sang katawhan, mapauswag ang kauswagan sang kasaysayan, kag masiguro ang kinatapusang kadaugan sang Dios sa pagsinumpunganay sang mga anghel sa panahon sang ikaduhang pagkari ni Jesu-Kristo. Ang unang pamugong amo ang espirituhanong—pagkatawo liwat kag ang espirituhanong kinabuhi.

“Luwas kon ang isa matawo liwat [mabun-ag liwat], indi siya makakita sang ginharian sang Dios.” (Juan 3:3*b*)

Indi ang pagpangatarungan, pamatyagan, maalamong kahanas sang katawhan, ni ang maayong mga binuhatan ang makadala sang katawhan pakadto sa presensya sang buhi nga Dios. Ang katawhan indi makasulbar sang palaligban sang sala ukon magaagum sang kinabuhi nga walay katapusan. Wala sang tawhanong kasulbaran, ang divine nga kasulbaran lamang—ang pagtoo lamang sa kay Jesu-Kristo lamang. Siya ang walay katapusan nga Anak sang Dios nga amo ang namatay subong halili tungd sang aton mga sala kag nabanhaw halin sa kamatayon para sa pagpakamatarong sa aton (Mga Taga-Roma 4:25; 5:8, 18).

Kay wala sang tawo nga makabutang sang pundasyon liwan sa isa nga sa diin nabutang na, nga amo si Jesu-Kristo. (1 Mga Taga-Corinto 3:11)

Ang pundasyon sang tawo nahanungud sang manggad, kaalam, kag gahum umalagi kag walay kasigurohan; ang pundasyon sang Dios, ang bato nga si Jesu-Kristo, amo ang nagapabilin, indi maisdog, wala nagakatigulang. Ang mga ataki sang pagkamaalamon indi magarumpag sini nga pundasyon; ang asido sang pagpanghikay indi magatunaw sini nga pundasyon; ang paghukum sang Dios batok sa sala kag pungsudnong kagarukan indi magasalakay sini nga pundasyon.

“Kag walay kaluwasan dira sa bisan kay sin-o pa man; kay wala sang iban nga ngalan [Jesu-

Kristo] sa idalum sang langit nga nakahatag sa mga tawo, sang sa diin kinahanglan kita maluwas.” (Mga Binuhatan 4:12)

“Magtoo kay Ginoong Jesus, kag maluwas ka.”
(Mga Binuhatan 16:31*b*)

Pagkatapos sang pagkatawo liwat, ang tumuluo kinahanglan magtugot sa Balaan Espiritu nga magdumala sang iya kinabuhi (Mga Taga-Galacia 5:16). Pinaagi lamang sa gahum sang Espiritu nga makahimo ang tumuluo magtubo (2 Pedro 3:18), mangalagad, kag maghimaya sa Dios. Ang Balaan Espiritu nagapuno sang tumuluo (Mga Taga-Efeso 5:18) agud isangkap ang kakusog para sa pagkinabuhi sa espirituhanong kinabuhi kag agud mapawala ang epekto sang pagdumala sang makasasala nga kinaiya.⁴⁰

Ang ikaduhang pamugong sang makasasala nga kinaiya amo ang mga kasugoan sang divine nga katukuran nga nagalakip sang gobyerno nga nagasuporta:

1. Ang isa ka makusog kag determinadong militar nga may dalayawong istrategiya agud protektahan ang kahilwayan sa mga kaaway sa gowa sang pungsod;
2. Ang mapagsik nga pagpatuman sang kasugoan kag sang maangayong legal nga sistema agud protektahan ang kahilwayan sa mga kaaway sa sulud sang pungsod.

Ang makasasala nga kinaiya indi lamang amo ang ginhalinan sang gira, kondi amo man ang ginhalinan sang

40. Thieme, *Dios Balaan Espiritu batok Ang Makasasala nga Kinaiya* (2015); *Panumbalik kag Magpadayon!*

krimen. Parehong ang gira kag ang krimen nangin mga latigo sa katawhan sa tanang kapanahonan. Ang Dios nagsugo sang militar para sa pagprotekta sang sa gowa nga mga pagpanalakay kag sang kasugoan para magprotekta sang sa sulud nga pagpanalakay. Ang kalig-on sang isa ka pungsod nagadepende sa isa ka gamhanan kag malamong organisasyon sang militar, ang patas kag maangayong nahan-ay kag masistemang mga pagdumala sang mga kasugoan, kag wala sang ginaapinan, indi magpauyon-uyon nga pagpatuman sang sina nga mga kasugoan.

Parehong ang sa militar kag pagpatuman sang kasugonan nagapakig-ambitanay sang isa ka kumon nga lalambuton: ang piyerdihon ang kaaway, taga-gowa kag lokal. Ang militar kinahanglan magbalabag ukon magpusa sang taga-gowa nga kaaway samtang ang mahukmanon nga sistema kinahanglan magbalabag, magbilanggo, ukon magpatay sang kriminal (Exodo 21:23; cf., Mga Taga-Roma 13:4). Sa sina lamang makahimo ang multo sang pagpanglupig kag sang anarkiya makapagamo kag ang paghidait kag kahilwayan masiguro.

Kon ang nagkasayup nga liderato kag makinaugalingong pagkaintiyende sang kasugoan nagturutapan sang pagka-epektibo sang militar kag sang pagpatuman sang kasugonan, ang pagkaposible nga mahitabo ang gira nagakagrabe kag ang kadamoon sang krimen nagapasaka. Ang pungsod amo ang mabiktima kon ang militar napabayan, ginsaway, indi epektibo; ang tampad nga mga pumuluyo amo ang mga nabiktima sang mga kriminal. Ang katungdanan sang sa divine nga sinugong gobyerno amo ang isiguro ang kahilwayan pinaagi sa pagpauswag sang isa ka makusog nga pagpangapin batok sa tanang mga kaaway.

Ang mga kasugoan sang divine nga katukuran gindisenyo agud protektahan ang mga pumuluyo, agud protektahan ang pagkabutang, kag agud ihatag ang patas nga opor-

tunidad para sa tanan agud ipadayon ang lakat sang kinabuhi. Ang kahilwayan nagasangkap sang palibot nga magmadinalag-on ukon mapaslawan suno sa kaugalingong kabangdanan, mga desisyon, kag mga kapasidad sang isa ka tawo. Ang mga desisyon kag mga paghulag nagapadali sang nagkalainlaing mga resulta. Wala sang duha ka mga tawo nagdinalag-on sa parehong parte, kag wala sang duha nga may parehong kapaslawan. Gani, ang mga pakamaayo sang kahilwayan nagagarantiya sang indi pagkapatas sa tunga sang mga tawo. Atong mga ara sa nagadumala nga awtoridad kinahanglan magsuporta sa parehong oportunidad agud pauswagon ukon magkaluya, apang indi gid magpilit sang pagkapatas sang mga resulta.

Ang pagkapatas indi malambot sang mga tawo luwas sa pagtoo kay Jesu-Kristo. Sa tion sang kaluwasan ang tanan nga mga tumuluo nagapakig-ambit sang patas nga nga kahimtangan kag madangatan kay Kristo. Ang Manluluwas nagapabakod sang patas nga opotunidad pinaagi sa pag-sangkap sang patas nga mga pagkabutang para sa espi-rituhanong pag-abante sa panahon sang bug-os nga kinabuhi sang tumuluo kag sang walay katapusan nga palaabuton sa langit.

Ang Dios pirmi nagahatag sa katawhan sang isa ka 'patas nga pagtrato' sa kada henerasyon. Wala sing makalambot sa edad sang pagkaresponsible nga wala sang oportunidad nga maluwas.⁴¹ Ang kareyalidad sang aton pagkawalay bili kon ipaanggid sa hingpit nga gahum kag pagkamatarong sang Manunuga sang bug-os kalibutan amo ang punto sang pagkahibalo-sa-Dios. Sa madali kag madugay, ang tanang

41. Ang edad sang pagkaresponsible amo ang punto nga sa diin ang isa ka tawo mahimong may pagtalupangud na sa Dios, ang pagkilala sang posibilidad sang pagkaara sang makagagahum, kag sarang makaintiyende sang Maayong Balita. Tan-awa ang Thieme, *Ang Pagkaditumuluo*, 28–37; amo man sa *Pagpanaksi* (2016), 23.

normal nga mga sakup sang katawhan makalambot sa sini nga punto. Sa sina nga panahon, ang isa ka tawo mangin positibo ukon negatibo nahanungud sa Dios. Dapat ang bisan sin-o magpanglaghap sang kamatuuran kag maghandum sang relasyon sa Dios, Siya nagsaad nga isangkap ang pahibalo kag ang oportunidad agud mabatian ang Maayong Balita (Mga Binuhatan 8:26–34). Bisan sa anong tion ang isa ka ditumuluo nagahandum sang kamatuuran, ina nga tawo makabati sang mensahe sang Maayong Balita. Tungud sang grasya sang Dios sa pagsangkap sang kaluwasan pinaagi kay Jesu-Kristo pakadto sa kay bisan sin-o nga nagapanglaghap sa Manluluwas, may ara sang mga indi maisip nga mga tawo sa langit. Tungud sang mga kasugoan sang divine nga katukuran, ang katawhan ginpreserba agud nga ang mga tawo pwede makapahimulus sang kahilwayan agud maghimo sang desisyon nga magtoo kay Jesu-Kristo.

Samtang sadto anay, ang pagkapungsudnon, moralidad, kag ang tagsa ka sakripisyo nagpakilala sang Amerikanong pamaagi sang pagkinabuhi, sa karon nga mga adlaw ang subong nga mga kalidad mga wala ginpalabot imbis nga ang sulundan. Kadamoan sang mga tawo nagbalibad nga magbaton sang mga responsibilidad sang pagkapumuluyo sa isa ka hilway nga pungsod. Naimpluwensyahan sang relatibismo kag sekularismo sila wala sang klarong ginpa-athag nga mga tinutuyo luwas sa gilayon nga kalipayan kag pagkahambog. Ang sunud-sunud nga mga henerasyon sang mga Amerikano amat-amat nagabiya sa mga palatukuran nga sa diin nagpasad kag nagpreserba sini nga pungsod. Sa sining matambok nga duta sang pagkawalay matuud sang mga ginalauman, ang espirituhanon kag moral nga pag-us-us kag sang pagkakulang sang kinaugalingon kag pungsudnong madangatan amo ang nasab-og nga mga binhi sang katalagman kag pagkaulipon.

Pamati sang Pulong sang GINOO, O mga anak
 sang Israel,
 Kay ang Ginoo may kaso batok sa mga pu-
 muluyo sang duta,
 Tungud kay wala sang pagkamatutum [kamatu-
 uran] ukon pagkamabuu [pagkatampad]
 Ukon kahibalo nahanungud sang Dios sa duta.
 May ara pagpanumpa, pagpanglimbong, pagpa-
 tay, pagpangawat, kag pagpanghilawas sa
 indi bana ukon indi asawa.
 Sila nagahimo sang pagkamakahas [krimen],
 agud nga sunud-sunud ang pagdanaw sang
 dugo.
 Gani nagalalaw ang duta,
 Kag ang tagsatagsa nga nagapuyo sini na-
 gakaluya. (Oseas 4:1-3a)

Nakita naton nga ang kahilwayan indi makalampuwas sa
 espirituhanon kag moral nga pag-us-us nga nag-iban sang
 bili kag nagpagrabe kadaot sang pungsudnong pagpanga-
 pin. Kon ang kagarukan kag ang pagkadunot nagpahuyang
 sang tukod sang putling kaayo kag pagkamatitud-anon, ang
 Dios mapatumbayaan, ang kahilwayan mabale-wala, kag
 ang militar libakon kag tamayon.

Ang Dios kag ang sundalo aton ginadayaw
 Sa panahon sang katalagman—indi sang una
 Ang katalagman nag-agi kag ang tanan nga mga
 butang nakit-an
 Ang Dios nalipatan kag ang sundalo nakit-an.⁴²

42. Ginbadbad halin sa wala makilal-i nga sundalo sang army sang Duke sang Marlborough.

Bisan pa sang paghamak halin sadtong mga manugbaton sang kahilwayan sa kamaayong kabubut-on sang militar, ang propesyon sang armas amo ang madungganon sa atubangan sang Dios kag ang tanan nga nakahangup sang mga palatukuran sang divine nga katukuran. Ang sundalo puwede nga indi mapasalamatan ukon bisan dumtan sadtong mga iya ginpangapinan, apang bisan pa sina ang iya katungdanan sa Dios kag sa pungsod nagapabilin. Sa bug-os nga gal-um sang pungsudnong kagamuhan kag pagkadunot dira sina nagasidlak sa mga kalag sang pipila ka dedikado ang masanag nga kapawa sang panudlo sang Bibliya kag ang maabtik nga panghunahuna nahanungud sang divine nga katukuran.

PARA SA SUNDALO

ANG KRISTOHANONG SUNDALO

PUWEDE BALANG ISA KA TUMULUO NI JESU-KRISTO magserbi sa iya pungsod subong isa ka sundalo, magpatay sang kaaway, kag sa amo man nga panahon mangin isa ka maayong Kristohanon? Puwede bala ang isa ka tumuluo magpakamatarong bilang isa ka mahimulaton nga tigpamatok sa serbisyo militar? Ginsupokan bala sang Dios ang Iya kaugalingon sa mga kasugoan, “Indi ka magpatay” (Exodo 20:13) kag “Pagapiyerdihon mo sila, dason pagagubon mo sila sang bug-os [pagwasak sang kada lalaki, babayi, kag bata]” (Deuteronomio 7:2b)?

Sang wala pa ini nga mga pamangkot masulbar, kinahanglan ta anay hinumdumon nga duha ka mga ginharian ang magkadungan nga ara sa kalibutan sa karon nga mga adlaw: ang espirituhanong ginharian sang mga tumuluo ni

Jesu-Kristo, ang Simbahan, kag ang kalibutanong ginharian sang mga tumuluo kag mga ditumuluo, ang mga pumuluyo sang pungsudnong linalang, ang estado. Ang Balaan nga Kasulatan nagakategorya sang espirituhanong mga palatukuran para sa ginharian ni Kristo kag sang mga palatukuran sang divine nga katukuran para sa kalibutanong ginharian. Ang Ginoo mismong Iya kaugalingon ang nagpamatuud sang pagkaara sang sining duha ka mga kaharian kag ang responsibilidad sang tumuluo agud tumanon ang iya katungdanan sa sining duha sang Siya nagsiling,

“Ihatag kay Cesar [kalibutanong ginharian] ang mga butang nga iya ni Cesar; kag sa Dios [espirituhanong ginharian] ang mga butang nga iya sang Dios.” (Mateo 22:21*b*)

Ang mga katungdanan sang tumuluo sa estado amo ang magkabagay sa iya mga katungdanan sa Dios. Ining duha ka mga kaharian kinahanglan mangin bagay apang indi gid puwede magsimpon. Ang pinakadako sa tanan nga responsibilidad sang Kristohanon amo ang sa Dios: amo ang magtoon sang Iya pulong, makatoon sang mga saad, mga hanas nga pamaagi, kag mga panudlo sang Bibliya, magtubo sa pagkaespirituhanon (2 Pedro 3:18), magsimba, magpanaksi, mangamuyo. Sa sina lamang ang tumuluo makahatag “sa Dios sang mga butang nga iya sang Dios.” Apang bisan pa sina, ang tumuluo may ara man responsibilidad sa estado subong isa ka pumuluyo—ang magsunud sa kasugoan, magboto, magbayad sang buhis, mamati sa pagtawag sang manughukom, magserbi sa gobyerno, kag subong isa ka sundalo magpangapin sa pungsod batok sa tagagowa nga pagpanalakay. Ining pag-

ululupod sang pangpubliko kag militar nga responsibilidad ginpahayag sa maayong pagkombinsi sa “The American’s Creed.”

Ako nagatoo sa United States of America, subong isa ka gobyerno sang katawhan, pinaagi sa katawhan, para sa katawhan; nga sa diin ang matarong nga mga gahum ginkuha halin sa pagsugot sang nagdumala; isa ka demokrasya sa isa ka Republika; isa ka kina-gahumang Pungsod sang madamong kinagahumang Mga Estado; isa ka perpektong Paghiusa, isa kag indi mabulag; ginpasad sa mga palatukuran sang kahil-wayan, pagkapareho, katarungan kag pagkatawo nga sa diin ang Amerikanong mga makapungsudnon naghalad sang ila mga kinabuhi kag mga kapalaran. Ako gani nagatoo nga ini amo ang akon katungdanan sa akon pungsod nga higugmaon ini, nga suportahan ang Konstitusyon sini, nga sundon ang mga kasugoan sini, agud tahuron ang bandera sini, kag pangapinan ini batok sa tanan nga mga kaaway.⁴³

Sa pagbaton sang buluhaton sadtong 29 Mayo 1940 subong ang ikaduhang tenyente sang United States Army ako nanumpa—kapareho sang isa nga nakuha sang kada opisyal sa militar halin sang pagpundar sang aton armadong mga pwersa.

Ako matinahurong nagapanumpa nga ako magasuporta kag magpangapin sang konstitusyon sang United States batok sa tanan nga mga kaaway,

43. Ginbadbad halin sa “The American’s Creed” ni William Tyler Page nga ginpabakod pinaagi sa Pagpabakod sang Kongreso, 6 Abril 1918.

tagagowa ukon sa sulud, nga ako magpabilin sa tinuud nga pagtoo kag pagpakighangup sa amo man, nga ako magbaton sini nga obligasyon sang hilway nga wala sang bisan anong pagpanigana sang panghunahuna ukon katuyoan sang paglikaw: kag nga ako sa maayo kag dedikado nga magatuman sang mga katungdanan sang opisina nga sa diin handa ko pagasudlan: gani buligi ako Dios.

Ini nga pagkompirma wala gid nagsinumpunganay sa akon obligasyon kay Ginoong Jesu-Kristo. Ako, gani, wala gid bumag-o sa akon responsibilidad. Ako nagatoo sing subong ka bakod sang sa mga palatukuran sang sini nga pagpanumpa karon nga adlaw subong sang ginhimo ko sadtong 1940. Ako wala nagahunahuna sang bisan sin-o nga Kristohanon nga dapat magbiya sa katungdanan sang pagpangapin sa iya pungsod. Ang espirituhanong responsibilidad sang isa ka tumuluo nga magserbi sa Ginoo indi gid isa ka pamalibad agud likawan ang iya sibil ukon sa militar nga responsibilidad agud magserbi sang iya pungsod.

Ang mga detalye sa pagkasundalo—malapit nga sugo sa paghanas, pagtudlo sa mga armas, taktikal nga koordinasyon, paghanas sa liderato, pagtoon kon sa ano nga pamaagi magpakig-away—amo ang tanang mga kahanasan nga dapat maton-an sing maayo. Gintugotan sang Dios ang paghanas sang militar (Mga Salmo 18:34, 37–40). Apang wala sing bibliyanhong suporta ukon divine nga nagagowa nga panugot para sa mahimulaton nga manugpamatok sa serbisyo militar. Ang mga tumuluo nga nagalikaw sa pagserbisyo sa militar mga indi lamang unudnon kondi makadala sang kasingkal sang Dios sa bug-os nga pungsod. (Numeros 32:6–15).

“Apang kon indi ninyo paghimoon ang subong sini [ang indi pagkadto sa gira], yari karon, nakasala kamo batok sa GINOO, kag sigurado gid nga ang inyo sala [sang pagkatalawan] magasapo sa inyo. [kinaugalingon kag pung-sudnong mga resulta].” Numeros 32:23)

Ang kagamuhan sa tunga sang mga Kristohanon nahanungud sang pagpakig-away para sa kahilwayan naghaling sa pagkawalay kahibalo nahanungud sang divine nga palanan-awon kag pagkawalay kahibalo nahanungud sang kasaysayan. Ang Bibliya nagasambit sang madamo kaayong mga halimbawa sang pungsudnong kahilwayan kag awtonomiya nga naagum kag nagpabilin pinaagi sa mga kadaugan sang militar sang Israel kag ginapamatud-an ina nga gira matinuurong makatarunganon. Bisan pa kon ang indi moral nga buhat mahimo sang tagsa ka mga sundalo, ang sulundang palatukuran sang pungsudnong pagpangapin wala ginpanghiwala. Ang pagpatay sang kaaway sa inaway indi makapasala. “Indi ka magpatay” (*lo tirtzach*) nagatumod *lamang* sa kriminal nga buhat sang homicide, indi pagkuha sang kinabuhi sang kaaway nga mga sundalo sa legal nga pag-ilinaway.

Niyan si Jesus nagsiling sa iya [Pedro], “Isulud sa tagub ang imo espada; kag ang tanan nga mga nagagamit sang espada sa espada mapatay.” (Mateo 26:52)

Ini nga bersikulo amo ang kasami nga masal-an subong ang kontra gira nga deklarasyon. Apang ang konteksto sa diin si Jesus naghambal amo ang wala gid sang kaangtanan sa militar nga mga hilikuton. Ang paggamit sang espada

nagatumod sa krimen sang homicide; mapatay pinaagi sa espada nagatumod sa silot sang kamatayon tungud sinang homicide. Subong resulta, ini nga pahayag sang aton Ginoo wala nagapakamatarong ukon nagatugot sang mahimulaton nga pagpamatok sa serbisyo militar.

Dalayawon ang GINOO, nga akon bato,
Nga amo ang nagahanas sang akon mga kamut
para sa gira,
Kag sang akon mga tudlo para sa inaway.
(Salmo 144:1)

Si David, ang maayo kaayong mangangaway nga hari sang Israel, nag-umpisa sang kinabuhi subong isa ka manugbantay sang karnero, wala mahanas para sa gira. Sa sining malinong nga pagkapain siya nagtubo sa epirituhang pagkahamtong. Dayon nag-abot ang oportunidad agud ipakita ang iya espirituhang pagkaedaran samtang siya nagpanilag sa army sang Israel nga nagkurulo sa presensya ni Goliath, ang Filistinhon nga higante. Tungud sang kaisog nga nadihon sa hingpit nga pagsalig sa Ginoo, napatay ni David ang mapataastaason nga manughangkat sa solo nga inaway. Sang ulihi lamang nga iya naton-an ang kahanas sa gira nga halin sa Dios (2 Samuel 22:35). Kon ang gira legal, ang pagpamatay amo ang ginakinahanglan (2 Samuel 22:40–41); kon ini indi legal, niyan ang pagpamatay mahimong homicide.⁴⁴ Ang Dios wala gid nagatudlo ukon magpatawad sang pagpatay.

Kabahin sang pagpanaksi sang Kristohanong nagserbisyo sa militar amo ang mangin posibleng pinakamaayong sun-

44. Ang mga binuhatan sang terorismo amo ang ina kabahin sang legal nga pag-
ilinaway, indi puwede pakamatarungan subong ang pagpalawig sang legal nga pag-
ilinaway, kag amo ang indi gid pagatugotan sang Dios.

dalo suno sa Ginoo, nagalakip sang pagpatay sang kaaway sa inaway. Madamong mga Kristohanon nagserbisyo sa Romanhong Emperyo sa mga guban ni Cesar samtang nagaserbisyo man subong mga saksi para kay Jesu-Kristo sa ila kaparehong mga sundalo kag pungsod. Ang madramahon nga panghitabo ang natabo sadtong A.D. 174 sang ang isa ka Romanhon nga tropa lakip ang ika-6 nga guban, nga nakilala subong ang “Thunderbolts,” gin-ambus sang mga barbarian. Ang mga Romanhon ginpalibutan, nauntat ang suporta, nasamaran, kag ginpaantos sang kauhaw. Ang mga barbarian nagpauntat sang kinatapusang pag-ataki sa paghunahuna nga ang nalapyo nga guban magayanib. Gulpi nga nagkilat kag nagdaguub sa bilog nga wayang. Nagasalud sang ulan sa ila mga taming kag mga helmet ang Romanhong mga guban naulian sang ila mga kaugalingon kag ang ila mga kabayo. Nagpagsik liwat, nalutos sing maayo ang kaaway.

Nahitabo ini nga ang guban [ika-6] nangin hilisgutan, nga sa diin naghalin sa Cappadocia, amo ang nasa-kupan sang mga Kristohanon. Amo ini ang unang nasambit naton sang mga Kristohanon nga mga sundalo nga nangin madinalag-on sang subong. . . . Nga ini sa tinuud tungud sang pagkamatutum kag kalig-on sang mga Kristohanon, nga amo, ang kasami pirmi, mga handa nga atubangon ang kamatayon imbis sang magluib sa ila pagtoo kag magpakatampad bala ini kay Cesar ukon kay Kristo, amo ang sulundang kamatuuran sang nagkalatabo. . . . Ang panghitabo mismo sa kaugalingon sini naghimo sang subong nga

impresyon nga ginrepresentar kay Marcus' sa haligi sa Roma.⁴⁵

Wala sang makapangduhaduha sang pagkatampad kag pagkadeterminado sang sini nga mga sundalo nga nagaserbisyo kay Kristo kag Cesar. Sila naghimo sang makit-an kaayo nga kontribusyon sa kabangdanan sang ila Manluluwas, subong man sang para sa kabangdanan sang ila pungsod. Ang isa ka Kristohanon dapat man mangin isa ka makapungsudnon!

Ang Dungganong Militar

Sa sulud sang tunga ka siglo ako nakatudlo sang kon-septo sang kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar. Ngaa man? Agud ipahayag ang bibliyanhong palanan-awon sa pag-ilinaway kag agud papagsikon ang mga nagaserbisyo agud mahatagan sang bili ang dungganong kinaiya sang ila propesyon. Ang kada isa nga nagasulud sa militar nga kinabubut-on nagahalad sang kinaugalingong independensya kag nagatugyan sa isa ka estriktong sistema sang disiplina samtang nagahanda agud pangapinan ang kahilwayan sang iya kasimanwa. Ini nga serbisyo puwede matapos sa kinatapusang paghalad sang iya kinabuhi. Ang pagkamadungganon sang sini nga dedikasyon nagadala sang kinataasan sa dungog.

Ang bisan anong pungsudnong krisis nga nagapalabot sa Amerikanong mga tropa nagaserbi subong isa ka pahinumdom nga ang serbisyo militar kinahanglanon kaayo, subong man ang tunay nga Kristohanong serbisyo.

45 Ginbadbad halin sa Stewart Perowne, *Caesar's and Saints* (New York: W. W. Norton & Co., 1963), 40.

Ang plano sang Dios nagapanawag para sa mga tumuluo nga may panudlo sang Bibliya sa ila kalag agud magpanapin sa apat ka divine nga mga institusyon. Atong mga nagasuksuk sang uniporme sang Army, sang Navy, sang Marine Corps, sang Air Force, ukon sang Magbalan-tay sa Baybayon nagarepresentar sang palatukuran sang pagsuporta sang kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar.

PROTEKSYON PARA SA KRISTOHANONG SUNDALO

Sanglit nga ang serbisyo militar dungganon sa atubangan sang Ginoo, ang Dios nagaprotekta sadtong mga Iya ginapasidunggan. Ang makagagahum sa tanan nga Dios makasarang magbantay sang tumuluo bisan ara sa isa ka delikado nga palibot sang duug awayan. Ang Kristohanong mangangaway kinahanglan magsalig dira “sa Gamhanang Kota,” si Jesu-Kristo, kag himoon ang Ginoo sang mga army nga iya “dalangpan.”

Ang mga pungsod nagkaginual [naggirahanay],
ang mga ginharian nagtinay-og;
Siya [ang Ginoo] nagpadaguhob sang Iya
tingog, ang kalibutan natunaw.
Ang GINOO sang kasundalohan [ang mga army]
amo ang kaupod naton;
Ang Dios ni Jacob amo ang aton dalangpan.
Selah.
Kari, tan-awa ang mga binuhatan sang GINOO,
Nga amo ang naghimo sang mga pagkawasak
diri sa duta. (Mga Salmo 46:6–8)

Sang ang Salmista nagapangumbinsi, “Kari, tan-awa ang mga binuhatan sang Ginoo,” siya nagasugo sang nagatoo nga mga sundalo sang isa ka tinugyanan nga pungsod agud tan-awon ang ginapreserba nga grasya sang Ginoo nga nagasakdag sa ila sa panahon sang gira. Si Jesu-Kristo nagadumala sang kada kahintang sang kasaysayan lakip ang pag-ilinaway. Daw ano ka mabakod ang kota sang Ginoo sang mga army nga amo “ang kaupod” sang mga tumuluo sa pagpanghikot. Kon Siya nagpahamtang sang “sang mga pagkawasak diri sa kalibutan,” Siya makahimo sang medyo mahapos nga pagtuytuy sa madangatan sadtong mga ara sa kinabuhi kag kamatayon nga mga kondisyon sang inaway.

Siya nagapauntat sang mga gira sa bug-os nga kalibutan;
Siya nagapamali sang mga pana kag naga-pamihak sang mga bangkaw;
Siya nagapangsunog sang mga karwahi sa kalayo. (Salmo 46:9)

Ipilak ang imo lulan sa GINOO, kag Siya magasakdag sa imo;
Siya indi gid magtugot nga ang matarong mangurog.
Apang Ikaw, O Dios, maghaboy sa ila paidalum sa buho sang pagkawasak;
Ang mga tawo nga nagpadanaw sang dugo kag panglimbong indi magakinabuhi sang tunga-tunga sang ila mga inadlaw.
Apang ako magasalig sa Imo. (Mga Salmo 55:22-23)

Nga amo [mga tumuluo] ang protektado pinaagi sa gahum sang Dios pinaagi sa pagtoo para

sa kaluwasan nga handa agud ipahayag sa
ulihing panahon. (1 Pedro 1:5)

Ang Dios nagasaad sang paghukum sa bisan sin-ong mabatukon nga pungsod nga nagahunos sang iya espada batok sa isa ka tinugyanang pungsod kag magluwas para sa pungsod nga nagasunud sa mga kasugoan sang divine nga katukuran kag may pinakaimportanteng bahin sang hamtong nga mga tumuluo. Sa amo man, ang Dios nagasaad nga mag-atipan sang tumuluo sa bug-os nga panahon sang masakit nga kaagi sa pag-ilinaway. Ang tagsatagsa ka tumuluo kinahanglan magsalig sa pagpalingkawas sang Ginoo, ang pagtoo nga indi gid mawala.

Ang unay nga armas nga napanag-iyang Kristohanong mangangaway amo ang pangamuyo—ang pangamuyo para sa proteksyon.

Luwasa ako, O GINOO, halin sa malaut nga mga tawo;
Ipreserba ako halin sa makahas nga mga tawo,
Nga nagaplano sang malaut nga mga butang sa *ila* mga tagiposoan;
Sila padayon sa pagpadihot sang mga gira.
(Mga Salmo 140:1–2)

Sa modernong pag-ilinaway ang isa ka madinalag-ong tak-tikal nga operasyon amo ang ginpaunahan sang sagunson nga pagpalupok sang artilyeriya. Sang ang palupok nga pin sang artilyeriya inaog, nagapamungkag, nagapalibog, ukon nagapaatras sang napiyerde nga kaaway, mahaganhagan ang mga samaran ukon patay kag madaog ang mga inaway. Isa sa mga pinakadako nga kaluyahon sang Simbahan sa karon nga mga adlaw amo ang pagkakulang sang isa

ka sagunson nga pagpangamuyo—ang nagapangibabaw nga pangamuyo.⁴⁶ Ang pangamuyo amo ang palaagihan sang diritso nga pagpangabay sa Dios nga Amay sang tagsa ka tumuluo para sa pangkinahanglanon kag suporta sa pagpalupok para sa pag-abante sang Kristohanon nga kinabuhi. Kita ginsugo nga “magpangamuyo sa walay pag-untat” (1 Mga Taga-Tesalonica 5:17)— ang pagpangamuyo sang padayon. Ako nagatindog subong isa ka nagapanglista nga opisyal nga nagapangita sang mga mangangaway nga matutum mangamuyo agud ilista sa artilyeriya sang Ginoo. Sa pagkapribado sang aton harianon nga pagkapari magpangamuyo para sadtong mga nagapangatubang sa kabug-aton sang inaway.

Amon magrasyahon nga Langitnong Amay, kami nagapangamuyo para sa amon mga kalalakihan kag mga kababayihan nga ara sa aktibong serbisyo. Madamo sa ila ang ara sa mga duug sang grabe kaayo nga katalagman kag kami nagakilala sang pagkamatuud nga sila may testimonya para sa Imo kag sang maayo kaayo nga oportunidad agud gamiton ang panudlo sang Bibliya kag mahimong matutum kag maisog nga Kristohanong mangangaway. Wala kami nagapangamuyo sa ila lamang kondi para man sa mga madamo, sa mas madamo pa nga pagatawgon sa serbisyo militar. Ginapangayo namon nga kuntani sila magtuman sang mismong katuyoan nga sa diin sila nagrasyahan sa tanan sining mga tinuig sa pagtoon kag paggamit sang panudlo sang Bibliya. Kami nagapangamuyo nga kami kuntani mangin matutum sa amon bahin sa pag-inoino

46. Thieme, *Pangamuyo* (2016), 31–37.

sang panudlo sang Bibliya agud nga puwede kami mahimong kabahin sang pinakaimportanteng bahin nga mangin indi malikawan nga resulta sa kadaugan para sa aton pungsod.

Kami mapasalamaton, Langitnon nga Amay, nga kami nagakinabuhi sa panahon nga may subong sini nga hangkat—indi lamang hangkat pangmilitar kondi isa ka hangkat agud atubangon ang sobra kadamong nagkalainlain nga klase sang mga kalisdanan; isa ka hangkat nga may kaangtanan sa pagkamatuud nga ang tinugyanan nga pungsod USA ara sa idalum sang paglinupok sa madamo nga mga pamaagi. Kami nagapangamuyo nga sa bug-os nga panahon sang tanan nga mga kalibog kag kagamo nga amo ang magakatabo sa palaabuton, sa bug-os nga panahon sang tanan nga mga kalisdanan nga magaabot sa amon dalanon, nga kami magahimaya sa Imo agud nga sa Imo perpekto nga kabubut-on kag sa Imo perpekto nga plano kon ang kada isa sa amon pagatawgon magpauli, kami kuntani makabati sinang maayo kaayo nga panghambal: “Maayo kaayo nga pagkahimo, maayo kag matutum nga alagad; ikaw nangin matutum sa pipila ka mga butang, Ako magahimo sa imo sang manugdumala sang madamo nga mga butang.” Kami nagapangayo sining tanan sa ngalan sang aton Ginoo kag Manluluwas Jesu-Kristo. Amen.⁴⁷

47. Ginbadbad halin sa isa ka pangamuyo nga ginhalad didto sa Berachah Church, 24 Agosto 1990.

ANG PUTLING KAAYO SANG KRISTOHANONG SUNDALO

Ang sundalo nga nagasentro sang panghunahuna sa iya katungdanan sa idalum sang kabug-aton sang inaway magpakita sang kalig-on kag pagkamapamaagi nga kinahanglanon agud tumanon ang iya misyon kag makalampuwis. Ang Kristohanong sundalo nga amo ang nagasentro sang panghunahuna sa mga saad kag panudlo sang Bibliya sang Pulong sang Dios nagaagum sang hingpit nga pagsalig sa walay katapusan nga pag-atipan sang Dios (Mateo 6:25–27; 1 Pedro 5:7), nagapakita sang iya kaisog, nagabatas sang kalisud, kag nagaagum sang pagkalingkawas. Sa kinabuhì kag sa kamatayon ang Ginoo pirmi nagapalingkawas (Mga Taga-Filipos 1:21). Subong resulta, ang pagkaisog nagakinahanglan sang pagsentro sang panghunahuna kay Ginoong Jesu-Kristo subong ang nga ginpakita sa mando halin sa Kasugoan ni Moises nga indi gid magkahadlok sa labaw nga kadamoon sang kaaway.

“Kon makadto kamo sa inaway batok sa inyo mga kaaway kag makakita sang mga kabayo kag mga karwahi *kag* katawhan nga mas madamo kay sa inyo, indi magkahadlok sa ila; kay ang GINOO nga inyo Dios [Jesu-Kristo], nga nagpagowa sa inyo halin sa Egypt, amo ang kaupod ninyo.” (Deuteronomio 20:1)

Ang Deuteronomio 20:1 ginpatumod sa tinugyanang pungsod sang Israel. Ang impanteriya sang Hudiyo amo ang nangin maayo kaayo sa kalibutan apang ang Israel wala nagpanag-iya sang kabalyero ukon guban sang mga karwahi. Ano bala ang nangin mando halin sa Dios sa nalabawan sa

kadamoong sang tinawo, kulang sa pagsangkap nga mga Hudiyo? “Indi magkahadlok sa ila.” Ang Ginoo naglaygay sa sini nga mga Hudiyo ang magsentro sang panghunahuna sa Iya, indi sa kaaway; nga magpabilin ang ila mga mata sa kasulbaran, indi sa palaligban. Ang paghinumdum sang Iya pagkamatutum sa nag-agi nga krisis nagapapagsik sang kaisog kag nagapasiguro sang pagpalingkawas sa karon nga krisis. Ang Dios nagpagowa sa ila “halin sa duta sang Egypt” kag nagpalingkawas sa ila didto sa Red Sea kag Siya magapalingkawas sa ila karon. Sadtong nag-agi nga walay ginsuguran Siya naghimo sang kasangkapan para sa tanan nila nga mga kinahanglanon kag mga palaligban. Kinahanglan sila magsalig kag magsentro sang panghunahuna sa Iya mga kamanggaran.

Sa amo man, ang Dios naghimo sang parehong kasangkapan para sa tagsa ka tumuluo sa tinugyanang pungsod USA. Subong isa ka sundalo nga nagapakig-away para sa imo pungsod, hinumdumi nga ini nga mando kag saad sa Israel amo ang isa ka mando kag saad para sa imo. Ang Dios magrasyahon kag determinado sa pagpalingkawas sang Iya katawhan—bisan kon isa ka pungsod sang kalibog kag kagamo, mareklamo, unudnon nga mga tumuluo kaangay sang sadto anay nga Israel ukon kaangay sang United States sa karon nga mga adlaw. Kon ang pipila ka maayo kaayo nga Kristohanong mangangaway nagatipig sang linya sang panudlo sang Bibliya kag sang divine nga katukuran, ang Dios magapasidungog sina nga mga tawo kag pakamaayohon ang pungsod nga may kadaugan.

“Karon ini mahitabo nga kon kamo nagapalapit na sa inaway, ang pari magapalapit kag maghambal sa katawhan.” (Deuteronomio 20:2)

Sa panahon sang ini nga bersikulo ginsulat ang mga army sang Israel ginpapagsik anay sang ila pungsudnong lider, si Moises, ang amay sang unang Hudiyo nga tinugyanang pungsod, dason pinaagi sa ila espirituhanong mga lider, ang mga sakup sang Lebitanhon nga pagkapari. Ini nga mga pari naghatag sang isa ka mensahe sang pagsalig kag kaisog sang buut. Ang mga manugpahibalo sang Pulong sang Dios may ara sang espirituhanong responsibilidad nga magsilsil sang moral kag kaisog sa inaway.

Sa Panahon sang Simbahan ang mga tumuluo nga nagakinabuhi sa pagdumala sang isa ka pangbug-os kalibutan nga “harianong pagkapari” (1 Pedro 2:9). Ikaw amo ang imo kaugalingong pari. Ang imo pagsalig kag kaisog sang buut kinahanglan maghalin sa nametabolisar nga panudlo sang Bibliya nga nagapuyo sa imo kalag. Ang yabi sa madinalag-ong paghulag militar amo ang espirituhanong kusog. Ako magalaum sa tumuluong-mga pari nga may panudlo sang Bibliya sa ila kalag nga magapalapit sa isa ka pangampanya nga may parehong kaisog nga ginhan-ay sang Lebitanhon nga mga pari.

“Pamatii, O Israel, nagapalapit kamo karon sa inaway batok sa inyo mga kaaway. Indi mapunaw ang tagiposoon. Indi magkahadlok, ukon malisang, ukon magkurog sa atubangan nila, kay ang GINOO nga inyong Dios amo ang isa nga nagaupod sa inyo, agud magpakig-away para sa inyo batok sa inyo mga kaaway, sa pagluwas [palingkawas] sa inyo.” (Deuteronomio 20:3b–4)

Karon nga mga adlaw, imbis sang “Pamatii, O Israel,” aton pagahangkaton ang aton mga sundalo: “Pamatii, O Kristohanong mangangaway, ikaw sa indi madugay maga-

atubang sang kaaway sa inaway. Indi magkahadlok; indi malisang; indi magkurog sa atubangan nila, kay si Jesu-Kristo amo ang isa nga nagaupod sa imo batok sa kaaway, agud magpalingkawas sa imo.” Sa pagsunud sa sining tatlo ka mga mando nagasilsil sing kaisog sang buut sa tumuluo nga nagaatubang sa inaway.

1. *Indi mapunaw ang tagiposoon; indi magkahadlok.* Ang kugmat nagaapekto sang imo kabubut-on kag pagkaepektibo agud magpakig-away. Sa panahon sang Gira sa Tunga sang Mga Estado, ang Ang Paghiliusang Heneral George McClellan nagtugot sang kahadlok nga magpagal-um sang iya hunahuna sa kainiton sang inaway.

Siya nagtoo sang sayup nga siya nalabwan sa kadamoon sang dako kaayo, kag siya nag-isol. Sa sining kritikal nga mga tion sang kasaysayan, ang iya pamatasan napaslawan agud kontrolon ang iya mga kahadlok kag magpabilin ang iya klaro nga panghunahuna agud makita kag magpatigayon sa reyalidad.⁴⁸

Kon ikaw matutum nga magmetabolisar kag maggamit sang Pulong sang Dios, madaog mo ang sobrang katublagan. Pinaagi sa pagkontrol sining pagkubakuba-sang kasingkasing nga reaksiyon ikaw nagapabilin sa imo mga panghunahuna kag kusog nga nakasentro sa paghimo sang imo katungdanan. Ang imo pagsentro sang panghunahuna nagapamukaw

48. Ginbadbad halin sa 22–100, *Military Leadership*, 173.

sang kabakod sang imo pamatasan. Makasarang ka sa magpalig-on sa idalum sang kabug-aton. Ang mga saad kag mga panudlo sang Bibliya nga halin sa Pulong sang Dios nagabaylo sang kahadlok kag pagkalapyo sa pagkakalma kag pagpugong sa kaugalingon (2 Timoteo 1:7).

“Magpakabakod kag magpakaisog, indi magkahadlok ukon magkurog sa ila, kay ang GINOO nga imo Dios amo ang isa nga nagaupod sa imo. Siya indi magpabaya sa imo ukon magbiya sa imo.” (Deuteronomio 31:6)

Ini nga sugo halin sa Dios amo ang ginsugo sa imo subong isa ka sundalo. Ang “mabakod” nagatumod sa gahum sang espirituhanong kinabuhi nga naghalin sa nametabolisar nga panudlo sang Bibliya; ang “maisog” nagatumod sa pagpahayag sa sining espirituhanong kusog. Ang “magpakabakod kag magpakaisog” amo ang mando agud angkonon kag ipakita ang moral nga kaisog nga nagahalin sa espirituhanong kusog. Ang moral nga kaisog nagadaog sang bisan anong mga masugata mo nga mga kabalaka samtang nagahimo sang kon ano ang dapat himoon.⁴⁹ Ang moral nga kaisog nagakinahanglan sang malig-on nga pagtindog sa mga pagsalig nga ginkuha halin sa putling kaayo kag mga pagkabilihon halin sa nametabolisar nga panudlo sang Bibliya nga nagapuyo sa imo kalag.

Ang “indi magkahadlok” amo ang isa ka divine nga mando para sa kaisog sa inaway—nga magdaog sang

49. Ibid., 90.

mga kahadlok sang lawasnong kalaglagan samtang nagahimo sang imo katungdanan.⁵⁰ Sa ano bala nga pamaagi? Ang espirituhanong kusog nagahimo sang indi lamang moral nga kaisog kondi kaisog man sa inaway. Ining doble nga kaisog nagatugot sa imo agud hinumdumon ang imo paghanas kag gamiton ang imo armas sang eksperto sa panahon sang kalidanan sa inaway. Wala ka nagaestar sa posibilidad sang kinaugalingong pagkasamad ukon kamatayon.

2. *Indi magkalisang.* Ang hinali nga paglutaw sang dimakatarunganon, mabinatyagong kakugmat indi nagapabaldado sang panghunahuna kag paghulag. Ang pagpapagsik halin sa panudlo sang Bibliya nagasumpo sini nga kalisang kag nagapagowa sang kaisog sa inaway. Ang pagkalinong sa idalum sang kabug-aton amo ang hayag nga pagpahayag sang maisog nga kalag.

“Ang Ginoo nga imo Dios amo ang isa nga nagaupod sa imo. Siya indi magpabaya sa imo ukon magbiya sa imo” (Deuteronomio 31:6b), amo ang kasigurohan nga si Ginoong Jesu-Kristo ang Iya kaugalingon indi gid magtalikod sa imo sa inaway ukon sa bisan diin pa man. Ang pagkalisang nagapadula sang pagsalig sang Iya pirmi-pagkaara nga proteksyon —Siya ang imo ‘tig-una nga sundalo.’ Ining panguna nga posisyon amo ang labing delikado kon nagaabante paakadto sa kaaway. Ang kada isa, ang eskuwadra, ang platon, ukon ang kompanya nga nagapanguna amo ang una nga mag-atubang sa kaaway kag magbaton sang pagpalupok. Sa paghimo sini sila nagatanyag sang temprano nga pahinumdom kag proteksyon

50. Ibid.

para sa pinakadako nga grupo sang mga tropa. Ang Deuteronomio 31:8 klaro nga nagapakilala sang Ginoo subong ang aton tig-una.

“Kag ang GINOO amo ang isa nga na-gauna sa imo [subong ang punto]; Siya magaupod sa imo. Indi Siya magpabaya sa imo ukon magbiya sa imo. Indi magkahadlok, ukon magkahangawa.” (Deuteronomio 31:8)

3. *Indi magkurog.* Ang kahadlok mangin kabangdanan sang nagakaluya nga lawasnong mga reaksyon. Ang pagtaas sang tension nagapatay-og sang isa ka sundalo kaangay sang alagihan sang isa ka makusog nga kuryente sang elektrisidad. Apang pinaagi sa pag-ayo sang panghunahuna sa divine nga palanan-awon, ikaw nagapahaganhagan sang kinabubut-ong mga reaksyon sang katublagan kag kahadlok kag magpasiguro sang lawasnong pagkontrol sang imo lawas. Ang nagresulta nga kaisog sa inaway puwede nga indi makakuha sang kahadlok kondi nagatugot sa imo nga pahulagon ang imo paghanas bisan pa sina.⁵¹ Naupdan sang pagsentro kag kabakod sang panghunahuna halin sa panudlo sang Bibliya ikaw magahinumdom sang imo paghanas kag pagtuman sang imo misyon sa idalum sang malisud nga mga kondisyon.

51. Ibid., 138

Ang Pagkapropesyonal

Ang pagpatay sang kaaway sa inaway amo ang indi dimoral ni makapasala (Deuteronomio 20:13). Ang tumuluo, nga napun-an sang Balaan Espiritu, nga naengganyo sang nametabolisar nga panudlo sang Bibliya sa iya kalag, kag masinulundon sa mga sugo sang iya mga pinuno dapat makalmahon kag sa kinamaayohan nga magplano kag magtuman sang pagwasak sang kaaway. Kon ang isa ka sundalo sa duug awayan nagasunud sa mga palatukuran nga ginsulat pinaagi sa Deuteronomio 20:3 kag Salmo 144:1 kag nagaagum sang pagkontrol sang iya hunahuna kag lawas, siya nagapakita sang kinaugalingong responsibilidad kag pagkadungganon sang karakter, nga nagasimbolo sang pagkaindi makiugalingon nga serbisyo, kag maekspertong nagatuman sang iya mga katungdanan; sa panghambal, siya nagapakita sang pagkapropesyonal.

Ang pagkapropesyonal nagakinahanglan sang paghinumdum kag paggamit sang paghanas nga nagapreparar sang imo hunahuna kag lawas agud magpanghikot sang normal sa indi normal nga mga kahimtangan sang gira. Kon imo ikambyo ang sa gowa nga kabug-aton sang kalisdanan pakadto sa sulud nga kabug-aton sang pagkalapyo sang kalag, ang panghunahuna nga paggamit sang imo paghanas mahimong imposible. Ang imo gahum sa sa pagtuman nagahalin sa espirituhanong kusog. Naupdan sang panudlo sang Bibliya nga nagalapnag sa imo kalag may ara ka sang kabakod sang buut agud magsentro sang panghunahuna sa idalum sang kabug-aton sang inaway.

Ang Deuteronomio 20:3-4; 31:6, 8 dapat mametabolisar sang tagsa ka Kristohanong mangangaway. Kon ako nangin isa ka lider sang simbahan sang sundalo, ako magahambal sang parehong mga pulong sa mga tropa sang

wala pa sila magsulud sa inaway. Sanglit nga ako indi makaupod sa inyo agud magsugyot sang pagsentro sang panghunahuna kag kaisog, agud magpahaganhagan sang buut kag magpapagsik, ginakombinsi ko kamo nga palikupan ang inyo kalag sang divine nga palanan-awon halin sa wala nagapabaya, indi magkasayup nga Pulong sang Dios sang wala pa kamo mag-atubang sa krisis. Ang Dios amo ang magpahaganhagan sang inyo buut kag pirmi-ara nga magbulig sa panahon sang kagamo (Salmo 46:1). Ang panudlo sang Bibliya nagapalig-on sa inyo sa idalum sang kabug-aton sang mga sitwasyon kag nagasilsil sang kabangdanan para sa isa ka propesyonal nga panghunahuna sang pagsalig kag sang kalma nga desisyon.

Bisan pa ang kasundalohan [ang army] mag-
kampo batok sa akon,
Ang akon tagiposoon indi magkahadlok; Bisan
pa nga ang gira batok sa akon,
Bisan pa sini ako magasalig. (Salmo 27:3)

*Kadaugan nga nagalabaw sa
Kahadlok—Ang Napulo ka mga
Galamiton sa Pagsulbar-sang Palaligban*

Ang United States nga Army nagagamit sang akronimo nga FLOT, Forward line of Troops, [Nauna nga Linya sang mga Tropa], agud ibutang ang kinaunahang linya sang mga grupo sa pagpangapin nga magaatubang kag magpakig-away sa kaaway. Ginabalabagan nila ang alagyan sang kontra sa pat-ud nga teritoryo para sa pat-ud nga panahon kag magpahinay, magpanganal, kag magpiyerde sang

pinakadalagkong grupo sang kaaway.⁵² Ang Dios nagsangkap para sa imo sang isa ka espirituhanong FLOT, ang linya sang pagpangapin sa imo kalag agud magsugata kag magpiyerdi sang mga kaaway sang espirituhanong kinabuhi. Ang linya nasakupan sang napulo ka mga grupo sang inaway, ang mga galamiton sa pagsulbar sang palaligban nga magpalig-on kag magpakusog samtang ikaw nagatubo pakadto sa espirituhanong pagkahamtong. Ini nga linya sang inaway nagadala sang kadaugan sa apat ka grabe kaayong mga pagsinumpunganay: ang mga makasululay sang makasasala nga kinaiya, ang kabug-aton sang kalapyo sang kalag, ang pagpamihag sang dimatuud nga panudlo, kag ang kinaugali nga magsalig sa tawhanon nga mga kasulbaran. Pinaagi sa paggamit sang sistema sang pagpangapin sang Dios ikaw makasalig sang kinataasan nga pagdaog batok sa pagpanalakay sa imo espirituhanong kinabuhi.

Ang mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban amo ang hinatag-sang Dios nga palaagihan sang eksakto kag tama nga paggamit sang panudlo sang Bibliya sa kaagi. Sila magpugong sang indi malikawang sa gowa nga mga kabug-aton sang kalisdanan sa pagpangibabaw sa imo kalag. Ang operasyon sang sining mga galamiton nagaumpisa upod sa imo pagbawi halin sa pagkaunudnon. Sang nakabalik sa pagpakig-upod sa Dios ang imo espirituhanong kinabuhi nahatagan sang gahum para mag-abante. Samtang nagaangkon ka sang *epignosis* nga kahibalo, ikaw magtipon kag maghangup sang mga pamaagi sa pagsulbar-sang-palaligban para sa pagdumala sang kinabuhi nga mga kahulugan, katuyoan, may kaathagan, kag katumanan sa plano sang Dios. Bisan pa kon napalibutan sang kalisdanan ukon sang kauswagan, ikaw makasulbar sang tagsa ka

52. FM 100-5, Operations (5 May 1986), 137.

tawhanong palaligban pinaagi sa paggamit sang nabagay nga kumbinasyon sang sining napulo ka mga galamiton.

#1: PANUMBALIK

Kon ang imo kalag gindumalahan sang makasasala nga kinaiya, ikaw unudnon kag walay gahum nga magkinabuhi sa espirituhanong kinabuhi (Mga Taga-Roma 7:15–21). Ang panumbalik amo *lamang* ang kasulbaran sa pagkaunudnon kag amo *lamang* ang galamiton sa pagsulbar-sang palaligban nga nagapanghikot sa kahimtangan sang sala. Sa ano nga pamaagi ka bala makabawi halin sa pagkaunudnon? Sa mahapos nga ngalanan ang imo kinaugalingong mga sala sang pribado didto sa Dios nga Amay.

Kon aton ituad [pangalanan] ang aton [nahibaloan] nga mga sala, Siya matutum kag matarong sa pagpatawad sa aton sang aton [nahibaloan] nga mga sala kag magatinlo [maghugas] sa aton halin sa tanang pagkadimatarong [wala nahibaloan ukon nalipatan na nga mga sala]. (1 Juan 1:9)

Ang pamaagi sang pagbawi halin sa sala amo ang apat ka pilo: (1) Pangalanan ang sala agud sa gilayon makabaton sang kompletong divine nga kapatawaran kag agud makapasad liwat sang hingpit nga kahimtangan sang pagkaespirituhanon, ang pagdumala sang imo kalag pinaagi sa Balaan Espiritu; (2) ipain ang sala agud mauntat ang bisan anong kapaitan (Mga Hebreo 12:15); (3) lipati ang sala subong sang indi pag-angkon liwat sang pagkasal-an (Mga Taga-Filipos 3:13); (4)

magpadayon sa espirituhanong kinabuhi (Mga Taga-Filipos 3:14).

Ang paghinulsol amo ang indi pangunang ginakinahanglan para sa sining hanas nga pamaagi sang pagbawi. Ang panumbalik nagatinlo sa imo halin sa tanang pagkadimatarong, nagapabalik sang pagpakig-upod sa Dios nga Amay agud nga ikaw makapadayon sa pagkinabuhi sa espirituhanong kinabuhi. Ang solo nga pamaagi nga imo puwede magamit ang siyam ka nabilin nga mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban ukon pagtuman sa plano sang Dios para sa imo kinabuhi amo ang pinaagi sa buluhaton sang pagpangalagad sang Balaan Espiritu nga naagum liwat halin sa panumbalik.

#2: ANG PAGPUNO SANG BALAAAN ESPIRITU

Ang Balaan Espiritu nagahatag sang gahum sa imo agud gamiton ang panudlo sang Bibliya, tumanon ang plano sang Dios, kag mahimong ang indi makit-an nga baganihan, kag himayaon ang Dios pinaagi sa paggamit sang tanang mga pagkabutang nga Iya na ginsangkap. Tungud sina nga kabangdanan, ikaw ginmandoan nga “mapun-an sang Espiritu” (Mga Taga-Efeso 5:18b). Ini nga pagpuno nga nagadumala sang imo kalag pagkatapos sang panumbalik nagapapagsik sang mga galamiton sa pagsulbar-sang-palaligban kag nagasuporta sang imo resistensya sa mga makasululay sang makasasala nga kinaiya.

Apang ako nagasiling, magginawi sa [pinaagi sa] Espiritu, kag indi mo pagtumanon ang kailigbon sang unod [makasasala nga kinaiya].
(Mga Taga-Galacia 5:16)

Pinaagi sa pagkaunudnon, ang pagpasubo kag pagpalong sang Balaan Espiritu, ang imo pag-abante nagauntat—indi ka magtubo sa pagkaespirituhanon, makapamatuk sang mga makasululay halin sa mga sulundan sang kailigbon kag mga palakat sang makasasala nga kinaiya, ukon makagamit sang divine nga mga galamiton sang pagsulbar-sang palaligban. Apang sa pagpuno sang Balaan Espiritu nagaabot ang ginhalian sang espirituhanong kinabuhi. Sa idalum sang Iya pagpanudlo ikaw puwede “magginawi pinaagi sa Espiritu”—makatoon sang Pulong sang Dios (Juan 16:13) kag maggamit sang panudlo sang Bibliya sa mga kahimtangan.

Ang pagpuno sang Balaan Espiritu nagakambyo sang pinakanubo nga tawhanong IQ pakadto sa espirituhanong IQ. Ang taga ka tumuluo karon may ara sa palarehong oportunidad kag palarehong espesyal nga katungud agud panilagan kag hangpon ang panudlo sang Bibliya nga nagaporma kag nagapanghikot sa walong nabilin nga mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban sa kalag.

#3: ANG PAGHANAS SANG PAGTOO NGA MAY KAPAHUWAYAN

Kon ikaw nalikupan sang mga kabudlay nga indi ka makahunahuna sang klaro, kinahanglan maggamit ka sang labing kinahanglanong porma sang panudlo sang Bibliya, ang mga saad sang Dios. Ang mga saad nagasugyot sa imo nga ipauswagon pagkapursigido kag nabatasan nga pagsalig sang Dios, nga sa diin ang Bibliya nagatawag “paghimud-os” ukon pasensya (Mga Taga-Roma 12:12). Ang pasensya nagakahulagan nga ikaw determinado sa *pagtoo* sa Pulong sang Dios. Kon ara ka sa idalum sang kabug-aton, kalisdanan, disgrasya, kag nakabunggo sa saradong

dalan, kinahanglan mo mangapyot sa mga saad sang Dios tubtub nga sila mahimong mas tinuud sa imo kay sa imo sitwasyon, kaagi, ukon mga balatyagon. Kon ang pagtoo sa mga saad naglapnag sa imo kalag, *makapahuway* ka na sa kalinong kag pagkakontento nga naangkon halin sa divine nga palanan-awon.

Ang saad amo ang divine nga garantiya, ang isa ka kapsula nga pahayag sang panudlo sang Bibliya, isa ka matig-a nga bato nga sa diin magaangkla ang imo panghuhuna. Ang mga saad nagapahayag sang kinaiya kag palisiya sang Dios, magsangkap sang gilayon nga palanan-awon, kag nagabuhin sang komplikadong mga sitwasyon sa ila pinakadakong pagkahapos. Kadamoan sang mga saad sa Bibliya nagapahayag sang padayong suporta sang pangkinahanglanon kag pag-atipan sang Dios kag nagapasiguro sa aton sang Iya indi limitado nga abilidad agud magbulig sa panahon nga kinahanglanon.

Ang mga tikang para sa paggamit sang paghanas sang pagtoo-nga may kapahuwayan amo ang: (1) Mag-angkon sang saad agud magpalig-on sang imo kalag; (2) manigput halin sa saad sang isa ka nabagay nga panudlo sang Bibliya ukon sang sa pagtolon-an nga pangatarungan nga gamiton; (3) lambuta ang sa pagtolon-an nga konklusyon agud nga ang pagtoo amo ang magdumala sang sitwasyon. Pagkatapos sang paggamit sining tatlo ka mga tikang ikaw makaagum sang gilayong divine nga palanan-awon para sa grabe kaayo nga mga kabug-aton sang kinabuhi. Ang imo pagsalig nagadugang samtang ikaw nagagamit sang panudlo sang Bibliya nga nagapuyo sa imo kalag. Nakasigurado sa pagkamatutum sang Dios kag may kasigurohan sa Iya pag-atipan, ikaw tunay nga makapahuway, makapatawhay, kag magsalig sa Iya para sa mga kasulbaran.

Dugang pa, nahanungud sang pagtahod sa saad sang Dios, siya [Abraham] wala magduhaduha sa pagkawalay pagtoo, kondi nagtubo sing mabaskog sa pagtoo, nga nagahimaya sa Dios, kag nanging bug-os nga nakasiguro nga kon ano ang Iya ginsaad, Siya makasarang man sa paghimo. (Mga Taga-Roma 4:20–21)

Ang paghanas sa pagtoo-nga may kapahuwayan nagapalig-on sang imo panghunahuna, nagabawi sang imo abilidad agud maghunahuna sa idalum sang kabug-aton, nagapabilin sang imo mga balatyagon sa tamang palanan-awon, kag nagapalig-on sang imo pagkilala sang grasya sang Dios (Mga Hebreo 4:1–3a; 2 Pedro 1:3–4)

Ang pagsakot sang pagtoo sa mga saad nagabaylo sang imo panan-aw halin sa isa sang nakasentro-sa kaugalingon nga pagkamataastaason sa pagpahanas sa awtoridad, dignidad kag pagkakalmahon, pagkamatudloan, pagkamaangayon, kag pagkapropesyonal. Ang pag-angkon sang mga saad mahimong ang gilayon nga pwera agud magdumala sang FLOT nga linya sa sulud sang pat-ud nga panahon. Ini nga pagtoo amo ang pundasyon sang pagpaubus kag espirituhanong kusog agud tumanon ang plano sang Dios.

#4: PAGPAHANAS SA GRASYA

Ang paggamit sang paghanas sang pagtoo-nga may kapahuwayan nagahanas sang tumuluo sa grasya sang Dios—ang malig-on nga kasigurohan nga ikaw makabaton sang konsiderasyon, katarong, kag pag-atipan sang Korte Suprema sang Langit. Ang paghangup sang palisiya sang Iya grasya kag sang kon daw sa ano ka gamay ang mangin

dapat sa imo sang indi mapatihang pagkaalwan nga Iya ginasangkap nagaengganyo sang pagpaubus. Ang tunay nga pagpaubus sa imo kalag amo ang isa ka sistema sang panghunahuna kag pamaagi sang pagkinabuhi. Subong isa ka sistema sang panghunahuna, ang pagpaubus amo ang kahilwayan halin sa pagkamataastaason kag sang tawhanong palanan-awon. Subong ang pamaagi sang pagkinabuhi, ang pagpaubus amo ang pagpahanas sa awtoridad kag sa maangayong reyalidad. Ang tunay nga pagpaubus nagahimo sang kapasidad para sa mas dako nga mga pakamaayo sang grasya.

Suksuki ang inyo mga kaugalingon sang pagpaubus sa isa kag isa, kay GINASUMPO SANG DIOS ANG BUGALON, APANG NAGAHATAG SANG GRASYA SA MAPAINUBUSON. Gani, magpaubus sang inyo mga kaugalingon, sa idalum sang gamhanan nga kamut sang Dios, agud nga bayawon Niya kamo sa nagakaigo nga panahon. (1 Pedro 5:5b–6)

Sa pagpaubus ikaw matudloan, ang imo panghunahuna nagapabagay sa mga pamaagi sang Iya grasya, ikaw nagatubo sa pagkaespirituhanon. Imo nabinagbinag nga ang abilidad kag gahum lamang sang Dios ang makahimo magsugata sang imo mga kinahanglanon kag makasangkap sang mga sabat kag mga kasulbaran sa mga palaligban sang kinabuhi. Sanglit ikaw padayon nga gintrato sang pagkamabuut sang Ginoo, ikaw mag-umpisa sa paggamit sang maalwan nga palisiya sang Dios nahanungud sang indi takus nga pabor sa imo kaugalingon kag sa iban. Ikaw mahimong amat-amat nga sensitibo sa kag mapainumuron sang mga kaluyahon sang imo isigkatawo (Mga Taga-Efeso 4:31–32). Ini nga panghunahuna sang pagkahanas sa

grasya kon isugpon sa pagmetabolisar sang panudlo sang Bibliya nagapamunga sa Kristohanong putling kaayo.

5: *PAGPAHANAS SA PAGTOLON-AN*

“Kay suno sa iya ginahunahuna sa sulud sang iya kaugalingon, gani amo siya” (Mga Hulubaton 23:7a). Ang espirituhanong kinabuhi amo ang paghunahuna sang divine nga palanan-awon kag dayon paggamit sina nga panghunahuna sa imo mga kahimtangan. Kon nagahunahuna ka sang nametabolisar nga panudlo sang Bibliya, ikaw nagapanghikot pinaagi “sa hunahuna ni Kristo,” ang solo nga ginhalinan sang hingpit nga kinaalam (1 Mga Taga-Corinto 2:16). Ini nga pagpahanas nagapahanugot sa imo nga mag-abante halin sa paggamit sang kinahanglanon kaayo nga mga saad sang espirituhanong pagkabatan-on sa kumplikadong mga pangatarungan sang pagtolon-an sa espirituhanong pagkaedaran. Ang panudlo sang Bibliya amo ang papilit nga nahiusa sang tanang mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban sa FLOT nga linya sang kalag.

Kag indi magpauyon sa sining kalibutan, kondi magbalhin pinaagi sa pagbag-o sang inyo hunahuna [pagpahanas sa pagtolon-an], agud nga inyo mapamatud-an kon ano gid ang kabubut-on sang Dios, nga sa diin amo ang maayo kag mabaton kag perpekto. Kay pinaagi sa grasya [pagpahanas] nga ginhatag sa akon ako magsiling sa tagsa ka tawo sa tunga ninyo nga indi maghunahuna sang mas mataas pa sa iya kaugalingon [pagpaubus] nga dapat niya pagahunahunaon; kondi maghunahuna sing subong sa may ara sang maayo kag

malig-on nga paghukum [divine nga palanan-awon], subong sang gingahin sang Dios sa kada isa ka talaksan sang pagtoo [talaksan sang panghunahuna halin sa nametabolisar nga panudlo sang Bibliya]. (Mga Taga-Roma 12:2-3)

Ang kamatuuran nagahimo sang isa ka espiho sa sulud sang kalag nga sa diin ikaw makausisa sang eksakto kag maangayon sang imo kaugalingon kag sang imo mga kahimtangan suno sa divine nga palanan-awon. Kon ikaw nasilsilan sang pagtolon-an nga mga sulundan kag mga talaksan, magdepende ka lang sa Ginoo, maghimo sang maayong mga desisyon, kag magsulbar sang mga mabudlay nga pagkatip-ang sa kinabuhi sa pamaagi sang Dios.

Ang tinutuyo sang espirituhanong kinabuhi sang tumuluo amo ang pagsilsil sang kamatuuran. Apang ang magamit nga *epignosis* nga panudlo sang Bibliya nagaamat-amat kadamo sa mga pagdugang. Ang kamatuuran nagatukod nahanungud sang kamatuuran. Siya kinahanglan magpamilit sa pagpadayon gid sa pagtoon “linya sa linya, gamay diri, gamay didto” (Isaias 28:10). Sa dyutay-dyutay lang ang tumuluo magapauswag sang katukuran sang kasayuran para sa pagbaton kag pagpabilin sa bisan kasanong kumplikadong mga panudlo sang Bibliya, nga sa sina nga pamaagi nagapakita sang bug-os nga talan-awon sang iya maayo kaayo nga espirituhanong kinabuhi. Ini nga sistema nagapaathag kon ngaa ang tumuluo kinahanglan matutum nga mamati sa pagpanudlo sang Bibliya subong ang malig-ong kinabatasan kag nagahatag sang dakong pagtalupangud sang kabililhon sang pagliwat-liwat sang pastor. Ang panudlo sang Bibliya indi masupsop kag magamit pinaagi sa panalagsa nga pagbumusaag sang kapagsik

kondi pinaagi sa malig-on nga pagbaton, paghawid, kag paghinumdum. Ang pag-inoi kag metabolismo sang panudlo sang Bibliya pirmi nagaresulta sang pagtoo, pag-salig kay Kristo, kag sang gugma sa Dios (1 Mga Taga-Corinto 13:13) nga ginakinahanglan agud gamiton sa mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban sa espirituhanong pagkahamtong.

#6: ANG KINAUGALINGONG PAMATYAGAN SANG MADANGATAN

Pinaagi sa pagsalig halin sa nametabolisar nga panudlo sang Bibliya sa sulud sang kalag ikaw mag-umpisa na magkinabuhi suno sa kapawa sang walay katapusang patud nga palaabuton. Ang imo paghatag bili-sa kaugalingon mahimong dimabulag nga paghiusa kay Jesu-Kristo tungud kay ikaw sa walay katapusan nga magpakig-ambit sa tanan nga ara kag iya ni Kristo: ang Iya pagkamatarong (2 Mga Taga-Corinto 5:21), ang Iya pagpili (Mga Taga-Efeso 1:3–4), ang Iya pagkaanak (Mga Taga-Galacia 3:26), ang Iya pagkapari (Mga Hebreo 10:10–14), ang Iya pagkaharianon (2 Timoteo 2:11–12), ang Iya kinaugalingong madangatan (Mga Taga-Roma 8:30). Nahiusa kay Kristo kag sa Iya madangatan mahimo mo ilogon Siya, himayaon Siya, kag magaupod ka sa Iya sa Ikaduhang Pagkari kag magdumala kaupod Niya sa walay katubtuban. Ikaw nakaangkon sang *pamatyagan* sang imo madangatan.

Tungud sini nga paghangup ikaw makaagum sang espirituhanong pagtahod-sa kaugalingon. Pinaagi sa espirituhanong pagtahod-sa kaugalingon ikaw makasarang na mag-asikaso kag magsulbar sang mga palaligban halin sa panudlo sang Bibliya sa imo kalag, indi halin sa laygay sang iban. Ikaw makapauswag sang kapasidad para sa kalipay,

para sa paghangup kag pagbenipisyo halin sa divine nga pakamaayo, para sa pagbatas sang pag-antos, para sa pagpabilin sa kakusog sang imo espirituhanong kinabuhi. Wala gid nahitabo sadto anay sang kasaysayan nga ini tanang mga pribilihiyo ginhatag na sa mga tumuluo.

Kay wala sang isa sa aton ang nagakinabuhi para sa iya kaugalingon, kag wala sang isa sa aton nagakapatay para sa iya kaugalingon; kay kon kita nagakinabuhi kita nagakinabuhi para sa Ginoo, ukon kon kita nagakapatay, kita nagakapatay para sa Ginoo, gani bisan kon kita nagakinabuhi ukon nagakapatay, kita iya sang Ginoo. (Mga Taga-Roma 14:7–8)

Pinaagi sa grasya kag sa pagkahanas sa pagtolon-an ikaw makakilala sang imo kinaugalingong posible nga kapasidad sa plano sang Dios. Ang kalisdanan nagakawala sa halos didto na sa pagtahod-sa kaugalingon nga nahimo halin sa isa ka indi limitadong relasyon sa Ginoo. Ining napamatud-ang tunay nga kinaugalingong madangatan nagabanlas sang tanang mga kahimtangan sang kalisdanan ukon kauswagan. Kon ikaw may ara sang kinaugalingong pagkilala sang madangatan nga imo maambit kay Kristo kag sang pagkadako kaayo sang espirituhanong pagsangkap sa imo, ang dakong pagtahod kag pagkamapasalamaton sa Dios magapapagsik sang imo panghunahuna.

#7: KINAUGALINGONG GUGMA PARA SA DIOS NGA AMAY

Kon imo matukiban ang perpektong kinaiya kag pagkamatanud-anon sang Dios kag ang tumalagsahong espi-

rituhanong mga pagkabutang nga lya nahatag sa imo, ang imo sabat sang pagtahod, pagdayaw, kag dakong pagpasidungog nagatuman sang mando sang Mateo 22:37. Ang kinaugalingon gugma nagaengganyo sa imo agud magpauyon sa natungdan sang imo pagtamud pinaagi sa pagsunud sang lya nahaunang putling kaayo kag pagkamatinud-anon. Ining pang-engganyo nga putling kaayo nga suno sa hingpit nga pagsalig sa divine nga abilidad agud mag-atipan sa imo nagasuporta kag nagasakdag sang kakusog para sa pagsulbar-sang palaligban kag sang kaisog sa pag-atubang sang kalisdanan, amo man nga kaisog ang ginpahayag sa Deuteronomio 31:6, 8.

Apang sa ano bala nga pamaagi ikaw maghigugma sa Dios kon ang natungdan sang imo pagsimba kag pagpalangga indi makit-an (1 Pedro 1:8)? Ikaw makakita, maka-hibalo, kag maghigugma lamang sa lya pinaagi sa “kama-tuuran,” panudlo sang Bibliya, kag “espiritu,” ang pagpuno sang Balaan Espiritu (Juan 4:24). Kon ang imo kalag nasilsilan sang panudlo sang Bibliya agud nga ikaw maghunahuna sang lya mga panghunahuna, magpakig-ambit sang lya palanan-awon, kag magtahod sang lya perpekto nga pagkamatinud-anon kag walay kaparehong grasya, ikaw nagahigugma sa Dios. Samtang ang imo kapasidad nga maghigugma sa Dios nagadugang, ikaw nagaagum sang pagsalig nga Siya nagadumala bisan sang imo mga palaligban para sa imo benipisyo.

Kag kita nakahibalo nga ang Dios naga-panghikot sang tanan nga mga butang nga nagaingugyon para sa ikaayo sadtong mga *nagahiguma* sa Dios, sadtong mga gintawag suno sa *lya* katuyoan. (Mga Taga-Roma 8:28, mga italiko gindugang)

#8: INDI KINAUGALINGONG GUGMA PARA SA TANANG KATAWHAN

Ang katawhan amo ang pipila ka labing grabe nga mga pagtilaw sa kinabuhi. Ang iban sang imo mga makaupod puwedeng makaulugot kaayo ukon malaut. Ikaw gusto sang pag-inabyanay, kahirop, kasuod kaupod sa napiling pipila lamang. Bisan pa para sadtong mga hinigugma kag suod nga mga nakaupod ang mapinadayunong kinaugalingong gugma mabudlay magpabilin. May ara gid pirmi sang mga panahon kon san-o ang kapaslawan, indi pagkabagay, ukon pagsinumpunganay nagapakilala sang labing suod nga relasyon. Daw sa ano pa gid ka mas imposible kaayo nga mahitabo ini nga pauswagon ang kinaugalingong gugma para sa indi makabibihag ukon indi angay nga higugmaon! Paano, niyan, makahimo ka bala magsunud sa bibliyanhong sugo nga “HIGUGMAA ANG IMO ISIGKATAWO SUBONG SANG IMO KAUGALINGON” (Mga Taga-Roma 13:9b)?

Ikaw makahigugma lamang sang tanan nga katawhan pinaagi sa panghunahuna sang indi kinaugalingong gugma (Mga Taga-Roma 13:8–10). Ang indi kinaugalingong gugma para sa bug-os nga katawhan wala nagakinahanglan sang pagkamakabibihag, pag-inabyanay, ukon bisan sang pagpakigkilalahay sa natungdan sang gugma. Ining walay kondisyon nga gugma nga nagatubod pagowa sa pagkamatinud-anon sang tagtungud imbis sa pag-apela sang natungdan amo ang parehong gugma nga ginahatag sang Dios didto sa tanang mga tumuluo (Juan 3:16; Mga Taga-Efeso 5:1–2). Ang Dios nagplano kag nagtuman sang kaluwasan sang mga ditumuluo suno sa Iya perpektong pagkamatinud-anon. Ang subong nga gugma indi masentimiyento ukon mabinatyagon kondi nagadepende-sa putling kaayo. Kon ikaw mag-angkon sang espirituhanong pagtahod-sa kauga-

lingon kag magpauswag sang kinaugalingong gugma para sa Dios (1 Juan 4:21), ikaw makaagum sang putling kaayo nga ginakinahanglan agud ipahayag ang indi kinaugalingong gugma sa tagsa ka tawo sa imo kadulunan.

Ang gugma mapailubon, kag malolo, *kag* indi mahisa; wala ini nagapabugal *kag* indi mapa-taastaason, wala nagaginawi sang dinagakaigo; wala nagapanglaghap sang iya kaugalingon, indi mainakigon, wala nagasapak sang isa ka sayup nga *gin-antos*, wala nagakasadya sa di-pagkamatarong, kondi nagakasadya sa kama-tuuran; nagabatas sang tanan nga mga butang, nagatoo sang tanan nga mga butang, nagalaum sang tanan nga mga butang, nagaantos sang tanan nga mga butang. (1 Mga Taga-Corinto 13:4–7)

Ang indi kinaugalingong gugma, ginkuha halin sa divine nga putling kaayo, nagauna sa mga kasal-anan kag mga depekto sang katawhan. Kon ang kinaugalingong gugma para sa Dios kag ang indi kinaugalingong gugma maghiusa agud magporma sa putli nga kaayong-gugma, ikaw indi maawat sang mapintas nga dipagpaumod, nagaaso-aso nga kaakig, paghukum, pagdumut, ukon sang iban pa nga mga sala sa panghunahuna, kag indi ka masamok sa pagkalapyo, kabug-aton, paghingabot. Ikaw magasunud kag mag-ilog sa Ginoo pinaagi sa pagbayad sang mga pang-insulto kag pag-ilinaway sang pagkalooy, pagkalolo, pagkamapinaumuron, kag pagkamapinailubon (Mga Taga-Colosas 3:12–14; 1 Pedro 3:8–9).

9: PAGPAKIG-AMBIT SANG KALIPAY SANG DIOS

Samtang naga-antos sang indi mahanduraw nga mga kasakit sang krus, ang pagkatawo ni Kristo wala gid nagdula sang perpektong pagkakontento kag kasadya (Mga Hebreo 12:2). Ang Iya matawhay nga panghunahuna natumbasan sang kalisdanan kaupod sang kauswagan kag sang pagkinabuhi kaupod sang pagkapatay. (Mga Taga-Filipos 1:21). Wala gid Siya nakabatyag sang pagkakulba ukon pagkasubo para sa Iya kaugalingon. Ang Iya kalipay wala nagbaylo bisan sa idalum sang mabudlay nga mga kahimtangan, pagpamintas, sobrang pagpasakit, indi matarong nga pagtrato, kamatayon. Ikaw may ara sang alagyan sa amo man sining kalipay sa imo kinabuhi—ang pagkamahamungayaon wala nagadepende sa mga katawhan, kahimtangan, ukon sa mga detalye sang kinabuhi. Kon ang panudlo sang Bibliya kag putli nga kaayong-gugma magpuno sang imo kalag, ikaingaw mo ang pagkakontento sa tunga sang panghunahuna, katawhan, sistema kag mga pagtilaw sang katalagman.

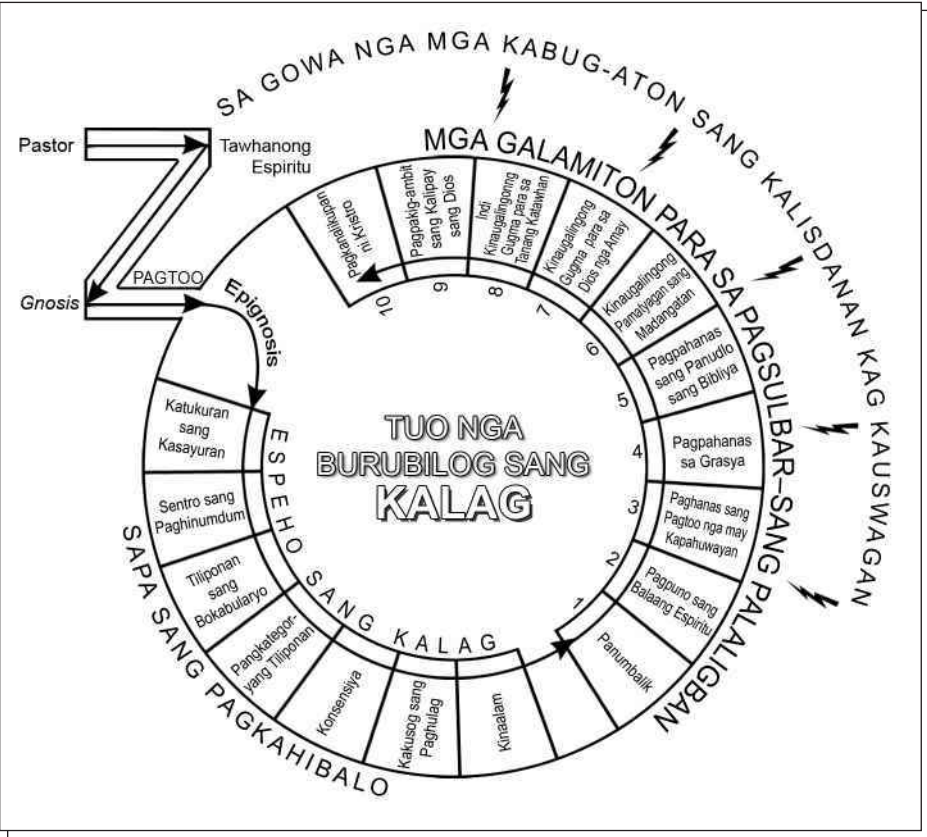
“Ini nga mga butang nahambal Ko [Jesu-Kristo] sa inyo [ang mga mando sang panudlo sang Bibliya], nga ang Akon kasadya [ang kalipay sang Dios] mangin yara sa inyo, kag sa *sina* ang inyo kasadya mabug-os [maghamtong kag permanente].” (Juan 15:11)

Ang kalipay sang Dios mapinadayunon kag masakdagon sa kaugalingon. Kon ang imo espirituhanong kinabuhi nagauna sa mga kahimtangan, ikaw nagadala sang kalipay sang Dios upod sa imo subong isa ka pirmi nga kaupod. Ang imo divine nga kalipay sa sulud kag espirituhanong pagkahamtong magdaog sang bisan anong tawhanong

pagkawalay kalipay ukon makahaladlok nga mga sitwasyon (Santiago 1:2) kag maghimo sang dalagko kaayo nga kapasidad para sa kinabuhi. Wala sang tingob nga mga kahimtangan ang makapiyerde sa imo.

#10: PAGKANALIKUPAN SANG PERSONA NI JESU-KRISTO

Kon nagkagrabe ang imo paghigugma kag pagtahod sa isa ka tawo, ikaw makapauswag sang isa ka nagbaskog nga kainit sang pagbatyag para sa sina nga tawo. Sa amo man, kon ikaw magtubo sa paghangup kag paghigugma

FLOT SANG KALAG

kay Ginoong Jesu-Kristo ang imo pagtalupangud nakabuton sa Iya. Siya ang imo ginailog nga halimbawa, ang importante kaayo nga sulundan para sa imo kinabuhi. Ang Ginoo mahimong imo pinakasuod nga kaupod, nagaimpluwensya sang imo tagsa ka paghunahuna kag paghulag. Ikaw nagasentro sa kada tion sa Iya. Sanglit nga ang imo espirituhanong kinabuhi karon nagadepende sa pagpapagsik nga halin lamang kay Kristo, mag-untat ka sa pagdepende sa katawhan para sa gugma, kalipay, bulig, ukon suporta. Mahimo ka nga espirituhanong nagasakdag-sa kaugalingon. Wala sang pag-antos, katalagman, kakibot, ukon kabug-aton nga makahimo magsamok-samok sa imo kalag kag magpadulum sang nagapaathag nga presensya ni Ginoong Jesu-Kristo.

Ang yabi sa paggamit sining pinakamaayo kaayo nga kasulbaran amo ang padayon nga pag-uswag sa espirituhanong pagkahamtong agud nga ang hunahuna ni Kristo maglapnag sa imo hunahuna. Samtang ikaw nagakinabuhi para kay Kristo, ang imo kalag nagaporma sang pinakadako nga pagpahayag sang kinaugalingong gugma sa Dios; ang imo mga ulunahon nagapauyon sa divine nga palananawon lamang. Ang pagkamataastaason kag pagsentro-sa kaugalingon mabaylohan sang sining perpektong halimbawa sang pang-engganyo, sang nagapapagsik nga putling kaayo, kag sang indi maawat nga kapagsik kag kapasidad para sa pagkinabuhi. Ang kalipay kag pagkakontento nagapakilala sang imo kinaugali bisan pa ano sang imo mga kahimtangan. Ang mga palaligban madula samtang ang mga kailigbon kag mga grabe nga handum sang makasasala nga kinaiya mapanas sang imo pagkanalikupan ni Kristo nga kalag.

Sa panahon sang Pagpakatawo si Jesu-Kristo nagpakita sang pagkaespirituhanong walay kasarang magpakasala,

pagtoo nga may kapahuwayan, pagpahanas sa grasya kag pagtolon-an, katumanan sang Iya madangatan, putling-gugma, kag kalipay sang Dios. Karon, armado sang parehong gahum kag mga pagkabutang, ang imo panghunahuna makahimo magbinagbinag sang Iya divine nga mga palanan-awon sa pagsulbar-sang palaligaban (2 Mga Taga-Corinto 5:14a; 1 Pedro 1:8). Ang padayon nga sirkulasyon sang nametabolisar nga panudlo sang Bibliya sa imo sapa sang imo pagkahibalo nagapamunga sang isa ka konsentrasyon sa Ginoo nga nagapatigbabaw sa tanang mga kaagi sang pagkinabuhi ukon pagkamatay.

Suno sa akon mahanuut nga pagpaabot kag paglaum [hingpit nga pagsalig], nga indi ako mahuy-an sa bisan ano nga butang, kondi *nga* may bug-os nga pagkaisog, si Kristo bisan pa sa karon, subong man sa gihapon, madayaw sa akon lawas, bisan kon pinaagi sa kinabuhi ukon pinaagi sa kamatayon. Para sa akon, ang pagkinabuhi amo si Kristo, kag ang mapatay amo ang pagdaog. (Mga Taga-Filipos 1:20–21)

Sa sining mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban nga ara sa hunahuna ikaw makasentro sa pagsulbar sang pagkatip-ang sa kahadlok. Ang kaisog nagakinahanglan sang paghunahuna sa idalum sang kabug-aton. Ang mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban nagkuha sang tanang mga lawa sang kahadlok halin sa imo panghunahuna kag nagabaylo sa ila sang pagsalig sa panudlo sang Bibliya nga sa diin nagatuytuy sa pagsalig sa Ginoo. Ang siguradong pagsalig sa Ginoo nagapagowa sang kinataasang porma sang kaisog—isa ka panghunahuna sang malinong nga pagkakalma, madinumdumon nga determinasyon, kag

matutum nga paghimud-os sa idalum sang tagsa ka kahimtangan sang kinabuhi.

Kinahanglan mo piyerdihon ang kahadlok sang wala pa ang kahadlok nagapiyerde sa imo; dason sa sina lamang nimo mapiyerde ang kaaway sa inaway. Kon ang kahadlok magdasmag, kinahanglan ini indi gid pagatugotan nga magdabdab sang isa ka makaguluba nga nagkinadinang reaksiyon sang mga sala sa panghunahuna nga magapainutil sang hunahuna, paghimo-sang desisyon, kag mga paghulag.

1. Sa dugang nga ikaw magyanib sa kahadlok, sa dugang nga imo ginapadayon ang kahadlok.
2. Sa dugang nga imo ginapadayon ang kahadlok, mas nagadako ang imo kapasidad sa kahadlok.
3. Mas dako ang imo kapasidad sa kahadlok, mas labaw nga ginadugangan mo ang gahum sang kahadlok sa imo kinabuhi.
4. Sa dugang nga imo ginadugangan ang gahum sang kahadlok sa imo kinabuhi, mas labaw nga ikaw nagakinabuhi pinaagi sa kahadlok kag mas nagadako ang imo kapasidad agud magtoon kag maggamit sang panudlo sang Bibliya.
5. Sa dugang nga ikaw nagakinabuhi pinaagi sa kahadlok nagadugang nga ikaw nahadlok sa kinabuhi.
6. Ang kahadlok nagasentro sa palaligban, apang ang panudlo sang Bibliya nagasentro sa divine nga kasulbaran. Ang divine nga kasulbaran amo ang solo nga kasulbaran; ang tawhanong mga kasulbaran amo ang indi kasulbaran.
7. Ang kahadlok amo ang sala nga nagahimo sang pagkamabinatyagon, ang kinadak-an nga pagpangawat sa espirituhanon nga kinabuhi.

8. Ang kahadlok nagapanganak sang pagkamataas-taason, apang ang panudlo sang Bibliya nagaatipan sang pagpaubus kag sang espirituhanong kinabuhi.
9. Ang kahadlok nahanungud sang kamatayon indi makapugong sang kamatayon, kondi ang kahadlok makapugong sang pagkinabuhi sa espirituhanong kinabuhi nga gindisenyo sang Dios para sa tagsa ka tumuluo.

Ang kahadlok nagapahalimbawa sang tawhanong palanan-awon kag nagabalabag sang pagsulbar sang palaligban. Sanglit nga ang kahadlok amo ang sangkap sang pagkakumplikado sang balatyagon nahanungud sang mga sala, ini nagapanegatibo sang paghunahuna, paggamit sang panudlo sang Bibliya, ukon sang bisan anong abilidad agud makapanghikot sa isa ka krisis. Ang indi mapunggan nga kahadlok nagapadula sang pagka-epektibo sang FLOT nga linya nga mga pagpangapin kag nagapaluya sang pagproseso sang hunahuna. Kinahanglan makilala mo ang mga sintoma kag mga epekto sang kahadlok kag bug-os nga piyerdihon ang pagkamangguluba nga mga gawi sini. Sa labing diyutay lima ka mga katagorya sang mga sala sa balatyagon ang nagapanalingsing halin sa gamut sang kahadlok—pagkabalaka, pagdumut, reaksyon, kasal-anan, pagkalooy-sa kaugalingon. Kinahanglan mo ituad, ipain, lipatan, kag magpadayon halin sa sini nga mga sala agud makabalik sa duug awayan sang kaisog kag makatarunganong hunahuna.⁵³

1. Gulpi nga katalagman ukon kahadlok sang isa ka palaabuton nga kampanya nga nagabutang sang isa ka

53. Thieme, *Panumbalik kag Magpadayon!* 37–38; *Pagpain sang Sala* (2014), 13–18.

sundalo sa dako kaayo nga kabug-aton kag nagahimo sang *pagkabalaka, katublagan, pagkaramaal sang pagkakibot, pagkadula sang pagpugong*. Ang subong nga kakulba nagapugong sang pagpuno sang Balaan Espiritu kag nagapalong sang espirituhanon nga kinahanglanong gahum. Samtang ang balatyagon ang nagadumala sang kalag, ang isa ka sundalo mahimong isa ka talawan. Ang patunda nagabaylo sang maangayong panghunahuna nga nagaresulta sa imahinasyon nga nagapanawag sang dalagkong kasulub-an nga mga senaryo—ang siguradong pormula para sa pag-atras kag pagkapiyerde. Agud pagbawi sang kaisog kon ang kalapyo sang kahadlok kag kabalaka nagapanalakay sang kalag, kinahanglan ka magpanumbalik, dason maggamit sang paghanas sang pagtoo-nga may kapahuwayan. Magsentro sang imo panghunahuna sa isa ka bibliyanhong saad kag ipilak ang imo mga palaligban sa Ginoo (1 Pedro 5:7).

Maghimulaton [kabalaka, pagkaramaal sa kakibot, pagkadula sang pagpugong] para [nahanungud] sa wala, kondi sa tanan nga butang pinaagi sa pagpangamuyo kag pag-ampo nga may pagpasalamat tugoti ang inyo mga pangabay nga mahibaloan sang Dios. Kag ang paghidait sang Dios [ang resulta sang paghanas sang pagtoo-nga may kapahuwayan], nga sa diin nagapangibabaw sang tanan nga paghangup, magabantay sang inyo mga tagiposoon kag sang inyo mga hunahuna sa kay Kristo Jesus. (Mga Taga-Filipos 4:6–7).

Ang inaway indi imo. Ang Ginoo gusto nga ikaw magsalig lang gid sa Iya. Ang Dios matutum nga mag-atipan sa imo sa tanan nga panahon sang kalisdanan, apang ang “pahuway” nga halin sa pagtoo-nga may kapahuwayan indi mahitabo tubtub nga ikaw napunan sang Espiritu, mag-angkon sang Iya mga saad, kag tugotan ang pagtoo nga magdumala sang sitwasyon.

Kon ang reyalidad sang panudlo sang Bibliya nagapangatubang sang reyalidad sing sitwasyon sang inaway, ikaw may ara isa ka klaro nga pilianan. Kon ikaw magsentro sa Pulong sang Dios, ang konsentrasyon kag kaisog magaeskorte sa imo sa tanan nga panahon sa duug awayan. Kon ikaw magasentro sa palaligban ukon sa mga kahimtangan, ang kabalaka kag katublagan magaupod sa imo bisan diin ka makadto. Bisan pa sang kasangkaron sang imo kapit-os, ang pagtoo-nga may kapahuwayan magahulag. Ang panudlo sang Bibliya sa imo kalag nagapanglupig sang bisan anong mga kabudlay.

Kay Siya nagpalingkawas sa akon sa
tanan nga kagamo;

Kag ang akon mata nakatan-aw nga
may pagpaayaw-ayaw sa akon mga
kaaway. (Salmo 54:7)

2. Ang mabudlay dag-on nga kaaway nga nagapamukaw sang kahadlok makahimo man magpapagsik sang grabe nga *pagdumut*. Kon ang suod nga abyan napilasan ukon napatay, ang nagaresulta nga akig kaayo nga balatyagon nagapadabdab sang isa ka mapintas nga sabat. Ang pagkapropesyonal kag maangayon nga panghunahuna madula nga nakam-

byohan sang madumtanon kag tigpamatay nga paghingabot. Ining indi sarang mapalukmay kag kriminal nga mga pagkalain kaayo sang buut wala sang lugar sa inaway nga sitwasyon. Ang mga gira indi madaog pinaagi sa mga pagpuswak sang balatyagon, kondi pinaagi sa kalma, maamligon, kalkuladong pagplano kag pagtuman.

Ikaw kinahanglan magkadto sa gira nga may putling kaayo sa imo kalag: ang maengganyohon nga putling kaayo halin sa kinaugalingong gugma para sa Dios nga Amay kag ang nagapanghikot nga putling gugma sang indi kinaugalingong gugma para sa tanan nga katawhan. Ang maengganyohon nga putling kaayo sang hingpit nga pagsalig sa Dios nagapapagsik sang nagapanghikot nga putling kaayo sang kaisog nahanungud sa tawo. Kon ikaw magpakita sang putling-gugma, indi ka makadungan tipig sang kainit sang ulo kag pagdumut. Kinahanglan ka magtuman sang imo misyon sing walay pagkalooy, nga nagapabilin sa sulud sang mga limitasyon sang mga sulundan sang pakighisugot kag mga kombensyon sang gira.

3. Ang mga kahadlok nga nagapaantos sa isa ka sundalo nga nagaatubang sa inaway nagapaulhot sang *reaksyon*. Ining maluib nga sala sang balatyagon nagalakip sang kapaitan, pagkamabaluson, pagkamadumtanon. Ang naglapnag nga pagkamabinatyagon sang reaksiyon nagapamunga sang pagkakumplikado sang pagpanghingabot, nagadugang nga pagkawalay kasigurohan, kag nagatuis sang reyalidad. Ang reaksiyon nagapauswag sang pagkanalikupan-sang kaugalingon kag pagkanalimbongan-sang kaugalingon, nga sa diin nagapa-

bungkag sang panghunahuna, pagkaginamo sang konsentrasyon, kag sa pagkawala sa lugar nga pagkakontento. Ang ginpadugay nga reaksiyon ma-kapagrabe paus-us pakadto sa indi normal nga pagpanghikot sang personalidad—ang medyo bu-ang ukon buang nga pamatasan. Ining makakina-ugalingon, mausisaon sa kaugalingon, kag indi makatarunganong mga sabat nagapadula sang pagpanghikot kag nagapadula sang epekto sang putling kaayo kag sang disiplina sa kaugalingon nga kinahanglanon kaayo para malampasan ang kabug-aton sang inaway. Ang tumuluo nga nagabalibad nga bulngan ang isa ka napilasan nga pangisip pinaagi sa pagpanumbalik kag paggamit sang pangpakalma nga balanyos sang *epignosis* nga panudlo sang Bibliya indi makapamugong sang reaksiyon sa pagpagrabe pa gid sang indi pagkabalanse sang balatyagon, indi pagkalig-on sang panghunahuna, kag sang pagsentro-sa kaugalingon. Daw ano ka trahedyang masaksihan ining kompletong pagkahamulag sa grasya sang Dios.

Ang pagpaubus sa pagpahanas sa grasya nagapamatok sa pagsentro-sa kaugalingon kag pagkasensitibo kaayo kag nagasikway sang pagkaindi makatarunganon para sa maayo kag malig-on nga panghunahuna nga naengganyo sang pagpahanas sang pagtolon-an. Indi ka magtugyan sa kapaslawan ukon kaakig nga nanging kabangdanan sang pagkalapyo, walay reyalidad nga mga pagpaabot, ukon dimatarong mga pagtrato. Ang pagkamapailubon nagapugong sang dimatuud nga mga kasulbaran sang pagkamataastaason, tawhanong palanan-awon, kag sang mga katalagman sang pagkamabinatyagon

(Santiago 4:6). Ang pagpaubus nagahatag sang halimbawa sang putling kaayo kag sang pagkamatinud-anon sang espirituhanong kinabuhi.

Ang Kristohanong sundalo makahimo man maglikaw sa reaksyon kag magpadayon sa kadungganang kag pagkamatinud-anon pinaagi sa paggamit sang indi kinaugalingong gugma, ang kabaliskaran sang kapaitan, pagkamabaluson, pagkamadumtanon. Ang indi kinaugalingong gugma indi maapektohan sang pagdumut, paghingabot, pagkawalay katarungan, ukon sang pag-ilinaway nga ginapatumod sa imo. Tungud sang indi kinaugalingong gugma indi ka na madulaan sang pagpugong sang imo mga balatyagon kondi nga patas kag maangayon nga magpangusisa sang pagsinumpunganay nga nagalibotlibot sa imo. Kon diin ang pagpahanas sa grasya, pagpahanas sa pagtolon-an, kag ang indi kinaugalingon nga gugma nagapuyo ikaw walay kabalak-an sang makapasala nga reaksyon.

4. Samtang ang kahadlok kag pagkaramaal sa kakibot nagpundo sa imo kalag, ikaw puwede malabot sa *kasaypanan* agud tinloan ang imo konsyensya. Ipalugdang mo ang imo kaugalingon sa dagat sang pagbasol-sa kaugalingon tungud sang nag-agi nga kapaslawan, tungud sang pagpatay sang kaaway, ukon sang kamatayon sang isa ka abyan. Sang ikaw nagaisahanon lamang sa panahon nga maghunahuna nahanungud sang pagkaguba kag kasulub-an sang gira, basi magpakagumon ka sa makahaladlok nga pag-akusar. Pinaagi sa indi mapunggan nga pagkamakinaugalingon ikaw magkabig sang imo madungganong serbisyo nga makahuluya kag nabulingan. Nagatubog sa kasaypanan, nagapauswag ka

sang nagkinadina nga mga sala sa panghunahuna nga makapalukso sa imo sa pagbaliskad.⁵⁴ Ang kada isa sang sini nga mga sala amo ang dalan pakadto sa pagkaguba.

Ang sobra nga pagbasol-sa kaugalingon nagapadili sang paglipat kag pagpain sang mga sala pagkatapos sang pagpanumbalik kag nagakambyo sang mga galamiton sang pagsulbar-sang palaligban sa mga mekanismo sang pagpangapin subong sang pagpugong kag pagpanghiwala. Ang pagsikway sang masakit ukon grabe kaayo nga pag-antos sang mga hunahuna, halandumon, mga balatyagon, ukon mga buyo sang kinabubut-on umalagi lamang nga nagapahaganhagan sang kasaypanan kag grabe nga paghinulsol. Ang subong nga paghawid nagapangulekta subong sang basura dira sa imahinasyon sang hunahuna kag nagatugot sang tawhanong palananawon nga magasuhot kag magdumala sang sapa sang pagkahibalo. Ang kangutngut sang kakulangan kag pagkawalay mahimo nagapanghilabot sang imo konsentrasyon, nagauswag pakadto sa grabe kaayo nga pagduhaduha nahanungud sang moral nga mga palatukuran sang imo paghimulat kag sang kagrabe nga pagkanalikupan sang nahayag nga hustong pamatasan. Ining ginpasakitan nga kahimtang sang hunahuna nagapangwasak sang kaisog sa inaway. Indi ka na makahuput sang mabinungahon nga espirituhanong kinabuhi ukon mangin ang epektibo nga sakup sang koponan sang inaway.

54. Ang pagbaliskad amo ang nagauswag nga pagbalik sang tumuluo pakadto sa pagginawi sang ditumuluo pinaagi sa padayon nga pagkaunud-non kag sa pagsikway ukon pagbale-wala sang panudlo sang Bibliya. Ang pagbaliskad wala nagapakahulugan sang pagkadula sang kaluwasan. Tan-awa ang Thieme, *Reversionism* (2000), 13–19.

Ano bala ang kasulbaran sang Dios sa sining sala sang pagkasal-an?

Mga kauturan, wala ko ginaisip ang akon kaugalingon subong nga *ini* akon na; apang isa ka butang ang *akon ginahimo*: ginakalimtan kon ano ang *ara* nga tinalikdan [lakip ang kasal-anan] kag ginalambot kon ano ang *ara* sa unahan. (Mga Taga-Filipos 3:13)

Indi magpuyo sa tuman ka mabinalak-on sang nag-agi. Indi gid magbalikid—pirmi magtan-aw sa unahan! Ang pagpatay sa kaaway sa inaway ginpakamatarong kag maayo gid sa atubangan sang Ginoo. Ang pagpasakit sa pawas sang kasal-anan makapausmod lamang sang imo espirituhanon nga pag-abante. Ang kasal-anan kag paghawid sang kaagi nagapanghiwala sang reyalidad sang kalisdanan kag magkansela sang pagsalig sa divine nga mga kasulbaran, apang ang pagpahanas sang grasya kag ang kinaugalingong pamatyagan sang madangatan nagapaigo-igo sang imo panghunahuna sa reyalidad sang divine nga pagkamanugbantay. Bisan sa wala gid kaayo sang reyalidad nga kahimtangan sang inaway ikaw magagakus sang plano sang Dios imbis nga magpanglaghap sang pagpalagyo. Kon ikaw buhi pa gihapon, ang Dios may ara katuyoan sa imo kinabuhi. Biyai ang pagbasol-sa kaugalingon kag magpadayon sa pagtuman sang imo kinaugalingong espirituhanong madangatan!

5. Ang *kalooy-sa kaugalingon* pirmi nagakatabo dira sa grabe kaayo nga kalisdanan sa duug sang inaway. Nag-atubang sa makakilibot nga mga kondisyon,

ang agresibo nga kaaway, kag ang walay siguro nga palaabuton, ang kompyansa sa kaugalingon nagakalugdang kag puwede ka mag-umpisa nga makabatyag sang kasubo para sa imo kaugalingon. Ining pagkamakinaugalingon amo ang kabaliskaran sang pagsentro sang kosentrasyon sa divine nga palanan-awon, pagsalig sa Dios, kag pagsentro dira sa misyon nga pagatumanon. Paano mo bala awayon ang kalooy-sa kaugalingon? Ang wala pa nagtubo nga tumuluo nagapalista sang paghanas sang pagtoo-nga may kapahuwayan; ang hamtong nga tumuluo nagasalig sa pag-angkon sang kalipay sang Dios. Ang nagasunud nga pagkakontento kag kalinong nagapabaskog sang kompyansa sa kaugalingon kag nagapabag-o sang propesyonal nga panghunahuna sang isa ka Kristohanon nga sundalo nga basi sa iban nga pamaagi magtugyan sa makapadula sang kompyansa nga mga kahimtangan.

Ang pagkanalikupan ni Kristo dugang pa gid nga nagasagang sa pagkanalikupan na sang kaugalingon nga nagapanganak sang kalooy-sa kaugalingon. Ang si Kristo “naporma sa imo [sa imo panghunahuna]” (Mga Taga-Galacia 4:19*b*) nagakahulugan nga Siya nagapanguna na sa tanan mo nga mga konsiderasyon. Imbis nga magreklamo sa katawhan ukon sa mga kahimtangan nga may pagkakumplikadong martir ukon magakalooy sa mga nakapalibot sa imo, maggamit sang panudlo sang Bibliya nga imo natipon. Ang imo nga kalag makapatawhay sa idalum sang kabug-aton kag ang imo kinaugalingong pamatyagan sang madangatan magapapagsik sang pagsalig kag kaisog.

Sa tion nga ang panudlo sang Bibliya mahimong

imo unang ulunahon, sa kinatapusan makalambot ka sa espirituhanong pagtahod-sa kaugalingon, kinaugalingong gugma para sa Dios, ang kalipay sang Dios, kag pagkanalikupan ni Kristo. Si Apostol Pablo nagsaysay sini nga kinataasang bahin sang espirituhanong kinabuhi.

Kag ang gugma ni Kristo ang naga-gahum [nagapang-engganyo] sa aton.
(2 Mga Taga-Corinto 5:14a)

Naengganyo sang persona ni Jesu-Kristo nga nagaestar sa imo (Juan 14:20; 17:22-23, 26; Mga Taga-Colosas 1:27), imbis sang kahadlok nga indi mapunggan nga nagapanghilabot sa imo adlaw-adlaw nga kinabuhi, ikaw makatukib sang pakamaayo, pagkapagsik, kag kabakod halin sa imbentaryo sang panudlo sang Bibliya sa imo kalag. Ang kalooy-sa kaugalingon nagapamukaw lamang sang kaluyahon kag pagkadula sang pagkapagsik. Kon ang katalagman nagapang-igo, indi ka gid magpanglaghap sang lingaw sa gamo pinaagi sa pagpalimos sa imo kalooy-sa kaugalingon; sa baylo kinahanglan maghinumdum ka sang pagkakalma ni Jesu-Kristo nga sa diin ikaw permanente nga nahiusa. Sa sina lamang makabatyag ka sang kadaugan labaw kay sa kahadlok.

ESPIRITUHANONG PAGDUMALA SANG PAGKABUTANG PARA SA KRISTOHANONG SUNDALO

Ang Dios perpekto, ang Iya plano perpekto.⁵⁵ Apang kita, nga mga tigbaton sang Iya plano, mga indi perpekto. Ang sala nagaguba sang aton kalag, nagawasak sang pagtuman sang sini nga plano. Ang sala indi gid kabahin sang katuyoan sang Dios para sa aton kinabuhi. Sanglit nga ang unudnon nga Kristohanon indi makatuman sang perpekto nga plano sang Dios, ang Dios magrasyahon nga nagasangkap sang sining duha sang gahum kag sang palaagihan para malam-pasan ang mga sala sang pagkamabinatyagon kag pagkamataastaason, ang tanan nga tawhanong mga kaluyahon nga nagasupok sa plano sang sistema sang regulasyon. Sang ang tumuluo mapinadayunong nagagamit sang tatlo ka espirituhanong mga kahanas—ang pagpuno sang Balaan Espiritu, ang pag-intiyende sang panudlo sang Bibliya pinaagi sa Operasyon Z, kag ang kalkuladong paghan-ay sang napulo ka mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban—ang bisan anong sala mahimong mapiyerde sang wala pa ini makapanghilabot sa panghunahuna, mga desisyon, kag mga paghulag.

Kay ang Dios wala naghatag sa aton sang isa ka espiritu sang katalaw [kahadlok], kondi sang gahum [pagpuno sang Espiritu] kag gugma [putling-gugma] kag disiplina [malig-ong

55. Ang plano sang sistema sang regulasyon sang Dios para sa Simbahan amo ang pinasahi nga espirituhanong kinabuhi pagkatapos sang kaluwasan gindisenyo para sa taga ka tumuluo sa Panahon sang Simbahan. Tan-awa ang Thieme, *The Divine Outline of History*, 95–97.

hunahuna ukon pagpahanas sa pagtolon-an].
(2 Timoteo 1:7)

Ang espirituhanong kinabuhi sang hamtong nga tumuluo tuman gid nga nagadepende sa putling kaayo.⁵⁶ Tatlo sang napulo ka mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban mga ginkategorya sa idalum sang putling-gugma—ang kinaugalingong gugma para sa Dios nga Amay, indi kinaugalingong gugma para sa tanang katawhan, kag ang pagkanalikupan sang persona ni Kristo. Kon ang putling-gugma nagahulum sang kalag ang kahadlok indi makapanggamut. Tungud sang kahadlok nga ginpahalin sa kalag ang espirituhanong kinabuhi nagauswag kag parehong ang kaisog kag ang maabtik nga pamatyagan sang panghunahuna mahimong ang pamaagi sang pagkinabuhi sang tumuluo.

Wala sing kahadlok sa gugma; apang ang perpektong gugma [putling-gugma] nagapahalin sang kahadlok. (1 Juan 4:18a)

Ang pamangkutanon basi ipamangkot, “Magkompromiso bala ako sang akon espirituhanon nga kinabuhi kag maglapas sang putling gugma kon ako magpatay sang mga kaaway sang akon pungsod sa inaway?” Siguradong indi! Ang espirituhanong kinabuhi makompromiso lamang pinaagi sa sala kag kapaslawan nga magpanumbalik, indi gid pinaagi sa paghimo sang katungdanan sang isa ka tawo sa inaway. Kon magbalibad ka nga tugotan ang kahadlok nga magdumala sang imo kalag, ang putling-gugma nagapabilin nga bug-os. Ang paghimo sang imo katungdanan sa inaway

56. Thieme, *Ang pagkamatitud-anon sang Kristohanon* (2019), 30–36, 124–154.

indi makaapekto sang imo espirituhanon nga kinabuhi tubtub nga ikaw nagapabilin sa pagpuno sang Balaan Espiritu pinaagi sa panumbalik kag maggamit sang mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban sa imo kaagi sa inaway. Kon ikaw ara sa plano sang Dios, Siya nagapanghikot sang *tanan* nga mga butang nga nagainugyon para sa imo ikaayo—bisan sa inaway.

Ang unang ulunahon sang Kristohanon nga sundalo amo ang espirituhanong kabakod. Ining espirituhanong kapagsik, nga sa diin nagapauswag sang kaisog sa inaway, nagahalin sa pagtoo sang panudlo sang Bibliya kag sa paggamit sang napulo ka mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban. Ang nagapiang-piang nga mga kabalaka para sa kinaugalingon nga kaayohan kag pagkalampuwas sa inaway amat-amat nga maghaganhagan. Subong isa ka tumuluo, ang imo kaayohan bug-os nga ara sa mga kamut sang Ginoo (Salmo 4:8). Indi ka pagakuhaon sa sini nga kinabuhi tubtub sa divine nga ginpili nga tion. Ang imo lamang kabalak-an amo ang himayaon ang Dios pinaagi sa pagtuman sang Iya plano sang sistema sang regulasyon sa imo kinabuhi kag sa imo kamatayon.

Paano mo bala tumanon ang plano sang sistema sang regulasyon sang Dios? Una, kinahanglan ikaw magapabilin sa pagkaespirituhanon pinaagi sa panumbalik kag pagpuno sang Balaan Espiritu. Sanglit nga ikaw nagsalig kay Jesu-Kristo para sa mas dalagko nga kasangkapan—ang kaluwasan—karon makasalig ka na sa Iya para sa mas ginagmay nga mga kasangkapan—ang imo adlaw-adlaw nga mga kinahanglanon. Pinaagi sa pag-angkon sang mga saad nga may kaupod nga paghanas sang pagtoo-nga may kapahuwayan ikaw mahanas sa grasya. Dayon, samtang ang panudlo sang Bibliya mahimong ang numero uno nga ulunahon sa imo kinabuhi, ini mahimo man nga imo

bug-os nga sistema sang suporta. Kon ikaw magtubo sa pagkaespirituhanon, makaangkon ka sang pagpaubus, ang kinaugalingong pamatyagan sang madangatan, kag sang kinaugalingong gugma para sa Dios nga Amay. Tungud sang espirituhanon nga pagkahamtong ikaw magaagum sang hingpit nga pagsalig sa Ginoo, mag-umpisa sa pagpakita sang putling kaayo sa katawhan kaupod ang indi kinaugalingong gugma, kag kaisog nahanungud sa mga kahimtangan. Ang kalipay sang Dios nagaistar sa imo kalag agud panason ang kalapyo kag sakdagon ang pangsulud nga paghidait. Sa kinatapusan, sang ikaw nalikupan na ni Kristo pinaagi sa paghunahuna sang Iya hunahuna, ikaw magpakita sang pagkamatinud-anon sa tagsa ka sitwasyon. Sa espirituhang pagkahamtong ikaw kabahin sang pinakaimportanteng bahin—ang indi makit-an nga baganihan nga nagahimaya sang Dios kag nagabulig agud ipreserba ang aton tinugyanan nga pungsod.

KADAUGAN SANG KRISTOHANON NGA SUNDALO

Ang isa ka nagaserbisyo-nga sundalo nga nagaatubang sa mga ginakinahanglan sang kinabuhi militar kasami nga nagapamangkot sa iya kaugalingon sang duha ka mga pamangkutanon:

1. Masarangan ko bala dumalahan ang mga kabug-aton sang kinabuhi militar sa panahon-sang paghidait ukon sang kalapyo sa inaway?
2. Mapatay bala ako sa inaway?

Sang ang isa ka tumuluo nagapamangkot sini nga mga

pamangkutanon, ang kritikal nga kabangdanan nga na-gaapekto sang iya sabat amo ang kahimtang sang iya espirituhanon nga kinabuhi.

Suno sa akon mahanuut nga pagpaabot kag paglaum [pagsalig], nga indi ako mapahuy-an sa bisan ano nga butang, kondi *nga* sa bug-os nga kapangahason, si Kristo sa bisan karon, subong sa gihapon, mabayaw sa akon lawas, bisan kon sa kinabuhi ukon sa kamatayon. Kay para sa akon, ang pagkinabuhi amo si Kristo, kag ang mapatay amo ang pagdaog [ganansya]. (Mga Taga-Filipos 1:20-21)

Si Apostol Pablo nagapahayag sang espirituhanong kabakod samtang nagapamalandong siya sang iya kinabuhi kag kamatayon nga matabo sa ulihi. Iya ginapanan-aw ang pagkinabuhi kag pagkamatay suno sa iya napaambit nga madangatan kag kinaugalingong kaangtanan sa kay Jesu-Kristo. Kon may ara ka sang espirituhanong kabakod halin sa pagkakusog sang espirituhanon nga kinabuhi, ikaw, sa amo man, makasabat sang tanang mga pamangkutanon sang pagkinabuhi kag pagkamatay nga may pareho sini nga pagsalig. Ang napulo ka mga galamiton sang pagsulbar-sang palaligban magadala sang kadaugan sa imo kinabuhi kag kadalag-an kag dignidad sa imo kamatayon.

Kadaugan sa Kinabuhi

Ang espirituhanong kinabuhi nagaumpisa sa tion sang pagtoo lamang sa kay Kristo lamang kag nagapadayon sa punto sang lawasnon nga kamatayon. Dugay na sadtong wala pa ang tion sang pagtoo, sadtong nag-agi nga

walay ginsuguran ang Dios nga nakahibalo-sang tanan nagsugo sang isa ka plano para sa tagsa ka tumuluo. Agud makakinabuhi sa sulud sang istraktura sang sina nga kinaugalingong plano, ang mga tumuluo kinahanglan maggamit sang ila kabubut-on agud makapabilin sa pagpakig-upod sa Dios kag agud makahimo sang maayo nga mga desisyon halin sa divine nga palanan-awon; ang pagkaunudnon kag tawhanong palanan-awon magtuklod sang tumuluo pakadto sa malain nga mga desisyon nga makasamok sa plano sang Dios.

Ang kalag sang tagsa ka tumuluo amo ang duug sang inaway. Ang pangsulud nga espirituhanong pagsinum-punganay nagasilabo: ang walay untat nga makasululay halin sa makasasala nga kinaiya agud maghimo sang malain nga desisyon halin sa kahimtangan sang kaluyahon batok sa pagpuno sang Balaan Espiritu nga nagahatag gahum sa maayong mga desisyon halin sa kabakod sang *epignosis* nga panudlo sang Bibliya. Ang negatibo nga kabubut-on nagaresulta sa pagdumala sang makasasala nga kinaiya kag pagkadula sang espirituhanong kakusog sang paghulag. Samtang ang pagkaunudnon nagapadayon, ang tumuluo mahimong magsabudsabod sa pagbaliskad nga nagalugdang pakadto sa moral kag indi moral nga pagkagaruk. Ang nagbaliskad nga mga Kristohanon mahimong indi makilal-an sa ila wala nagatoo nga mga kaatubang. Apang pinaagi sa positibo nga kabubut-on, ang Dios Balaan Espiritu nagadumala sang kalag, ang panudlo sang Bibliya nagasuhot sa panghunahuna pinaagi sa Operasyon Z, kag ang tumuluo nagauswag pakadto sa edarang espirituhanong kinabuhi nga mahimong isa ka daugan sa Kristohanon nga kinabuhi.

Kon ikaw magmetabolisar sang panudlo sang Bibliya, ikaw nagsunud sa halimbawa nga ginhan-ay sang Ginoo

mismong Iya kaugalingon sa panahon sang Iya kalibutanong buluhaton sang pagpangalagad. Sa bug-os nga panahon sang espirituhanong kinabuhi, ikaw, sa amo man, puwede maggamit sang Iya mga galamiton sang pagsulbar-sang palaligban dugangan sang pagkahimong nalikupan ni Kristo. Sa ano nga pamaagi mo dumalahan ang kalapyo sang inaway kag sang kabug-aton sang kinabuhi militar? Ang sabat nakadepende sa imo kabubut-on. Ang mahimo mo nga mga desisyon magdikta sang kinabuhi nga imo ginapangunahan.

PAGKINABUHI SA BUG-OS INAWAY

Makalampuwas bala ako sa serbisyo militar? Ang Dios bala may plano para sa akon sa unahan sang teritoryo sang gira? Ang Job 5:19–26 nagalaragway sang sabat sang hamtong nga tumuluo sa sini nga mga pamangkutanon: Itugyan ang sabat sa mga kamut sang Ginoo.

Si Job ara sa kasakit. Siya nadulaan sang iya mga anak kag sang tanan niya nga mga pagkabutang. Nasub-an kag nadulaan sang paglaum siya nagahulat na lang nga mapatay. Bisan pa nga si Job ara pa gihapon sa plano sang Dios, si Elifaz, sa maayong tinutuyo apang ang natalang nga abyan, sayup nga nagdahum nga si Job nakasala batok sa Dios kag nangin sa idalum sang divine nga disiplina. Samtang ang ditinuud nga panan-aw ni Elifaz sang ginhalinan sang pag-antos ni Job nangin kabangdanan sang dugang pa gid nga pagtilaw para kay Job, si Elifaz nagapahayag sang husto sa kasigurohan nga ang Dios magasulbar sang palaligban

“Halin sa anum ka mga kagamo Siya magapalingkawas sa imo,

Bisan pa sa pito ka malaut indi magtandog sa imo.” (Job 5:19)

Sanglit nga ang Dios nagapalibot sang tumuluo sang isa ka “pader sang kalayo” (Zacarias 2:5; 1 Pedro 1:5a), kita naprotektahan halin sa malaut. Ang Dios pirmi nagabaylo sang malaut nga nagapanakit sa aton pakadto sa aton kaa-yohan (Mga Taga-Roma 8:28). Tuhtub nga kita nagakina-buhi, ang Dios nagaprotekta kag nagapangapin sa aton agud nga kita makatuman sang lya plano.

“Tungud nga siya [ang tumuluo] naghigugma sa Akon [Jesu-Kristo], busa palingkawason Ko siya;
Ipahamtang Ko siya sang *sigurado* sa hitaas, tungud kay nakilala niya ang Akon ngalan. Siya magatawag sa Akon, kag Ako magasabat sa iya;
Ako kaupod niya sa kagamo;
Ako magaluwas sa iya , kag pasidunggan siya.”
(Mga Salmo 91:14–15)

Daw ano ka dalayawon ang mensahe para sa Kristohanon nga sundalo sa delikado nga sitwasyon ukon para sa bisan sin-o sa aton nga nagaatubang sang kalisdanan. Kon sa sulud sang panahon sang pito ka pinakadalagko nga mga kabug-aton sang kinabuhi wala sang malaut nga makapiyerde sa tumuluo sa sulud sang plano sang Dios, daw sa ano pa gid bala nga lya kita luwason sa adlaw-adlaw nga mga kabug-aton!

Apat sa sini nga mga kabug-aton mga nasambit sa sunud nga duha ka mga bersikulo; ang tatlo nagapabilin nga wala ginpangalanan. Ang apat nga ginpahayag nga

mga katalagman amo ang tiggulutum, gira, pangkatilingban nga katalagman, kag kamatayon. Ang tatlo nga wala mahinganlang mga kabug-aton amo ang mga nagakalainlain kag pagkambyo-kambyo sa kinabuhi sang tagsa ka tumuluo. Sila puwede nga ang kaugalingong-sugyot nga kalisdanan sa idalum sang kasugoan sang kinabubut-ong responsibilidad, divine nga disiplina para sa wala matuad nga sala nga nagaresulta sa masiluton nga pagpatuman sang Korte Suprema sang Langit, ukon, sa kaso sang hamtong nga tumuluo, pag-antos para sa pakamaayo agud padasigon ang espirituhanon nga pagtubo.⁵⁷ Sanglit ini nga dalanon nagapahinumdom sang palaabutong wala mahibaloang mga kabug-aton sa kinabuhi, kon sila magpaibabaw ang panudlo sang Bibliya magapreparar sa imo para sa ila, subong lamang sang panudlo sang Bibliya nga nagpreparar kay Job (Job 1:20–22).

“Sa tiggulutum Siya magatubos [palingkawas]
sa imo sa kamatayon,
Kag sa gira sa gahum sang espada.” (Job
5:20)

Sa kapanahonan ni Job ang tiggulutum amo ang nangin kasingkahulugan sang pag-usmod sang ekonomiya, pag-rumpag, ukon katalagman. Ang Dios nagasaad nga luwason ang Iya katawhan sa kakulangan sang pagkaon kag sa pagkagutum. Ining parehong saad nga nagamit sa panahon ni Job magamit man sa mga tumuluo ni Jesu-Kristo sa karon nga mga adlaw. Bisan kon daw sa ano man ka dako ang kalamidad sang ekonomiya, tubtub nga ang plano sang Dios para sa sina nga tumuluo makompleto iya malampasan ang

57. Thieme, *Ang Pag-antos sang Kristohanon* (2018), 62–67.

kalisdanan. Ang paghangup sang plano sang Dios halin sa panudlo sang Bibliya nagapadayon pahulag sang paghanas sang pagtoo nga may kapahuwayan kag nagapalig-on pa gid sang kinaugalingon pamatyagan sang madangatan—ang kasigurohan sang palaabuton diri sa panahon ukon sa pagkawalay katapusan.

Ang ikaduha nga katalagman nagapahayag sang desinyo sang Dios para sa Kristohanon nga sundalo. Sa inaway ukon sa idalum sang kabug-aton sang inaway ikaw pagaprotektahan sa “gahum sang espada.” Wala sang armas sa gira, bisan kon daw ano ka makapawasak, ang magakuha sang imo kinabuhi tubtub nga ang plano sang Dios nagatawag sa imo nga magpabilin sa kalibutan. “Ang inaway iya sang Ginoo” (1 Samuel 17:47*b*).

“Ikaw pagapalipdan halin sa paghanot sang dila
[pangkatilingban nga katalagman],
Indi ka magakahadlok sang pagkamakahas
[kamatayon] kon ini nagaabot.” (Job 5:21)

Kon ikaw amo ang biktima sang pagpamaslang sang karakter—pagguba sang reputasyon, tsismis, pangguba sang dungog, pagpanghukum—ang pangkatilingban nga katalagman makalambot sa dako kaayo nga mga pag-alalangay. Ang mga sala sa dila mga makaguluba apang ang Ginoo magaprotekta sa imo halin sa malisyoso nga pagpangguba sang reputasyon. Siya magapalig-on kag maghatag sang katarungan sa imo batok sa labing mapintas nga mga pag-ataki sa panghambal (Isaias 54:17; Mga Taga-Roma 14:4). Ang Dios nagahukum sang grabe kaayo nga disiplin sa mga maghukum kag mangguba sang reputasyon (Mateo 7:1–2; Mga Taga-Roma 2:1). Ang Dios nagaprotekta man halin sa ikaapat nga kalisdanan, agud nga kon ang

pagkamakahas kag kamatayon nagapamahog, ikaw indi kinahangalan magkahadlok. Indi ka puwede kuhaon halin sa sini nga kinabuhi luwas sa kinataasang desisyon sang isa ka mangin-alamon kag mahigugmaon nga Dios.

Sa sunud nga parapo, sa Job 5:22–26, ang pagkamakahas kag kamatayon mga nasambit sa pipila ka detalye.

“Ikaw magakadlaw sa pagkamakahas [kamatayon] kag tiggulutum [katalagman sa ekonomiya].” (Job 5:22a)

Agud makaangkon sang pamatyagan sang pagpakadlaw, agud makaangkon sang matawhay nga panghunahuna sa idalum sang makakulugmat nga mga kabug-aton sang kinabuhi, agud masarangan nga sabton ang sobra ka dako nga katalagman pinaagi sa paggamit sang napulo ka mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban—amo ini ang buut ginapakahulugan sang “ikaw magakadlaw sa pagkamahas kag tiggulutum,” Ang pagkadlaw nagapakita sa pangsulud nga pagkakontento kag kalinong sa tunga sang dako kaayo nga kalamidad. Ang tumuluo nga may pagkakalma kag pamatyagan sang pagpakadlaw nga ginkuha halin sa pagpakig-ambit sa kalipay sang Dios nagauswag sang mabaskog sa idalum sang mga kabug-aton sang kinabuhi.

“Indi ka magkahadlok sang ilahas nga kasapatan.” (Job 5:22b)

Sadtong dumaan nga kalibutan ang ihalas nga kasapatan kasami nga nag-ataki sang mahuyang kag wala nakapangaman nga mga tawo nga nagkalamatay tungud sang ila mga pilas. Busa, sa sini nga konteksto ang “ilahas nga kasapatan” amo ang pagpaanggid para sa gulpi, makahas nga katalagman. Kon nagaatubang sa mapintas kaayo nga

mga kondisyon, ang kaisog halin sa panudlo sang Bibliya nagaresulta sa panghunahuna nga preparado sa bisan ano nga butang, apang nagpatawhay. Ang tumuluo nakahibalo nga ang tanang “ilahas nga kasapatan” sa sini nga kalibutan indi makapamahog ukon makaguba sa iya. Wala siya nahadlok sang kalapiton sang kagamo kag pagkawasak. Siya kalma, may kasigurohan sa iya pagdepende sa divine nga pagtipig.

“Kay ikaw mangin kadampig [alyansa] sang mga bato sang latagon;
Kag ang kasapatan sang latagon magapakighidait sa imo.” (Job 5:23)

Sa konklusyon si Elifas nakasigurado sang divine nga proteksyon halin sa mga bato nga mga gingamit subong bala para sa dumaan nga armas—ang tirador. Karon nga mga adlaw ang kaarmasan sang mga sundalo nagalakip sang mga bala sang pusil, dalagko kayo nga mga pusil, mga misayl, ukon iban pa nga makapatay mga misayl pinaagi sa raket. Ikaw nakaalyansa upod sa mga bala nga nagakahulugan sang imo pagkawasak. Sa laing mga pamulong, wala sing bala nga ginpangalan ini sa imo tubtub nga ang Ginoo may ara plano para sa imo kinabuhi. Puwede ka magpatawhay sa masuayon nga palibot tungud kay ang Ginoo naggahin sa imo sang tion para sa pagkamatay kag wala sang pagwasak nga galamiton ang makapakuha sa imo sa sini nga kalibutan tubtub sina nga panahon. Kon ang lya plano para sa imo makompleto na, ang pagkamatay amo ang ganansya.

Ang Job 5:24 nagapadayon sang konklusyon nga nagapatumod sa aton panghunahuna kag lawasnong kaayohan bisan pa sang pito ka mga katalagman sang kinabuhi.

“Kag ikaw makahibalo nga ang imo layang-layang ara sa kalinong,
Kag ikaw magabisita sa imo puloy-an kag wala mahadlok sang pagkanadulaan.” (Job 5:24)

Samtang si Job naglingkod sa duta sa sulud sang pito ka adlaw kag pito ka gab-i (Job 2:13) nga nasobrahan sang katalagman nga wala gid sang nabilin kondi ang iya pagkamatinud-anon, daw sa ano ka hikayan inang si Elifas nga dapat magsambit nga ang “layanglayang” ni Job subong nga “ara sa kalinong.” Halin sa tawhanon nga palanan-awon wala gid ang sa kinabuhi ni Job and daw ara sa kalinong. Apang bisan pa sina si Job may kasigurohan. Kon wala ang pagtugot sang Dios, wala gid sang makapanakit kay Job ukon sang iya pagkabutang, kuhaon siya diri sa sini nga kalibutan (Job 2:6), ukon uyugon ang mga pundasyon sang iya matawhay nga panghunahuna. Sa amo man, ang imo kalinong kag kinabuhi magpabilin nga ara sa kalinong bisan nga nagaatubang sang nagaulan nga bala ukon sang pagsab-og sang mataas nga kalibre sang mga pusil. Kon ang panahon magaabot na para sa imo nga mangin absent sa lawas kag magaatubang sa Ginoo nawong sa nawong—ang isa ka duug sang wala na sang kasubo, wala na sang kasakit, wala na sang kamatayon, magaabot ka sa langit, ang puloy-an nga walay katapusan, perpektong kalipay, nga maghulat sang pagkabanhaw (2 Mga Taga-Corinto 5:8; Bugna 21:4).

“Ikaw makahibalo man nga ang imo mga kaliwatan magadamo,
Kag ang imo mga anak subong sang hilamon sang duta.” (Job 5:25)

Ang palatukuran nga ginpaklaro sa sini nga bersikulo nagapamatuud nga ang kinabuhi kinahanglan magpadayon. Bisan pa nga mapatay ikaw sa inaway, ang plano sang Dios sa mga kinabuhi sang mga nabilin kag ang lya plano para sa pag-abante sang kasaysayan indi mag-untat. Dapat mahibal-an mo nga ang kinaugalingong pakamaayo magapadayon nga igahatag sa tanan mo nga mga hinigugma.

Sa una ang Job 5:25 makit-ang nagapakahulugan nga ikaw makapanganak sang madamong kabataan nga magadamo pa gid sing mabungahon, apang ang sakup mas masangkad pa gid—ang tanan nga tawhanong kinabuhi magapadayon. Ang Dios nagagarantiya sang pagkalampuwas sang katawhan bisan pa sang pagsandig sa kaugalingong pagkawasak. Subong ang kasugpon sang unang kasaysayan sang pagsinumpunganay sang mga anghel, ang nasulat nga saysay sang katawhan magapadayon tubtub nga mapatuman ang sentensya ni Satanas sa katapusan sang Millennium (Bugna 20:10; cf., 2 Pedro 3:7, 10). Sanglit nga ang Millennium sa palaabuton pa, ang pagkawasak sang katawhan pinaagi sa nuclear nga trahedya, katalagman sa palibot, ukon bisan anong iban nga pangkalibutan nga kalamidad indi lamang puro nga estorya sa nobela kondi pagkatawhanong imposible. Si Ginoong Jesu-Kristo lamang ang lya kaugalingon sa tion sang malapit na gid ang Millennium ang magaguba sang sa karon nga bug-os kalibutan kag magtuga sang “isa ka bag-ong langit kag isa ka bag-ong duta.” Didto ang tanan nga mga tumuluo magaestar sa bug-os nga pagkawalay katapusan (2 Pedro 3:10–13, Bugna 21:1).

“Magaabot ikaw sa lulubngan sa bug-os nga kapagsik,
Kaangay sang pagtumpok sang uyas sa panag-on sini.” (Job 5:26)

Ini nga bersikulo amo ang konklusyon sang pamulong-pulong ni Elifas nga gindedikar sa mga ara sa uniporme nga amo ang magaatubang sa kamatayon didto sa inaway. Ang agrikultura nga pagpaanggid sang “ang pagtumpok sang uyas sa panag-on sini” nagapahayag sang isa ka tama kag isa ka sayup nga panahon para sa pag-ani. Ang eksperto lamang ang makahimo magpat-ud sang tama nga panahon. Sa tanan nga mga panghitabo sa kinabuhi kag kamatayon ang panyempo amo ang kritikal kag ang Dios amo ang eksperto.

Ang “panag-on” para sa imo kamatayon amo ang indi mapat-ud pinaagi sa imo edad ukon tawhanong kabubuton kondi pinaagi sa labaw nga kagamhanan, gugma, kag kinaalam sang Dios. Ang “pagtumpok sang uyas” amo ang magkapareho sa imo kalag kag espiritu nga nagabulag sa sini nga lawas sang kagarukan sa lawasnon nga kamatayon kag nagabalhin didto sa langit. Sanglit nga ang Dios nagatumpok sang uyas sa tama nga panahon, ang imo kamatayon amo ang kadaugan sang Dios; bisan kon sa duug awayan ukon sa katre, bisan kon sa pagkabatan-on ukon sa katigulangong edad, ang kamatayon amo ang pirmi nga pagtawag sang Dios.

Kadaugan Labaw sa Kamatayon

Mapatay ka bala sa inaway? Sanglit nga ang kamatayon ara sa mga kamut sang Dios, mahimo mo panason ini sa listahan sang mga kabalaka. Indi ang pagpamahog sang pagkamakahas ni ang bisan anong porma sang makapatay nga armas ang makahimo makapahalín sa imo sa sini nga kinabuhi tubtub pagatugotan sang Ginoo. Ang imo kamatayon amo ang estriktong desisyon sang Dios. Ikaw wala sing kontrol nahanungud sang tion, pamaagi,

ukon sang lugar sang kamatayon. Ang kamatayon amo ang kagahaman nga desisyon sang indi magkasayup nga kinaalam sang Dios, walay sayup nga pagkamatinud-anon, kag sang mapinadayunon nga gugma sang Dios para sa imo subong isa ka sakup sang harianon nga pamilya ni Kristo. Ang perpekto nga katarungan kag pagkamatarong sang Dios nagagarantiya nga Siya hingpit nga patas sa Iya desisyon nahanungud sang imo kamatayon. Indi gid ginakinahanglan nga ikaw magduhaduha sang Iya kinaalam nahanungud sang imo pagbiya ukon sang pagkadula sang hinigugma. Samtang ang kabubut-on amo ang nagapat-ud nga kabangdanan sa kon sa ano nga pamaagi ikaw magkinabuhi, ang labaw nga kagamhanan sang Dios amo ang nagapat-ud nga kabangdanan kon san-o ka mapatay. Kon sa ano nga pamaagi ka mapatay kon ang tion mag-abot para ang Ginoo magdala sa imo papauli nagadepende sa imo espirituhanon nga kinabuhi.

Sanglit nga ang kamatayon amo ang pagpahayag sang kabubut-on sang Dios kag nagahandum Siya sang pinakamaayo lamang para sa tumuluo, ang pagkamatay amo ang pagdaog [ganansya]. Ngaa man? Tungud kay ang tumuluo nagadaog sa walay katubtuban sing mas labaw sa pagkawalay katapusan kay sa pinakamanggaranon, labing gamhanan, labing nakapribilehiyo nga tawo nga nagkinabuhi sang bisan kasan-o.

Madamo nga mga dalanon dira sa Pulong sang Dios ang nagatudlo sa tumuluo nga indi magkahadlok sa kamatayon. Ang kamatayon para sa tumuluo amo ang pagtulog, kag sin-o bala ang nahadlok magtulog? Ang kamatayon amo ang pagpauli, kag sin-o bala ang mahadlok magpauli? Ang kamatayon amo ang pag-abot atubangay nawong sa nawong sa Ginoo, kag sin-o bala ang mahadlok nga mag-atubang nawong sa nawong sa Ginoo? Ang kamatayon amo

ang kadaugan sang Dios. Bisan kon ikaw unudnon ukon espirituhanon, isa ka daugan ukon piyerdihan nga tumuluo, ara sa espirituhanong pagkahamtong ukon sa kagarukan nga Kristohanon, ang imo kamatayon pirmi gid mangin lya kadalag-an.

O KAMATAYON, DIIN BALANG IMO KADAUGAN? O KAMATAYON, DIIN BALANG IMO KANGUTNGUT?”. . . Apang salamat sa Dios, nga nagahatag sa aton sang kadaugan pinaagi sa aton Ginoong Jesu-Kristo.” (1 Mga Taga-Corinto 15:55, 57)

Bililhon sa itololok sang GINOO
Amo ang kamatayon sang lya mga balaan [mga tumuluo]. (Salmo 116:15)

“Ang GINOO naghatag [kinabuhi] kag ang GINOO nagkuha [kamatayon],
Pakamaayohon ang ngalan sang Ginoo.” (Job 1:21*b*)

Anum ka mga palatukuran ang magpalaktod sang konsepto sang kadaugan labaw sa kamatayon.

1. Sanglit nga ang kamatayon sang tumuluo amo ang estrikto nga desisyon sang Dios, ang kabubut-on sang Ginoo para sa aton pirmi nagahakus sang kadaugan.
2. Ang divine nga desisyon nahanungud sang kamatayon sang tumuluo nagalakip sang tion, sang pamaagi, sang lugar sang kamatayon. Busa, wala gid sang makapahalin sang tumuluo sa sini nga kinabuhi luwas sa Dios.
3. Sanglit nga ang Dios perpekto, ang lya panyempo

perpekto sa tanang panghitabo sa kinabuhi kag kamatayon sang tumuluo. Walay tumuluo sa plano sang Dios ang mapatay sang mas temprano.

4. Ang kamatayon amo ang mangin-alamon kag magrasyahon nga pagpili sang Dios kag pirmi sa pinakamaayo nga kaayohan sang tumuluo. Busa, wala sang bisan isa sa aton ang may katungud nga magduhaduha sa perpektong kinaalam sang Dios.
5. Wala sang mga kahimtangan, indi bisan ang pag-ilinaway, ang makapahalin sang tumuluo sa sini nga kinabuhi nga wala sang divine nga panugot. Ang tumuluo pirmi gid ara sa idalum sang proteksyon sang Dios.
6. Sa kamatayon kita mga absent sa lawas kag mag-atubang nawong sa nawong sa Ginoo. Kita ara sa lugar sang perpektong kalipay.

“Kag Siya magapahid sang tagsa ka luha sa ila mga mata; kag wala na sang *bisan ano* nga kamatayon; wala na sang *bisan ano* nga paglalaw, ukon paghibi, ukon kasakit; ang nahauna nga mga butang [ang mamalatyon ukon nagakinabuhi nga bahin] nagtaliwan na.” (Bugna 21:4)

Kadaugan labaw sa Kasubo

Apang kami indi buut nga indi kamo makahibalo, mga kauturan, nahanungud sadtong mga naga-katulog, agud nga indi kamo magkasubo, su-bong sang iban nga wala sang paglaum. (1 Mga Taga-Tesalonica 4:13)

“Mga Kauturan . . . nga mga nagakatulog” amo ang paanggid para sa kamatayon sang Kristohanon kag nagapahinumdom sang ila pagkamamatayon. Luwas sa henerasyon sang Pagsabnit kita tanan makaagi sang lawasnon nga kamatayon. Sa kay Kristo wala kita nagakawad-an sang paglaum labaw sa aton mga kapiyerdihan subong sang sa mga ditumuluo nga mga wala sang paglaum. Ang aton paglaum sa kay Jesu-Kristo amo ang pagsalig nga kita tanan mabanhaw sa sina nga malapit na gid kaayo nga adlaw sang Iya pagbalik. Kay ang Ginoo mismo ang Iya kaugalingon nagsiling didto sa higad sang lulubngan.

“Ako amo ang pagkabanhaw kag ang kinabuhi; siya nga nagtoo sa Akon mabuhi bisan pa kon siya mapatay.” (Juan 11:25b)

Ang pagbatas sang kasulub-an mahimong ang bug-os nga ginakinahanglan sang Kristohanong kinabuhi tungud kay kita mabanhaw kag mahiusa liwat sa aton mga hinigugma sa langit. Ang aton walay katapusan nga palaabuton kaupod kay Ginoong Jesu-Kristo pat-ud na. Apang, ang aton gilayon nga palaabuton puwede magkaput sang madamo nga mga bomba—may ara sang tagsa ka posibilidad sang gira, katalagman, hinali nga kamatayon. Kinahanglan naton pamangkuton ang aton mga kaugalingon: May ara bala kita sang kapanguhaan agud magdala sang aton kasulub-an nga may grasya kag kalig-on, agud magtuman sang dungganon nga katuyoan sa diin kita mga gintawag sang Ginoo?

Kon ikaw nadulaan sang isa ka tawo sa serbisyo sa pungsod, hinumduma ang grasya sang Dios sa imo pagkamingaw. Bisán pa nga ang mga handumanan sang pinalangga nga nagtaliwan nagaukay sang kasubo kag kalolo, hinumdumi nga ang mga nagkalamatay kay Kristo ara

na sa lugar sang wala na sang kasubo, mga luha, kasakit, ukon kamatayon—ang puloy-an sa langit nga maayo kaayo nga pagkalarawan sang himaya sini indi puwede mahangpan sang mamalatyon nga tawo. Kaupod ang kasigurohan nga ang imo nagatoo nga mga hinigugma may kasigurohan sa mga kamut sang Ginoo sa walay katapusan nga kalipay kag perpekto nga pagkakontento, ikaw makaabante sa unahan kag magpadayon sang pagkinabuhi sang imo kinabuhi suno sa Ginoo. Hinumdumi ining mga importanteng mga palatukuran samtang ikaw nagalalaw sadtong mga imo ginahigugma.

1. Ikaw indi makapauntat sang normal nga pagkinabuhi tungud kay ang katawhan nga imo ginahigugma napatay kag didto na sa langit.
2. Indi magralain ang imo buut sa iban nga mga nagakasadya sa kinabuhi kon ikaw ara sa kahimtangan sang kasubo.
3. Ikaw indi puwede magdikta nga ang imo mga abyan ukon kaparehong Kristohanon nga bag-ohon nila ang ila mga kinabuhi agud updan ka sa ginpalawig nga paglalaw kag kasub-anan.

Bisan pa nga ikaw mabinatyagon nga nalabot sa kamatayon sang isa ka hinigugma kag ang imo kasulub-an nagapadayon, dapat mo mahangpan ang palatukuran: Kinahanglan indi mo paghigkoan ang handumanan sang ila kamatayon pinaagi sa makahaladlok, makapalain sang buut, kapaitan, ukon mabaluson, ilabi na batok sa iban nga indi magpakig-ambit sang imo kasakit kag kasulub-an. Bisan pa nga ang imo sakit sa tagiposoon grabe gid ka kinaugalingon kag mahinumduman mo sang madugay pagkatapos nga

nalipatan na sang iban, kinahanglan mo pabay-an ang imo mga abyan sa pagpadayon sang pagkinabuhi. Magkuha sang pagpatawhay sa panudlo sang Bibliya nga sa kamatayon ang imo hinigugma nakasulud didto sa ginbayaw nga mga pakamaayo. Sa sini nga pamaagi ikaw makatuman sang pagpapagsik sang Job 5:25 agud magpadayon sang imo kinabuhi, indi sa matig-a nga paagi kondi sa isa ka malolo nga paagi, nga nagakilala kon ano ang mahimo sang Dios para sa mga napatay.

Indi magralain ang imo buut sa pagkadlaw, sa kalipay sang iban nga wala sa tunga sang sakit sa tagiposoon. Kinahanglan mo magpadayon sa pagkinabuhi kag tugotan ang imo kasulub-an nga mangin pribado nga butang sa tunga mo kag sang Ginoo. Ang imo kamingaw kag kasubo nasakup sa imo, subong sang ginahimo sang kaamyon sang mga handumanan. Ang pagsalig nasakup sa imo tungud kay ikaw nakatoon sa paggamit sang Pulong sang Dios pinaagi sa napulo ka mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban. Ang pagpatawhay nasakup mo sa pagkahibalo nga ang imo nagatoo nga mga hinigugma mag-estar sa langit. Ano bala ang *wala* nasakup sa imo amo ang pagralain sang buut, kapaitan, kag pagdumut sa sadtong mga daw sa wala pag-atipan.

Ang pagkanalikupan ni Kristo nagasentro sang imo mga panghunahuna didto sa Ginoo, indi sa imo kasakitan—ikaw malolo nga makahinumdom sadtong mga nagkalamatay apang kinahanglan mo magpadayon. Magpabilin ka nga magkinabuhi, nagatoon, kag nagagamit sang panudlo sang Bibliya agud nga kon malambot mo ang pagkanalikupan ni Kristo, ikaw makaagi sang kon ano ang naagyan sang imo mga hinigugma sadto anay mahibal-an mo na: Ang pagkinabuhi amo si Kristo, kag ang mapatay ganansya.

Sa akon kalag ako nagadala sang kasubo para sa mga

hinigugma nga mga nagkalamatay—pamilya, mga abyan, nagkalainlaing mga kaupod, ang tumalagsahong mga katawhan nga akon nakilala sadtong nag-agi. Sanglit nga ako sakup sang henerasyon sang Ikaduhang Gira sa Bug-os Kalibutan, madamong suud nga mga abyan sa pagkabatanon kag sa sadtong mga tinuig sang gira ang nagkaradula. Akon sila ginapasidunggan pinaagi sa kaamyon sang mga handumanan sang amon mga panahon nga nag-ululupod. Ang akon kinabuhi wala nagauntat tungud kay sila wala na diri. Indi ako makahalin sa akon responsibilidad nga magtoon kag magtudlo sang Pulong sang Dios tungud kay ako nagahawid sang isa ka madalum nga kasubo para sa mga akon ginhigugma. Ini mangin indi pagpasidungog sa ila handumanan nga mag-atras padulong sa pinalawig nga kamingaw. Indi ko puwede ipahamtang ang subong nga kasubo sa iban pinaagi sa mataastaason nga pagpamilit nga sila magpakig-ambit sa akon kasulub-an. Apang makasugilon ako sa inyo kon sa ano nga pamaagi ko gindumalahan ang akon kasulub-an.

“F” PARA KAY FREDDIE

Si Charles Frederick McIntosh amo ang akon unang Kristohanon nga abyan pagkatapos nga nahimo ako nga isa ka tumuluo kag nangin isa sang pinakasuud nga mga abyan sang akon kinabuhi. Indi kami magbulagay tuhtub sa panahon nga ako nagkadto sa kolehiyo sa University sang Arizona kag siya nagkadto sa UCLA. Sa panahon sang mga tig-init ako nag-lifeguard sa Catalina Island kag siya nagtrabado lapit didto gani nagkitaay kami sa kada isa pirmi.

Siya maayo kaayo nga tumuluo nga may espirituhanong

dulot sang pastor-manunudlo. Wala gid ako nakabati sang bisan isa nga nagatudlo sang Balaan nga mga Kasulatan sa subong ka katingalahan nga pamaagi. Ang katawhan magalingkod kag mamati nga may kaengganyong bug-os nga pagtalupangud samtang nagahatag siya sang pagpamatuud ukon sang isa ka mensahe sang panudlo sang Bibliya.

Sang ang Pearl Harbor gin-ataki kag ang United States nagsulud sa Ikaduhang Gira sa Bug-os nga Kalibutan nangin opisyal ako sa serbisyo sa sulud sang mga isa ka tuig. Si Freddie bag-o lang gid naggradwar halin sa UCLA kag nagpadayon nagsulud sa Army Air Corps sa diin siya nahimong isa ka nagapalupad sang eroplano nga kadete. Pagkatapos sang paggradwar “F” para sa Freddie ginpadala sa European nga tiyatro. Sang wala pa maglayag sa pihak sang dagat siya nagbisita sa istasyon sang sundalo kon sa diin ako nadestino agud magpaalam. Ang isa sa pinakaulihi nga mga butang nga nasiling ko iya amo ang, “Freddie, magabalik ka nga may makapulukaw nga koleksyon sang mga paglarawan para sa imo buluhaton sang pagpangalagad pagkatapos sang gira.”

Akon nahinumduman ang mga sulat nga ginsulat ni Freddie, indi nahanungud sang iya pagkabaganihan, bisan pa nga siya nadekorasyonan sang mataas, kondi nahanungud sadtong mga tawo nga sa diin iya ginserbihan. Siya nangin piloto sang isa ka B-17 nga may napulo ka mga tripulante. Siya nagpangabay sa akon nga mangamuyo para sa mga sakup sang iya tripulante. Siya nagsulat sa kada tion nga may isa nga nagbaton kay Kristo subong Manluluwas. Hunahuna ko ang nabigador amo ang una, dason ang tigpalupok sang bomba, dason tigpalupok sa ikog sang eroplano. Ang iya katapusan nga sulat nag-abot sadto lang gid sang wala pa ang iya ika-biyente-singko ka misyon nga nagapamatuud nga ang tagsa ka tawo sang iya tripulante sa

kahanginan nangin isa ka tumuluo ni Jesu-Kristo.

Sa sinang ika-biyente-singko nga misyon didto sa Berlin ang estribor sang mga makina naigo sang palupok halin sa dalum kag nagkalayo. Ginpunggan sang mga kamut ni Freddie ang B-17 nga makapwesto agud nga ang iya tripulante makagowa. Sang siya nakahatag sang sugo nga maglukso, ang nabigador nagpamangkot, “Masunud ka bala sa amon?” Si Freddie nagsabat, Himoon ko kon akon mahimo.” Ang nabigador amo ang ulihi nga naggowa ang piang nga tigpamomba. Samtang ang iya parakayda nagbukas, nagtangla siya kag nakita ang eroplano naputos na sang kalayo. Isa ka dihamak kag dalagko kaayo nga paglinupok ang nagbungkag sang lawas sang eroplano kag si Freddie McIntosh nagkadto sa pagkawalay katapusan.

Sang nakabaton ako sang pulong sang kamatayon ni Freddie, nakibot ako kag nagmasinulub-on. Indi lamang nga siya nangin akon pinakamaayo nga abyan kondi siya may dalayawon kaayo nga mga plano para sa isa ka pagkatapos sang gira nga buluhaton sang pagpangalagad. Apang ang Ginoo nagkuha sa iya papauli. May pipila ko ka mga mabudlay nga mga panahon sang paghunahuna sang iya kamatayon. Madamo nga mga kagab-ihon ilabi na kon ara ko sa trabaho dira sa Air Force, Maggowa ko agud maglantaw sang pipila ka mga eroplano nga nagaabot kag maghinumdum kay Fred. Magsaludo ako sa iya kag dason magbiya. Ang paghinumdum amo ang matuud nga masubo para sa akon. Sa sulud sang panahon, bisan pa sina, nahangpan ko na ang panudlo sang Bibliya nga akon ginapaambit sa inyo.

Ang iban sa inyo sa malapit ukon malayo pa nga pala-abuton magaatubang sang kamatayon sang isa ka tawo nga ginapakawilihan nga pinalangga. Ikaw karon may ara na sang pahibalo sa pagdumala sina nga sitwasyon. Ang iban

nagadepende na sa imo. Wala sang halili para sa adlaw-adlaw nga pag-inoing sang panudlo sang Bibliya sa pagdaog sang kasulub-an. Pinaagi sa paggamit sang panudlo sang Bibliya, puwede ka mangin ara sa paghidait kon ang Ginoo nagakuha sang isa ka tawo papauli nga mangin upod sa iya kaugalingon.

PASIDUNGOG SA MGA DUNGGANONG MANGANGAWAY

Kaangay sang kaluwasan, ang kahilwayan amo ang isa ka dulot nga ginbakal sa dako kaayo nga kantidad. Ang maisog nga mga sundalo nagabayad pinaagi sang ila mga kinabuhi didto sa duug awayan sa bug-os kalibutan agud kita basi pa lang magkinabuhi sa kahilwayan. Ang labing makatalandog nga pagtahod sa ila kaisog kag kadungganon amo ang ginpahayag sang Heneral sang Army si Douglas MacArthur sa Los Angeles, 26 Enero sang 1955, didto sa dedikasyon nga seremonya sang monyumento nga ginpatindog sa iya kadungganon. Sa iya maalamon kag makombinsihon nga paglaragway amo ang isa ka bililhon nga pasidungog sa sadtong mga naghalad sang ila mga kaugalingon didto sa altar sang aton pungsod.

Ako nakapamati nga may madalum nga balatyagon sa sining malinong nga mga nagakahitabo kag ang akon tagiposoon puno kaayo para sa akon mga bibig agud ipahayag sang nagakaigo ang akon mga pasalamat kag paghatag bili para sa tumalagsahong dungog nga imo ginahimo sa akon. Bisan gani, akon nahangpan sing husto nga ining handumanan gintuyo

agud sa paghinumdum sang pasidungog sang isa ka panahon imbis sang tagsa ka tawo; sang naarmasan nga pwera imbis sang komandante sini; sang isa ka pungsod imbis sang alagad sini; ang perpekto imbis sang personalidad. Sa sini apang nagapadugang sang akon garbo, nga ang akon ngalan amo ang nangin isa sa pinili subong ang simbolo sang baganihanong paghimulat kag kadaugan sang mga minilyon sang wala mapangalanang iban. Ini amo ang ila pagkabaganihanon, ang ila paghalad, ang ila mga kadalag-an, nga inyo ginpasidunggan sa karon nga mga adlaw pinaagi sa labingindi malipatan nga pamaagi. Ako, kag ini nga estatwa, kag ini nga parke amo ang apang ang pinili nga mga pahinumdum sang ila katahum. Kadamoan sa ila mga pumuluyo nga mga sundalo, mga marinero kag mga piloto sa eroplano—mga kalalakihan halin sa uma, halin sa siyudad, halin sa eskwelahan, halin sa kampus sang kolehiyo—mga kalalakihan nga wala nadedikar sa propesyon sang armas, mga kalalakihan nga indi pangunang hanas sa arte sang pagkawasak—mga kalalakihan nga makatilingalang kaangay sang kalalakihan nga imo nakita kag nasugata kag nakilala sa kada adlaw sang inyo mga kinabuhi—apang mga kalalakihan nga napapagsik, inspirado, kag talahuron pinaagi sa isa ka dalayawon nga kabangdanan—ang pagpangapin sang ila pungsod, sang ila duta nga natawhan, sang ila mismong mga panimalay. Ang labing divine sang tanang tawhanong mga sentimyento kag mga pagkanagulpihan nagtuytuy sa ila—ang espiritu kag ang pagkagusto sang buut nga maghalad. Siya nga nagapangahas nga mapatay—nga iya ipahamtang ang iya kinabuhi sa altar sang kinahanglanon sang

iya pungsod—amo ang indi maduhaduhaan nga pagkamadungganong kauswagan sang katawhan. Sa sini siya nagaabot sang mas malapit sa laragway sang iya Manunuga nga napatay didto sa krus agud nga ang kalag sang tawo basi mabuhi.

Ini nga mga kalalakihan amo ang akon mga kaupod-sa-pakig-away. Pinaagi sa akon sila nakakilala sang malayo nga pagtawag sang mga budyong sa tion sang pagpatingog; ang sa malayo nga pagligid sang mga tambor sa pagtunod sang adlaw; ang walay katapusan nga tikang sang pagmartsa sang mga batiis; ang walay untat nga pag-igong sang mga bala sang esnayper; ang walay untat nga kinagalkal sang nagabinitibiti nga mga masinggan; ang makatalagam nga ngurob sang nagapamahog nga kanyon; ang nagapanghadlok nga uwang sang mga serin sa kahanginan; ang makabungol nga paglupok sang nabungkag nga mga bomba; ang pakawatkawat nga pagpalupok sang mga torpedo; ang sa tubigon nga paglinusotlusot sa ibabaw sang delikadong mga balod; ang madulum nga katahum sang mangangaway nga mga barko; ang akig nga pagginamo sa awayan; kag ang tanan nga malain nga baho kag makakulugmat nga kahadlok kag mabangis nga pagkawasak sang isa ka lugar nga naapektuhan sang gira. Sila nagantos sang gutum kag uhaw; ang nagatagiti nga kainiton sang mga adlaw sang nagapadayon nga init; ang grabe nga mga pag-ulan sang mga bagyo; ang pagkamingaw kag ang bug-os nga kasubo sa mga dalan sang kalasangan; ang kapaitan sang pagkahamulag sadtong ila mga ginhigugma kag ginpalangga. Sila nagpadayon, kag nagpadayon, kag nagpa-

dayon, sang ang tanan nga ara sa ila daw sa mag-untat kag mapatay. Sila nagkaratigulang na sa pagkabatan-on. Sila nagkaralapyo sa mabangis nga mga minuto sang tanan nga nautang sa ila sang kinabuhi sang malinong nga mga tinuig. Sang ako maghunahuna sang ila pasensya sa idalum sang kalisdanan, sang ila kaisog sa idalum sang pagpamusil, kag sang ila pagkakalma sa kadaugan, ako napuno sang isa ka balatyagon sang pagdayaw nga indi ko mapahayag. Madamo sa ila ang naglatas sa makatalagam nga dalan sang wala makilala nga kabantugan nga nagtuytuy sa isa ka bug-os nga puti nga krus sa ibabaw sang mamingaw nga lulubngan. Kag sa ila ginpasakitan, mamalasyon nga mga dila, nga may makahaladlok nga nagahutik sang nagakurog nga kamatayon sa ila mga tutunlan, pirmi nagaabot sa parehong nagahangus nga pangamuyo nga kita nga mga nabilin magapadayon sa kadaugan. Wala ako nakahibalo sa dignidad sang ila pagkabun-ag, apang nakahibalo ako sang himaya sang ila kamatayon, kag nasiguro ko ang isa ka maloloy-on nga Dios nagkuha sa ila pakadto sa Iya kaugalingon.

Ang ila pagsakripisyo para sa aton pinalangga nga kahlilwayan nagapapagsik kag nagapalipay sang mga kalag sang tanan nga nakahinumdom. Subong sang si Ginoong Jesu-Kristo naghimo sang pinakadako nga sakripisyo sa tanan nga kasaysayan didto sa krus—namatay agud nga ang katawhan makahimo mag-angkon sang kinabuhi nga walay katapusan—gani ang sundalo nagasakripisyo sang iya panahon, sang iya kapalaran, kag kon kaisa sang iya kinabuhi agud nga ang iban makahimo magkinabuhi

sa kahilwayan. Para sadtong sa aton nga amo ang mga manugbaton sang sining duha ka mga matahum nga mga sakripisyo, indi gid naton paglipatan ang kadungganang ginakinahanglan para sa aton Ginoo kag Manluluwas Jesu-Kristo kag ang wala sing kahadlok nga mga kalalakihan nga magbakal sang kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar.

Sa Alpabetong Pakahuluganan

edad sang pagkaresponsable Ang punto sang pagkahibalo-sa-Dios sang ang isa ka tawo nakakilala sang posibilidad sang pagkaara sang isa ka mataas nga linalang kag makasarang maghangup sang Maayong Balita. Halin sa sini nga tion ang kada tawo responsible sa Dios para sa positibo kag negatibo nga kabubut-on.

pagsinumpunganay sang mga anghel Ang wala makitan nga dimakitang pag-ilinaway sa tunga sang Dios kag ni Satanas, nga ginpadabdab sang wala pa-ang kasaysayang pagrebelde ni Satanas. Sang ang Dios nagsentensya kay Satanas pakadto sa walay katapusan nga paghukum, Si Satanas nag-apela sang sentensya, nga nagaakusar sa Dios sang pagkawalay katarungan; ang Dios nagsabat pinaagi sa pagtuga sang katawhan agud sulbaron ang pagsinumpunganay sang mga anghel, nga nagapakita sang Iya perpektong pagkamatitud-anon kag grasya sa kasaysayan sang katawhan bisan pa sang yawan-on nga pagbatukanay.

Armageddon Ang ulihing inaway sang ulihing pangampanya sang ulihing gira sang kasaysayan sang katawhan nga mahitabo didto sa kapatagan sang Esdraelon lapit sa siyudad sang Megiddo sa diin ang mga pwersa sang nagbalik nga si Ginoong Jesu-Kristo magpiyerde sang mga pwersa sang mga emperyo sang hentil nga ginpahulag agud magwasak sang Israel.

mga kategorya Ang pagtoon sang mga palatukuran sang

pagbadbad sang palatukuran sang pagpaanggid sang Balaan nga Kasulatan sa Balaan nga kasulatan agud mapat-ud ang pagsari sang panudlo sang Bibliya.

Panahon sang Simbahan Ang sa karon nga pagdumala sang kasaysayan sang katawhan nga sa diin nag-umpisa sadtong adlaw sang Pentekostes (A.D. 30), singkuwenta ka adlaw pagkatapos sang paglansang kay Jesu-Kristo, kag matapos sa pagkabanhaw ukon sang Pagsabnit sang Simbahan.

tinugyanan nga pungsod Ang pungsudnon nga linalang sa diin ang isa ka pat-ud nga numero sang espirituhanong hamtong nga mga tumuluo nakaporma sang isa ka importanteng bahin nga nagakaigo agud magsakdag sang pungsod kag pinaagi sa diin ang Dios nagapaabante sang Iya plano para sa katawhan. Sa idalum sang divine nga pakamaayo ang Dios pat-ud nga nagaprotekta sining representante nga pungsod agud nga ang mga tumuluo makahimo magtuman sang divine nga mga mando sang pagpaambit sang Maayong Balita, sang pagpanudlo kag pagkamanugtipig sang panudlo sang Bibliya, kag pagpadala sang mga misyonero sa gowa sang pungsod.

divine nga katukuran, mga kasugoan sang Mga palatukuran nga ginsudo sang Dios para sa pagkalampuwat, kalig-on, proteksyon, kag pagpadayon sang katawhan, mga tumuluo kag mga ditumuluo man, sa panahon sang kasaysayan sang katawhan.

divine nga mga institusyon Apat ka pagpundar sang mga palatukuran para sa tanan nga katawhan nga ginsugo sang Dios kag gindumalahan sang mga kasugoan sang divine nga katukuran para sa pagpadayon, kalig-on, proteksyon, kag kahilwayan sang katawhan: 1. Ang kada isa; 2. pag-asawahay; 3. pamilya; 4. ang pungsudnon nga linalang. Ang kada institusyon gindumalahan sang pag-uyon sa awtoridad:

1. kabubut-on; 2. bana; 3. mga ginikanan; 4. gobyerno.

pagtoo-nga may kapahuwayan Ang paunang hanas nga pamaagi sang tumuluo para sa pag-angkon sang mga saad sang Dios kag pagsakot sa ila kaupod sang pagtoo agud maghimo sang kalinong sang kalag sa tunga sang mga kalisdanan ukon mga kauswagan sang kinabuhi.

ika-lima nga paglibot sang disiplina Pagkawasak sang isa ka pungsod subong isa ka resulta sang pagbiya sa tinooan, ang kinataasan nga pagsikway sang bibliyanhong mga palatukuran.

FLOT Isa ka militar nga akronimo para sa 'Forward Line Of Troops' [Unahan nga Linya sang mga Tropa] gingamit subong ang literaryong komposisyon para sa divine nga linya sang pagpangapin nahanungud sang mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban nga ginporma halin sa panudlo sang Bibliya nga nagasirkular sa tuo nga burubilog sang kalag; ang proteksyon sang Dios para sa tumuluo batok sa pagpanalakay sang tanan nga maluibon nga mga kaaway sang espirituhanong kinabuhi.

isagogics Ang pagbadbad sang Balaan nga Kasulatan sa sulud sang istraktura sang makasaysayang sitwasyon ukon matagnaon nga palibot sini.

Millennium Ang literal nga kapanahonan sang isa ka libo ka tuig nga nag-umpisa pagkatapos sang Ikaduhang Pagkari ni Jesu-Kristo sa diin Siya magatuman sang tanang walay kondisyon nga mga kasugtan sa Israel, ang pagdumala didto sa trono ni David, kag pagpasad sang pangbug-os kalibutan nga paghidait kag perpektong palibot.

pinakaimportanteng bahin Ang hamtong nga mga tumuluo nga nagakinabuhi sa sulud sang pungsudnon nga linalang nga sa kon sin-o ang ila espirituhanong pag-abante nagapasad sang kahimtangan sang tinugyanang pungsod kag nagagarantiya sang pagpadayon sini sa

kada henerasyon. Ining indi makit-an nga mga baganihan magsangkap sang kauswagan kag pagpreserba sang sina nga pungsod pinaagi sa pagpakamaayo tungud sang pag-inupdanay.

mga galamiton sa pagsulbar-sang palaligban Napulo ka divine nga mga kasulbaran ang handa na sa tagsa ka nagaabante nga tumuluo; ang kabug-osan sang tanan nga ginasangkap sang Dios para sa tumuluo sang Panahon sang Simbahan agud magtuman sang Iya plano kag agud maghimaya sa Iya; ang solo nga pamaagi sa diin ang panudlo sang Bibliya mahimong gamiton sa kinabuhi sang tumuluo. Ang tagsa ka tawhanong palaligban mahimong sulbaron pinaagi sa paggamit sini nga napulong mga galamiton: panumbalik, ang pagpuno sang Balaan Espiritu, ang paghanas sa pagtoo-nga may kapahuwayan, pagpahanas sa grasya, pagpahanas sa pagtolon-an, ang kinaugalingong pamatyagan sang madangatan, kinaugalingong gugma para sa Dios nga Amay, indi kinaugalingong gugma para sa tanang katawhan, pagpakig-ambit sa kalipay sang Dios, kag ang pagkanalikupan ni Kristo

Pagsabnit Ang pagbanhaw sang tanang buhi kag patay nga mga tumuluo sa Panahon sang Simbahan halin sa kalibutan agud magsugata sa Ginoo sa kahanginan kag mahimong ang Nobya ni Kristo. Ang Pagsabnit mahitabo sa katapusan sang Panahon sang Simbahan sa gilayon sang wala pa mag-umpisa ang Tribulation.

panumbalik Ang kasangkapan sang grasya para sa unud-non nga tumuluo agud makabawi sa pagpuno sang Balaan Espiritu pinaagi sa paghingalan sang kinaugalingong mga sala sa pribado lamang didto sa Dios nga Amay; ang pamaagi sang pagpabalik sang pagpakig-upod sang tumuluo sa Dios agud mabalik ang espirituhanong kinabuhi.

pagkatawo liwat Espirituhanong pagkabun-ag ukon ang mangin “natawo liwat” nga mahitabo sa tion sang kalu-

wasan.

makasasala nga kinaiya Ang sentro sang pagrebelde sang tawo sa Dios. Ang makasasala nga kinaiya ginbalhin pinaagi sa kaliwatan subong isa ka diretso nga resulta sang unang sala ni Adan, kag pagkatapos sina nagapuyo sa istraktura sang selyula sang tawhanong lawas sang tagsa ka tawo luwas sa kay Jesu-Kristo.

Tribulation Ang kapanahonan sang pito ka literal nga mga tinuig sa diin nagakompleto sang Panahon sang Israel, sa gilayon nga nagasunud sa Pagsabnit sang Simbahan kag matapos sa Ikaduhang Pagkari ni Kristo.

putling-gugma Ang indi mabinatyagong pagpang-engganyo sang kalag nga naangkon pinaagi sa pagpuno sang Balaan Espiritu kag sang madamo kaayo nga panudlo sang Bibliya sa sulud sang kalag. Ang putling-gugma makitan sa kinaugalingong gugma para sa Dios kag ang indi kinaugalingong gugma para sa tanan nga katawhan. Ini amo ang panghunahuna nga nagapakilala sang espirituhanong hamtong nga tumuluo nga may pagkamatinud-anon kag kapasidad para sa kinabuhi, kalipay, kag kinaugalingong mga relasyon sa gugma.

kinabubut-ong responsibilidad Ang divine nga kasugoan nga nagakaput sang tagsa ka tawo nga manabat para sa iya mga desisyon kag mga paghulag sa atubangan sang Korte Suprema sang Langit.

Yahweh Ang Ginoo ginpahayag sa Daan nga Katipan sa idalum sang balaan nga Tentragrammaton, *Yahweh* ukon Jehovah amo ang ngalan sa diin ginkilala sang Israel ang Ikaduhang Persona sang Tatlo ka mga Persona sa Isa ka Dios. Sa iban nga mga konteksto, ang *Yahweh* nagatumod sa Dios nga Amay ukon sa Balaan Espiritu. Tungud sang mataas nga pagtahod ang mga Hudiyo indi gid maglitok sini nga ngalan; sa baylo, ang Ginoo amo ang gintawag *Adonai*.

Tultulanan sa Balaan nga Kasulatan

DAAN NGA KATIPAN

GENESIS		19:6.....	30
1:26.....	9	20:1–12.....	8
2:22.....	10	20:12.....	17
2:22–24.....	15	20:13.....	109
4:1.....	10	20:13–17.....	8
6:1–7.....	21	21:23.....	104
10:5.....	10, 24		
11:1.....	21	LEVITICO	
11:4.....	22	26:14–17.....	30
11:6–7.....	23	26:18–20.....	30
11:8.....	23	26:21–22.....	30
11:9.....	22	26:23–26.....	30
12:1–3.....	31	26:27–39.....	30, 78
13:15–16.....	31		
15:18.....	31	NUMEROS	
16:1–10.....	59	Libro sang.....	38
18:22–32.....	37	1—4.....	38
22:15–18.....	31	1:3.....	84
		1:2–3.....	85
EXODO		2:1–32.....	38
17:8–13.....	90	10.....	38
17:9.....	91	10:7–8.....	38

10:14–28.....	38	20:15–18.....	76
13.....	38	20:16–17.....	59
13:1–21.....	38	24:5.....	85
13:26–33.....	38	31:6.....	126–27, 129, 142
16.....	27	31:8.....	128–29, 142

26.....	38
26:1–51.....	38
26:4.....	85
31.....	38
31:3–5.....	47, 83
31:3–6.....	38
31:11–54.....	38
32.....	69
32:5.....	69
32:6.....	70
32:6–15.....	112
32:23.....	113
32:31–32.....	70

DEUTERONOMIO

7:2.....	59, 109
7:16.....	59
15:12.....	82
20:1.....	122
20:2.....	123
20:3.....	129
20:3–4.....	124, 129
20:5.....	86
20:6.....	86
20:7.....	87
20:8.....	87
20:13.....	129

JOSUE

5:13–6:2.....	76
11:6.....	76
11:20–21.....	59
24:15.....	11

MGA HUKUM

2:11–23.....	84
3:2.....	84
5:8.....	96
7:3.....	34
7:5–7.....	34
17:6.....	84

1 SAMUEL

17:47.....	58, 169
24:4.....	27
24:6.....	27

2 SAMUEL

7:8–16.....	31
22:35.....	114
22:40–41.....	114

1 MGA HARI

12:1–19.....	41
--------------	----

2 MGA HARI

19:31..... 76

1 MGA CRONICA

5..... 59

5:19–20..... 59

5:22..... 59

2 MGA CRONICA

16:9..... 97

20:15..... 58

36:11–21..... 82

ESDRAS

7—10..... 42

NEHEMIAS

Libro sang..... 39–40, 44

2:19..... 44

4:7..... 44

4:8..... 45

4:9..... 48

4:10..... 50

4:11..... 51

4:12..... 51

4:13..... 52, 54

4:14..... 56, 59

4:15..... 61

4:16..... 64–65

4:17..... 65

4:18..... 66

6:15..... 63

JOB

1:20–22..... 168

1:21..... 176

2:6..... 172

2:13..... 172

5:19..... 167

5:19–26..... 166

5:20..... 168

5:21..... 169

5:22..... 170

5:22–26..... 170

5:23..... 171

5:24..... 171–72

5:25..... 172–73, 180

5:26..... 173

MGA SALMO

4:8..... 162

18:34..... 112

18:37–40..... 112

27:3..... 130

46:1..... 130

46:6–8..... 117

46:9..... 118

54:7..... 152

55:20–21..... 73

55:22–23..... 118

56:3..... 57

76:10..... 33

89:15..... 88

89:20–37..... 31

91:14–15.....	167
116:15.....	176
118:6.....	57
119:45.....	4
119:75.....	82
120:6–7.....	73
138:2.....	ix
140: 1–2.....	119
144:1.....	114, 129

MGA HULUBATON

3:12.....	82
16:3–4.....	32
20:18.....	92
20:20.....	17
23:7.....	138
30:17.....	18

ANG MANUGWALI

3:3.....	3
3:8.....	2–3, 76
8:11.....	69

ISAIAS

2:4.....	75
3:17–24.....	96
3:25–26.....	96
9:6.....	2
11:6–9.....	75
28:10.....	139
33:6.....	98
36:20–21.....	99
37:36.....	77

37:36–37.....	100
41:10.....	57
54:17.....	169

JEREMIAS

5:15–17.....	82
5:21–22.....	82
6:14.....	72
15:16.....	98
27:9–10.....	82
27:11.....	82
28:16.....	82
31:31–34.....	31
34:8–11.....	82
34:12–16.....	82
38:2–3.....	82

EZEQUIEL

13:10.....	72
13:10–16.....	73

OSEAS

4:1–3.....	107
4:6.....	34
8:7.....	90

MIQUEAS

4:1–3.....	2, 75
------------	-------

ZACARIAS

2:5.....	167
14:3.....	77

BAG-ONG KATIPAN

MATEO		14:20.....	159
5:13.....	36, 99	15:11.....	145
5:14–16.....	37	16:13.....	98, 134
5:39.....	77	17:22–23.....	159
6:25–27.....	122	17:26.....	159
7:1–2.....	169		
22:21.....	33, 38, 110	MGA BINUHATAN	
22:37.....	142	4:12.....	103
24:6.....	74	8:26–34.....	106
24:6–7.....	2	16:31.....	103
24:42.....	75	17:6.....	100
25:13.....	75	17:21.....	24
26:52.....	113	17:23.....	24
		17:26–27	24
MARCOS		17:26–28.....	68
13:7.....	2, 74	17:28.....	24
13:32.....	75		
		MGA TAGA-ROMA	
LUCAS		2:1.....	169
14:31.....	84	4:20–21.....	136
21:9.....	74	4:25.....	102
		5:8.....	102
JUAN		5:12.....	10
3:3.....	102	5:18.....	102
3:16.....	143	7:15–21.....	132
3:36.....	11	8:28.....	142, 167
4:24.....	142	8:30.....	140
8:32.....	4, 8	12:2–3.....	139
11:25.....	178	12:12.....	134
12:31.....	3	13:1–7.....	26, 33

13:4.....	67–68, 104
13:8–10.....	143
13:9.....	143
14:4.....	169
14:7–8.....	141

1 MGA TAGA-CORINTO

2:11–12.....	97
2:13.....	98
2:16.....	138
3:11.....	102
13:4–7.....	144
13:13.....	140
15:55.....	176
15:57.....	176

2 MGA TAGA-CORINTO

5:8.....	172
5:14.....	148, 159
5:21.....	140

MGA TAGA-GALACIA

3:26.....	140
3:28.....	31
4:19.....	158
5:16.....	103, 133
6:7–8.....	90

MGA TAGA-EFESO

1:3–4.....	140
2:8–9.....	29
3:19.....	98

4:31–32.....	137
5:1–2.....	143
5:18.....	103, 133
5:22–23.....	15
5:25.....	15
5:33.....	16
6:1–3.....	17
6:4.....	17

MGA TAGA-FILIPOS

1:20–21.....	148, 164
1:21.....	<i>viii</i> , 122, 145
3:13.....	132, 157
3:14.....	133
4:6–7.....	151

MGA TAGA-COLOSAS

1:9–10.....	99
1:27.....	159
3:12–14.....	144
3:18.....	15

1 MGA TAGA-TESALONICA

4:13.....	177
4:14–17.....	75
5:17.....	120

1 TIMOTEO

2:4.....	11
----------	----

2 TIMOTEO

1:7.....	126, 161
----------	----------

2:11–12 140

TITO

2:15–3:1 26

MGA HEBREO

4:1–3 136

4:12 97

10:10–14 140

12:2 145

12:6 82

12:15 132

SANTIAGO

1:2 146

4:1–2 101

4:6 155

1 PEDRO

1:5 119, 167

1:8 142, 148

2:9 124

2:13–14 25

2:16 35

3:1 15

3:8–9 144

5:5–6 137

5:7 122, 151

2 PEDRO

1:3–4 136

3:7 173

3:10 173

3:10–13 173

3:18 68, 103, 110

1 JUAN

1:8 101

1:9 97, 132

1:10 101

4:18 161

4:21 144

BUGNA

6–19 75

14:20 77

16:12–16 75

19:11–21 75

19:15 78

19:15–16 77

20:1–3 75

20:4 2

20:10 173

21:1 173

21:4 172, 177

Tultulanan sang Hilisgutan

- Abiram, 27
Abraham, 59, 136
demonstrasyon, 36
 Kristohanon, 31, 37
Adan, 9
 pagtuga, 9
 pagpakasala ni, 10, 14, 98
pagpanghilawas, 15, 107
kalisdanan, 33, 121, 127, 130, 134, 141, 145, 152, 157, 167-69, 187
edad sang pagkaresponsible, 105
pagpanalakay
 komunista, 81
 taga-gowa, 47, 61, 67, 70, 74, 82, 103, 110
 pangsulud, 103
Air Force, 117, 183
'aleyhem, 48
'amad, 49
Amalek, 91
Amalekites, 91
American's Creed, 111
mga Amonhon, 44, 51
anarkiya, 13-14, 27, 29, 104
pagsinumpunagany sang mga anghel, 7, 11, 32, 36-37, 74, 101, 173
 kaakig, 17, 44, 144, 154
 pagwasak, 52, 57, 74, 109
 kontra gira nga demonstrasyon, 70
 pagkalapyo, 128, 149-50
 pagbiya sa tinooohan, 59, 95
 pagpakalma, 6, 72
 mga Arabo, 44, 51
 Aramic, 39
 Armagedon, 77-78
 army, 48, 53, 61-62, 80-84, 89, 95, 107, 117, 130
 Assyrian, 77
 British, 5, 91
 Chaldean, 90
 Kontinental, 5
 German, 92
 Hudiyo, 49-50, 83, 87
 reserba, 47-48, 53, 63-64,
 United States, 111, 130
 Army Air Corps, 182
pagkamataastaason, 2, 23, 136, 150, 160
Artaxerxes, hari sang Persia, 42
artilериya, 119, 171
mga Asdodnon, 44
'ashere, 88
pagpatay, 27

- pagka-agresibo, 94
 mga Assyrian, 41, 78, 90, 99
 Athens, 79
 ataki, 50-54, 62-63, 71, 89, 99, 169, 182
 Augustine, 3
 Austerlitz, 80
 awtoridad, 7-10, 14-20, 24-25, 39, 67-68, 75, 82, 88, 105
 kontra, 90
 pagpahanas, 18, 87, 136
 pagsikway, 82
 esprituhanon, 82
 awtonomiya
 Hudiyo, 29, 44
 pungsudnon, 5, 28, 41, 64, 78-79, 113
 Babel, 21
 pagpamihag sang Babilonia, 40-41
 Emperyo sang Babilonia, 30, 41
 pagbalanse sang gahum, 72
 mga batalyon, 80, 89
 duug awayan, 3, 63, 68, 79-80, 129, 174, 184
 panghulag, 94
 Berlin, 183
 panudlo sang Bibliya, 4, 30-36, 82, 97-98, 107, 122, 129, 142, 149, 152, 158-65, 169, 182
 paggamit sang, 97, 120, 171, 178
 mga kategorya sang, 40
 pag-intiyende sang, 160
 pagpatawhay sa, 180
 mga mando sang, 145
 pag-inoino sang, 184
 pagsikway sang, 97
 Listahan sang mga Katungud, 5
 kapait, 179, 186
 kapaitan, 132, 153
 pakamaayo, 88, 159, 173, 180
 pinaagi sa pag-inupday, 88
 divine, 33
 sang kahilwayan, 105
 Boniface, 3
 mga pana, 52-53, 64, 118
 mga taming sa dughan, 63
 British nga Emperyo, 32
 burukrasya, 20, 56
 Caesar, 28, 89, 110, 115
 Caesarea, 28
 Caleb, 90
 Calvin, John, 31
 pagkaprangka, 92

- kapasidad, 137, 140
 para sa kahadlok, 148
 para sa kalipay, 140
 para sa kinabuhi, 146-47
 agud maghigugma, 143
 silot sang kamatayon, 25,
 67, 103, 114
 Cappadocia, 116
 pagkaunudnon, 90, 112,
 123, 131-32, 154,
 158, 165, 175
 Carthage, 79
 mga samaran, 77, 80, 86,
 119
 mga kategorya, 40
 kabalyero, 122
 Chaldea, 41, 79, 90
 Chaldean nga Emperyo, 42
 lider sang simbahan, 129
 karakter, 12-13, 26, 92-93,
 129, 169
charah, 44
 Kristohanong aktibista (*Tan-
 awa* ang activism)
 Kristohanon nga pungsod,
 33
 Simbahan, 31, 35-36, 75,
 119, 160
 Panahon sang Simbahan,
 24, 30-31, 35, 74,
 124, 160
 Simbahan kag ang estado,
 34-38, 110
 mga sibilyan, 55, 76, 92
 sibilisasyon, 15, 71
 tinugyanan nga pungsod, 4-
 5, 24, 29-34, 37, 41,
 78, 83, 90, 97-98, 118-
 19, 163
 Israel, 122
 Hudiyo, 83, 122
 USA, 121-22
 Magbalantay sang Bayba-
 yon, 117
 inaway, 30, 51, 59-60, 86-87,
 113-14, 126-27, 152,
 156, 161-63, 173
 pagkaepektibo, 62, 80,
 86-87, 92, 104, 156
 gahum, 51
 kabug-aton, 120, 122,
 129, 154, 161-63,
 169
 koponan, 86, 156
 dedikasyon, 92
 komunista, 69
 pagkalooy, 94, 144
 kapasidad, 92
 konsentrasyon, 57, 85, 122,
 125, 129, 148, 152,
 156
 pagsalig, 93, 114, 122-23,
 130, 140, 142, 148,
 163, 178
 hingpit, 122, 142, 153,
 163

- Kongreso, 61, 65, 111
 konsyensya, 155
 mahimulatong manugpamato-
 tok sa serbisyo militar,
 109, 112
 pilitay nga listahanay, 38,
 83
 Konstitusyon, 5, 13, 33, 111
 pagkakontento, 135, 145,
 154, 158, 170, 179
 kaisog, 35, 47, 55, 70, 91,
 113, 121-22, 124, 126-
 28, 140, 148-53, 158-
 63, 171, 183, 187
 inaway, 85, 122-27, 150,
 156, 161
 kakulang sang, 82
 moral, 53, 85, 122, 161
 katalaw, 52, 87, 113, 151
 pagkamatukibon, 94
 krimen, 18, 34-36, 67-69,
 103, 107
 Cronwell, Oliver, 36
 Cuban nga krisis, 81
 kultura, 22, 39
 manugtagay sang kopa, 42
 Cyrus, hari sang Persia, 42
- Daniel, ang manalagna, 42
 Dathan, 27
 David, Hari sang Israel, 26,
 31, 41, 58, 114
 kamatayon, 30, 45, 74, 78,
 90, 114-15, 127, 148-
 49, 155, 164-79, 182,
 188
 malig-on magdesisyon, 51,
 93
 pagkaus-us
 militar, 94
 moral, 82, 107
 pungsudnon, 17, 20, 29-
 35
 espirituhanon, 64, 82, 95,
 107
 pagpangapin
 divine, 61
 sang Jerusalem, 43-44
 militar, 51, 63
 pungsudnon, 5, 37, 46-
 47, 65, 103, 106, 113,
 184
 walay katalagmang du-
 ug, 53
 kaugalingon, 37
 sistema, 41
 mekanismo sang pagpanga-
 pin, 154-55
 kaus-usan, 15, 76, 101, 106,
 165
 Kristohanon, 175
 pagpapauli sang tropa, 61-
 66
 demokrasya, 111
 paghan-ay sang, 38, 63
 sang mga galamiton sa

- pagsulbar-sang pala-
 ligban, 160
 kagarukan, 76
 sang tawo, 63, 99
 bug-os, 63
 madangatan, 10, 105-06,
 117, 148, 156
 pagpungong, 70, 74, 79-80
 diyalektikanhong pagkama-
 teryalismo, 20
 dichotomos, 10
 pagpanguha sang mga ar-
 mas, 53, 70-71
 katalagman, 95, 107, 134,
 150, 159, 167-72,
 177
 disiplina, 87-92, 160
 divine, 89, 95, 165-70
 ikalima nga paglibot, 29,
 33, 41, 77, 89
 lima ka paglibot sang, 29
 ang paglalis, 10
 pagdumala, 23
 divine nga disiplina, (*Tan-
 awa* ang disiplina)
 divine nga katukuran, (*Tan-
 awa* ang katukuran)
 divine nga institusyon, 8-9,
 14-15, 23, 27, 37, 59,
 117
 divine nga palanan-awon,
 56, 63, 66, 95-96, 113,
 128, 134-40, 142, 147,
 156, 165
 pagpahanas sa pagtolon-
 an, 35, 136, 141, 148,
 154, 161
 mga pagpangatarungan sa
 pagtolon-an, 135,
 138
 panudlo sang Bibliya
 paggamit sang, 131
 pagkapatay, 145, 148, 164,
 171, 175, 181
 Edict of Nantes, 31, 36
 Egypt, 38, 122
 Elifaz, 166, 171-72
 balatyagon, 94, 135, 152-
 53, 179, 184, 187
 pagkamabinatyagon, 149-
 54, 159
 pamatyagan, 102
 mga kaaway
 panggowa, 37, 44-45,
 51, 57, 61-62, 67, 76,
 103, 111, 161,
 pangsulud, 67, 103, 111
 sang espirituhanon nga
 kinabuhi, 131
 England, 31, 36
 espesyal nga mga katungud,
 19
 pagkibon, 57

- katalagman sa palibot, 173
 Epaminondas, 89
epignosis, 97, 131, 138, 154
 kapareho nga opurtunidad, 104-05, 134
'esher, 88
 katukuran
 mga kasugoan sang di-
 vine, 5-9, 14, 19, 26-
 27, 33-34, 39, 48, 68,
 78, 82, 96, 99-110,
 119, 123
 militar, 5, 37, 45, 49, 78
 kinabuhi nga walay katapu-
 san, 102, 188
 pagkawalay katapusan, 169,
 173-74, 183
 Europe, 70, 80, 89
 pagpaambit sang Maayong
 Balita, 31
 Kalautan, 21, 24-28, 33, 67-
 68, 76, 167
exegesis, 40
 Edras, 42

 pagtoo, 97-98, 112, 115,
 118, 164
 kay Jesu-Kristo, 11, 19,
 101, 105, 166
 paghanas sa pagtoo-nga
 may kapahuwayan,
 57-58, 134-36, 147-
 52, 158, 162, 169
 pamilya, 9-10, 16-21, 37, 43,
 52-53, 60, 181
 harianon, 175
 tiggulutum, 168-69
 kahadlok, 26, 30, 55-60, 74,
 87, 122, 126-30, 148-
 55, 159-60, 169, 175
 kasarang magpasibo, 93
 FLOT, 130, 136-37
 katukuran sang kasayuran,
 139
 France, 31, 36, 80
 Frederick the Great, 89
 Frederick William, 92
 kapaslawan, 154

 Gad, 69-70
 basura sa imahinasyon sang
 hunahuna, 156
 Hardin sang Eden, 15
 Gaul, 89
 sari, 10, 94
 kadamoan sang mga opisyal,
 55, 71, 87-88, 181
 Genghis Khan, 70
 Germany, 6, 71, 89
 Geshem, 44
 Gideon, 34
gnosis, 97
 Dios, 7-11, 19, 21-22, 29,
 37, 48, 59-60, 66, 75,
 82-83, 90, 97-98, 103-

- 12, 117, 122, 132,
 151, 159, 167, 173-
 74, 187
 Ilistaran nga duug sang,
 41
 kinaiya sang, 141
 pagkamatutum sang,
 135, 152
 pagpakig-upod sa, 10,
 97, 130-31
 dulot sang, 4
 himayaon, 4, 37, 98, 103,
 133, 162
 himaya sang, 37
 grasya sang, 22, 29, 64,
 82, 101, 106, 118,
 136-37, 154, 178
 pagkamatinud-anon
 sang, 175
 indi makit-an, 142
 paghukum sang, 22-23,
 102
 katarungan sang, 33, 82,
 175
 gugma sang, 173-74
 gamhanang manganga-
 way, 58
 militar nga plano sang,
 39
 mga ministro sang, 25,
 68
 pagpatumbaya sang,
 107
 pagkagamhanan sa ta-
 nan, 117
 pagkahibalo sang tanan,
 7, 165
 nagmando sang, 35
 pagpangabay sa, 118
 plano sang, 9-10, 15,
 29-30, 131-32, 136,
 141, 157-62, 165-70,
 173, 177
 gahum sang, 105
 saad sang, 31, 119, 134,
 152, 168
 mga saad sang, 56, 110,
 122, 152
 pagprotekta sang, 166-
 67, 177
 relasyon sa, 106, 141
 pagkamatarong sang,
 57, 105, 175
 pagkahamulag sa, 22
 pagkalabaw nga kagam-
 hanan sang, 175
 panyempo sang, 174,
 176
 pagsalig sa, 134
 kadaugan sang, 101,
 174
 pagsaway sa, 82
 kabubut-on sang, 27, 99,
 121, 175
 kinaalam sang, 174-78
 Pulong sang, (*Tan-awa*

- ang Pulong sang Dios)
- pagkahibalo-sa Dios, 105
- Godwin, William, 72
- Goliath, 114
- maayong mga desisyon, 93, 130, 165
- Gordon, John Brown, 12-13
- Maayong Balita, 29-30, 36, 105,
- gobyerno, 13, 17-19, 24-28, 65-66, 103, 110
- kalibutan, 23
- pagpahanas sa grasya, 136-41, 148, 154-55, 162
- Grande Armee*, 80,
- Greece, 79
- Griyego, 39, 70, 98
- kasulub-an, 177-84
- pag-ilinaway sang gerilya, 61
- kasal-anan, 132, 150, 155-56
- Gustavus Adolphus, 89
- Hagar, 59
- mga Hagrite, 59
- pagdumut, 149
- langit, 21, 105, 172-73, 178-79
- Hebreo, (*Tan-awa* ang leng-gwahe)
- hermeneutic, 40
- kasaysayan, 2, 29-30, 36, 62-63, 69, 74, 80, 100-01, 113, 118, 173, 187
- tawhanon, 1, 8, 74
- sang Israel, 58
- leksyon sang, 63
- militar, 92
- sang Romanhong Em-peryo, 26
- United States, 80
- sang pag-ilinaway, 89
- kalibutan, 92
- pangpugong nga pwera, 52-53
- Balaan Espiritu
- pagdumala sang, 103, 132, 165
- pagpuno sang, 97, 103, 129, 133, 142, 151-52, 160-61, 165
- pagpasubo, 134
- pagpanudlo sang, 133
- buluhaton sang pagpa-ngalad sang, 133
- gahum sang, 103
- pagpalong sang, 134
- pagtudlo nga buluhaton sang pagpangalagad, 99
- pagginawi pinaagi sa, 133
- homicide, 113

- pagpanghilawas sa kapare-
 hong sari, 15
 dungog, 12, 16-17, 26, 33,
 55, 115-16, 123, 155,
 181-82, 187
 mga Huguenot, 31
 tawhanong kaayo, 102
 tawhanong kinabuhi, 6, 173
 tawhanong espiritu, 10, 97
 tawhanong palanan-awon,
 21, 97, 136, 149,
 pagpaubus, 17, 93, 136,
 144, 148, 154, 163
 tunay, 136
 pagkasensitibo kaayo, 154

 pag-idolo, 41, 83
 indi kinaugalingong gugma
 para sa tanang ka-
 tawhan, 143-44, 153-
 54, 161-62
 indi sarang mapalukmay,
 152-53
 Pagpakatawo, 147
 kada isa, 9-10, 15, 67, 93,
 127
 impanteriya, 77, 122
 pagkamaabtik, 54, 94
 pagpangusisa, 35
 pagkawalay kasigurohan,
 19-20, 102, 153
 pagkawalay kalig-onan, 19
 pagkamatinud-anon, 12-16,
 20, 91-92, 99, 107,
 128, 142, 155, 163,
 171
 pinaniiran, 38, 71,
 sa sulud nga mga linya, 53,
 57
 Internationalism, 23
 indi makit-an nga bagani-
 han, 36, 133, 163
 Ireland of Patrick, 31
 isagogics, 40
 Isaias, ang manalagna, 99
 pagkapinain, 5
 Israel, 8-9, 29-30, 38, 45-
 49, 58, 75-76, 84-90,
 122-23
 army sang, 114, 124
 Exodo, 38, 76, 90
 moderno nga estado
 sang, 49
 Aminhan nga Ginharian,
 30, 41, 79
 Bagatnan nga Ginharian,
 30, 41, 79, 82
 espirituhanong kinabuhi
 sang, 8
 mga tribu sang, 41, 46,
 70
 Japan, 6, 71
 Japanese, 61, 81
 Jeremias, ang manalagna,
 49, 82
 Jeroboam, 41

- Jerusalem, 28, 31, 39-52, 65
- Jesu-Kristo, 1-2, 11, 28-32, 68, 74-79, 101, 105, 109-10, 115-18, 121, 125-27, 140, 145, 147, 158-66, 169, 173, 178, 180-83, 188
- pagkamatarong sang, 140
- Mga Hudiyo, 28-32, 38-42, 44-54, 59-64, 90, 95, 122
- Job, 167-72
- Jordan, 69
- Josue, 76, 90
- Juda, 41, 49, 64-65, 79, 82, 99
- Judea, 28, 43
- hukum, 68
- pagpanghukum, 169
- paghukum
- divine, 22, 59, 78, 119
- malig-on, 94, 139
- legal nga sistema, 66-69, 103
- manughukum, 110
- katarungan, 26, 94, 111
- pagpakamatarong, 102
- tigpamatay nga paghingabot, 152
- pagpatay sang kaaway. 76-77, 109, 113-16, 120, 154-56, 161
- kamaayo, 108, 145
- Hari sang mga hari, 77
- pagkahari, 140
- Knox, John, 31
- Korean nga gira, 62, 81
- lenggwahe, 21-22
- Hebreo, 44
- kinaunahan, 39
- pagpatuman sang kasugonan, 25, 33, 103
- pagkalider, 29, 39-42, 48, 52, 65, 68, 76, 89
- Lee, Robert E., 12
- wala nga burubilog, 97
- guban, 50
- Romanhon, 89, 115
- VI, 115
- Leuctra, inaway sang, 89
- lo tirtzach*, 113
- grasya sang pangkinahanglanon, 118, 134, 158
- Ginoo sang mga Kasundalohan, 58, 76, 117
- Louis XIV, 36
- MacArthur, Douglas, 184-87
- pangguba sang dungog, 169

- kakulangan sang pagkaon, 167
 Malvern Hill, 12
 Marine Corps, 117
 pag-asawahay, 9-10, 15-16, 86
 Martel, Charles, 70
 pagkahamtong tawhanon, 93
 Mauretania, 3
 McIntosh, Charles Frederick, 181-83
 panghunahuna, 86
 matawhay, 147
 mga Merovingsian, 31
metabole, 98
 metabolismo, 99, 122-29, 137-40, 148, 165
 pagpaanggid, 171-74, 178
 Middle East, 45, 77
 Midian, 34
 mga Medianite, 35
 pagkapreparado sang militar, 5, 24, 33, 39, 47-52, 55, 61-66, 70, 74, 78-81, 89, 116, 129
 Millennium, 2, 30, 72-74, 78, 173
mishmar, 48-49
mishpachah, 52
 pagpahulag, 38, 47-50, 63, 80
 Mohammed, 70
 kompyansa sa kaugalingon, 55, 87, 158
 moralidad, 7-9, 107
 Kasugoan ni Moises, 47, 87, 122
 Moises, 27, 69, 90, 124
 pagpatay, 101, 107-09, 113-15
 Napoleon, 80, 89
 pungsudnon nga linalang, 8-10, 17, 21, 23, 35-38, 60, 68, 90, 97, 110
 navy, 61, 117
 Nazis, 68, 80
 Nebuchadnezzar, 41, 50, 79, 82
 Nehemias, 40-65
 Nero, 26
 Bag-ong Katipan, 31, 39
 Nineveh, 79
 anaw sa panahon ni Noe, 21
 kadungganon, 12, 129, 183
 mga sulundan kag talaksan, 17-20, 91, 98, 139
 Norway, 80
nous, 97
 nuclear nga trahedya, 173

panumpa sang pagpakigha-
 ngup, 111
 pagkamaangayon, 136
 pagkanalikupan ni Jesu-
 Kristo, 145, 148, 158-
 61
 Daan nga Katipan, 29, 39
 Operasyon Z, 97-100
 paghan-ay sang inaway, 38
 pagpalinong, 72
palal, 48
 Palestine, 28-29, 42
 kakibot, 12, 56, 151, 155
 malamilitar, 27
 mga ginikanan, 16-20
 Parlamento, 27
 pastor-manunudlo, 97, 182
 pasensya, 134, 145
 pagkapungsudnon, 107
 Pablo, ang apostol, 24, 159,
 164
Pax Romana, 81
 paghidait, 3-7, 48, 61-67,
 71-74, 78-82, 87, 99,
 115, 183
 Prinsipe sang, 2
 Pearl Harbor, 61, 182
 Peloponnesian nga Gira, 79
 Pentecostes, adlaw sang,
 30
 paghingabot, 6, 155
 paghimud-os, 148

Persian nga Emperyo, 30,
 41-43, 79, 89
 kinaugalingong gugma para
 sa Dios nga Amay,
 138-46, 152, 158-64
 kinaugalingong pamatyagan
 sang madangatan,
 138-41, 157-59, 163,
 169
 Mga Filistinhon, 44, 51
 pinakaimportanteng bahin,
 29, 35-37, 117-19
pneumatikos, 97
 binalaybay, 24
 punto, 128
 tig-una nga sundalo, 128
 panindog kag kalig-on, 87,
 93, 136, 177
 pulis, 68
 mga politika, 19
 kahimtangan sang kaluya-
 hon, 6, 64
 kailigbon sa gahum, 20
 pangamuyo, 48, 110, 119-
 21, 150, 181, 187
 halimbawa, 165
 kabug-aton, 83, 126-31,
 134, 145, 148-51,
 158, 163-69
 kaparehas, 18
 pagkapari, 140
 Lebitanhon, 122-24

- harianon, 119
 pangbug-os kalibutan, 124
 pagkapribado, 8-9, 25, 59, 67
 Mga Galamiton sa Pag-sulbar-sang Palaligban, 57, 130-33, 138, 148, 154, 160-66, 169, 179
 mga palaligban, 102, 123, 142, 152, 167
 tawhanon, 21, 27, 131, 150
 mga kasulbaran, 94
 pagkapropesyonal, 83, 129, 136, 152
 pagkabutang, 6-8, 23, 59, 67, 103, 171
 kauswagan, 33-35, 80, 130, 136, 145
 Prussia, 89-92
 Quisling, Vidkun, 80
 rasa, 10, 23, 93
 tawhanon, 16, 19-22, 99-102, 105, 142, 173
 Ramah, 42
 Pagsabnit sang Simbahan, 75, 178
 makatarunganon, 143
 pagpangatarungan, 101
 reaksiyon, 125, 128, 150-55
 panumbalik, 97, 132-33, 150, 154, 161
 pagbaton, 139
 tukibon kag siyasaton, 37
 pag-akusar, 155
 Red Sea, 123
 pagkatawo liwat, 10, 98, 101-03
 relatibismo, 84, 106
 relihiyon, 24, 94
 paghinulsol, 156
 pagliwatliwat, 139
 paghawid, 156
 republika, 28, 68, 111
 luwason, 167
 paglarain sang buut, 179
 matawhay, 180
 pagtahod, 16-18, 26, 69, 111, 140, 146
 para sa awtoridad, 82, 88, 91
 responsibilidad, 17, 31, 85, 110, 181
 kasugoan sang kinabubut-on, 14, 90, 168
 militar, 111
 kinaugalingong pamatyan sang, 14-18, 27, 89-92, 129
 espirituhanon, 111

- pagkabanhaw
 sang simbahan, 75, 171, 177
 ni Jesu-Kristo, 27
 pagpabilin, 139
 Reuben, 69-70
 pagbalos, 155
 pagbaliktad, 156, 165
 rebolusyon, 26-27
 Revolutionary War, 27
 Rhine River, 81
 tuo nga burubilog, 96-100
 dalan sa kagub-anan, 79, 156
 Romanhon nga Emperyo, 3, 26, 31, 115
 Romanhon, 89, 115
 Roma, 31, 80, 115
 sulundan sang pakighisugot, 153
- kaayohan, 88, 162
 asin, 36, 98
 kaluwasan, 11, 15, 90, 97, 105, 161, 184
samach, 85
 mga Samaritan, 44, 51
 Sanballat, 44
 Sara, 59
 Satan, 3, 7, 24, 32, 74, 173
 Saul, Hari sang Israel, 26
 Scotland, 31
 Balaan nga Kasulatan, 2, 9, 26, 40, 85, 110
- Ikaduhang Pagkari, 3, 78, 101, 140
 sekularismo, 106
 kasigurohan, 19, 25, 33, 57, 69, 171
 pagkanalikupan-sang kaugalingon, 153
 pagsentro-sa kaugalingon, 136, 147, 154
 pagkanalimbongan-sang kaugalingon, 153
 pagkawasak-sang kaugalingon, 173
 kaugalingong determinasyon, 6
 disiplina-sa kaugalingon, 12, 17-18, 88, 93, 154
 pagpaayaw-ayaw-sa kaugalingon, 18, 103
 kuagalingong pagpauswag, 94
 kaugalingong-sugyot nga kalisdanan, 168
 pagkalooy-sa kaugalingon, 150, 157-59
 pagbasol-sa kaugalingon, 155
 pagkamatarong-sa kaugalingon, 32
 paghatag bili-sa kaugalingon, 140
Senatus Populesque Roma-

- nus*, 31
 Sennacherib, 99
 pamatyagan sang pagpa-
 kadlaw, 94, 170
 pagkasensitibo, 94
 Wali didto sa Bukid, 77
 Pito ka Adlaw mga Ina-
 way, 12
 pagpakighilawas, 16-17
 pagpakig-ambit sang kali-
 pay sang Dios, 145,
 148, 157-58, 163,
 169-72, 179
 panaming, 63, 95, 115
 sala, 7, 101, 132, 150, 154-
 61
 mabinatyagon, 149
 paglipat, 132
 pagpain sang, 132, 156
 panghunahuna, 145,
 148
 kinaugalingon, 97, 132
 sang dila, 169
 wala natuad, 168
 makasasala nga kinaiya, 3,
 7, 10, 24, 74, 101-03,
 131-33, 165
 pagpangguba sang reputas-
 yon, 169
 patyanay, 72, 78
 pagkaulipon, 14, 29, 46, 52,
 78, 89, 106
 katalagman sa katilingban,
 169
 sosyalismo, 19
 katilingban, 15-18, 41, 76
 Solomon, 41
 Pagkaanak, 140
 kalag, 10-11, 16, 34, 83, 95,
 99, 108, 117, 124,
 126-29, 138, 145-47,
 151-53, 158-61, 165,
 180, 186
 espiho sa, 139
 Bagatnang America, 36
 pagkalabaw nga kagamha-
 nan
 sang Dios, 173
 pungsudnon, 2, 45, 69,
 76, 83
 Soviet Union, 65
 Spain, 35
 Sparta, 79
 mga bangkaw, 52-53, 63,
 75, 95, 118
 espiritu, (*Tan-awa* ang taw-
 hanong espiritu)
 espirituhanon, 36, 175
 pagkaedaran, 113, 138
 abante, 105, 156
 galamiton, 97
 pagkabatan-on, 138
 pagsinumpunganay, 164
 kamatayon, 10
 pangpapagsik, 89
 pagsangkap, 140

pagkaon, 98
 kahilwayan, 8, 37
 dulot, 182
 pagtubo, 29-32, 38, 98,
 110, 134, 137, 163,
 168
 panublion, 33
 Israel, 31
 ginharian, 109
 kinabuhi, 8-11, 34, 37-
 43, 47, 78, 95, 101-
 03, 126, 130-33, 141,
 145, 150, 155-65
 pagdumala sang pagka-
 butang, 159
 pagkahamtong, 35, 83,
 97-99, 114, 119, 131,
 140, 145, 158, 163,
 167, 176
 tumalagsahong butang,
 98
 pagkahanda, 48
 pagbawi, 90
 responsibilidad, 124
 pagtahod-sa kaugali-
 ngon, 140-43, 159
 mga kahanas, 160
 kasulbaran, 83
 kahimtangan, 10
 kabakod, 122, 126-29,
 136, 161-64
 kamaayo, 78
 pag-ilinaway, 7

espirituhanong kinabuhi
 ganhaan pakadto sa,
 133
 espirituhanong pagtahod-sa
 kaugalingon, (*Tan-
 awa* ang espirituha-
 non)
 pagkaespirituhanon, 133,
 148, 160
 espirituhanong pagsakdag-
 sa kaugalingon, 147,
 kalig-on, 15-16, 20, 87, 103
 estado, 35, 67-69, 111
 Arabo, 44
 Hudiyo, 44, 48
 kalibutan, 22
 pagmaneobra, 48-53, 87,
 91, 103
 sapa sang pagkahibalo,
 148, 156
 kalapyo, 83, 93, 124, 129-
 33, 144, 151, 154,
 163-64
 pagkamakinaugalingon,
 104, 153-57
 pag-antos, 6, 14, 79, 96,
 141, 145-47, 166
 para sa pakamaayo, 168
 Korte Suprema sang Langit,
 136, 168
 pagyanib, 52, 70, 79, 115,
 149
 pagkalampuwas, 6, 19, 33-

- 35, 41, 46, 55, 59, 65-
 67, 78, 83, 101, 121,
 161, 165, 169, 173
 Sweden, 31
 Switzerland, 31
 mga espada, 52-54, 65, 73,
 75-78, 119, 167-70

 taktika sang surpresa, 49-
 52, 61, 65
 mga taktika, 49, 51-58, 63,
 70, 87-92, 112, 118
 Tatars, 71
 pagbuhis, 19, 25, 110
 pagkamatudloan, 94, 136
 Templo, 41, 46
 ni Solomon, 41
 ni Zerubbabel, 42
 makasululay, 131
 Napulo ka Mga Kasugoan,
 8
 terorismo, 114
 pagpangawat, 107
 Ikatatlong Punic nga Gira,
 79
 Trenta ka Tuig nga Gira, 89
 Thunderbolts, 115
 Tito, 27
 Tobiah, 44
 diktadoryanhong panggob-
 verno, 23
 Tours, inaway sa, 70
 paghanas, 16, 38, 47-52,
 55, 61-64, 83, 87-92,
 110-14, 127-28,
 pagkalinong, 25, 70, 127,
 134, 156, 170-72
 mga kasugtanan, 72, 100
 mga tribu
 sang Israel, 46
 Tribulation, 2, 75-77
 trichotomous, 10
 papanglupig, 14, 24, 46, 63,
 69-70, 104

 Uhle-Wettler, Franz, Lt. Gen.
 74
 United States, 4-6, 32-35,
 46, 55, 61, 71, 80, 93,
 100, 111, 182
 pagkawalay matuud sang
 ginalauman, 106, 154

valaylah, 48
 mga Vandal, 3
 Vespasian, 28
 kadaugan
 sa Dios kinatapusang,
 101
 militar, 1, 7, 53, 59, 76,
 87-90, 95, 115-17,
 122-24, 187
 labaw sa kamatyon, 163,
 173-76
 labaw sa kasubo, 177
 Vietnam, 5, 62, 81

pagtimalus, 152-55, 179
 pagkamakahas, 27, 37, 107,
 169-74
 matarong, 71, 74-77
 putling kaayo, 15, 20, 77,
 107, 126, 140-45,
 152-55, 163
 Kristohanon, 138, 145
 nagapanghikot, 152
 mapang-engganyo, 142,
 153
 putling-gugma, 144, 148,
 152, 161
 kabubut-on, 10-15, 25, 35-
 38, 67, 74, 95-98, 101,
 152, 165, 173-76
 negatibo, 19, 30, 163
 positibo, 19, 105, 163

pader sang kalayo, 167
 gira, 1-6, 37, 46-48, 55, 59-
 62, 65, 70-81, 83-91,
 93-100, 103, 113,
 117-19, 130, 152-55,
 167-70, 177, 185
 gerilya, 61
 Waterloo, 89
 kaluyahon, 94, 119, 137,
 159
 Katungdang Europe, 70, 80

pagbuut, 53, 79, 89-93
 hilway, 48
 maayo, 72
 kinaalam, 14, 39, 51, 136
 saksi, 8, 31, 37, 111, 114
 Pulong sang Dios, 19, 29,
 34, 39, 52, 77-79, 82,
 87, 107-09, 121, 124,
 128, 152, 175, 179-
 81
 Unang Gira sa Bug-os Kali-
 butan, 61, 92
 Ikaduhang Gira sa Bug-os
 Kalibutan, vi, 6, 62,
 69-71, 74, 80, 181
 kabalaka, 151
 pagsimba, 6, 41, 110, 142
 Templo, 41

Yahweh, 8
 Yamamoto, Admiral, 62
yomam, 48

Panatikong mga rebelde,
 28
 Zedekiah, 82
 Zerubbabel, 42
 Zwingli, Ulrich, 31

PUNOAN NGA MGA LIBRO NI R. B. THIEME, JR. GINPASALIG NGA PAGPASUNUD

Ang Plano sang Dios
Ang Tatlo ka mga Persona sa Isa ka Dios
Tiyanggihan sa Ulipon sang Sala
Ang Balabag
Panumbalik kag Magpadayon!
Pagpain sang Sala
Ang Kinabuhi sang May Pagtoo nga
May Kapahuwayan
Dios Balaan Espiritu batok
Ang Makasasala nga Kinaiya
Makagalalum nga Panghunahuna
Ang Pagkaditumuluo
Diosnon nga Pagtuytuy
Pangamuyo
Pagpanaksi
Ang Mausikon nga Anak

SA PAGTOLON-AN NGA MGA PAGTOON SA BIBLIYA

Ang panudlo sa Bibliya, ang kabilogan sang pagtoon nga ginkuha pinasubay sa Pulong nga pagsaysay sang Balaan nga Kasulatan, nga amo ang sulundan kag talaksan para sa espirituhanong kamatuuran. Ang pagtoon sa Bibliya nagasangkap sang espirituhanong pagkaon para sa Kristohanon (Mateo 4:4).

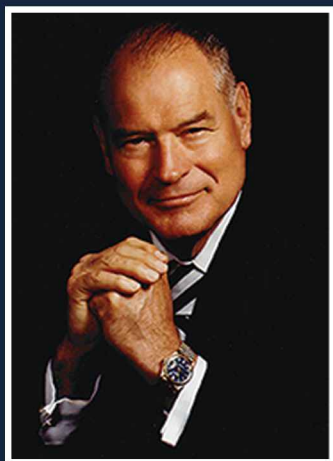
Ang pagkakinahanglanon kaayo sang panudlo sa Bibliya indi gid mahimong pasobrahan sa pagpatin-aw (Mga Salmo 138:2). Ang Dios nagsugo sa Kristohanon nga kinahanglan may pagbalhin sa sulud sang kalag (Mga Taga-Roma 12:2). Ini nga pagbalhin nagakinahanglan sang adlaw-adlaw nga pagbag-o sang hunahuna ukon pang-inoino pinaagi sa pagtoon kag paghimulus sa Pulong sang Dios (2 Mga Taga-Corinto 4:16; Mga Taga-Efeso 4:23).

Sa madamo nga mga tinuig ang sa pagtolon-an nga mga klase sa Bibliya nga gintudlo ni R. B. Thieme Jr. nagsangkap sang adlaw-adlaw nga espirituhanong pagkaon para sa iya katilingban. Ang mga mantalaan, DVDs, kag MP3 CDs [English] andam sa wala sang bayad ukon katungdanan. Ang Basahon-talaan Sa Pagtolon-an nga mga Pagtoon sa Bibliya igasangkap sa tion nga pangayoon.

R.B. THIEME, JR., BIBLE MINISTRIES
P.O. BOX 460829
HOUSTON, TEXAS 77056-8829
www.rbthieme.org
713-621-3740

ROBERT B. THIEME, JR. (1918-2009), nagpabilin nga makahuluganong tingog sang pagka-Kristohanon sa bug-os nga kalibutan. Ang iya mapisanon kag mahimulaton, maathag nga pagpanudlo nakabase sa kinaunahan nga mga panghambal sang Balaan nga Kasulatan sa kapawa sang makasaysayang konteksto sa diin ang Bibliya ginsulat. Ang iya makabag-o nga mga sistema sang bokabularyo, mga paglaragway, kag bibliyanhon nga mga kategorya klaro nga nagapahibalo sang wala nagakasayup nga mga kamatuuran sang Pulong sang Dios. Si Thieme may narekord sang sobra sa onse ka libro ka oras sang mga wali kag nagbantala sang sobra sa isa ka gatos ka mga libro nga nagalakip sang madamo nga mga bersikulo sang Bibliya.

Si Thieme naggradwar sa Unibersidad sang Arizona (Phi Beta Kappa) kag Dallas Theological Seminary (summa cum laude). Ang iya mga pagtoon sa seminaryo nauntat tungud sang katungdanan sa serbisyo militar sang Ikaduha nga Gira sa Bilog nga Kalibutan sa panahon nga diin ginpataas siya sa ranggo sang lieutenant colonel sa United States Army Air Corps. Pagkatapos makompleto ang iya buluhaton sa paggradwar sang 1950, nangin pastor siya sang Berachah Church sa Houston, Texas. Ang iya masangkad kaayo nga kahanasan sa Griyego, Ebreyo, teyolohiya, istorya, kag pagpangusisa sang teksto nagsangkap sang pundasyon para sa iya mahangkaton kaayo nga propesyonal nga kinabuhi sang pagtoon kag pagtudlo sang Pulong sang Dios. Si Thieme nagretiro subong pastor sang Berachah Church pagkatapos sang singkwentay tres ka tuig sang matutum nga pagpangalagad.

Ginhulagway ni Robert Becker

Kahilwayan pinaagi sa Kadaugan sang Militar

isa ka maayo nga Kristohanon? Mahimo bala nga ang isa ka tumuluo magpakamatarong bilang isa ka tigpamatok sa serbisyo militar? Ang Dios bala nagsupok sa Iya kaugalingon sa mga Kasugoan, “Indi ka magpatay” kag “Pildihon mo sila, dason gub-on mo sila sang bug-os?” Ang Bibliya nagasabat sini nga kritikal nga mga pamangkutanon.

Ang Dios nagpasad sang isa ka palatukuran nga sa diin ang isa ka pungsod mahimo magbantay sang pagkalabaw nga kagamhanan sini, magpadayon sang kahilwayan sini, kag magprotekta sang pumuluyo sini sa mga kahadlokan sang pagpanakop sang tagagowa nga gahum. Ang alerto kag dedikado nga pwersa sang militar nagalikaw sa armadong pagsinumpunganay kag nagapamugong sang mapintas nga pagpanalakay. Apang kon ang kaaway nga tigpanalakay indi mapunggan, niyan ang militar kinahanglan magpangapin kag magprotekta sadtong mga indi makapangapin sa ila mga kaugalingon.

Ang mga kalalakihan nga nagbutang sang mas mataas nga bili sa ila mga asawa, pamilya, mga abyan, kag pungsod kay sa ila kaugalingong mga kinabuhi nagapasiguro sang pagkalampuwas kag pagpadayon sang aton ginapakamahal nga kahilwayan. Subong sang si Ginoong Jesu-Kristo naghimo sang pinakadako nga paghalad sa tanang kasaysayan didto sa krus—ang pagkamatay agud nga ang katawhan puwede makaangkon sang kinabuhi nga walay katapusan—gani ang sundalo nagahalad sang iya panahon, sang iya kapalaran, kag kon kaisa sang iya kinabuhi agud nga ang iban puwede magkinabuhi sa kahilwayan. Atong iban sa aton nga amo ang mga tigbaton sang sining duha ka mahimayaong mga paghalad kinahanglan magtahod sang dako sa aton Ginoo kag Manluluwas Jesu-Kristo kag pasidunggan ang maisog nga mga kalalakihan nga amo ang nagsangkap sang kahilwayan pinaagi sa kadaugan sang militar.

Mahimo bala nga ang isa ka tumuluo sa kay Jesu-Kristo magserbi sa iya pungsod subong isa ka sundalo, magpatay sang kaaway, kag sa amo man nga tion mangin